

Innkalling av Kommunestyret

Møtedato: 10.09.2015
Møtestad: Stordalen fjellstove
Møtetid: 10:00

Startar med ei orientering om:

- «Nærpolitireform – Frå ord til handling» v/Lensmann Ivar Holmaas.
- Status rekneskap/økonomi pr. 2. tertail 2015

Eventuelle forfall må meldast til Maud Sleire Holmaas per tlf. 56166216, sms til 91572395 eller per epost til maud.sleire.holmaas@masfjorden.kommune.no

Varamedlemmer møter berre etter nærare avtale.

- 059/2015 Godkjenning av innkalling og sakliste s. 1
- 060/2015 Godkjenning av møtebok s. 2
- 061/2015 Einekavane - søknad om støtte gjennom kraftfondet s. 3
- 062/2015 Masfjorden kajakkskule - søknad om støtte gjennom kraftfondet s. 9
- 063/2015 Nordbygda senter - søknad om tilskot frå kraftfondet til oppgradering av butikk s. 15
- 064/2015 Tenesteavtale 8 om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga i Helse Bergen sitt opptaksområde s. 17
- 065/2015 Fråsegn til 132 kV kraftleidning Dalsbotnfjellet vindkraftverk - Frøyset transformatorstasjon s. 32
- 066/2015 Framlegg til avtale om kjøp av fibernettet til Masfjorden kommune s. 126
- 067/2015 Uttale til høyring om eigedomskatt på arbeidsmaskiner mm. i verk og bruk s. 144

3. september 2015

Karstein Totland, ordførar
møteleiar

Maud Sleire Holmaas
sekretær

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Maud Sleire Holmaas		15/687

Saknr	Utval	Type	Dato
059/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Godkjenning av innkalling og sakliste

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Innkalling og sakliste vert godkjend

Saksopplysningar:

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Maud Sleire Holmaas		15/687

Saknr	Utval	Type	Dato
060/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Godkjenning av møtebok

32T

Protokoll - Kommunestyret - 18.06.2015

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Møtebok vert godkjend.

Saksopplysningar:

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Svein Helge Hofslundsengen	FE - 223	15/215

Saknr	Utval	Type	Dato
007/2015	Kraftfondsstyret	PS	02.09.2015
061/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Einakavane - søknad om støtte gjennom kraftfondet

32T

Kraftfondet - søknad om tilskot
resultset_3509_5_vedlegg1.docx

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Saka vert lagt fram utan framlegg til vedtak

Saksopplysningar:

Bakgrunn

Einakavane søker om kr. 90.000 i tilskot frå kraftfondet til utviding av vaskeriet

Vurdering

Det er budsjettet med kr. 420.000 i samband med utviding av vaskeriet, og av dette vert det søkt om tilskot gjennom kraftfondet med kr. 90.000 som utgjer litt over 21% i støtte av forventta investering. Søknaden er innafør føremål og beløpsgrenser for retningslinene og vedtektene for kraftfondet, men ein kan stille spørsmål ved om søknaden kjem i konflikt med retningslinene i forhold til at det ikkje bør ystast tilskot til verksemder som mottar vesentlege offentlege overføringa/tilskot – noko Einakavane gjer både med omsyn til stat og kommune. Formannskapet har tidlegare signalisert at ein er positiv og tilrådd selskapet å søkje kraftfondet. Saka vert lagt fram utan tilråding frå rådmann ut i frå habilitetforhold og tilknytning til selskapet som styrerepresentant.

Fakta

Viser til søknad og sakstfang

Nokre sentrale forhold saksa frå vedtektene & retningslinene for kraftfondet:

Beløpsgrenser for støtte gjennom kraftfondet;

- Bedriftsutvikling kr. 40.000,-
- Investeringar kr. 200.000,-

I tråd med § 6c i vedtektene for kraftfondet vert søkjar invitert inn til kraftfondstyre for

å orientere nærare om prosjektet/søknaden.

Det er sett av kr. 400.000 til næringsføremål i kraftfondsbudsjettet for 2015. Dette er hovudtildelinga, og 2. tildeling er med søknadsfrist 1.nov. og handsaming i des. 2015. Samla søknadsmasse i denne omgang utgjer 467.375

Konklusjon

Einakavane får tildelt tilskot med kr. x frå kraftfondet til utviding av vaskeri.

Kraftfondsstyret - 007/2015

KRFT - behandling:

Ordførar Karstein Totland orienterte om saka.

Saka vart drøfta.

Framlegg til vedtak frå kraftfondsstyret:

Einakavane får tildelt tilskot med kr. 90.000,- frå kraftfondet til utviding av vaskeri.

Røysting:

Framlegg til vedtak frå kraftfondsstyret vart samrøystes vedteke.

KRFT - vedtak:

Einakavane får tildelt tilskot med kr. 90.000,- frå kraftfondet til utviding av vaskeri.

Kraftfondet - søknad om tilskot (KF-212-1266)

Referansenummer: NIMAA4

Registrert dato: 09.06.2015 12:58:21

Vedlegg:

Vaskeriutgifter budsjett.docx

Verksemda				
Type verksemd				
Varig tilrettelagte arbeidsplassar				
Forretningsideen til føretaket/laget/foreininga				
Føremålet er å vera kommunen sitt fremste organ for arbeidstrening, habilitering, aktivisering og varig tilrettelagt arbeid (VTA plassar) Einekavane har godkjent 8 plassar i regi av NAV.				
Eigarsamansetting				
Namn på eigar	Adresse	Postnummer	Poststad	Del i %
Masfjorden kommune	Austfjordvegen 2724	5981	Masfjordnes	100

Innleiing
Er verksemda registrert i Føretaksregisteret? ☒ Ja ☐ Nei
Opplysningar om føretak/lag/foreining
Organisasjonsnummer 987061448
Føretak/lag/foreining Einekavane A/S
Adresse Matre 45
Postnummer 5984
Poststad MATREDAL
Telefon 56367422
Telefaks

Opplysningar om kontaktperson		Side 6
Førenamn Øyvind		
Etternamn Kristoffersen		
Adresse Haugsværlia 8		
Postnummer 5983	Poststad HAUGSVÆR	
Mobiltelefon 90871192		
Telefon arbeid 56367422		
Telefon privar 90871192		
E-post einekav@online.no		
Bankkontonummer 36325321517		
Er det tidlegare søkt andre offentlege instansar om tilskott til prosjektet? ☐ Ja ☒ Nei		

Finansiering	
Namn på og finansiering av prosjektet Søknadsprosjekt Auka kapasitet på vaskeriet	
Totale kostnader for prosjektet 420 000	
Finansieringsplan	
Eigenkapital 290 000	
Eige arbeid 40 000	
Lån i bank 0	
Tilskott frå næringsfond 90 000	
Har prosjektet fått tilskott frå andre? ☐ Ja ☒ Nei	
Andre finansieringskjelder Ingen	
Sum finansieringsplan 420 000	

Andre opplysningar
Før opp eventuelt andre opplysningar som kan ha noko å seie for søknaden Einekavane A/S driv eit vaskeri der en sel tenester til bedrifter i nærområde. (Masfjorden og Gulen) Aktuelt no er at bedrifter i Sløvåg ynskjer betydlig auke i vaskeritenester, blant anna vask av 120 kjeledressar kvar dag, auka mengde av sengetøy og privattøy til arbeidstakara. For å auka kapasiteten må det ei mindre ombygging til. Ein må også investera i ei større vaskemaskin, meir sengetøy og ny bil. Dette for å sikra punktlig levering/henting. Arbeidet på vaskeriet er særst godt eigna til våre tilsette på VTA plassar. Dette oppdraget vil sikra og bedra økonomien for bedrifta.

Rekneskap, årsmelding og revisjonsmelding for siste tre åra lastes opp som vedlegg på siste side i skjemaet.

Eigne kommentarar til oppnådde resultat, økonomisk stilling og likviditet

Einakavane A/S har oppnådd gode resultat i arbeidet med å tilretteleggja arbeid for yrkeshemma. Bedrifta har dei siste åra gått i ballanse. Likviditeten er slik at det ikkje er rom for dei store investeringane. Difor søker vi kraffondet om midlar til denne utvidinga.

Sal og marknaden til verksemda

Verksemda sine viktigaste kundegrupper

NAV, Masfjorden kommune og bedrifter og privatpersonar i Masfjorden og Gulen

Marknadsføringstiltak

Levering av gode produkt til rett tid, gjev godt omdømme. Dette bidrar til at fleire bedrifter kjøper tenester hjå oss.

Viktigaste konkurrentar

Andre vaskeri i Nordhordland og Bergen.

EINEKAVANE AS

Matre 45

5984 Matredal

Matre 09.06.2015

Utviding av vaskeriet

Budsjett for 2015

Utgifter

Kjøp av vaskemaskin	kr 166 300	
Leasingavtale 5 år		pr. år kr 33 260,-
Utgifter til montering (Rørleggar/elektrikar)		kr 30 000,-
Bil	kr 274 200	
Leasingavtale 5 år		pr. år kr 54 840,-
Kjøp av sengetøy, handklær og matter m.m	kr 115 000,-	
Utgifter til utviding/ ombygging	kr 69 600,-	
<u>Henting/levering av tøy</u>	<u>kr 117 300,-</u>	
Samla utgifter		kr 420 000,-

I tillegg kjem auka driftsutgifter til straum, vaskemidlar og evt. vikarutgifter

Inntekter

Eige arbeid til ombygging	kr. 40 000,-
Vask av kjeledressar i 2015	kr. 160 000,-
Vask av sengetøy i 2015	kr. 130 000,-
<u>Tilskot frå kraftfondet</u>	<u>kr. 90 000,-</u>
Samla inntekter	kr. 420 000,-

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Svein Helge Hofslundsengen	FE - 223	15/451

Saknr	Utval	Type	Dato
008/2015	Kraftfondsstyret	PS	02.09.2015
062/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Masfjorden kajakkskule - søknad om støtte gjennom kraftfondet

32T

resultset_3509_4.pdf

resultset_3509_4_vedlegg1.odt

resultset_3509_4_vedlegg2.odt

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Saka vert lagt fram utan framlegg til vedtak

Saksopplysningar:

Bakgrunn

Det vert søkt om kr. 150.000 i tilskot frå kraftfondet til etablering av ein kajakkskule

Vurdering

Det er budsjettet med kr. ca. 170.000 i etableringskostnader, og eit driftsbudsjett på litt over kr. 160.000,-. Støtte vert vurdert opp i mot etableringskostnader, og søknaden inneber såleis nær 90% av finansieringsbehovet. Det overordna målet med å bruka kraftfondet er å bidra til sikring og vidareutvikle eksisterande verksemder, fremja etablering av nye verksemder og å sikra og auka busetnaden i kommunen. Dette inneber primært tiltak som sikrar sysselsetjinga i kommunen og som har eit næringsføremål. Søknaden er såleis utafør føremål og beløpsgrenser for retningslinene og vedtektene for kraftfondet, samla finansiering frå kraftfondet til private nærings tiltak skal som hovudregel ikkje overstige 25 % av den samla kapitaltrongen for eit prosjekt. Ved bedriftsutvikling kan det gjevast inntil 75% finansiering til prosjekt som har særleg verknad for ungdom og kvinner, og ved nyetablering kan det gjevast inntil 75% støtte". Etablering av kajakkskulen er avhengig av støtte frå kraftfondet/kommunen.

Fakta

Viser til søknad som er grundig og informativ, jf sakstilfang

Nokre sentrale forhold saksa frå vedtektene & retningslinene for kraftfondet:

Beløpsgrenser for støtte gjennom kraftfondet;

- Bedriftsutvikling kr. 40.000,-
- Investeringar kr. 200.000,-

Kraftfondet er først og fremst retta mot støtte til mindre næringsprosjekt. For større prosjekt (samla kapitalbehov utover 500.000,-) skal søkjar først avklare mogleg støtte gjennom innovasjon Noreg eller andre regionale støtteordningar, før kraftfondet tek saka opp til handsaming.

I tråd med § 6c i vedtektene for kraftfondet vert søkjar invitert inn til kraftfondstyre for å orientere nærare om prosjektet/søknaden.

Det er sett av kr. 400.000 til næringsføremål i kraftfondsbudsjettet for 2015. Dette er hovudtildelinga, og 2. tildeling er med søknadsfrist 1.nov. og handsaming i des. 2015. Samla søknadsmasse i denne omgang utgjer 467.375

Konklusjon

Søknaden er i strid med § 2 og 5 i vedtektene for kraftfondet. Evt. støtte til etablering av kajakkskule må tilpassast vedtektene og retningslinene for kraftfondet.

Kraftfondsstyret - 008/2015

KRFT - behandling:

Ordfører Karstein Totland orienterte om saka.

Søkjar stilte i kraftfondstyret og orienterte om prosjektet og svara på spørsmål.

Saka vart deretter drøfta.

Framlegg til vedtak frå kraftfondsstyret:

Masfjorden kommune er positiv til tiltaket og støtter etableringa i tråd med vedtektene i kraftfondet med kr. 40.000,- og vil elles kunne vere behjelpelig med rettleiing og oppfølging overfor andre støtteordningar.

Røysting:

Framlegg til vedtak frå kraftfondsstyret vart samrøystes vedteke.

KRFT - vedtak:

Masfjorden kommune er positiv til tiltaket og støtter etableringa i tråd med vedtektene i kraftfondet med kr. 40.000,- og vil elles kunne vere behjelpelig med rettleiing og oppfølging overfor andre støtteordningar.

Kraftfondet - søknad om tilskot (KF-212-1266)

Referansenummer: 6NTGIC

Registrert dato: 18.05.2015 23:30:18

Vedlegg:

Kostnadsoverslag kajakkskule.odt

Driftsbudsjett Masfjorden kajakkskule.odt

Verksemda				
Type verksemd				
Kajakkskule				
Forretningsideen til føretaket/laget/foreininga				
<p>Bruke naturen og nærmiljøet i Masfjorden til aa undervise born, ungdom og vaksne i kajakkpadling og -byggjing. Me tenkte aa halde kajakkar og padleutstyr til ei gruppe paa 10 menneske som me kan ta ut paa tur rundt om i skjergarden. Me har tilhengjar til alle kajakkane og kan vere mobile i heile næromraadet. Organisere og gjennomføre padlekurs og turar for funksjonsfriske og funksjonshemma, elevar i grunn-og ungdomsskule med tilpassingsvanskar og særskilde læringsutfordringar. Integrere innflyttarar til kommunen og skape samhald i bygda gjennom fysisk fostring og friluftsliv. Samarbeid med Hatlevik helselag om laan av Hatlevik skulehus for aa halde tidagars kurs i tradisjonell kajakkbyggjing, der mesteparten av materiala kjem fraa skog i Masfjorden. Samarbeid med Risnes Idrettslag om laan av kanoar for turar med større grupper inntil 15 personar. Mindre ein-dagars kurs i t.d. tradisjonell aaremaking med handverktøy for aa gje unge og vaksne meistringskjensle og innføring i handverksteknikkar. Setje Masfjorden paa kartet som padlekommune paa linje med Austrheim. Styrke turismen: Det er allereie interesse fraa skotske og engelske padlarar som gjerne vil ha kurs i tradisjonell kajakkbyggjing og har lyst til aa utforske Masfjorden som padlekommune. Gaa føre med eit godt døme med sporlaus ferdsle og miljøvennleg friluftsliv slik at innbyggjarane vaare faar augo opp for kor viktig det er med naturvern og kan formidle dette vidare til komande generasjonar.</p>				
Eigarsamansetting				
Namn på eigar	Adresse	Postnummer	Poststad	Del i %
Alf Helland	Fensfjordvegen 1048	5986	Hosteland	50
Anke Brandt	Fensfjordvegen 1048	5986	Hosteland	50
Innleiing				
Er verksemda registrert i Føretaksregisteret?				
☐ Ja ☒ Nei				

Opplysninger om føretak/lag/foreining		Side 12
Organisasjonsnummer		
Føretak/lag/foreining Masfjorden kajakkskule		
Adresse Fensfjordvegen 1048		
Postnummer 5986		
Poststad HOSTELAND		
Telefon 92020148		
Telefaks		
Opplysninger om kontaktperson		
Førenamn Alf		
Etternamn Helland		
Adresse Fensfjordvegen 1048		
Postnummer 5986	Poststad HOSTELAND	
Mobiltelefon 92020148		
Telefon arbeid 92020148		
Telefon privar 92020148		
E-post alf_helland@msn.com		
Bankkontonummer 05404047061		
Er det tidlegare søkt andre offentlege instansar om tilskott til prosjektet? ☐ Ja ☒ Nei		

Finansiering
Namn på og finansiering av prosjektet
Søknadsprosjekt Masfjorden kajakkskule
Totale kostnader for prosjektet 250.000,-
Finansieringsplan
Eigenkapital 50.000,-
Eige arbeid 50.000,-
Lån i bank 0,-
Tilskott frå næringsfond 150.000,-
Har prosjektet fått tilskott frå andre? ☐ Ja ☒ Nei
Andre finansieringskjelder Inntekter fraa byggjekurs og teknikkurs
Sum finansieringsplan 250.000,-

Før opp eventuelt andre opplysningar som kan ha noko å seie for søknaden

Me har til no ikkje oppretta noko firma for kajakkskulen. Dette er planen, men det kjem an paa kor mykje interesse det er fraa kommunen si side for tiltaket. Me har hatt kurs i kajakkpadling for born, ungdom og vaksne for 12-13 aar sidan i samarbeid med Risnes Idrettslag, og daa var interessen stor. No er interessen endaa større, avdi kajakkporten er vorten meir og meir populær. Sporten kan utövast til alle aarstider av dei aler fleste menneske, styrkjar fysikken og psyken og kan i mange tilfelle godt kombinert med fysioterapi. Anke er utdanna mototerapeut (rørsleterapeut) og har erfaring med born med læringsvanskar og motoriske problem. Desse kan ha god nytte av eit slikt tilbod.

Masfjorden kommune er som skapt for kajakkskule med eit utal lune vikar og mange flotte innsjøar. Det er tidlegare skipa liknande skular i USA og Canada, tilbakemeldingane har vore udelt positive.

Økonomi

Rekneskap, årsmelding og revisjonsmelding for siste tre åra lastes opp som vedlegg på siste side i skjemaet.

Eigne kommentarar til oppnådde resultat, økonomisk stilling og likviditet

Me har rekna ut at utstyrsparcken kjem til aa koste ca. 150.000,-kroner. Dette dekkjer:

4 havkajakkar i polyetylen med tørrdrakter, aarer og vestar

2 dobbelkajakkar i polyetylen for eldre og funksjonshemma

2 barnekajakkar til born i alderen 8-12 aar.

4 kajakktraller

Handverktøy og material til drift av byggjekurs (typisk kursstorleik : 4-6 deltakarar)

6 Feltsengjer for overnatting av tilreisande kursdeltakarar i Hatlevik skulehus

Utstyr til reinhald av lokalet i Hatlevik

Sal og marknaden til verksemda

Verksemda sine viktigaste kundegrupper

Ungdom og vaksne i Masfjorden som er interesserte i padling

Born og skuleungdom

Kursing av pedagogisk personale i skulane

Funksjonshemma og born/unge med tilpassingsvanskar og læringsutfordringar

Turistar og tilreisande som treng guida turar paa vatnet

Byggjeinteresserte fraa inn-og utland

Pensjonistar

Ruslinikker

Heselag og idrettslag

Firma av ulike slag som skal styrkje gruppearbeid

Marknadsføringstiltak

Side 14

Artikkel i lokalavisene
Artikkel i friluftsmagasinet
Eiga nettside?
Facebook

Viktigaste konkurrentar

Kajakkspesialisten Anders Thygesen, Vestfossen

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Svein Helge Hofslundsengen	FE - 223, FA - U01	15/342

Saknr	Utval	Type	Dato
009/2015	Kraftfondsstyret	PS	02.09.2015
063/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Nordbygda senter - søknad om tilskot frå kraftfondet til oppgradering av butikk

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Saka vert lagt fram utan framlegg til vedtak

Saksopplysningar:

Bakgrunn

Nordbygda senter as – spar Hosteland søker om kr. 200.000 i tilskot frå kraftfondet til oppgradering av butikk.

Vurdering

Det er lagt opp til store investeringa og oppgradering av kjølfrys anlegget ved butikken , og samla utgjer investering på om lag 3,5 mill.kr., og søknaden innber om lag 6% støtte av investeringen. Søknaden er innafor føremål og beløpsgrenser for retningslinene og vedtektene for kraftfondet.

Ein har vore forsiktig med tilskot gjennom kraftfondet til butikkar, for å hindre konkurransevridning og normalt har tilskot vore avgrensa til 40.000,- og støtte over denne summen gitt som lån.

Fakta

Viser til søknad og sakstfang

Nokre sentrale forhold saksa frå vedtektene & retningslinene for kraftfondet:

Beløpsgrenser for støtte gjennom kraftfondet;

- Bedriftsutvikling kr. 40.000,-
- Investeringar kr. 200.000,-

Kraftfondet er først og fremst retta mot støtte til mindre næringsprosjekt. For større prosjekt (samla kapitalbehov utover 500.000,-) skal søkjar først avklare mogleg støtte gjennom innovasjon Noreg eller andre regionale støtteordningar, før kraftfondet tek saka opp til handsaming.

I tråd med § 6c i vedtektene for kraftfondet vert søkjar invitert inn til kraftfondestyre for

å orientere nærare om prosjektet/søknaden.

Det er sett av kr. 400.000 til næringsføremål i kraftfondsbudsjettet for 2015. Dette er hovudtildelinga, og 2. tildeling er med søknadsfrist 1.nov. og handsaming i des. 2015. Samla søknadsmasse i denne omgang utgjer 467.375

Konklusjon

Nordbygda senter as – spar Hosteland får tildelt tilskot med kr. x00.000 frå kraftfondet til oppgradering av butikk. Midlane står til disposisjon inntil 10.09.2017.

Kraftfondsstyret - 009/2015

KRFT - behandling:

Ordførar Karstein Totland orienterte om saka.

Søkjar stilte i kraftfondstyret og orienterte nærare om prosjektet og svara på spørsmål.

Saka vart deretter drøfta.

Butikken fell utafor andre offentlege støtteordningar/Merkur, og dette vert vektlagt, samt storleiken på investeringa, slik at kraftfondstyret fann grunnlag for å støtte prosjekt i tråd med søknad.

Framlegg til vedtak frå kraftfondsstyret:

Nordbygda senter as - Spar Hosteland får tildelt tilskot med kr. 200.000.- frå kraftfondet til oppgradering av butikk. Midlane står til disposisjon inntil 10.09.2017.

Røysting:

Framlegg til vedtak frå kraftfondsstyret vart samrøystes tilrådd til kommunestyret.

KRFT - vedtak:

Nordbygda senter as - Spar Hosteland får tildelt tilskot med kr. 200.000.- frå kraftfondet til oppgradering av butikk. Midlane står til disposisjon inntil 10.09.2017

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Helga Ellingsen	FA - G24, TI - &01, HistSak - 12/664	15/513

Saknr	Utval	Type	Dato
089/2015	Formannskapet	PS	02.09.2015
064/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Tenesteavtale 8 om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga i Helse Bergen sitt opptaksområde

32T

Tenesteavtale 8

rutiner tenesta

Saksutgreiing SU

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Masfjorden kommune sluttar seg til den reviderte avtalen om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga. Kommunestyret vedtar vedlagte rutinar for svangerskaps – fødsels- og barselomsorga.

Saksopplysningar:

Bakgrunn

I 2013 gjorde samarbeidsutvala innanfor Helse Bergen sitt føretaksområde eit vedtak i 2013 om å starte opp ein prosess for å utarbeide ein ny tenesteavtale 8 med tilhøyrande rutinar. Dette var både på bakgrunn av ynskje frå kommunane i Nordhordland om å gjere tenesteavtalen meir overordna og utifrå at det er kome ein ny nasjonal rettleiar IS 2057 «Nytt liv og trygg barseltid for familien»

Fakta

I prosessen med å revidere tenesteavtale 8 om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga i Helse Bergen sitt opptaksområdet vart det sett ned ei arbeidsgruppe. Frå Masfjorden kommune/ Nordhordland deltok kommuneoverlege Rolf Martin Tande i arbeidsgruppa.

Vurdering

Viser til vedlagt dokument i saka

Konklusjon

Masfjorden kommune sluttar seg til den reviderte Tenesteavtale 8 om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga Helse Bergen sitt opptaksområde. Kommunestyret vedtar vedlagte rutinar for svangerskaps – fødsels- og barselomsorga.

Formannskapet - 089/2015

FS - behandling:

Ordfører Karstein Totland orienterte om saka.

Saka vart drøfta.

Røysting:

Framlegg til vedtak frå rådmannen vert samrøystes tilrådd til kommunestyret.

FS - vedtak:

Masfjorden kommune sluttar seg til den reviderte avtalen om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga. Kommunestyret vedtar vedlagte rutinar for svangerskaps – fødsels- og barselomsorga.

Tenesteavtale 8 - Samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga

1. Partar

Avtalen er inngått mellom Helse Bergen HF og kommunane i føretaksområdet i juni 2012 og er revidert i mai 2015. Eidfjord kommune er ny part i den reviderte avtalen.

2. Bakgrunn

Avtalen byggjer på

- 2.1. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester av 14. juni 2011 (helse- og omsorgstenestelova), kapittel 6 og Lov om spesialisthelsetjenesten m.m. av 2. juli 1999 (spesialisthelsetenestelova) § 2-1 e.
- 2.2. Overordna samarbeidsavtale om samhandling mellom kommunale helse- og omsorgstjenester (1. linje) og spesialisthelsetenesta (2. linje)
- 2.3. Tenesteavtale 3 og 5 for samarbeid om innlegging i og utskrivning frå spesialisthelsetenesta innan somatisk sektor.
- 2.4. Grunnlagsdokument for samhandling mellom Helse Bergen HF, Haraldsplass Diagonale Sjukehus AS og dei 22 kommunane i lokalsjukehusområdet.
- 2.5. Områdeplan for svangerskaps- fødsels- og barselomsorga i Helse Bergen sitt opptaksområde (2010)
- 2.6. Eksisterande Tenesteavtale 8 (juni 2012) mellom Helse Bergen og dei 22 kommunane i føretaksområdet
- 2.7. Spesialisthelsetenestelova, helse- og omsorgstenestelova og pasient- og brukarrettslova med tilhøyrande forskrifter

3. Formål

- 3.1. Sikre kontinuitet i behandling og oppfølging av gravide, fødande, barselkvinner og det nyfødde barnet
- 3.2. Sikre at helsetenestene blir ytt på rett nivå og til rett tid
- 3.3. Forankre samarbeidet mellom likeverdige partar, med den gravide/mor/barn/familien sitt beste i fokus.
- 3.4. Avklare oppgåvedeling, kompetansebehov og ansvarstilhøve i samarbeidet om enkeltbrukarar/pasientar ved inn- og utskrivning frå obstetrisk eining i spesialisthelsetenesta.
- 3.5. Sikre forsvarleg og kontinuerleg dialog og samhandling mellom og innafor behandlingsnivåa
- 3.6. Redusere risiko for uønska hendingar

4. Verkeområde

Avtalen gjeld for samhandling på område 5. 8 i *Nasjonale retningslinjer for lovpålagde avtaler mellom kommunar og føretak, Avtale om*

jordmortenester; heretter kalla *Avtale om samhandling innan svangerskaps-, fødsels- og barselomsorga*:

- 4.1. Korleis tilrådingane i «Et trygt fødetilbud» skal innfriast
- 4.2. Korleis tilrådingane i «Nytt liv og trygg barseltid for familien - retningslinjer for barselomsorga» skal innfriast
- 4.3. Korleis tverrfagleg samarbeid og utveksling av informasjon mellom nivåa skal ivaretakast
- 4.4. Korleis utviklinga av ei desentralisert og differensiert svangerskaps- fødsels- og barselomsorg skal gjennomførast
- 4.5. Samarbeidsarenaer
- 4.6. Følgjetenesta, herunder organisering av beredskap for følgjeteneste

For dei kommunane som har gravide og fødande med reiseveg over 1,5 time til fødeavdeling skal det inngåast særavtalar. Obstetrisk eining skal ta initiativet til å inngå slik særavtale der det er naudsynt.

5. Omgrepsavklaringar

- 5.1. Med *obstetrisk eining* forstår vi føde/barselavdelinga ved Voss sjukehus og Kvinneklubben ved Haukeland Universitetssjukehus
- 5.2. Med *kommunen* forstår vi den kommunale jordmor, - helsestasjons- og fastlegetenesta. Dette inkluderer kommunal/interkommunal legevakt og private tenester der kommunen har driftsavtale med slike
- 5.3. Med *varsling* forstår vi ein strukturert kommunikasjon (fødselsrapport/epikrise) frå spesialisthelsetenesta til ei på førehand oppgitt kontaktadresse i kommunen (jordmor/ fastlege/ helsestasjon)

6. Partane sine kontaktpunkt og regulering av tidsrom for kontakt

- 6.1. Kommunen har ansvar for at obstetrisk eining har oppdaterte oversikter over kontakttelefonar, fortrinnsvis mobiltelefon/direktenummer. Dette gjeld også endringar under ferieavvikling
- 6.2. Kommunen har ansvar for at obstetrisk eining til ei kvar tid har oppdaterte adresser til dei aktuelle helsestasjonane
- 6.3. Obstetrisk eining har ansvar for at fastlegar og jordmødrer i kommunane har oppdatert oversikt over dei telefonnummer som skal nyttast både på dag – og vakttid ved behov for konsultasjon med lege eller jordmor ved obstetrisk eining

7. Felles rutine/retningslinje og samarbeidsmøte

På bakgrunn av denne tenesteavtalen skal det utarbeidast ei felles rutine/retningslinje for samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga mellom obstetrisk eining og kommunane. .

Rutina/retningslinja må forankrast i dei overordna samarbeidsutvala, og kan endrast gjennom felles administrative prosessar. Det skal gjennomførast faste samarbeidsmøte mellom obstetrisk eining og kommunane vedrørende rutina/retningslinja to gonger årleg, eller når ein av partane ber om det. Obstetrisk eining har ansvar for innkalling til slike møte. Ved behov kan partane avtale andre typer samarbeids-/informasjonsmøter.

8. Handtering av usemje/avvik, tvisteløysing, herunder misleghald

- 8.1. Vedr uønska hendingar: Det vert vist til retningslinje for avvik i overordna samarbeidsavtale:
<http://www.saman.no/2836.2079.Retningslinje-for-avvik.html>
- 8.2. I tilfelle motstrid mellom denne avtalen og eventuelle særavtalar skal denne avtalen ha forrang
- 8.3. Usemje og tvist skal løysast i tråd med overordna samarbeidsavtale
- 8.4. Konsekvensen av eventuelle avtalebrot er regulert i overordna samarbeidsavtale

9. Varigheit, revisjon og oppseiing

- 9.1. Avtalepartane pliktar å gjera avtaleverket kjent for eigne tilsette, samt sikra etterleving av avtalen i eigen organisasjon
- 9.2. Avtalen trer i kraft frå 1.06.2015 og gjeld til ein av partane seier opp avtalen, med eitt års oppseiingsfrist, jfr. Helse- og omsorgstenestelova prg. 6-5, andre lekk
- 9.3. Partane er samde om å gå gjennom avtalen innan desember kvart år med sikte på å avdekke behov for eventuelle oppdateringar; første gong desember 2016
- 9.4. Kvar av partane kan krevja avtalen revidert dersom vesentlege føresetnader for avtalen vert endra

Dato: _____

Dato: _____

.....

.....

Sign. kommune

Sign. Helse Bergen HF

Rutinar for samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselsomsorga mellom Helse Bergen HF og kommunane i opptaksområdet samt Eidfjord kommune.

Rutinen er tufta på Tenesteavtale 8 og utdjupar denne.

1. Rutinar for samhandling i svangerskapsomsorga

- 1.1. Helsekortet for gravide er det viktigaste samhandlingsdokumentet og har status som innleggingsskriv. Det er naudsynt at begge partar tar ansvar for at det til ei kvar tid er korrekt utfylt og oppdatert
- 1.2. Kommunane skal ha eit tilbod til alle gravide om oppfølging hos fastlege/jordmor i svangerskapet i tråd med Nasjonale retningslinjer for svangerskapsomsorg. Gravide skal ha ei reell valgmoglegheit om oppfølging hos fastlege og/eller jordmor
- 1.3. Kommunen har ansvar for at alle gravide får tilbod om livsstilsamtale med jordmor eller fastlege, etter gjeldande faglege retningslinjer
- 1.4. Kommunen har ansvar for at alle helsestasjonar får oppdatert kompetanse innan ammestart og er godkjente som «ammekyndig helsestasjon»
- 1.5. Den kommunale helse- og omsorgstenesta (heretter; kommunehelsetenesta) og sjukehuset skal samarbeide om sårbare familiar med tanke på psykiske problem, stressande livssituasjonar, rusmisbruk eller andre tilhøve som kan virke inn på svangerskaps, fødsel- og barseltid
- 1.6. Eventuell individuell plan skal vera forankra i kommunen med spesialisthelsetenesta som ressurs
- 1.7. Obstetrisk eining skal legge til rette for at gravide som vert tilviste til spesialisthelsetenesta får ei koordinert og heilskapleg oppfølging
- 1.8. Obstetrisk eining skal tilby gravide som ynskjer det; omvising i fødeavdelinga; anten ved at den gravide/paret besøkjer sjukehuset eller ved å tilby nettbasert informasjon på sjukehuset sine heimesider

2. Rutinar for samhandling ved innlegging

- 2.1. Obstetrisk eining har ansvar for at oppdatert web-basert metodebok er tilgjengeleg for kommunehelsetenesta
- 2.2. Jordmor i kommunehelsetenesta/innleggande lege kan ringe 55 97 42 00 (KK) eller 56 53 35 70 (Voss) ved behov for rådgjeving/kontakt med obstetrisk eining
- 2.3. Innleggande lege skal kunne konferere med sjukehusets bakvakt per telefon før innlegging for øyeblikkeleg hjelp, for å drøfte ei

- best mulig oppfølging av pasienten. Endeleg avgjerd av om innlegging er nødvendig vert tatt av innleggande lege
- 2.4. Fødande tek sjølv direkte kontakt med obstetrisk eining ved teikn på at fødsel er i gang, via innleggingstelefonen for fødande: 55 97 22 00 (KK), 56 53 35 70 (Voss). Den gravide/fødande skal vera orientert om å ta med seg helsekort for gravide samt aktuelle blodprøvesvar og brev. Kommunehelsetenesta har ansvaret for å orientere kvinna om dette.
  - 2.5. Informasjon som skal følgje den gravide/fødande ved innkomst til sjukehus er fullstendig utfylt helsekort for gravide, svar frå blodtyping etc., og dette skal dokumenterast i elektronisk journalsystem
  - 2.6. Dersom pasienten har behov for ambulanse til sjukehuset, skal slik transport bli rekvirert av jordmor/lege i sjukehuset etter at kvinna har vendt seg direkte dit, eller av jordmor i kommunen/fastlege/innleggande lege/legevakt

3. Rutinar for samhandling når gravide/mor og barn er innlagt i sjukehus

- 3.1. Det skal varslast om fødsel så snart som mogeleg etter barnet er fødd, ved at obstetrisk eining sender første versjon av Fødselsrapport per A-post til den aktuelle helsestasjonen.
- 3.2. Sjukehuset har ansvar for å vurdere mor/barn/familien sine behov for kommunale helse- og omsorgstenester etter utskriving
- 3.3. Sjukehuset skal i samråd med mor – og/eller etter interne rutinar – ivareta kontakten mot pårørande under opphaldet
- 3.4. All kontakt mellom sjukehuset og kommunehelsetenesta skal dokumenterast i elektronisk journal. Ved telefonisk kontakt skal nøyaktig klokkeslett og fullt namn på den ein har snakka med skrivast ned
- 3.5. For å avklare evt oppfølgingsbehov utover standard (til dømes der kvinna treng hjelp i heimen) kan det avtalast vurderingsbesøk/samarbeidsmøte. Dette skal skje i samråd med pasienten. Kommunen kan ikkje krevje søknad frå pasient for å etablere naudsynte helsetenester i ein overgangsperiode etter eit sjukehusopphald. Ved ynskje frå pasient, og der det kan vera aktuelt med langvarige nye tenester, skal spesialisthelsetenesta likevel hjelpe med å sende skriftleg søknad om tenester

4. Rutinar for samhandling ved utskriving frå spesialisthelsetenesta

- 4.1. Sjukehuset har ansvar for å vurdere når mor/barn er utskrivingsklare.
Vilkår for at ein pasient er utskrivingsklar går fram av *Forskrift om kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten og kommunal betaling for utskrivningsklare pasienter* § 9 der det står:
«En pasient er utskrivningsklar når lege på sykehus vurderer at det ikke er behov for ytterligere behandling i

spesialisthelsetjenesten. Vurderingen skal være basert på en individuell helsefaglig vurdering, og følgende punkter skal være vurdert og dokumentert i pasientjournalen

- a) problemstillingen(e) ved innleggelse, slik disse var formulert av innleggende lege, skal være avklart
  - b) øvrige problemstillinger som har fremkommet skal være avklart
  - c) dersom enkelte spørsmål ikke avklares skal dette redegjøres for
  - d) det skal foreligge et klart standpunkt til diagnose(r), og videre plan for oppfølging av pasienten
  - e) pasientens samlede funksjonsnivå, endring fra forut for innleggelsen, og forventet framtidig utvikling skal være vurdert».
- 4.2. Etter fødsel vil det som hovedregel vera jordmor ved sjukehuset som foretar vurderinga av om mor og barn er utskrivingsklar. Ved komplikasjonar og/eller usemje mellom sjukehus og kommune skal behandlings-ansvarleg lege ha vurdert at vilkåra i forskrifta er oppfylt.
  - 4.3. Fødselsrapport og eventuell epikrise skal følge pasienten ved utskriving. Når mor og barn blir utskrivne frå obstetrisk eining blir det sendt fullstendig utfylt Fødselsrapport/epikrise til kvinna si fastlege og jordmor, og i tillegg til tilvisande/innleggande lege der denne er ein annan enn kvinna si fastlege. Kvinna får med seg ein papirkopi av Fødselsrapporten.
  - 4.4. Oppfølging etter utskriving:
    - Mor/barn får oppfølging av jordmor i kommunen etter heimkomst der dette tilbodet er etablert, i tråd med dei nye retningslinjene for barselomsorga
    - Ved planlagt utreise innan 48 timar får mor/barn oppfølging ved barselpoliklinikken ved obstetrisk eining fram til 5. dag post partum
    - Alle utskrivne barselkvinner kan ved behov som gjeld seg sjølv eller barnet, og som er knytt til fødsel/barseltid, vende seg til obstetrisk eining etter heimkomst, fram til fem dagar post partum
    - Obstetrisk eining har ansvar for å sørgje for at Nyfødtscreening blir gjort av dei borna der foreldra samtykker til dette tilbodet. Det kan gjerast særskilt avtale med kommunejordmor om prøvetaking
    - Mor/foreldre får utdelt skriftleg kontaktinformasjon ved utreise
  - 4.5. For mødrer/barn/familiar med oppfølgingsbehov utover standard tilbod, varslar jordmor ved obstetrisk eining helsestasjonen ved å ringe til jordmor/helsesøster som har oppfølgingsansvar
  - 4.6. Kvinna får oppgitt eit døgnbemanna telefonnummer til obstetrisk eining. Dette kan ho nytta ved behov inntil oppfølginga frå obstetrisk eining (barselpoliklinikk) er avslutta

- 4.7. Mødrer og barn som treng helsetenester frå sjukehuset eller kommunen etter heimefødsel har same rettigheter til dette som alle andre. KK tar initiativ ovafor aktuelle jordmødrer til å lage avtale om heimefødsel.
- 4.8. For barn som har eit vekttap på 10 % eller meir gjeld følgjande:
- Sjukehuset avtaler den vidare oppfølging av barnet med mor
  - Ved utreise skal det utarbeidast ein kortfatta, skriftleg ammeplan som følgjer mor
  - Sjukehuset kan avtale med helsestasjonen på vegne av mor dersom ein finn det naudsynt
- 4.9. Fødselsrapporten skal sendast elektronisk ved utskriving og/eller sendast med pasienten. Ved sjukdomstilstandar hos mor og/eller barn skal det leggjast ein plan for vidare medisinsk oppfølging hos fastlege eller i spesialisthelsetenesta. Fødselsrapporten som skal ligge føre ved utskriving av mor og barn med normale/ukompliserte forløp skal som minimum innehalde:
- Dato for fødselen, type fødsel, barnets kjønn og fødselsvekt
  - Opplysning som stadfester at mor og barn sin tilstand er normal/ukomplisert
  - Opplysning om korleis den nyfødde blir ernært
  - Opplysning om eventuelle vaksinasjonar, medikament og vitamintilskot
- 4.8. Praktiske tilhøve som skal avklarast før utskriving der mor og/eller barn har spesielle hjelpebehov:
- Sjukehus og kommune må saman med mor/foreldre sikre at tilfredsstillande hjelpemiddel kjem på plass. Hovudansvaret for å sørge for at pasienten får adekvate hjelpemiddel ligg til kommunen, men det føreset at hjelpebehovet er korrekt kommunisert mellom nivåa
  - Mor/barn som vert utskrivne til heimen med spesialisert behandling, og med behov for medisinsk utstyr (behandlingshjelpemiddel), får dette dekkja av spesialisthelsetenesta. Tilhøyrande forbruksmateriell er inkludert
  - Utstyr og forbruksmateriell for perioden frå utskriving og fram til det kan forventast at dette kan skaffast på heimstaden må følgje med ved utskriving
  - Ved eventuell medikasjon/ernæringsbehandling skal nye reseptar følgje mor/barn. Dosert medisin og eventuelle næringsmiddel for perioden frå utskriving og til det kan forventast at dette kan skaffast på heimstaden må følgje pasienten dersom det er behov for det
  - Nye medikament og næringsmiddel som krev individuell refusjon frå HELFO skal være søkt om frå sjukehuset
  - Ved bruk av elektronisk resept skal den legen som sist endra pasienten sin medikasjon ha ansvar for å oppdatere pasienten si medikamentliste og elektroniske reseptar, og

trekke tilbake ikkje-aktive reseptar (sjukehuslege ved utskriving, elles fastlegen)

- 4.9. Kommunen sitt ansvar etter avslutta barseloppfølging i spesialisthelsetenesta
- Kommunen har rutinar for oppfølging av mor/familien og det nyfødde barnet
  - Kommunen tilbyr mor/barn oppfølging av jordmor i første veke etter heimkomst om mogeleg
  - Kommunen har prosedyre for oppdaging og oppfølging av barn som får gulsott
  - Kommunen har prosedyre for oppdaging og oppfølging av nyfødde med vekttnap meir enn 10 %
  - Kommunen tilbyr snarleg vekttnaktrull når dette er tilrådd frå sjukehuset, eller når foreldra ynskjer det
  - Kommunen har rutinar for oppfølging av amming/ernæring og vekt inntil mors mjølkeproduksjon er stabil, og barnet viser tilfredsstillande vektauke, og kan gi kyndig ammevegledning ved komplikasjonar som oppstår under ammeperioden
  - Kommunen tilbyr heimebesøk eller time i helsestasjonen 7-10 dagar etter fødsel
  - Ved barselrelatert sjukdom og/eller uføresette problem hos mor/barn frå og med 6. dag etter fødselen kontaktar kvinna fastlege eller kommunal legevakt. Der kommunal barselomsorg ved jordmor er etablert kan kvinna også kontakte denne

5. Rutinar for samhandling om vaksinasjon av nyfødde og barselkvinner

- 5.1. Kommunen er ansvarleg for å gje tilbod om BCG-vaksinasjon til aktuelle born etter gjeldande retningsliner frå Folkehelseinstituttet
- 5.2. Når mor er **hepatitt B** antigen positiv (HBsAg-positiv, evt HBeAg-positiv), har sjukehuset ansvar for at profylakse (spesifikt immunglobulin) og 1. dose hepatitt B-vaksine vert gitt til den nyfødde, jfr interne rutiner i sjukehuset
- 5.3. Sjukehuset sørgjer for at melding med dose/batch nr. både for immunglobulin og hepatitt B blir ført på Fødselsrapport som går til helsestasjonen jfr. Forskrift om innsamling og behandling av helseopplysningar i Nasjonalt vaksinasjonsregister - SYSVAK registerforskrift av 20. juni 2003, §§2-1, 2-3
- 5.4. Helsestasjonen held fram med vaksinerings med hepatitt-B i tråd med tilrådd vaksinasjons-regime, jfr. retningsliner frå Folkehelseinstituttet
- 5.5. Der mor er hepatitt B antigen negativ, men andre tilhøve tilseier auka smitterisiko er kommunen ansvarleg for å tilby første dose hepatitt B-vaksine og å setja påfølgande dosar, i tråd med tilrådd vaksinasjonsregime

- 5.6. **Når mor er HIV positiv** har sjukehuset ansvar for å gje både skriftleg (etter samtykke frå mor) og/eller munnleg beskjed om mor sin hiv status, og kommunen har ansvar for å gje tilpassa oppfølging i tråd med Folkehelseinstituttet sine retningslinjer når det gjeld amming og vaksinasjon
- 5.7. **Rubellavaksine** til kvinner med usikker immunitet: I tråd med dei nye retningslinjene for barselomsorga skal mødrer som under svangerskapet er påvist å mangle antistoff mot raude hundar (rubella), verta tilbydd ein dose rubellavaksine i form av MMR-vaksine etter fødselen; før utskriving frå obstetrisk eining

Ved usikker vaksinasjonsstatus hos unge mødrer som er oppvaksne i ikkje-vestlege land er det tilrådd å tilby rubellavaksinasjon. Sjukehuset har ansvar for dette.

6. Rutinar for samhandling ved poliklinisk konsultasjon/ dagbehandling

- 6.1. Sjukehuset må gjera ei vurdering av kva som er aktuell instans for vidare oppfølging av pasienten (jordmor, fastlege, avtalespesialist, sjukehuset)
- 6.2. Ved behov må det avtalast oppfølging. Slik oppfølging blir gjerne avtala same dag som kvinna reiser heim, og kontakt til den aktuelle instans må då skje per telefon og/eller ved elektronisk melding i Norsk helsenett der dette er etablert praksis, og dokumenterast i helsekort for gravide
- 6.3. Notat frå poliklinisk konsultasjon skal sendast jordmor, fastlege og evt. tilvisande lege, snarast mogeleg. Der det er behov for snarleg kommunal oppfølging skal poliklinisk notat oversendast konsultasjonsdagen. Dette gjeld alle risikosvangerskap og ved komplikasjonar etter fødselar. Oppfølging kan også avtalast per telefon, Jfr pkt 8.6 i Tenesteavtale 3: www.saman.no

Rutinen er vedtatt av dei fire samarbeidsutvala og gjeld frå xxx 2014.

Rutinen kan endrast i samsvar med retningslinjene for dette i Tenesteavtale 8. Papirutskrift er berre gyldig på utskriftstidspunktet.

Sak til samarbeidsutvalet

Går til: Medlemane
Utval: Samarbeidsutvalet
Dato: 13.05.15
Sakshandsamar: SSE
Saka gjeld: **Revisjon av Tenesteavtale 8 om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga i Helse Bergen sitt opptaksområde.**

Saksnummer

Forslag til vedtak:

Samarbeidsutvalet tilrår at partane sluttar seg til den reviderte avtalen om samhandling innan svangerskaps- fødsels- og barselomsorga. Samarbeidsutvalet vedtar vedlagt rutine for svangerskaps- fødsels- og barselomsorga.

Bakgrunn:

Samarbeidsutvala innanfor Helse Bergen sitt føretaksområde vedtok i desember 2013 å starte opp ein prosess med sikte på å utarbeide ny tenesteavtale 8 med tilhøyrande rutine, både på bakgrunn av ønskje frå kommunar i Nordhordland om å gjere tenestavtalen meir overordna og ut frå at det er komme ein ny nasjonal rettleiar IS 2057 «Nytt liv og trygg barseltid for familien». Det vart vedteke å setje ned ei arbeidsgruppe som skulle utarbeide utkast til ny tenesteavtale for styre- og kommunestyrehandsaming, og med ei tilhøyrande retningsline som inneheld nødvendige faglege rutinar. Avtalen og rutinane skulle så langt mogleg byggje på eksisterande tenesteavtale, med naudsynne justeringar og tilføyningar på bakgrunn av ny nasjonal rettleiar.

Mandat:

Arbeidsgruppa skal leggje til grunn og byggje på:

- Eksisterande overordna samarbeidsavtale.
- Felles grunnlagsdokument.
- Erfaringane frå samarbeidet på fagområdet i gjeldande avtaleperiode.
- Evt. endra føringar i lovverk, forskrifter, rettleiarar og andre styrande dokument. Arbeidsgruppa må i sitt arbeid ta omsyn til signal frå styresmaktene når det gjeld prioritering og avtaleinnhald.
- At det er eit krav i nasjonal rettleiar at avtalane skal vera forpliktande for partane.
- Semje om at ein i alt arbeidet med avtaleverket skal ha pasienten og det gode pasientforløpet i fokus. Både avtalar, faglege retningsliner og samarbeid på andre område skal ha som hovudfokus å medverke til gode forløp. Med gode forløp meiner ein forløp som både er i samsvar med pasienten sitt behov, som kan medverke til heilskaplege tenestetilbod og som vert levert på en samfunnsmessig god måte.

- ¹At det i arbeidet er spesielt viktig å skape semje om kva oppgåver forvaltningsnivåa er pålagt ansvar for, og ei felles oppfatning av kva tiltak partane til ei kvar tid skal utføre. Avklaringar som blir gjort på fagområdet skal svare på krav i nasjonal rettleiar.

Oppgåver for arbeidsgruppa:

- Den nye tenesteavtalen skal skildra kva oppgåver partane har ansvar for, og i si utforming vera eigna for handsaming i føretaksstyre og kommunestyre.
- Retningslina skal avklare nærare detaljer omkring korleis oppgåvene skal løysast, og skal handsamast i samarbeidsutvala.
- Ta stilling til om det er føringar i ny nasjonal rettleiar som gjer det naudsynt med endringar i føringane i gjeldande tenesteavtale.
- Avklare om det evt. er erfaringar frå samarbeidet på fagområdet i gjeldande avtaleperiode som kan gjere det tilrådeleg å endre på innhaldet i ny tenesteavtale eller retningsline i forhold til dagens tenesteavtale. Dersom ein finn at det er tilrådeleg å gjere slike endringar skal det gjerast greie for vurderingane bak i eit høyringsbrev og gjennomførast ei formell høyring hjå partane, før tenesteavtalen og retningslina går til handsaming i styrande organ.
- Dersom det er semje i arbeidsgruppa om ikkje å gjere endringar i dagens føringar og rutinar på bakgrunn av erfaringar frå området eller føringar i ny nasjonal rettleiar skal arbeidsgruppa gjere ein redigeringsjobb, der ein skil innhaldet i dagens tenesteavtale i to deler, dvs. i ein tenesteavtale og ei medhøyrande retningsline. I så fall er det ikkje naudsynt med nokon høyringsrunde til partane.

Arbeidsgruppa:

Samarbeidsutvala vedtok at arbeidsgruppa skulle setjast saman av maksimalt 3 representantar frå Helse Bergen, og sekretariatsressurs frå SSE, samt brukarrepresentant frå Helse Bergen sitt brukarutval. Leiarane i samarbeidsutvala melde inn kommunale representantar.

Britt Eide, SSE/leiar

Frå kommunane/samarbeidsutvala:

Rolf Martin Tande, Nordhordland

Aud Ringø Nødtvedt, Voss

Wenche Førde; Bergensregionen

Margaret Torbjørnsen, Bergen

Bent Folkvord, Bergen

Nina Brynjelsen, brukarutvalet

Bente Langeland, Helse Bergen (KK)

Elham Baghestan, Helse Bergen (KK)

Kari Øvstedal, Helse Bergen Voss sjukehus)

Kari Aarø, FTV Dnj

Prosess:

Arbeidsgruppa har hatt 4 møter, samt ein del korrespondanse per epost. Arbeidet har tatt utgangspunkt i dei eksisterande samarbeidsavtalane, i dei nye retningslinene for barselomsorga, og i erfaringane frå samarbeidet på fagområdet i gjeldande avtaleperiode. Arbeidsgruppa var samd om at den eksisterande avtalen i all hovudsak har verka slik den skulle: Avklare ansvarsforholda i samhandlinga mellom sjukehus og kommunar innan

fagområdet svangerskap, fødsel og barseltid og sørge for gode pasientforløp. Der er likevel behov for forbedringer, og etter arbeidsgruppa si meining er den nye avtalen tydelegare når det gjeld ansvarsfordeling og meir oversiktleg og ryddig.

Største delen av arbeidet har vore av redaksjonell karakter, og den nye avtalen er, i tråd med mandatet, delt i to deler: Ein overordna avtale med tilhøyrande rutinar for samhandling. Fristen for nytt utkast til tenesteavtale med retningsline vart sett til 01.05.2014, men grunna planlagt reisefråvær vart utkast levert primo september.

Den reviderte tenesteavtale 8 m/ tilhøyrande rutinar var planlagt handsama i samarbeidsutvala i november 2014. På grunn av behov for juridisk gjennomgang tok saka noko meir tid enn planlagt. Det vart og nødvendig å gjera mindre endringar i rutinane. Som følgje av endringane hadde Bergen kommune behov for å vurdere rutinane på nytt. Vurderinga munna ut i krav om to endringar i rutinane, i henholdsvis pkt. 2.2 og 4.4. Det har vore dialog mellom Bergen kommune og Helse Bergen om saka. Konklusjonen er at: Avtale og rutine blir som foreslått i november 2014.

Det er som eit tillegg til retningslinja til tenesteavtale 8 utarbeidd ein eigen avtale mellom Helse Bergen og Bergen kommune om Kvinneklinikken sitt tilbod om «Jordmor på hjemmebesøk» i Bergen kommune .

Vurderingar:

Elektronisk samhandling:

Det er eit problem og ei stor utfordring at det framleis ikkje er etablert elektronisk samhandling mellom føde/barselavdelingane og kommunane. Dette gjer kommunikasjon og samhandling tungvint og medfører at informasjonsutveksling tar lenger tid enn nødvendig, trass i tiltak som er blitt sett i verk for m.a. får fortgang i vanlege post-rutinar. Det er eit svakt ledd i samhandlinga. Dette er etter arbeidsgruppa si meining både uakseptabelt og alvorleg, og det må få høg prioritert å komme i gang med elektronisk samhandling og informasjonsutveksling. Arbeidsgruppa foreslår at Helse Bergen og kommunane i opptaksområdet blir pilot i eit slikt arbeid. Gruppa har spelt inn dette til samarbeidssekretariatet som har tatt saka vidare til Nasjonalt IKT. Per dags dato er det ikkje gitt nokon konkrete tilbakemeldingar om å prioritere saka.

Nye retningslinjer for barselomsorga:

Etter at 8 var ferdigstilt i 2010 er det publisert nye nasjonale retningslinjer for barselomsorga: *Nytt liv og trygg barseltid for familien*. Retningslina er ei fagleg vurdering av innhaldet i barselomsorga slik den er i dag, og det vert tilrådd ei større prioritering av innsatsen dei første fjorten dagane etter fødselen.

Bakgrunnen for dette er ein tilsynsrapport frå 2010 og, erfaringar frå brukarar, fagpersonar og forskning, samt føringer knyttet til St. meld. nr. 12 (2008–2009) *En lykkelig begivenhet. Om en sammenhengende svangerskaps-, fødsels- og barselomsorg*.

Den reduserte liggetida i sjukehus i etter fødsel er gradvis innført som ledd i ei effektivisering og reduksjon av kostnader ved helseføretaka, og denne tida vil mest truleg bli redusert ytterlegare i tida som kjem. Det er også fagleg gode og veldokumenterte grunnar for tidlig heimreise etter fødsel der det er eit organisert tilbod om oppfølging i heimen. Brukarundersøkingar viser også at pasientane er godt fornøgde med dette tilbodet. Retningslinja tilrår mellom anna at kvinner som reiser tidleg heim får tilbod om to heimebesøk av jordmor, noko som prinsipielt er eit kommunalt ansvar.

Kommunane har så langt ikkje kunna prioritere å imøtekomme tilrådinga, og det er difor ikkje tatt til følge i den nye avtalen. Det er likevel fleire kommunar (utanfor Bergen) som har etablert

eller er i gang med å etablere ulike former for tilbud om oppfølging i heimen etter tidleg heimreise. Kvinneklubben har for tida eit tilbud om heimebesøk til enkelte grupper av barselkvinner som er busett i Bergen kommune. Dagens tilbud blir gitt til barselkvinner som reiser tidleg heim etter fødsel, der det blir vurdert som like trygt med oppfølging heime som i føde-/barselavdelinga. Oppfølginga skjer ved jordmødrer som er tilsette på Kvinneklubben.

Tydeleggjering av ansvar:

I den nye avtalen er ansvarsfordelinga for oppfølging av mor og barn dei første fem dagane etter fødselen tydeleggjort i større grad enn i den eksisterande avtalen, men det er ikkje gjort substansielle endringar.

Oppfølging etter heimefødsel:

Det er behov for å tydeleggjere mor og barn sine rettar til kommunale – og sjukehusstenester etter heimefødsel. Heimefødsel har eit lite omfang i vårt opptaksområde, og det er så vidt vi kjenner til kun to jordmødrer som yter fødselshjelp i heimen; dvs har privat praksis. Fødselshjelp er ei spesialisthelseteneste uansett kvar den føregår, og planlagt heimefødsel med jordmor er ikkje en del av det offentlige tilbudet her i landet. Det er ikkje krav om at privatpraktiserande jordmødrer skal lage avtale med helseføretaka eller den kommunale helse – og omsorgstenesta, men det er utarbeidd nasjonale retningslinjer for heimefødsel for å sikre pasienttryggleiken (http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/nasjonal-retningslinje-for-hjemmefodsel-svangerskap-fodsel-og-barseltid-i-trygge-hender/Publikasjoner/Hjemmef%C3%B8dsel_retningslinje_IS-2012.pdf), og oppmodinga om å inngå avtalar ligg i utgangspunktet på dei privatpraktiserande jordmødrene, sitat:

For jordmødre som bistår ved hjemmefødsler er det særlig viktig å utvikle og praktisere betryggende seleksjons- og overføringsrutiner, ha etablert kontakt med lege og sykehus som kan gi nødvendig bistand i uventede og kritiske situasjoner, samt rutiner ved overføring til sykehus. Det er også nødvendig med vedlikehold og oppdatering av kunnskap, herunder tiltak som sikrer relevant, praktisk erfaring med fødselshjelp.

Det er nedfelt eit generelt punkt i den nye avtalen som omhandlar mor/barn sin rett til kommunale – og sjukehusstenester etter heimefødsel. Det er ikkje utarbeidd konkrete rutinar for oppfølging etter heimefødsel i den nye tenesteavtalen, då det føreset at dei privatpraktiserande jordmødrene som yter fødselshjelp i heimen samt barneklubben er part i dette. KK har tidlegare tilrådd heimefødselsjordmødrene å inngå avtale om oppfølging av barnet. KK tar eit nytt initiativ ovafor privatpraktiserande jordmødrer, fortrinnsvis saman med barneklubben, til å laga avtale om heimefødsel.

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Sveinung Toft	FA - T11	15/411

Saknr	Utval	Type	Dato
090/2015	Formannskapet	PS	02.09.2015
065/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Fråsegn til 132 kV kraftleidning Dalsbotnfjellet vindkraftverk - Frøyset transformatorstasjon

32T

Høyring av konsesjonssøknad - 132kV kraftleidning Dalsbotnfjellet - Frøyset
1399341

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Masfjorden kommune rår i frå at det vert gjeve konsesjon for omsøkt 132 kV linje mellom Dalsbotnfjellet til Frøyset transformatorstasjon.

Vidare rår ein til at NVE ber søkjar om å vurdera alternative trasear som kan redusere dei negative konsekvensane ei ny høgspenning linje vil få. Ny konsekvensutgreiing må lagast, der fleire ulike trasear vert drøfta og nye faglege utgreiingar knytt til konsekvensar for mellom anna ornitologi, kulturmiljø, skogbruk, friluftsliv, vilt og landskap vert lagt ved. Utgreiinga må visa ei samla oversikt over dei ulike konsekvensane ulike linjealternativ vil ha.

Saksopplysningar:

Bakgrunn og fakta:

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i brev av 30.04.2015 sendt ut konsesjonssøknad frå selskapet Zephyr AS på høyring. Søknaden gjeld løyve til å byggja ein 132 kV-kraftleidning frå eit planlagd vindkraftverk på Dalsbotnfjellet i Gulen kommune til Frøyset transformatorstasjon i Masfjorden kommune. I e-post av 27.05.15 vart høyringsfristen forlenga til 10. september for kommunen. Det var eige informasjonsmøte i Gulen den 10. juni 2015 i regi av NVE.

Zephyr fekk den 30. september 2013 konsesjon frå NVE til å byggja vindkraftverk på Dalsbotnfjellet. Samstundes fekk Statkraft Agder Energi Vind DA (SAE Vind) konsesjon til Brosvika vindkraftverk. Desse to selskapa skulle samarbeida om sjølve nettløysinga, men i 2014 trakk SAE Vind sitt prosjekt, og Zephyr har difor søkt om eiga ny nettløysing for sitt vindkraftprosjekt. Samstundes er vindkraftkonsesjonen til Zephyr påklaga, og denne er no under handsaming i Olje og energidepartementet. I denne søknaden vert det vist til tidlegare utgreiingsprogram frå 2011 knytt til vindkraftprosjektet, og om dei to alternative linjetraseane

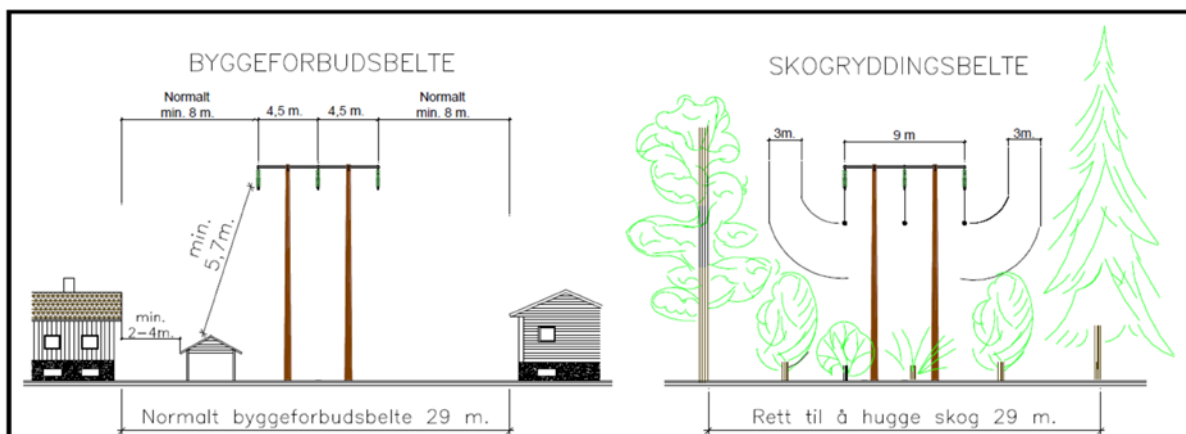
2a og 2b.

Omsøkt kraftledning er på 19 km og går frå Dalsbotnfjellet over Austgulfjorden (fjordspenn på 1,4 km) og vidare til Kjellbju, vidare til og gjennom Myrdalen og til Frøyset trafostasjon ved Tangedalsvatnet. Først når den planlagde 300 kV ledningen frå Modalen til Mongstad – Kollsnes er bygd kan denne trafostasjonen ta i mot straumen frå det planlagde vindkraftverket (årleg gjennomsnitt produksjon på 391 GWh). Høgspenteledningen er stipulert til å kosta ca 56 millionar, i tillegg kjem kostnader med ny trafostasjon ved vindkraftverket på ca 29 millionar. Totalt vil nettkostnaden vera ca 93 millionar inkludert prosjektering m.v.

Ovanfor er omsøktlinje vist med raud strek frå Dalsbotnfjellet til Frøyset trafostasjon.

Eit areal på ca 428 dekar vil verta bandlagt innanfor eit ryddebelte på 29 meter langs kraftlinja. Det er berre vurdert ein trase for den planlagde nye 132 KV-linja. Nedunder er mastetypen vist (høgde varierer frå 12 – 18 meter) og med viste belter med byggjeforbod og rett til skoghogst.

Leidningseigar må sikra seg varige rettar knytt til dette beltet, samt rett til å plassera master og transporterera materiell og personell langs linja, og rett til å nytta eksisterande private vegar m.v. Etablering og eingangsvederlag for desse rettane vert bestemt gjennom ekspropriasjonsskjøn eller vanleg avtaleskjøn med kvar grunneigar langs traseen.

I konsekvensutgreiinga er konsekvensane for naturmiljø, landskap, nærmiljø og friluftsliv sett til *liten negativ*, og jord- og skogbruk til *liten – middels negativ*.

I samband med høyringa har mellom anna Norsk Ornitologisk Foreining i Hordaland og Sogn og Fjordane kome med ei fråsegn. Dei meiner at undersøkingemetodikken knytt til fuglelivet er kritikkverdig, både med omsyn på kvantitet og metodeskildring. Vidare meiner dei at området langs traseen har eit stort artsmangfald, og at det vert kollisjonsfare for svaner, gjess, hønsefuglar, lommar, ørn, andre rovfuglar og ugler. Dei ber om at det vert gjort ytterlegare ornitologiske undersøkingar som sikrar at naturmangfaldslova sitt krav til kunnskapsgrunnlag vert oppfylt før avgjerd vert fatta.

Vurdering

Rådmannen vil vise til at prosessen knytt til grunneigarane langs trase 2b var mangelfull i starten, og at dette har vore uheldig for dei drøftingane som har pågått i saka. Dette medførte at NVE ga forlenga frist for grunneigarane frå 29.06 til 29.07.2015.

Vidare meiner rådmannen at dei faglege utgreiingane knytt til konsekvensutgreiinga er mangelfull, både med omsyn på kartlegging av fuglelivet, kartlegging av kulturminne/kulturmiljø og av ulike bruksinteresser langs traseen. Konsekvensutgreiinga manglar drøftingar knytt til ulike traseval, slik at det er vanskeleg å vite om andre trasear kan vera meir eigna enn den omsøkte, særleg med omsyn på konsekvensar for grunneigarar og viktige felles interesser knytt til miljø, biologisk mangfald, friluftsliv med vidare. Det er etter rådmannen sitt syn naudsynt at NVE krev fleire faglege utgreiingar, og drøftar grundig kva fagleg nivå som skal leggjast til grunn for desse utgreiingane.

Når det gjeld sjølve traseen slik den er lagt i Masfjorden kommune gjennom Myrdalen og langs Bastielva og vidare til trafostasjonen ved Tangedalsvatnet, vil ein peike på at dette området inneheldt eit samanhengande skogsområde, med mykje barskog og areal med høg og sær sars høg bonitet. Dette området har etter administrasjonen **stor verdi** for skogbruket sidan det alt er etablert skogsveg inn i sentrale deler av dalen. Ei høgspenlinje midt gjennom dette området vil medføra uheldige konsekvensar med omsyn på barriereeffektar i form av opne hogsgater, med auka fare for vindfall på begge sider av skogsryddebeltet på 29 meter. I tillegg vil linja gje ulemper knytt til tømmerhogst og vedhogst, mellom anna fordi drift med vinsjing og taubanedrifter vil kunna verta vanskeleggjort. Nye driftsvegar, etablering av nye velteplassar kan og verta vanskeleggjort, samt effektiv drift med hogstmaskin i deler av

området. Rådmannen meiner at omfanget høgspenlinja vil ha for skogbruket er **stor negativt**, og ikkje middels negativt slik konsekvensutgreiinga konkluderer.

Det betyr at konsekvensen for skogbruket vert **stor negativ konsekvens** om høgspenlinja vert lagt til Myrdalen og ned langs Bastelielva.

Rådmannen har vurdert nærmare brevet frå ornitologisk hald, og meiner at kravet om betre kunnskapsgrunnlag, jf. naturmangsfalslova må leggja stor vekt på, og at mykje tyder på at undersøkingane som er gjort i samband med konsesjonsutgreinga er mangelfull. Det betyr at konsekvensane for fuglelivet ikkje er belyst skikkeleg, jf. utgriingskrava gjeve i § 2-1 i energilova.

Dalføret ved Bastelielva er svært rik på hjort, og området fungerer som heilårsbeite for denne arten. Etter rådmannen si vurdering har ikkje konsekvensutgreiinga fanga opp dette skikkeleg, jf. tabell 4.2. på side 33, der verdien er sett til låg for andre dyreartar.

Rådmannen meiner at kommunestyret bør gå i mot at det vert gjeve konsesjon for omsøkt høgspenlinje frå Dalsbotnfjellet til Frøyset trafostasjon, og at ein må krevja nye utgreingar knytt til alternative trasear som går utanom Myrdalen.

Konklusjon

Masfjorden kommune bør rå i frå at det vert gjeve konsesjon for omsøkt 132 kV linje mellom Dalsbotnfjellet til Frøyset transformatorstasjon.

Vidare rår ein til at NVE må be søkjar om å vurdere alternative trasear som kan redusere dei negative konsekvensane ei ny høgspenlinje vil få. Ny konsekvensutgreiing må lagast, der fleire ulike trasear vert drøfta og nye faglege utgreingar knytt til konsekvensar for mellom anna ornitologi, kulturmiljø, skogbruk, friluftsliv, vilt og landskap vert lagt ved.

Formannskapet - 090/2015

FS - behandling:

Ordførar Karstein Totland orienterte om saka.

Saka vart drøfta.

Røysting:

Framlegg til vedtak frå rådmannen vert samrøystes tilrådd til kommunestyret.

FS - vedtak:

Masfjorden kommune rår i frå at det vert gjeve konsesjon for omsøkt 132 kV linje mellom Dalsbotnfjellet til Frøyset transformatorstasjon.

Vidare rår ein til at NVE ber søkjar om å vurdera alternative trasear som kan redusere dei negative konsekvensane ei ny høgspenning linje vil få. Ny konsekvensutgreiing må lagast, der fleire ulike trasear vert drøfta og nye faglege utgreiingar knytt til konsekvensar for mellom anna ornitologi, kulturmiljø, skogbruk, friluftsliv, vilt og landskap vert lagt ved. Utgreiinga må visa ei samla oversikt over dei ulike konsekvensane ulike linjealternativ vil ha.

Noregs
vassdrags- og
energidirektorat

15/411

SVEINUNG

Masfjorden kommune
Austfjordvegen 2724
5981 MASFJORDNES

Vår dato: 30.04.2015
Vår ref.: 201502028-3
Arkiv: 611
Dykkar dato:
Dykkar ref.:

Sakshandsamar:
Anette Ødegård
22959269/anod@nve.no

132 kV kraftleidning Dalsbotnfjellet vindkraftverk–Frøyset transformatorstasjon. Høring av konsesjonssøknad og invitasjon til møte

Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE) har motteke konsesjonssøknad frå Zephyr AS for å bygge ein ny 132 kraftleidning frå planlagde Dalsbotnfjellet vindkraftverk i Gulen kommune i Sogn og Fjordane til Frøyset transformatorstasjon i Masfjorden kommune i Hordaland fylke.

Zephyr fekk den 30. september 2013 konsesjon frå NVE for Dalsbotnfjellet vindkraftverk. Samstundes fekk Statkraft Agder Energi Vind DA (SAE Vind) konsesjon til Brosviksåta vindkraftverk. Zephyr og SAE Vind samarbeidde om ei felles nettløysing, og SAE Vind fekk konsesjon til ein 132 kV kraftleidning frå Brosviksåta transformatorstasjon til Frøyset transformatorstasjon. I 2014 trakk SAE Vind sitt prosjekt, og Zephyr søker difor om ei eiga nettløysing for Dalsbotnfjellet vindkraftverk. Konsesjonen for Dalsbotnfjellet vindkraftverk er påklaga og vert handsama i Olje- og energidepartementet.

Zephyr søker om ein 19 km lang luftleidning frå Dalsbotnfjellet vindkraftverk og sørover til Frøyset transformatorstasjon. Leidningen vil i hovudsak gå langs dalsidene eller gjennom skogsområde. Kryssinga av Austgulfjorden er planlagd med luftspenn.

Zephyr søker om konsesjon i medhald av energilova. Zephyr søker også om oreigningsløyve (oreigningslova av 23.10.1959, § 2 punkt 19) for naudsynte grunn og rettar for å bygge og drive dei elektriske anlegga, inkludert rett til all naudsynt ferdsel/transport. Samstundes søker Zephyr om førehandstiltreding (oreigningslova § 25) som inneber at grunn og tilkomstrett kan takast i bruk før skjøn er halde.

Gjennom høring av konsesjonssøknaden ønskjer vi å få høyringsinstansane sine synspunkt på planane og forslag til tiltak som kan redusere negative verknader.

NVE vil, som tidligare avtalt, halde orienteringsmøte for lokale og regionale styresmakter på Vidsyn i Sløvåg onsdag 10. juni kl. 12.00. Vi håpar på brei deltaking både frå politisk leing og

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsvæien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

administrasjonen i kommunen, inkludert representantar for det faste utvalet for plansaker.

Representantar frå Fylkesmannen og fylkeskommunen er med dette invitert til møtet. NVE vil orientere om handsaminga av søknaden. Zephyr vil vere representert og orientere om planane.

NVE held òg offentleg møte onsdag 10. juni kl. 19.00. Møtet finn stad på Vidsyn i Sløvåg.

Søknaden er tilgjengeleg på NVE sine nettsider www.nve.no/kraftledninger.

Skjema for fråsegner kan finnast på våre nettsider. Fråsegner kan også sendast som e-post til nve@nve.no eller som brev til NVE, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO.

Fråsegner må sendast til NVE **innan 29. juni**.

Informasjon til kommunane:

Til kommunane er to eksemplar av søknaden vedlagde. Vi ber om at eitt eksemplar blir lagt ut i kommunen til offentleg ettersyn. NVE vil kunngjere høyringa, utlegging til offentleg ettersyn og det offentlege møtet i aktuelle aviser. Vedlagt følgjer også fem oppslag om det offentlege møtet, og vi ber om at kommunen heng opp desse på servicetorg, bibliotek, nærbutikk og liknande. Vi ber vidare kommunen leggje ut søknaden og informasjon om det offentlege møte på sine nettsider og ev. facebooksider, og å orientere aktuelle lokale velforeiningar, idrettslag, interesseorganisasjonar m. fl. om søknaden.

Med helsing

Siv Sannem Inderberg
seksjonssjef

Anette Ødegård
rådgivar

Dokumentet vert sendt utan underskrift. Det er godkjent etter interne rutinar.

Vedlegg: Til kommunen: To eksemplar av søknad og fem plakatar

Mottakerliste:

Fylkesmannen i Hordaland
Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
Gulen kommune
Hordaland fylkeskommune
Masfjorden kommune
Sogn og Fjordane fylkeskommune

Kopi til::

Zephyr AS

NY NETTILKNYTNING, DALSBOTNFJELLET VINDKRAFTVERK
KONSESJONSSØKNAD OG KONSEKVENSENTREDNING

FORORD

Zephyr AS søker med dette om konsesjon for å bygge og drive nettilknytning mellom Dalsbotnfjellet vindkraftverk i Gulen kommune og Frøyset transformatorstasjon i Masfjorden kommune, Sogn og Fjordane fylke.

Ecofact har hatt hovedansvaret for konsekvensutredningene samt utarbeidelse av konsesjonssøknaden. Jøsok Prosjekt AS har hatt oppdraget med den tekniske fagrapporten.

Konsesjonssøknaden med konsekvensutredninger samt underliggende teknisk fagrapport oversendes til Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE), som behandler søknaden etter energiloven og oregningsloven. Høringsuttalelser til konsesjonssøknad og søknad om ekspropriasjonstillatelse skal sendes NVE.

Sarpsborg, 19. mars 2015

Olav Rommetveit
Daglig leder, Zephyr AS

INNHold

FORORD	3
SAMMENDRAG	10
Beskrivelse av tiltaket	10
Datagrunnlag	10
Konsekvensvurderinger	10
1. INNLEDNING	11
1.1 Bakgrunn	11
1.2 Nettilknytning av Dalsbotnfjellet vindkraftverk – kort historikk	11
1.3 Søknader og formelle forhold	11
1.3.1 Konesjonsøknad med konsekvensutredning	11
1.3.2 Konesjonsøknad	11
1.3.3 Konsekvensutredning	11
1.3.4 Søknad om ekspropriasjonstillatelse	14
1.3.6 Saksbehandling og tidsplan	14
1.4 Presentasjon av Zephyr AS	15
2. UTBYGGINGSPLANER	16
2.1 Alternativer	16
2.1.1 Om 0-alternativet	16
2.2 Hovedalternativet - benevnelse	16
2.3 Transformatorstasjon i planområdet	16
2.4 132 kV-linje til Frøyset	16
2.5 Generelt om kabel som alternativ til luftledning	18
2.6 Tilkoplingspunkt Frøyset transformatorstasjon	18
2.7 Anleggsfasen	18
3. METODEBESKRIVELSE	20
3.1 Teori og metode	20
3.1.1 Datainnsamling	20
3.1.2 Tiltaksområde, influensområde og utredningsområde	20
3.1.3 Metodikk	20
4. NATURMILJØ	22
4.1 Materiale og metoder	22
4.1.1 Kildegrunnlag	22
4.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang	22
4.2 Status og verdi	22
4.2.1 Naturgrunnlag	22
4.2.2 Registrerte forekomster og verdivurdering	24
4.2.3 Verdikart	30
4.3 Vurdering av virkningsomfang og konsekvens	30
4.3.1 Rødlistede arter	30
4.3.2 Naturtyper	31
4.3.3 Karplanter, moser og lav	31
4.3.5 Andre dyrearter	33

4.3.6 Verneområder	33
4.3.8 Samlet belastning	34
4.4 Forslag til avbøtende tiltak	34
5. LANDSKAP	35
5.1 Materiale og metoder	35
5.1.1 Landskapsbegrepet	35
5.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang	35
5.1.3 Influenssoner	36
5.2 Landskapet i influensområdet	37
5.2.1 Landskapsregioner	37
5.2.4 Landskapskarakteren i delområdene	39
5.3 Vurdering av omfang og konsekvens	44
5.3.1 Vurderingsgrunnlag	44
5.3.2 0-alternativet	45
5.3.2 0-alternativet	45
5.3.3 Anleggsfasen	45
5.3.5 Sammenstilling av omfang og konsekvens	48
5.3.6 Forslag til avbøtende tiltak	48
6. KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	49
6.1 Materiale og metoder	49
6.1.1 Begreper	49
6.1.2 Kildegrunnlag	49
6.1.3 Kriterier for vurdering av verdi og omfang	49
6.1.4 Problemstillinger	51
6.1.5 Influensområde	51
6.2 Automatisk fredete kulturminner	51
6.2.1 Registreringsstatus i Askeladden	51
6.3 Bygningsarv	52
6.3.1 Registreringsstatus SEFRAK	52
6.3.2 Alvedalsløene	53
6.3.3 Støler	55
6.3.4 Andre ruiner	55
6.4 Kulturlandskap	58
6.5 Vurdering av potensial for ikke registrerte kulturminner	58
6.6 Verdikart og kart over potensial	60
6.7 Omfang og konsekvens	60
6.7.1 0-alternativet	60
6.7.2 Sårbarhet	61
6.7.3 Direkte virkninger	61
6.7.4 Indirekte virkninger	61
6.7.5 Sammenstilling av omfang og konsekvens	62
6.7.6 Forslag til avbøtende tiltak	62
7. JORDBRUK OG SKOGRESSURSER	63
7.1 Materiale og metoder	63
7.1.1 Datagrunnlag	63
7.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang	63
7.2 Status	63
7.2.1 Jordbruk	63
7.2.2 Skogbruk	65

7.3 Problemstillinger	68
7.4 Vurdering av omfang og konsekvens	69
7.4.1 Anleggsfasen	69
7.4.2 Jordbruk	69
7.4.3 Skogbruk	70
7.4.4 Sammenstilling av omfang og konsekvens	72
8. NÆRMILJØ OG FRILUFTSLIV	73
8.1 Materiale og metoder	73
8.1.1 Kildegrunnlag	73
8.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang	73
8.2 Status i utredningsområdet	74
8.2.1 Statlig sikra og regionalt viktige friluftsområder	74
8.2.2 Lokalt viktige friluftsområder	75
8.2.3 Turstier	75
8.2.4 Hytter og fritidseiendommer	77
8.2.5 Jakt	77
8.3 Vurdering av omfang og konsekvens	78
8.3.1 Anleggsfasen	78
8.3.2 Friluftsområder og turstier	78
8.3.3 Hytter og fritidseiendommer	78
8.3.4 Jakt	79
8.3.5 Sammenstilling av omfang og konsekvens	79
9. SAMMENSTILLING AV KONSEKVENSNIVÅ	80
10. REFERANSER	81
11. VEDLEGG	83
11.1 Fotomontasje ved Austgulfjorden	84
11.2 Austgulfjorden, dagens situasjon	85
11.3 Fotomontasje Halsane - Kjelbju	86
11.4 Halsane - Kjelbju, dagens situasjon	87

OVERSIKT OVER FIGURER

Figur 1.1. Fra konsesjonssøknaden til Dalsbotnfjellet vindkraftverk: Alternativ 2b er den omsøkte traseen som beskrives og vurderes i denne utredningen	12
Figur 1.2. Dalsbotnfjellet vindkraftverk slik det er gitt konsesjon for av NVE	13
Figur 2.1. Hovedalternativet for ny nettløsning fra Dalsbotnfjellet vindkraftverk til Frøyset trafo	16
Figur 2.2. Mastetype	17
Figur 2.3. Eksempel på 132 kV kraftledning bygget på H –master av trestolper med toppline	19
Figur 2.4. Eksempel på 132 kV fjordspennmaster	19
Figur 3.1. Skala for verdisetting	20
Figur 3.2. Skala for vurdering av omfang	20
Figur 3.3. Prinsippet for en konsekvensmatrise	21
Figur 4.1. Forekomster av rødlistearter i tilknytning til linjetraseen	24
Figur 4.2. Viktige naturtyper i tilknytning til linjetraseen	25
Figur 4.3. Beitemark ved Kjellbju, sett mot nord. I bakgrunnen sees Kjellbju og tilhørende innmarker	26
Figur 4.4. Fossdalen sett fra sørsiden av Austgulfjorden.	27
Figur 4.5. Frodig rogn/seljeskog øst for Kjellbju	27
Figur 4.6. Viltområde for smålom ved Hantveittjørna-Hellebergsvatna og trekkveier for hjort	28
Figur 4.7. Verneområdet for det verna vassdraget Yndesdalsvassdraget	30
Figur 4.8. Verdikart som viser registrerte verdier innenfor temaet naturmangfold.	31
Figur 5.1. Lokalisering av nettilknytningsalternativet i forhold til landskapsregionene	37
Figur 5.2. Landskapstyper kartlagt på områdenivå i den delen av utredningsområdet for ny nettilknytning som ligger i Sogn og Fjordane	38
Figur 5.3. Kart over delområder langs traseen for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk	39
Figur 5.4. Dalgryten rundt Stølsvatnet	40
Figur 5.5. Austgulfjorden og gårdslandskapet Hanntveit	41
Figur 5.6. Småkupert dalgang mellom toppene Varden og Bufjellet	42
Figur 5.7. Gårdsmiljøet og kulturlandskapet på Kjellbju og Bufjellet	43
Figur 5.8. Dalføret på sitt videste i området mellom Halsane og Bondesteinen	44
Figur 5.9. Fra Bondesteinen smalner dalgangen betraktelig inn, terrenget heller og skogbildet tetner til	44
Figur 5.10. Ned mot Tangesdalsvatnet og Frøyset er det større, åpne myrflater omgitt av skog og markerte åser og fjellformasjoner. Frøyset trafo ligger ved foten av åsen i bakgrunnen	45
Figur 5.11. Fotostandpunkter for fotomontasjer. 1. Austgulfjorden og 2. Halsane – Kjellbju	46
Figur 6.1. Kart over kulturminner i Askeladden i utredningsområdet	52
Figur 6.2. Oversikt over SEFRAK-registrerte bygninger i området	53
Figur 6.3. Murrester etter driftsbygningen sør på Kjellbju (nr. 5, SEFRAK ID 14110204019)	54
Figur 6.4. De restaurerte Alvedalsløene. Slåtteteigene lå opp mot Bufjellet til venstre i bildet	54
Figur 6.5. Kjente nyere tids kulturminner i området	55
Figur 6.6. To ruiner nord på Halsane, vestsiden av dalføret sør for Kjellbju	56
Figur 6.7. Ruin sør på Halsane	57
Figur 6.8. Ruin nær traseen aller lengst i sør ved Lisabrekkene	57
Figur 6.9. Kulturlandskapet på Kjellbju	59
Figur 6.10. Fra traseen er det godt innsyn til kulturlandskapet ved Lisabrekkene	59
Figur 6.11. Kart over kjente kulturminners verdi og potensial for ikke registrerte kulturminner i utredningsområdet	60
Figur 7.1. Forekomsten av jordbruksareal langs traseen	64
Figur 7.2. Eksisterende skog langs traseen etter hovedkategoriene barskog, lauvskog og blandingsskog	66
Figur 7.3. Skogsbonitet (produksjonspotensial) langs 1 km bredde (500 meter på hver side) av traseen	67
Figur 7.4. Traseen i forhold til jordbruksområdene ved Kjellbju	70
Figur 7.5. Nettilknytningen vil ikke berøre jordbruksarealer lengst i sør ved Lisabrekkene	71
Figur 8.1. Registrerte friluftsområder i utredningsområdet. Også kjente stier langs traseen er markert	75
Figur 8.2. Turstier og fritidseiendommer langs ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk	76

OVERSIKT OVER TABELLER

Tabell 4.1. Kriterier for vurderinger av landskapsbildets verdi	23
Tabell 4.2. Oversikt over verdi, virkningsomfang og konsekvens for ulike tema og forekomster i influensområdet	33
Tabell 5.1. Kriterier for vurderinger av landskapsbildets verdi	35
Tabell 5.2. Avstandskriterier for vurdering av influenssoner, 132 kV-linje, mastehøyde 15 meter	36
Tabell 5.3. Sammenstilling av verdi, omfang og konsekvens i de definerte delområdene som inngår i influensområdet for ny nettilknytning for Dalsbotnfjellet vindkraftverk	48
Tabell 6.1. De viktigste kriterier for kulturminners og kulturmiljøers verdigrunnlag	49
Tabell 6.2. Kriterier for verdisetting av kulturminner og kulturmiljø	50
Tabell 6.3. SEFRAK-objekter innenfor en avstand av 300 meter fra trasé for ny nettilknytning	52
Tabell 6.4. Sammenstilling av verdi, omfang og konsekvens for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap langs traseen for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk	62
Tabell 7.1. Kriterier for å bedømme verdi for sannsynlige registreringskategorier	63
Tabell 7.2. Tabell for kategorisering av jordbruksområder	63
Tabell 7.3. Areal tall for kategorier treslag og skogsbonitet innenfor et 29 meter bredt båndleggingsareal langs traseen for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk	65
Tabell 7.4. Båndleggingsareal i daa for de ulike bonitetsklassene langs traseen	71
Tabell 7.5. Sammenfatning av verdi, omfang og konsekvens for jordbruk og skogbruk i influensområdet for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk	72
Tabell 8.1. Kriterier for verdisetting nærmiljø og friluftsliv	72
Tabell 8.2. Vurderingsskjema for friluftsområder	74
Tabell 8.3. Anbefalte kriterier for verdisetting av friluftsområder	75
Tabell 8.4. Verdi, omfang og konsekvens for friluftsliv i influensområdet for ny nettilknytning	79
Tabell 9.1. Sammenstilling av konsekvensnivå for de ulike temaene	80

SAMMENDRAG

Beskrivelse av tiltaket

Zephyr AS planlegger nettilknytning av Dalsbotnfjellet vindkraftverk med trasé sørover til Frøyset trafo. Vindkraftverket fikk konsesjon av NVE i 2013, men nettilknytning inngikk ikke i søknaden. Zephyr samarbeidet imidlertid med SAE Vind om felles nettilknytning av Brosviksåta og Dalsbotnfjellet vindkraftverker, og tidligere har det vært vurdert flere alternative løsninger. Se for øvrig mer utfyllende beskrivelse og bakgrunn under pkt 1.1.

Datagrunnlag

Rapporten bygger på informasjon hentet fra databaser, diverse karttjenester, registreringsrapporter og andre offentlig tilgjengelige informasjonskilder. I tillegg er det gjennomført befaringer og kartlegginger i forbindelse med utredningsarbeidet. Datagrunnlaget for vurderingene anses å være godt.

Konsekvensvurderinger

Virkninger av nett-traseen vil først og fremst være knyttet til risikoen for kollisjoner mellom fugler og linene. Virkningsomfanget er vurdert å ligge på lite-middels negativt, og vurderes å være størst for lommer som hekker nær traseen samt for store rovfugler og hønsfugler. Konsekvensen blir liten-middels negativ. For øvrige naturmangfoldstema vil konsekvensen være ubetydelig eller liten negativ.

Nettløsningen medfører etablering av linje gjennom områder som for det meste ikke er berørt av tyngre tekniske inngrep pr. i dag. Traseen går gjennom et skiftende landskap, og området er inndelt i syv forskjellige delområder. Kryssing av Austgulfjorden med et 1,4 km langt fjordspenn vil nok være den mest iøynefallende delen av traseen. Ellers passerer linja rundt hundre meter fra bebyggelse på Kjellbju, hvor den følger dal-foten i utkanten av jordbruksarealene. Ved kryssingen av Austgulfjorden og det lange spennet mellom Varden og Bufjellet bryter linjeføringen med de topografiske hovedretninger. Linjeføringen langs øvrige deler av traseen er for det meste god, og følger dalganger og hovedsakelig langs dalsidene. Sør for Kjellbju passerer et område med flere kulturminner. Her er det også inngrepsfritt (INON). Sørlige deler av traseen går gjennom skogsområder. Foruten ved Kjellbju omtrent midtveis og Lisabrekkene aller lengst i sør er det ikke bebyggelse i nærheten av traseen. Konsekvensene er små i alle delområder, med unntak av Austgulfjorden, der konsekvensen er vurdert til liten – middels negativ.

Det er forholdsvis få kulturminner langs traseen, og for det meste ruiner etter gårdshus og støler og et par uregistrerte kulturlandskapsområder. Verdiene er jevnt over små. Ingen kulturminner blir direkte berørt, men nærføring vil medføre en viss endring av sammenhengen mellom kulturminne/kulturmiljø og omgivelsene. Konsekvensen er samlet liten negativ.

0,5 daa fulldyrka jord, 0,7 daa overflatedyrka jord og 3,1 daa innmarksbeite ligger innenfor båndleggingsarealet (29 meters bredde) på Kjellbju. Her vil det være noen restriksjoner, blant annet i forhold til gjødsling. Arealbeslag pga. mastepunkter er pr. nå ikke kjent, da linjen ikke er detaljplanlagt. Konsekvensen er vurdert å være liten negativ. Jordbruksareal ved Lisabrekkene lengst i sør blir ikke berørt. Det vil være nødvendig å rydde en del skog i restriksjonsarealet, men virkningene for skogbruk knytter seg først og fremst til redusert produksjonspotensial samt noe endrede driftsforhold. Konsekvensen er vurdert til middels negativ i to områder med høy og særs høy bonitet, begge langs traseens sørlige halvdel.

Store deler av traseen passerer lokalt viktige friluftsområder og langs sti sørover fra Kjellbju, men bruksfrekvensen er lav. Virkningene dreier seg først og fremst om at områdenes attraktivitet blir noe redusert, og konsekvensen er vurdert som liten negativ.

I. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

I 2011 søkte Zephyr AS om utbygging av Dalsbotnfjellet vindkraftverk i Gulen kommune, Sogn og Fjordane. Søknaden som ble sendt NVE (datert 31.10.2011) omfattet en utbyggingsløsning som illustrert i figur 1.1 på neste side. Zephyr fikk konsesjon av NVE den 30.09.2013 til å bygge og drive Dalsbotnfjellet vindkraftverk med inntil 150 MW installert effekt. Konsesjonen innebar en noe redusert løsning i forhold til den som ble omsøkt, der sørligste deler av planområdet og 11 vindturbiner utgikk, se figur 1.2 på side 5. Utbyggingen med inntil 150 MW installert effekt vil gi 391 GWh ny ren energi.

Konsesjonssøknaden for Dalsbotnfjellet vindkraftverk inkluderte ikke nettilknytning, men beskrev likevel tre aktuelle løsninger. Hovedalternativet for nettilknytning som var presentert i søknaden innebar felles nettilknytning med Brosviksåta vindkraftverk, som ligger på fjellplatået rett vest for Dalsbotnfjellet, og inngikk i konsesjonssøknaden for dette prosjektet. Brosviksåta vindkraftverk fikk konsesjon 30. september 2013 for både vindkraftverket og nettilknytningen, men SAE Vind valgte å trekke sitt prosjekt i 2014 på grunn av at forholdet til Norkrings sendermast på toppen av Brosviksåta ble for krevende for prosjektet.

Siden Brosviksåta hadde konsesjon for felles nettilknytning sammen med Dalsbotnfjellet ble ikke denne trukket. Det er likevel viktig å bemerke at deler av linjetraseen for denne felles nettilknytningen har vært noe omstridt, jf. høringsuttalelser til konsesjonssøknadene. Zephyr har vurdert det dithen at, ved en selvstendig nettilknytning for Dalsbotnfjellet, så ligger det til rette for en noe kortere trase samt at en unngår noen av de utfordringene som lå i felles nettilknytning med Brosviksåta.

Zephyr søker på bakgrunn av dette om en egen nettløsning for Dalsbotnfjellet til Frøyset.

I konsesjonssøknaden for Dalsbotnfjellet vindkraftverk var det også presentert to alternative nettløsninger, henholdsvis omtalt som alternativ 2a og 2b. Disse framgår av kartet i figur 1.1. Det er alternativ 2b som er det omsøkte alternativet som beskrives og vurderes i denne utredningen.

Som følge av at den sørligste delen av det omsøkte planområdet er tatt ut av planen, er det foretatt en liten endring av første del av nett-traseen. Lokalisering av trafostasjon er også flyttet som følge av endringene. Dette presenteres nærmere i kapittel 2.

1.2 Nettilknytning av Dalsbotnfjellet vindkraftverk – kort historikk

Jøsok Prosjekt gjennomførte i 2011 en mulighetsstudie for nettløsninger for 8 planlagte vindkraftverk i Ytre Sogn, hvorav Dalsbotnfjellet var ett av disse. Øvrige meldte/konsesjonssøkte vindkraftverk som var inkludert i studien er Sandøya, Setenesfjellet, Brosviksåta, Ulvegveina, Ytre Sula, Lutelandet og Folkestad.

For Dalsbotnfjellet vindkraftverk ble følgende løsninger skissert i denne mulighetsstudien, begge til Frøyset transformatorstasjon:

1. Hovedalternativet – tilknytning via Brosviksåta vindkraftverk
2. To alternative traseer direkte til Frøyset

Disse alternativene lå til grunn for beskrivelsen i konsesjonssøknaden, og er vist i figur 1.1. Det er som nevnt innledningsvis alternativ 2b som er det omsøkte alternativet som beskrives og vurderes videre i denne utredningen.

Jøsok Prosjekt ble på nytt engasjert, og har utarbeidet en fagrapport vedrørende 132 kV nettilknytning langs dette alternativet (Jøsok Prosjekt 2015).

1.3 Søknader og formelle forhold

1.3.1 Konsesjonssøknad med konsekvensutredning

Dette dokumentet omfatter:

- Konsesjonssøknad iht. Energiloven § 3.1 for bygging og drift av planlagt 132 kV linje fra Dalsbotnfjellet vindkraftverk i Gulen kommune til Frøyset trafo i Masfjorden kommune
- Konsekvensutredning

1.3.2 Konsesjonssøknad

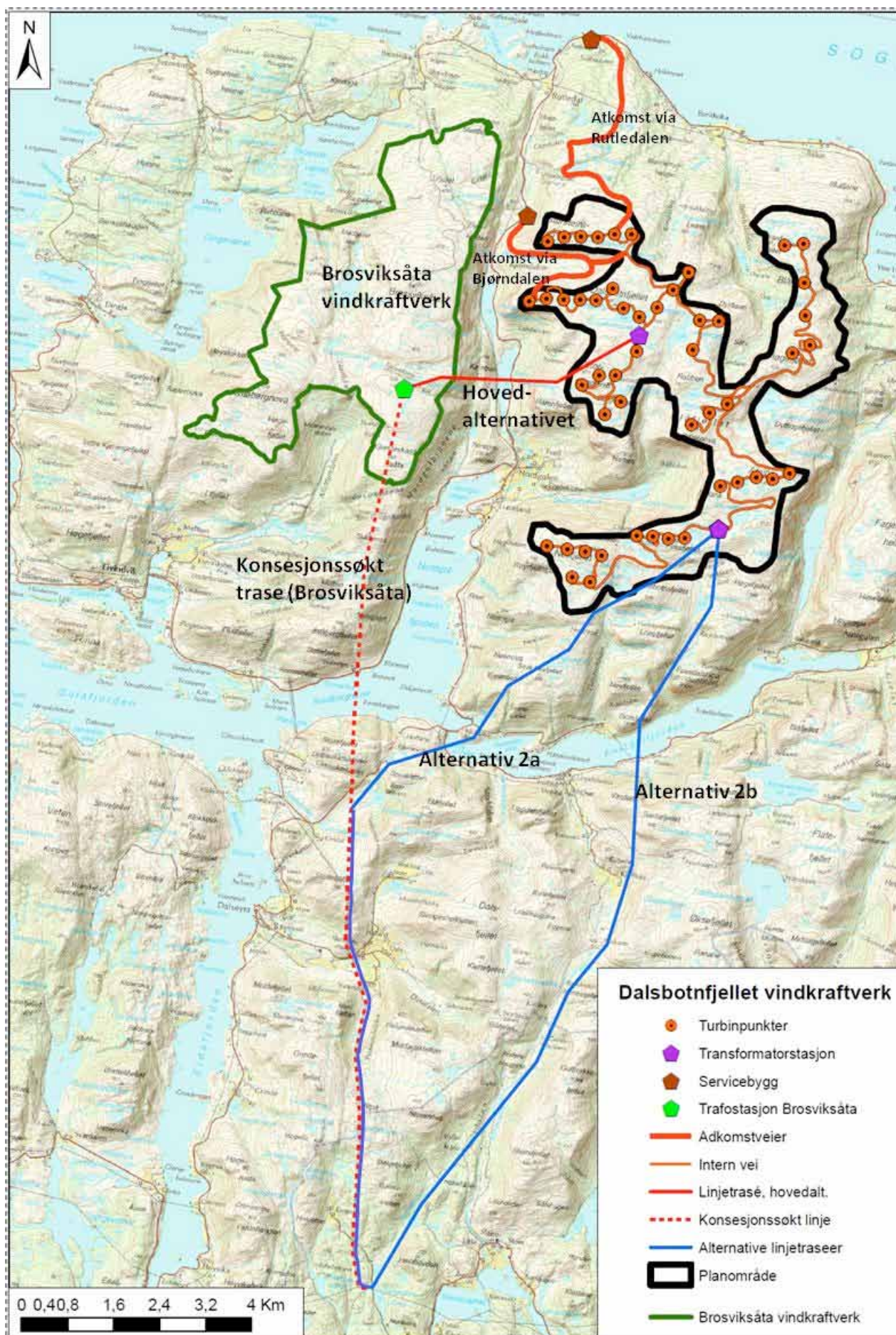
En utbygging av 132 kV linje fra Dalsbotnfjellet vindkraftverk til Frøyset krever konsesjon etter Energiloven.

I medhold av § 3.1 i Energiloven (29.7.1990), søker Zephyr AS med dette om konsesjon for å bygge og drive 132 kV linje i Gulen og Masfjorden kommuner.

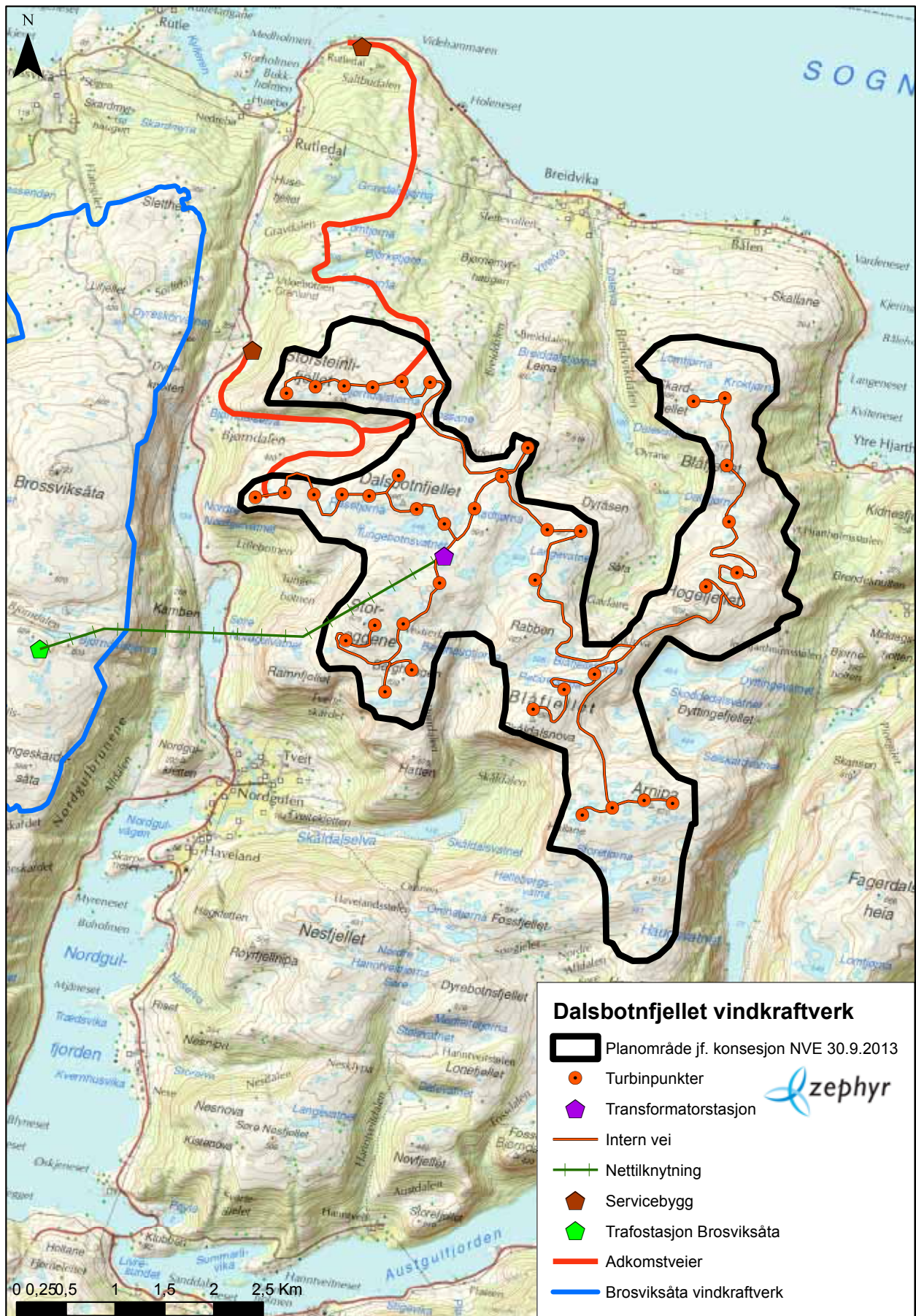
Utbyggingsplanene framgår av dette dokumentets kapittel 2.

1.3.3 Konsekvensutredning

Konsekvensutredningen er utformet som en integrert del av søknaden i dette dokumentet.

Figur 1.1. Fra konsesjonsøknaden til Dalsbotnfjellet vindkraftverk: Alternativ 2b er den omsøkte traséen som beskrives og vurderes i denne utredningen.

Figur 1.2. Dalsbotnfjellet vindkraftverk slik det er gitt konsesjon for av NVE.

Konsekvensutredningen inngår som en del av planleggingen. Dokumentet skal sikre at forhold knyttet til miljø, samfunn og naturressurser blir inkludert i planarbeidet på linje med teknisk/økonomiske og sikkerhetsmessige forhold. Blant annet er det allerede gjort tilpasninger for å unngå konflikt med verdifullt viltområde (smålom) like sørvest for planområdet (se mer i kapittel 4).

Forskrift om konsekvensutredninger i henhold til Plan- og bygningsloven fastslår at visse typer tiltak som er angitt i vedlegg I til forskriften alltid skal meldes og konsekvensutredes. Lovens § 14-2 bestemmer at en konsekvensutredning skal gjennomføres på grunnlag av et fastsatt utredningsprogram, og godkjent utredningsplikt skal legges til grunn for nødvendige planvedtak eller godkjenninger etter Plan- og bygningslov og Energilov.

Konsekvensutredningen skal bidra til å etablere et grunnlag for å belyse spørsmål som er relevante for beslutningsprosessen og sikre offentligheten informasjon om prosjektet. Saksbehandlingen knyttet til melding og konsekvensutredning gir også berørte parter anledning til å komme med innspill som kan bidra til å påvirke utformingen av prosjektet.

Melding med forslag til utredningsprogram for Dalsbotnfjellet vindkraftverk er datert 115.04.2011. Med bakgrunn i melding og innkomne høringsuttalelser, fastsatte NVE et utredningsprogram. datert 12.10.2011. Ettersom planene for ny nettilknytning av Dalsbotnfjellet vindkraftverk er gjort offentlig kjent gjennom konsekvensutredningen av vindkraftverket med tilhørende dokumenter, ble det ikke ansett som nødvendig med ny forhåndsmelding. Konsekvensutredningen er utført med grunnlag i utredningsprogrammet fra 2011.

Konsekvensutredningen framgår av dette dokumentets kapittel 4 – 9, mens tilhørende fagrapport fra Jøsok (2015) følger søknaden til NVE.

I samsvar med PBL § 33-6 fremmer Zephyr AS konsekvensutredningen som en del av beslutningsgrunnlaget for konsesjonssøknaden.

1.3.4 Søknad om ekspropriasjonstillatelse

Zephyr AS har foreløpig ikke inngått skriftlige avtaler med aktuelle grunneiere.

Dersom Zephyr AS ikke skulle oppnå tilfredsstillende avtaler med alle aktuelle grunneiere og rettighetshavere søkes det herved om ekspropriasjonstillatelse i medhold av Oreigningsloven § 25.

Denne søknaden gjelder nødvendig grunn for fremføring av kraftledningen, Videre søkes det om at

denne tillatelsen også skal gjelde nødvendig transport, anleggsarbeid og driftskontroller.

Det bes om forhåndstiltredelse etter oreigningsloven i tilfelle frivillige avtaler ikke oppnås før anleggsarbeidene starter.

1.3.5 Lovbestemte plikter

Lov om tilsyn med elektriske installasjoner og elektrisk utstyr
Det må søkes om dispensasjon fra "Forskrift for elektriske anlegg" for å tilknytte Dalsbotnfjellet vindkraftverk til eksisterende ledningsnett. Dette er forhold som må være avklart før tilknytningen til nettet.

Plan- og bygningsloven

Det er ikke utarbeidet reguleringsplan for tiltaket. Nye bestemmelser utelater nå tiltakshavers plikt til å utarbeide reguleringsplan. Da det ikke blir utarbeidet reguleringsplan, vil tiltaket kreve dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. Det aktuelle området er definert som LNF i kommuneplanens arealdel for begge kommunene. Det er lagt opp til å søke dispensasjon fra kommuneplanen først etter at saken er ferdig behandlet etter energiloven.

Det er ikke krav om byggetillatelse (etter § 93 i PBL) for utbyggingstiltak som behandles etter energiloven.

Lov om kulturminner

Planlagt nettilknytning vil utløse undersøkelsesplikt etter kulturminnelovens § 9. Basert på foreliggende kunnskap, vil tiltaket ikke komme i konflikt med kjente automatisk fredete kulturminner. I forbindelse med konsekvensutredningen ble det gjennomført feltbefaringer for å kartlegge kulturminner i planområdet. Potensialet vurderes generelt som lavt.

Lov om arbeidsvern og arbeidsmiljø

Det må gis melding til Arbeidstilsynet om arbeid som skal utføres.

1.3.6 Saksbehandling og tidsplan

Etter at tiltakshaver har utarbeidet og innsendt søknad og konsekvensutredning, vil NVE stå for videre distribuering av dokumentene til berørte myndigheter og interesseorganisasjoner for uttale. Dokumentene legges samtidig ut til offentlig ettersyn i Gulen og Masfjorden kommuner. NVE vil arrangere et offentlig møte om konsekvensutredningen etter at dokumentet er sendt ut. Innkomne høringsuttalelser og andre opplysninger som framkommer under høringen vil bli gjort kjent for tiltakshaver.

Den ansvarlige myndighet avgjør så om kravet til konsekvensutredning er oppfylt. Dersom det er blitt avdekket nye forhold som kan ha vesentlig betydning for tiltakets virkninger på miljø eller naturressurser, kan myndigheten

kreve tilleggsutredninger.

Tidsplan for etableringen av nettilknytningen vil ha sammenheng med utbyggingen av Dalsbotnfjellet vindkraftverk.

1.4 Presentasjon av Zephyr AS

Zephyr AS ble etablert i mars 2006 og eies av Vardar AS (1/4), EB Kraftproduksjon AS (1/4) og Østfold Energi AS (1/2). To av eierselskapene har stor erfaring med utvikling, bygging og drift av vindkraftverk så vel i Norge som i utlandet.

Østfold Energi er et energiselskap med vannkraftproduksjon som sitt viktigste virksomhetsområde. Selskapet har som ambisjon å utvikle seg videre innenfor vannkraft, småkraft og vindkraft. Østfold Energi eier 50 % av Kvalheim Kraft DA, som eier Mehuken vindkraftverk i Vågsøy i Sogn og Fjordane. Selskapet eier 1/3 av Midtfjellet vindkraftverk i Fitjar i Hordaland.

Vardar er gjennom sitt datterselskap Vardar Eurus den største vindkraftaktøren i Estland. Aktiviteten startet i 2004 og selskapet har nå flere vindkraftverk i produksjon og under utvikling/bygging i Baltikum. Vardar eier for øvrig 50 % av Kvalheim Kraft og 1/6 av Midtfjellet vindkraftverk i Hordaland.

EB Kraftproduksjon AS har vannkraft som sitt største forretningsområde, og selskapets hovedprodukt er vannkraftproduksjon med utgangspunkt i vassdragene i nedre Buskerud. Selskapet eier 1/6 av Midtfjellet vindkraftverk i tillegg til eierandelen i Zephyr.

Zephyr har under planlegging vindkraftprosjekter i Nord-Trøndelag, Sogn- og Fjordane og Rogaland. Prosjektene som utvikles i Zephyr har en samlet planlagt installert effekt på nærmere 1000 MW. Zephyr er også operatør og står for driften av Mehuken vindkraftverk i Sogn og Fjordane. Zephyr engasjerer i dag 7 personer og har hovedkontor i Sarpsborg.

2. UTBYGGINGSPLANER

2.1 Alternativer

Det er to alternativer som her vurderes:

- Hovedalternativet: utbygging av kraftlinje fra Dalsbotnfjellet vindkraftverk til Frøyset
- 0-alternativet

Hovedalternativet er vist på kart i figur 2.2 på neste side.

2.1.1 Om 0-alternativet

Tiltakets konsekvenser er vurdert i forhold til det såkalte 0-alternativet, dvs. forventet utvikling dersom tiltaket ikke gjennomføres. 0-alternativet settes mye likt dagens situasjon, dvs. ingen vesentlige endringer.

Dalsbotnfjellet vindkraftverk har fått konsesjon, og må tilknyttes eksisterende nett, uavhengig av løsning. Netttilknytningen som her vurderes vil heller ikke bygges uten at vindkraftverket blir realisert. Vindkraftverket inngår følgelig i 0-alternativet.

2.2 Hovedalternativet - benevnelse

Det omsøkte hovedalternativet som beskrives og vurderes her er omtalt ved ulike benevnelser i diverse sammenhenger:

- Alternativ 1D i mulighetsstudien (Jøsok Prosjekt 2011) og fagrapport nettilknytning (Jøsok Prosjekt 2013)
- Alternativ 2b i konsesjonssøknaden for Dalsbotnfjellet vindkraftverk (Zephyr 2011)

I denne utredningen omtales alternativet videre konsekvent som ny nettløsning.

Dette for delvis å unngå forvirring rundt benevnelserne som er brukt tidligere, og delvis for å markere at det er integrert en liten endring aller lengst i nord. Denne endringen er en nødvendig tilpasning for å knytte alternativet til den løsningen for vindkraftverket som har fått konsesjon.

2.3 Transformatorstasjon i planområdet

132/33 kV trafostasjon i Dalsbotnfjellet vindkraftverk er plassert som vist i figur 2.1. Produksjonen fra alle vindturbiner i vindkraftverket føres mot denne trafostasjonen på et 33 kV kabelnett. Produksjonen føres deretter videre til tilknytningspunkt (Frøyset) på en ny 132 kV ledning. Det vises ellers til ny fagrapport for nettilknytning for detaljer (Jøsok Prosjekt 2015).

2.4 132 kV-linje til Frøyset

Fra trafostasjonen blir 132 kV ledning ført sørøstover ut av planområdet. På vei ut av planområdet vil ny 132 kV ledning føres inn mellom turbinene. Det er vurdert som god nok avstand mellom trase for 132 kV ledning og turbiner.

Arealbeslag

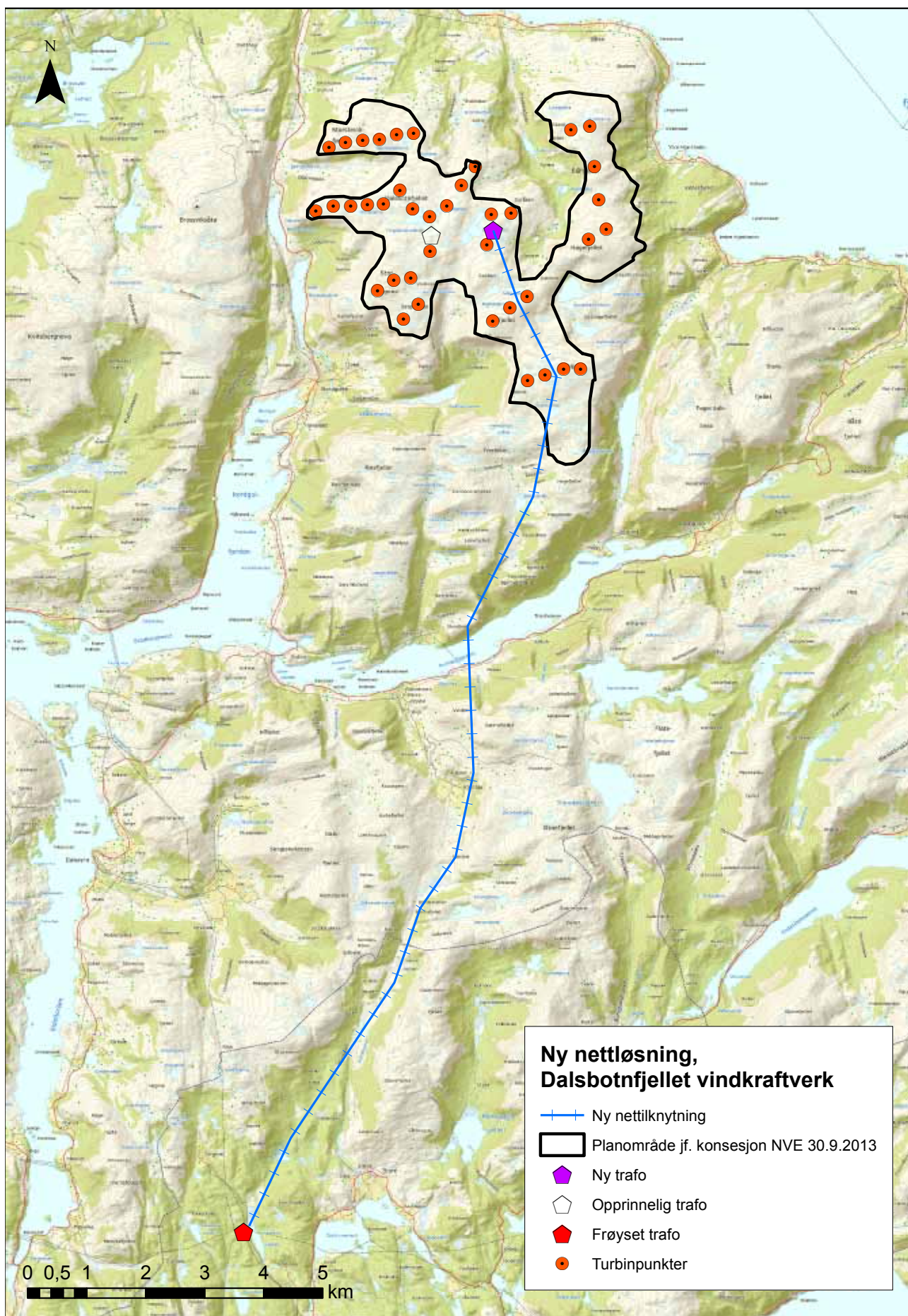
Den nye 132 kV ledningen mellom Dalsbotnfjellet og Frøyset trafostasjon vil bli ca. 19 km lang. Nye 132 kV ledninger i forbindelse med nettilknytning av Dalsbotnfjellet vindkraftverk vil ha et rettighetsbelte på ca. 29 meter. Med en ny 132 kV ledning fra Dalsbotnfjellet på ca. 19 km vil totalt klausulert areal bli ca. 551 daa hvorav 435 daa ligger utenfor planområdet til Dalsbotnfjellet vindkraftverk. I den grad det er mulig vil man tilstrebe en plassering av master utenom dyrket mark, og fortrinnsvis i grenselinjer eller på fjellgrunn.

Mastetype

Ledningen bygges på H-master med trestolper (se figur 2.1). Eksempel på 132 kV kraftledning og fjordspennmast er vist i foto (figur 2.3 og 2.4).

Figur 2.1. Hovedalternativet for ny nettløsning fra Dalsbotnfjellet vindkraftverk til Frøyset trafo.

Figur 2.2. Hovedalternativet for ny nettløsning fra Dalsbotnfjellet vindkraftverk til Frøyset trafo.

2.5 Generelt om kabel som alternativ til luftledning

I 2001 vedtok Stortinget proposisjon nr. 19, som resulterte i følgende kablingspolitikk:

Kabling av luftledninger er mest aktuelt ved lavere spenninger, 22 kV og 33 kV. For 132 kV og 66 kV blir normalt luftledning valgt. I spesielle tilfeller med sterke verneinteresser eller store estetiske ulemper kan kabel velges for kortere strekk.

NVE er myndighetenes faginstans, som fatter konsesjonsvedtak på kabel eller luftledning. Følgende er et utdrag av NVE's fagrappport "Kabel som alternativ til luftledning" (rev. 16.1.2004), og den stadfester følgende kablingspraksis:

"Vurdering av kabel kontra luftlinje blir som regel en vurdering av om merkostnaden ved kabling står i et rimelig forhold til den nytte som oppnås. NVE legger til grunn at kostnadsforholdene for kabelanlegg tilsier at det er mest å oppnå i forhold til estetikk, nærmiljø og arealbruk ved at kabling prioriteres i distribusjonsnettet. Nettkundene må dekke utgiftene ved økt bruk av kabel. Med den sterke fokus mange har på nettleien, må en forvente at en fremtidig vekst i nettleien vil vekke reaksjoner.

Hensynet til likebehandling og forutsigbarhet for direkte og indirekte berørte interesser, abonnentene og e-verkene tilsier at den policy som nå gjelder, blir liggende fast i årene som kommer. NVE oppfatter ikke at tiltakende krav om kabling bør være avgjørende for de vurderinger som energimyndighetene skal gjøre. Kompromissorientering i denne type saker vil lett kunne bryte med hva som skal og bør oppfattes som god forvaltningsskikk. Det er viktig at valg av løsning i enkeltsaker ikke utfordrer verdiene knyttet til likebehandling og forutsigbarhet, og samtidig introduserer mulige presedensvirkninger, med de uheldige økonomiske effektene dette kan få på lengre sikt for abonnentene."

Utover dette skal det påpekes følgende utfordringer med kabel:

- Kabelanlegg er betydelig dyrere enn luftledning
- Kabelanlegg representerer ofte en flaskehals på overføringen
- Traslengde blir vanligvis lengre enn for luftledning
- Luftledning er mer fleksibel til å kunne tåle kortvarig overbelastning
- Feilsøking og reparasjonstider er mye lengre for kabel enn for luftledninger
- Kabel bidrar mer (ca. 30-40 ganger mer) til økning av jordfeilstrom i nettet enn luftledning
- Basert på tilgjengelig feilstatistikk er utetid over lengre for kabelanlegg enn for luftledninger pga.

vesentlig lengre reparasjonstid, (men store lokale variasjoner, avhengig av klima og grunnforhold)

2.6 Tilkoblingspunkt Frøyset transformatorstasjon

Frøyset trafostasjon er i dag tilknyttet 132 kV ledningene Frøyset – Mongstad og Frøyset – Matre og har en 132/22 kV trafokapasitet på 15 MVA.

Det er for tiden ikke kapasitet i 132 kV nettet tilknyttet Frøyset til å ta mot noe ny kraftproduksjon. Det er ikke for BKK sin planlagte 300 kV ledning(er) Modalen – Mongstad – Kollsnes at det vil være mulig å få ny kraftproduksjon ut i nettet.

BKK har uttalt at når ny 300 kV ledning Modalen – Kollsnes er i drift, vil det være mulig å tilknytte inntil 130 MW ny vindkraftproduksjon til eksisterende 132 kV ledning Frøyset – Mongstad. Kommer det inn mer ny vindkraftproduksjon utover 130 MW, må Frøyset trafostasjon tilknyttes ny 300 kV ledning. 300 kV tilknytning av Frøyset trafostasjon er omsøkt, men vil kun bli gjennomført om det kommer nok ny vindkraftproduksjon inn mot Frøyset.

Uavhengig av om Frøyset blir tilknyttet 300 kV ledning Modalen – Mongstad eller ikke, så vil 132 kV ledning Frøyset – Matre bli revet for å gi plass til ny 300 kV ledning. Dermed vil det være et ledig 132 kV bryterfelt i Frøyset trafostasjon som kan benyttes for å tilknytte ny 132 kV ledning fra Dalsbotnfjellet vindkraftverk.

132 kV ledning fra Dalsbotnfjellet vil komme inn mot Frøyset trafostasjon fra nordøst.

2.7 Anleggsfasen

I forbindelse med fundamentering vil det bli utført gravearbeid til fjell eller 2-3 meters dybde i løsmasser. På fjell i dagen festes stolpene med stag.

Ved bygging av linja kan/vil det bli benyttet:

- Helikopter for transport av nødvendig utstyr
- Gravemaskin for graving for fundamentering og reising av stolper/linjer
- ATV med henger for transport av materiell

Varigheten av anleggsfasen er ikke fastsatt eller vurdert.

Figur 2.3. Eksempel på 132 kV kraftledning bygget på H – master av trestolper med toppline.

Figur 2.4. Eksempel på 132 kV fordspennmaster.

3. METODEBESKRIVELSE

3.1 Teori og metode

3.1.1 Datainnsamling

Rapporten bygger på feltarbeid og informasjon hentet fra skriftlige og muntlige kilder. Det er innhentet informasjon både gjennom søk i databaser, andre offentlig tilgjengelige informasjonskilder og ved direkte kontakt med Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Gulen og Masfjorden kommuner, m.fl. Andre kilder er angitt i beskrivelsen av de enkelte utredningstema.

3.1.2 Tiltaksområde, influensområde og utredningsområde

Tiltaksområdet er det området som blir direkte berørt av arealbeslag som følge av den planlagte utbyggingen. *Influensområdet* omfatter også arealer utenfor tiltaksområdet, og som blir påvirket av indirekte virkninger. Influensområdet er altså områder både i eller utenfor tiltaksområdet som kan bli berørt av utbyggingsplanene.

Influensområdets størrelse og utstrekning vil variere fra tema til tema. For eksempel vil influensområdet for landskap avgrenses av de områder som har innsyn til berørte områder, mens influensområdet for biologisk mangfold i stor grad vil bestemmes av hvilke arter som finnes i området, hvordan disse bruker arealene og hvor følsomme de er for forstyrrelser.

For å kunne forstå en del sammenhenger, er det imidlertid av og til nødvendig å vurdere et tema eller se på

verdier i et større område eller i en større kontekst. *Utredningsområdet* kan derfor være større enn influensområdet, men avgrensningen er gjerne ikke eksakt, eller avhenger av aktuell problemstilling.

3.1.3 Metodikk

Konsekvensvurderingene er utført i henhold til metoden som er beskrevet i Statens vegvesen håndbok V712 om konsekvensanalyser (2014). Forutsetningene for å komme fram til en vurdering av konsekvensen er en systematisk gjennomgang av verdi og omfang:

Verdi

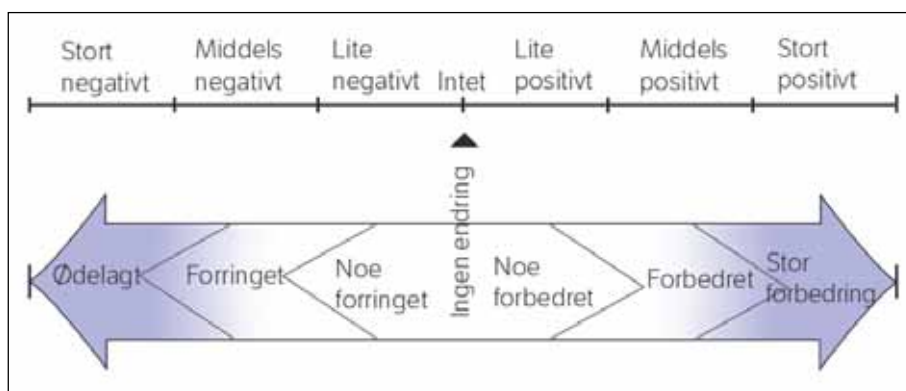
For de fleste temaene kvantifiseres verdien etter en tredelt skala: liten, middels og stor verdi (figur 3.1). For eksempel vil områder som huser sjeldne eller verneverdige naturtyper få stor verdi, mens vanlig forekommende naturtyper gir liten verdi. Kriterier for fastsettelse av verdi for de enkelte utredningstemaene er beskrevet under hvert enkelt tema.

Omfang

Begrepet omfang brukes som en vurdering av hvordan, og i hvor stor grad tiltaket innvirker på det temaet og de interessene som blir berørt. Ved vurdering av omfang tas det ikke hensyn til områdets verdi. Tiltakets omfang defineres etter en 5-delt skala, fra stort negativt til stort positivt (figur 3.2). Kriterier for fastsettelse av omfang for de enkelte utredningstemaene er beskrevet under hvert enkelt tema.

Figur 3.1. Skala for verdisseting

Figur 3.2. Skala for vurdering av omfang.

Konsekvens

Virkningens konsekvens fastsettes ved å sammenholde vurderingene om de berørte områdenes verdi og tiltakets virkningsomfang. Konsekvensen vurderes etter en 9-gradig skala, fra meget stor positiv konsekvens til meget stor negativ konsekvens. Konsekvensmatrisen som er brukt i vurderingene er vist i figur 3.3.

Verdi / Ingen verdi	Omfang		
	Liten	Middels	Stor
Stort positivt	Meget stor positiv konsekvens (++++)	Stor positiv konsekvens (++++)	Middels positiv konsekvens (+++)
Middels positivt	Liten positiv konsekvens (+)	Ubetydelig (0)	
Lite positivt Intet omfang Lite negativt	Lite negativ konsekvens (-)	Middels negativ konsekvens (- -)	Stor negativ konsekvens (- - -)
Stort negativt	Meget stor negativ konsekvens (- - - -)		

Figur 3.3. Prinsippet for en konsekvensmatrise (Statens vegvesen 2014).

4. NATURMILJØ

4.1 Materiale og metoder

Naturmangfoldet omfatter både arter og deres leveområder og miljøer. I denne rapporten er naturmangfoldet inndelt i rødlistede arter, viktige naturtyper, karplanter, moser og lav, fugl, andre dyrearter og verneområder. Laverestående dyr og fisk er ikke vurdert.

Kartleggingen av naturtyper har vært gjennomført i samsvar med DN-håndbok 13 "Kartlegging av naturtyper" (DN 2007), håndbok 11 "Viltkartlegging" (DN 2000a) og DN-håndbok 15 "Kartlegging av ferskvannskvaliteter" (DN 2000b). Rødlistede arter og naturtyper er presentert i "Norsk Rødliste for arter" (Kålås et al. 2010) resp. "Norsk Rødliste for naturtyper" (Lindgaard & Henriksen 2011).

4.1.1 Kildegrunnlag

Data er innhentet ved feltarbeid langs traseen 24.-26. juni 2014, samt fra offentlige databaser (Artskart, Naturbase, Rovbase), fylkesmannen i Sogn og Fjordane resp. Hordaland, publiserte rapporter og muntlige kilder. Materialet vurderes å være representativt for naturmangfoldet som finnes i området. Det kan likevel være forekomster innenfor området, blant annet av planter og fugler, som ikke er fanget opp gjennom datainnhenting. Området er ikke dekket opp om vinteren og under trekketidene, så her er det lagt til grunn andre kilder samt vurdering av områdets beliggenhet og potensial.

4.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang

Verdivurdering

Verdisetting av naturmangfold i denne rapporten er basert på kriteriene beskrevet i Håndbok V712 (Statens vegvesen 2014). Disse fremgår av tabell 4.1.

Vurdering av omfang

Omfangsvurderingene er basert på Håndbok V712 (Statens Vegvesen 2014). I håndboken er det ikke gitt noen spesifikke kriterier for vurdering av virkningsomfanget for naturmangfold. Det er stort sett vist til naturmangfoldlovens §§ 4-5 og 8-10.

Det skal redegjøres for hva tiltaket representerer for det berørte delområdet, f.eks. i form av tapt areal, oppsplitting, støy etc. Virkning på økologiske funksjoner og sammenhenger skal omtales.

Ifølge naturmangfoldloven (nml) § 8 gjelder kravet til kunnskapsgrunnlag også effekten av påvirkninger. Dersom kunnskapen om påvirkning er mangelfull må usikkerheten beskrives som grunnlag for å vurdere om føre-var-prinsippet i nml § 9 skal tillegges vekt. Det skal

alltid gjøres en vurdering av påvirkning opp mot forvaltningsmålene for arter og økosystemer (nml §§ 4 og 5).

Ved direkte tap av naturmangfold gjennom arealbeslag skal det vurderes hvor viktig den berørte delen er for helheten og dermed hvilke økologiske funksjoner som bevares i restarealet. Fare for oppsplitting og brudd på landskapsøkologiske sammenhenger skal vurderes. Det er også viktig å beskrive hvilke indirekte og langsiktige virkninger et tiltak kan få. Disse vil ofte være mer kompliserte å dokumentere og beskrive.

For vannmiljø/miljøtilstand baserer omfangsvurderingen på en skjønnsmessig vurdering av hvor stor forringelse tiltaket medfører, hvordan det påvirker muligheten til god miljøtilstand og hvordan det påvirker livet i vannforekomsten.

Begrepet «samlet belastning» viser til sumvirkning over tid og/eller på stor skala (regionalt/nasjonalt). Dette innebærer at ulike typer tiltak og påvirkningsfaktorer må sees i sammenheng. For fastsettelse av konsekvensgrad er følgende viktig:

- En vurdering av sumbelastningen skal både inkludere belastning av tiltaket som utredes, tidligere tiltak og tiltak etter godkjent plan.
- En skal vurdere situasjonen for økosystemet, naturtypen eller arten på kommunenivå, fylkesnivå og nasjonalt nivå, jf. forvaltningsmålene i nml. §§ 4 og 5.
- En skal vurdere hva som tidligere har berørt landskapet, økosystemene, naturtypene og artene i det aktuelle tiltaksområdet.

4.2 Status og verdi

4.2.1 Naturgrunnlag

Berggrunn og løsmasser

Berggrunnen i planområdet domineres av sure bergarter som gir dårlige forutsetninger for en rik flora. Den vanligste bergarten i området er gneis. Det er også noen områder med migmatitt og metagabbro. I nord går traseen til dels over områder med bart fjell, mens det lenger sør er morene av varierende tykkelse. Det er også en del skred- og forvittringsmateriale i området, samt litt elveavsetninger og torv lengst i sør (alle data fra NGU www.ngu.no).

Klima

Årsnedbøren i området er over 3000 mm/år - stedvis også over 4000 mm/år. Gjennomsnittstemperaturen over året ligger mellom 4 og 6 °C langs det meste av

Tabell 4.1. Kriterier for vurderinger av landskapsbildets verdi. Fra Håndbok V712 (Statens vegvesen 2014).

Tema	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Landskaps- økologiske sammenhenger	Områder uten landskapsøkologisk betydning	Områder med lokal eller regional landskapsøkologiskfunksjon, Arealer med noe sammenbindingsfunksjon mellom verdisatte delområder (f.eks. naturtyper) Grøntstruktur som er viktig på lokalt/regionalt nivå	Områder med nasjonal, landskapsøkologisk funksjon, Arealer med sentral sammenbindingsfunksjon mellom verdisatte delområder (f.eks. naturtyper) Grøntstruktur som er viktig på regionalt/nasjonalt nivå
Vannmiljø/Miljø- tilstand	Vannforekomster i tilstandsklasser svært dårlig eller dårlig Sterkt modifiserte forekomster	Vannforekomster i tilstandsklassene moderat eller god/lite påvirket av inngrep	Vannforekomster nær naturtilstand eller i tilstandsklasse svært god
Verneområder, nml. kap. V		Landskapsvernområder (nml. § 36) uten store naturfaglige verdier	Verneområder (nml §§ 35, 37, 38 og 39)
Naturtyper	Areal som ikke kvalifiserer som viktig naturtype	Lokaliteter i verdikategori C	Lokaliteter i verdikategori B og A
Viltområder	Ikke vurderte områder (verdi C) Viltområder og vilttrekk med viltvekt I	Viltområder og vilttrekk med viltvekt 2-3 Viktige viltområder (verdi B)	Viltområder og vilttrekk med viltvekt 4-5 Svært viktige viltområder (verdi A)
Funksjonsområder for fisk og andre ferskvannarter	Ordinære bestander av innlandsfisk, ferskvannsforkomster uten kjente registreringer av rødlistearter	Verdifulle fiskebestander, f.eks. laks, sjørret, sjørøye, harr m.fl. Forekomst av ål Vassdrag med gytebestandsmål/årlig fangst av anadrome fiskearter < 500 kg. Mindre viktig områder for elvemusling eller rødlistearter i kategoriene sterkt truet EN og kritisk truet CR Viktig område for arter i kategoriene sårbar VU, nær truet NT.	Viktig funksjonsområde for verdifulle bestander av ferskvannsfisk, f.eks. laks, sjørret, sjørøye, ål, harr m.fl. Nasjonale laksevassdrag Vassdrag med gytebestandsmål/årlig fangst av anadrome fiskearter > 500 kg. Viktig område for elvemusling eller rødlistearter i kategoriene sterkt truet EN og kritisk truet CR
Artsforekomster		Forekomster av nær truede arter (NT) og arter med manglende datagrunnlag (DD) etter gjeldende versjon av Norsk rødliste Fredete arter som ikke er rødlistet	Forekomster av truede arter, etter gjeldende versjon av Norsk rødliste: dvs. kategoriene sårbar VU, sterkt truet EN og kritisk truet CR
Geologiske forekomster	Områder med geologiske forekomster som er vanlige for distriktets geologiske mangfold og karakter	Geologiske forekomster og områder (geotoper) som i stor grad bidrar til distriktets eller regionens geologiske mangfold og karakter Prioriteringsgruppe 2 og 3 for kvartærgeologi	Geologiske forekomster og områder (geotoper) som i stor grad bidrar til landsdelens eller landets geologiske mangfold og karakter Prioriteringsgruppe I for kvartærgeologi

traseen, men mellom 6 og 8 °C lengst sør (alle tall bygger på normalen 1971-2000 og er hentet fra www.senorge.no).

4.2.2 Registrerte forekomster og verdivurdering

Nedenfor er det beskrevet registrerte viktige forekomster i influensområdet. Ingen viktige vannmiljøer (unntatt verna vassdrag), funksjonsområder for fisk og andre ferskvannarter eller geologiske forekomster vil bli berørt og disse temaene er derfor ikke tatt opp.

Rødlistede arter

Det er lite registreringer av rødlistede arter i området langs traseen. Kun fem arter er registrert, fire fugler og én mose. Fuglene er storlom, vipe, strandsnipe og fiskemåke, som alle er rødlistet i kategori NT – nært truet. Flommose *Hyocomium armoricum* er rødlistet i kategori VU – sårbar. Data for forekomstene er listet nedenfor. Lokalteter for rødlisteartene fremgår av figur 4.1.

- **Storlom** (NT) skal hekke i Hellbergjtjørnet og i småtjern ved Hantveittjøna (Jarle Nordgulen, pers. medd.). Dette området er også registrert som et viktig funksjonsområde for smålom i viltkartleggingen for

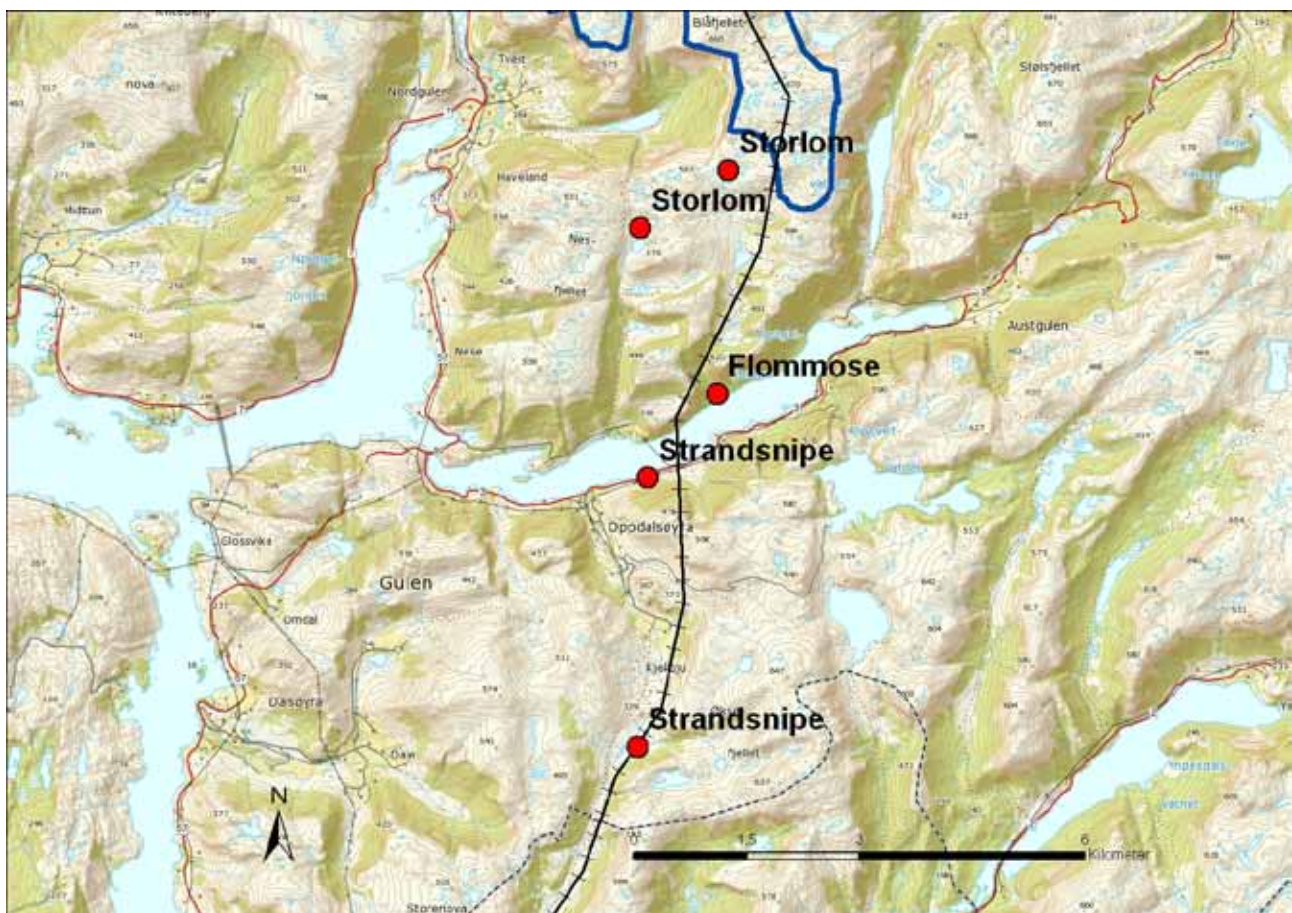
Gulen kommune (Steinsvåg 2006). Yngleområde for storlom skal ifølge håndboka for viltkartlegging ha viltvekt 3-4, noe som gir middels-stor verdi. Hekking er også registrert i Kløvtveitvatnet, drøye 2 km fra nett-traseen, på 1980-tallet (Mjeldstad & Håland 1987), men dette vannet er seinere bygd ut og kraftig regulert slik at hekking nå er usannsynlig.

- **Strandsnipe** (NT) er registrert ved Austgulfjorden i hekketiden (Artskart). Arten ble også observert ved elven 1,5-2 km sør for Kjellbju under befarig i 2014. Den er rapportert fra samme område tidligere (Arnor Gullanger, pers. medd.) og hekker sannsynligvis her.

- **Fiskemåke** (NT) er registrert ved Austgulfjorden vinterstid (Artskart). Ingen hekking er registrert ved traseen, men arten nærings søker sannsynligvis regelmessig i området.

- **Flommose** (VU) *Hyocomium armoricum* forekommer spredt langs nedre del av Fossdals-elva, på nordsiden av Austgulfjorden.

I tillegg har **vipe** (NT) hekket under lang tid med noen

Figur 4.1. Forekomster av rødlistearter i tilknytning til linjetraseen. For fugl er det kun inkludert egnede hekkelokaliteter med aktuelle observasjoner i hekketiden. Planlagt nett-trasé er vist med svart linje.

par på innmarken på Kjellbju. De siste årene er den ikke observert og har trolig forsvunnet fra området. Siste registrering er fra 2011 (Arnor Gullanger, pers. medd.).

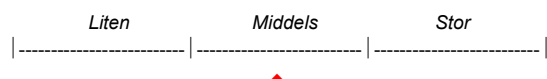
Verdi

Forekomster av arter i rødlistekategori VU (her flommose) har **stor verdi**, mens forekomster av arter i rødlistekategori NT (her storlom, strandsnipe og fiskemåke) har **middels verdi**.

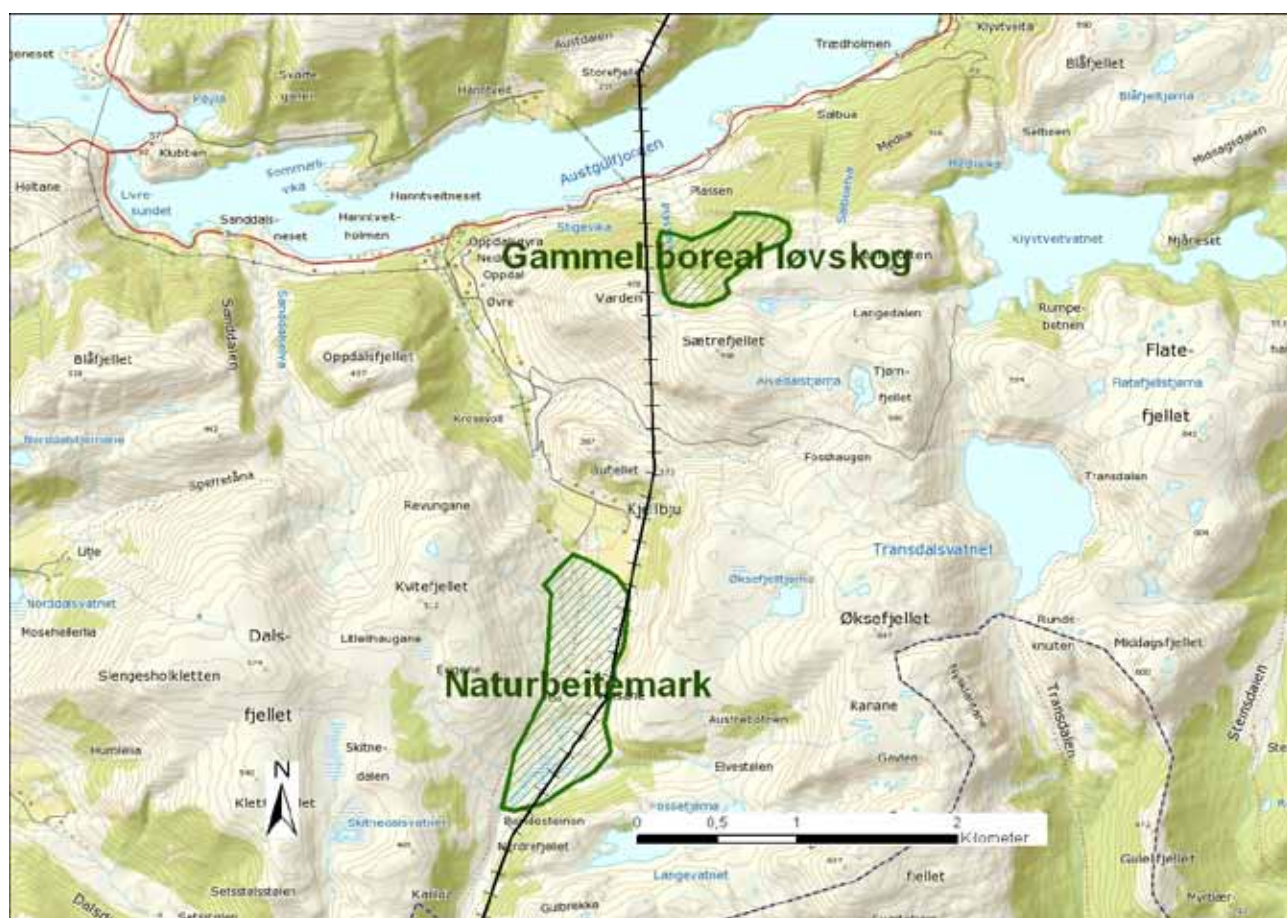
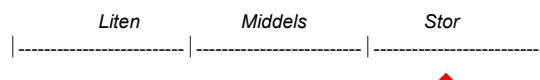

Viktige naturtyper

Kun en viktig naturtype er tidligere registrert i Naturbase i tilknytning til nett-traseen. Dette er en Gammel boreal løvskog som ligger like øst for traseen på sørsiden av Austgulfjorden. Området er gitt verdi C - Lokal verdi. Beliggenheten fremgår av figur 4.2. C-områder har, ifølge Statens Vegvesens håndbok V712 for konsekvensanalyser (Statens Vegvesen 2014), **middels verdi**.

Ved befaring for denne undersøkelsen ble det registrert et område med naturtypen Naturbeitemark ved Kjellbju (figur 4.3). Området er gitt verdi B – Viktig. Beliggenheten fremgår av figur 4.2. Området har et areal på ca. 692 dekar. Avgrensingen er i stor grad gjort utfra flybilde og derfor noe usikker. Området beites av storfe. Det inngår forskjellige vegetasjonstyper i området, alt fra relativt tørre partier til fuktige områder som lengst i sør i går over i myr. Det er ikke registrert noen sjeldne eller rødlistede planter. Floraen er stedvis relativt rik med arter som hvitbladtistel og skogsvinerot nær skogkanten i nordøst. Ellers varierer floraen med fuktighetsgradienten. I tørrere områder vokser bl.a. kystmaure, smalkjempe og legeveronika, mens det andre steder er bl.a. engfrytle, gulaks, røsslyng, krypvier og flekkmarihand. Lokaliteten får verdi B, først og fremst grunnet størrelse samt at det er en viktig del i et isolert kulturlandskap omgitt av fjellområder. Ifølge Statens Vegvesens håndbok V712 for konsekvensanalyser (Statens Vegvesen 2014) har B-områder **stor verdi**.

Figur 4.2. Viktige naturtyper i tilknytning til linjetraseen. Planlagt nett-trasé er vist med svart linje.

Figur 4.3. Beitemark ved Kjellbju, sett mot nord. I bakgrunnen sees Kjellbju og tilhørende innmarker. Foto: Leif Appelgren.

Karplanter, moser og lav

Det berørte området er preget av den sure berggrunnen, og vegetasjonen består i hovedsak av vanlige arter og vegetasjonstyper. Naturmiljøet langs traseen varierer fra skrinn fjellhei lengst nord til skog og en del kulturmark lenger sør.

Det meste av skogen består av fattig bjørke- og furuskog av blåbærtype. Enkelte små områder har et større arts-mangfold. Dette gjelder fremfor alt i Fossdalen (ved nordsiden av Austgul-fjorden, figur 4.4) der det er registrert en del sjeldne moser, inkludert den rødlistede flommosen *Hyocomium armoricum* (VU).

I den vestvendte fjellsiden øst for Kjellbju er det et frodig skogområde som grenser mot kulturmarken. Skogen er her dominert av selje og rogn (figur 4.5). Bakken er til dels dekket av blokk og i feltsjiktet forekommer flere høystauder. Det ble ikke registrert noen sjeldne eller rødlistede arter i dette skogområdet, men det vurderes likevel å være et visst potensial for slike forekomster.

I sørvendte skråninger ved Vallekråna (langt sør i

traseen) er det små forekomster av hassel og litt innslag av gråor i skogen, noe som indikerer rikere forhold. Det ble imidlertid ikke registrert noen spesielt base- eller næringskrevende mose- eller karplantearter i dette området, og potensialet for rødlistede eller sjeldne arter vurderes å være lavt.

Traseen passerer to områder med kulturmark: ved Kjellbju, omtrent midt på traseen, og like nord for Tangedalsvatnet, lengst sør i traseen. Ved Kjellbju er det bl.a. en naturbeitemark som er beskrevet i avsnittet om viktige naturtyper, over. Ellers er kulturmarken av liten verdi for biologisk mangfold.

Nett-traseen passerer to vann. Stølsvatnet ligger ved den nordlige delen av traseen, nær Haugstølen. Tangedalsvatnet ligger like ved linjens endepunkt ved trafostasjonen på Frøyset.

Verdi

I Fossdalen er det registrert en rødlistet og flere sjeldne moser. Leveområdet for den rødlistede mosen har stor verdi, mens øvrige deler av dalen vurderes å ha middels

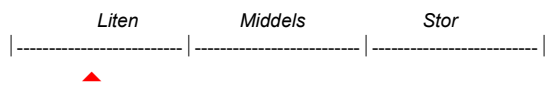

Figur 4.4. Fossdalen sett fra sørsiden av Austgulfjorden. Foto: Leif Appelgren.

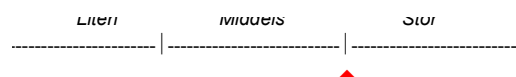

Figur 4.5. Frodig rogn/seljeskog øst for Kjellbju. Foto: Leif Appelgren.

verdi. I skogen like øst for Kjellbju kan det være et visst potensial for rødlistede eller sjeldne arter. Ifølge planen vil begge disse områdene bli intet eller ubetydelig påvirket. I de deler av trasé-området som vil bli påvirket av tiltaket er floraen triviell og representativ for regionen. Ut fra tilgjengelig kunnskap vurderes influensområdet å ha **liten verdi** for floraen.

Hantveittjørna-Hellebergsvatna (Steinsvåg 2006). Området omfatter flere mindre vann og tjern over tregrensa (figur 4.6). Smålom er også registrert hekkende i Transdalsvatnet, drøye 2 km fra nett-traseen, i 1986 (Mjeldstad & Håland 1987). Det er ukjent om arten har hekket i Transdalsvatnet i seinere tid. Yngleområder for smålom skal ifølge håndboka for viltkartlegging ha viltvekt 3-4, noe som gir **middels-stor verdi**.

Fugl

Forekomster av rødlistede fugler er tatt opp i avsnittet om rødlistede arter over. Av øvrige fuglearter er det først og fremst store rovfugler, lommer, svaner, andefugler og hønefugler som vil kunne bli påvirket av kraftlinjen. Kjente forekomster av arter som vil kunne bli negativt påvirket er listet nedenfor.

Smålom

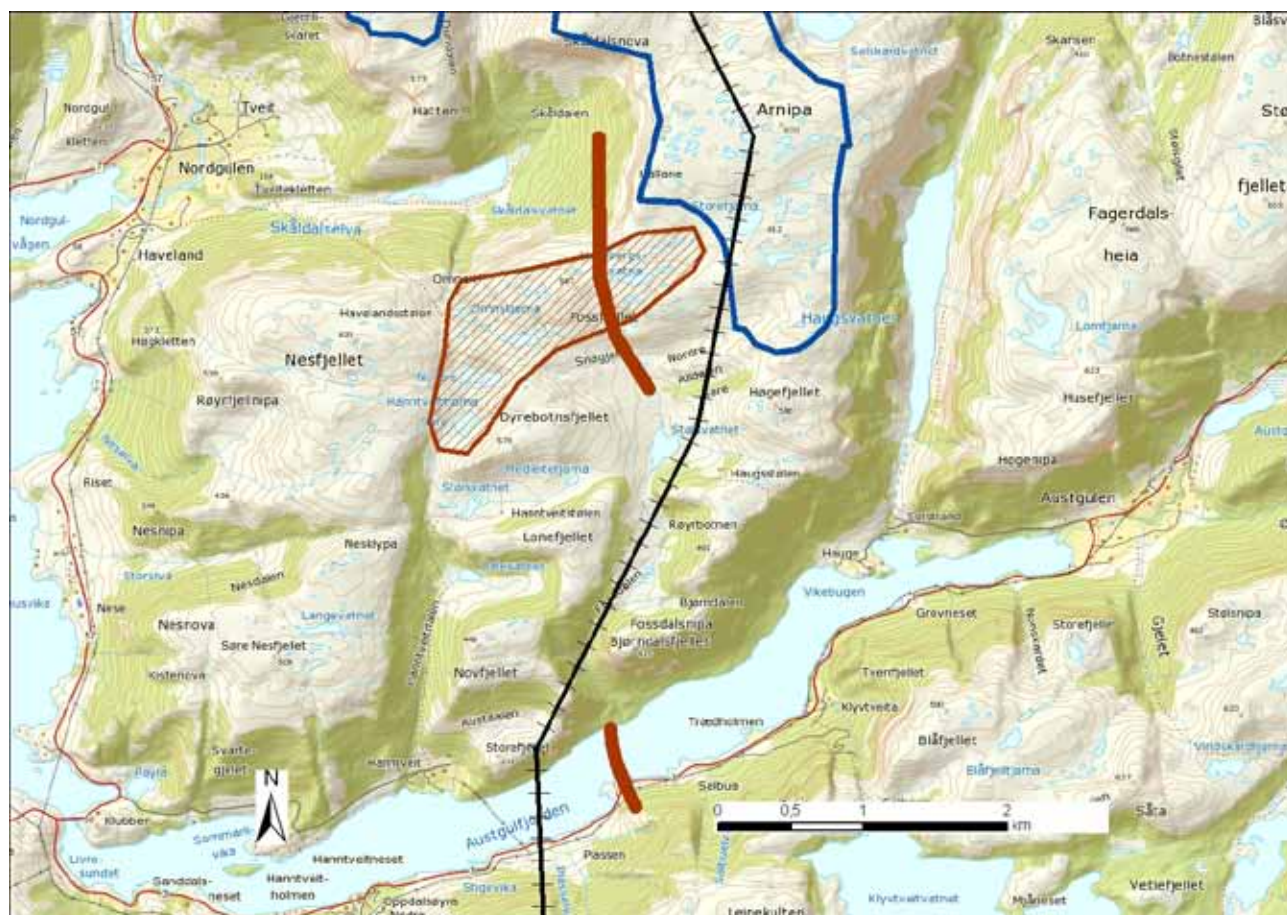
Smålom hekket i Tungebotsvatnet i 2008 (Jarle Nordgulen, pers. medd.). Dette vannet ligger innenfor et funksjonsområde for smålom ved

Sangsvane og andefugler

Sangsvane overvintrer i området og det er notert store ansamlinger av rastende svane ved Eivindvik og ved Brossvik. Det antas at vanlige andefugler som stokkand og krikand hekker i vann i området. Det ble sett to par stokkand med unger i Stølsvatnet under befaringen i 2014.

Kongeørn

Det er to kjente hekkelokaliteter for kongeørn innenfor ca. 2 km fra traseen (Fylkesmannen). Trasé-området

Figur 4.6. Viltområde for smålom ved Hantveittjørna-Hellebergsvatna (skravert brunt) og trekkveier for hjort (brune linjer). Planlagt nett-trasé er vist med svart linje. Blå linje viser planområdet til vindkraftverket.

inngår høyst sannsynlig i ørnenes næringsområde. En gammel kongeørn ble også sett nær traseen under befar- ing i juni 2014.

Havørn

Nærmeste kjente hekkeplass for havørn ligger ca. 5 km fra traseen (Fylkesmannen). Arten er observert nær traseen (Artskart, egne observasjoner) og nærings søker sannsyn- ligvis regelmessig i området.

Fjellvåk

Fjellvåken hekker i området i år med bra tilgang på smågnagere, men kan være borte fra området i dårlige gnagerår. Det er to kjente reirlokalteter i tilknytning til planlagt kraftlinje (Fylkesmannen). En av disse ligger kun 150-200 m fra traseen, mens den andre ligger ca. 600 m unna. Lokalisering av reirplassene fremgår av et notat unntatt offentligheten (Appelgren 2015). Reirplassene er vurdert å ha **liten-middels verdi**.

Øvrige rovfugler

Tårnfalk og dvergfalk hekker sannsynligvis i området. Jaktfalk er observert i tilgrensende fjellområder, men ingen hekkeplass er kjent. Vandrefalk, hønsehauk og spurvehauk er andre rovfugler som kan forekomme i deler av traseen, uten at dette er dokumentert.

Rype

Rype skal først og fremst forekomme i høyereliggende områder i en fast men ikke veldig stor bestand (Arnor Gullanger, Birger Hauge, pers. medd.). Ifølge viltkartleg- gingen i Gulen er både lirype og dalrype fåtallige hek- kefugler i kommunen, mens bestandene i Masfjorden er vurdert å være ganske gode (Byrkjeland & Overvoll 2004). Ingen ryper ble observert under befaringen i juni 2014.

Orrfugl og storfugl

Disse er mulige hekkefugler i trasé-området. Ifølge kom- munenes viltkartlegginger er orrfugl en vanlig hekkefugl i Gulen og flekkvis utbredt i Masfjorden, mens storfugl er vurdert som fåtallig hekkefugl i begge kommunene.

Vadefugler

Vadefugler som heilo, rødstilk, storspove, rugde og enkeltbekkasin er mulige hekkefugler i området, selv om ingen av artene ble observert under befaringen i 2014.

Måker og terner

Flere arter måker og terner hekker i kystområdene, og en del av disse nærings søker sannsynligvis av og til i deler av traséområdet.

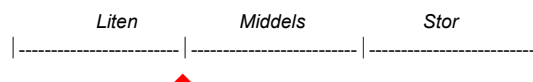
Trekk og overvintring

Fugletrekket i området er lite kjent. Store gåseflokker har år om annet blitt sett over tilgrensende fjellområder (Arnor Gullanger, pers. medd.). Sangsvane overvintrer i området og det er notert store ansamlinger av rastende svane ved Eivindvik og ved Brossvik. Området er ellers ikke kjent for å utmerke seg som et viktig trekk-, raste- eller overvintringsområde.

Selv om det ikke er noe som indikerer at området er viktig for trekkende fugl vil det være en del trekk over området. Imidlertid vil konsentrasjonen av fugler trolig være lav. Det kan likevel ikke utelukkes at det er en viss konsentrasjon av trekket langs dalføret mellom Frøyset og Oppdalsøyra, da fugler ofte følger slike ledelinjer.

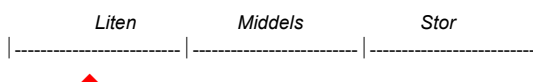
Samlet vurdering, fugl

Fuglefaunaen i området er stort sett representativ for regionen. Da traseen berører territoriene til flere arter rovfugl vurderes verdien til **liten- middels**. (Viltområdet for smålom har middels-stor verdi, se over.)

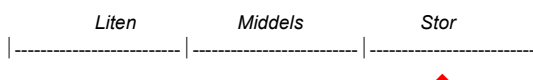
Andre dyrearter

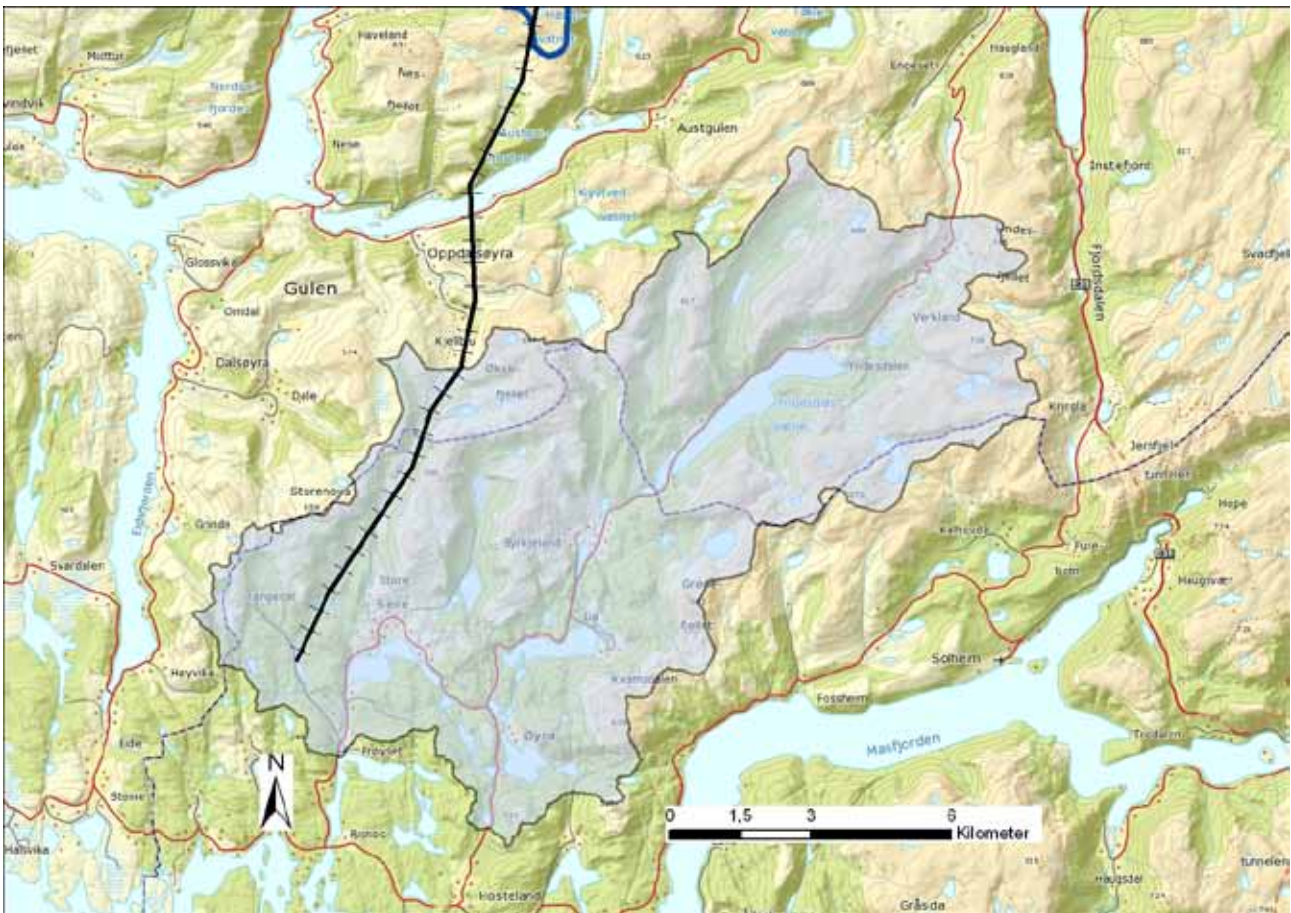
Hjort er det eneste vanlige hjortedyret i de berørte kom- munene. Under befaringen i 2014 ble hjort sett i dalføret sør for Kjellbju, og det ble også sett mye spor her. Det er registrert to trekkveier for hjort i tilknytning til traseen i Gulen kommune (Steinsvåg 2006, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane). Disse fremgår av figur 4.6. Ifølge DN (2000a) skal trekkveier for hjort ha verdi 1-3, noe som tilsvarer liten-middels verdi. Ellers antas det at rødrev og hare er vanlige i området. Sannsynligvis finnes også røys- katt og forskjellige arter smågnagere. Influensområdet vurderes å huse en fauna som er representativt for regionen og vurderes samlet sett å ha **liten verdi** for dette temaet.

Verneområder

Den sørlige delen av traseen (en strekning på drøye 7 kilometer) ligger innenfor verneområdet for det verna vassdraget Yndesdalsvassdraget (figur 4.7). Verneområder har **stor verdi**.

Figur 4.7. Verneområdet for det verna vassdraget Yndesdalsvassdraget (Kilde: NVE).

4.2.3 Verdikart

Nedenfor er det et verdikart (figur 4.8) som gir et samlet bilde over hvor de forskjellige verdiene som er presentert over er lokalisert. Se også figur 4.7 som viser det verna vassdraget Yndesdalsvassdraget.

4.3 Vurdering av virkningsomfang og konsekvens

4.3.1 Rødlistede arter

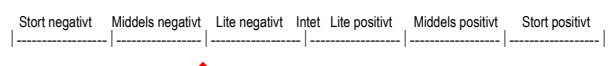
Storlom (NT) og fiskemåke (NT) vil være utsatt for kollisjonsrisiko med kraftlinjen (se gjennomgang av problemstillinger knyttet til dette i innledningen av kapittel 4.3.4). For fiskemåke antas dette først og fremst å gjelde der linjen krysser Austgulfjorden, og kanskje også ved vannene som berøres av traseen. For storlom vil kollisjonsrisikoen være særlig stor dersom de må krysse linjetraseen på vei til og fra sine hekkevann. Det kan også være en viss trafikk av storlom langs Austgulfjorden, og derfor risiko for kollisjon med linjene der traseen krysser fjorden. I anleggsfasen vil eventuelle helikoptertransporter over hekkelokalitetene kunne virke forstyrrende på bl.a. storlom, hvis de skjer i hekketiden. Både forstyrrelser i anleggsfasen og at fugler blir drept av kollisjoner med linjen vil kunne ødelegge eller redusere hekkesuksessen enkelte år.

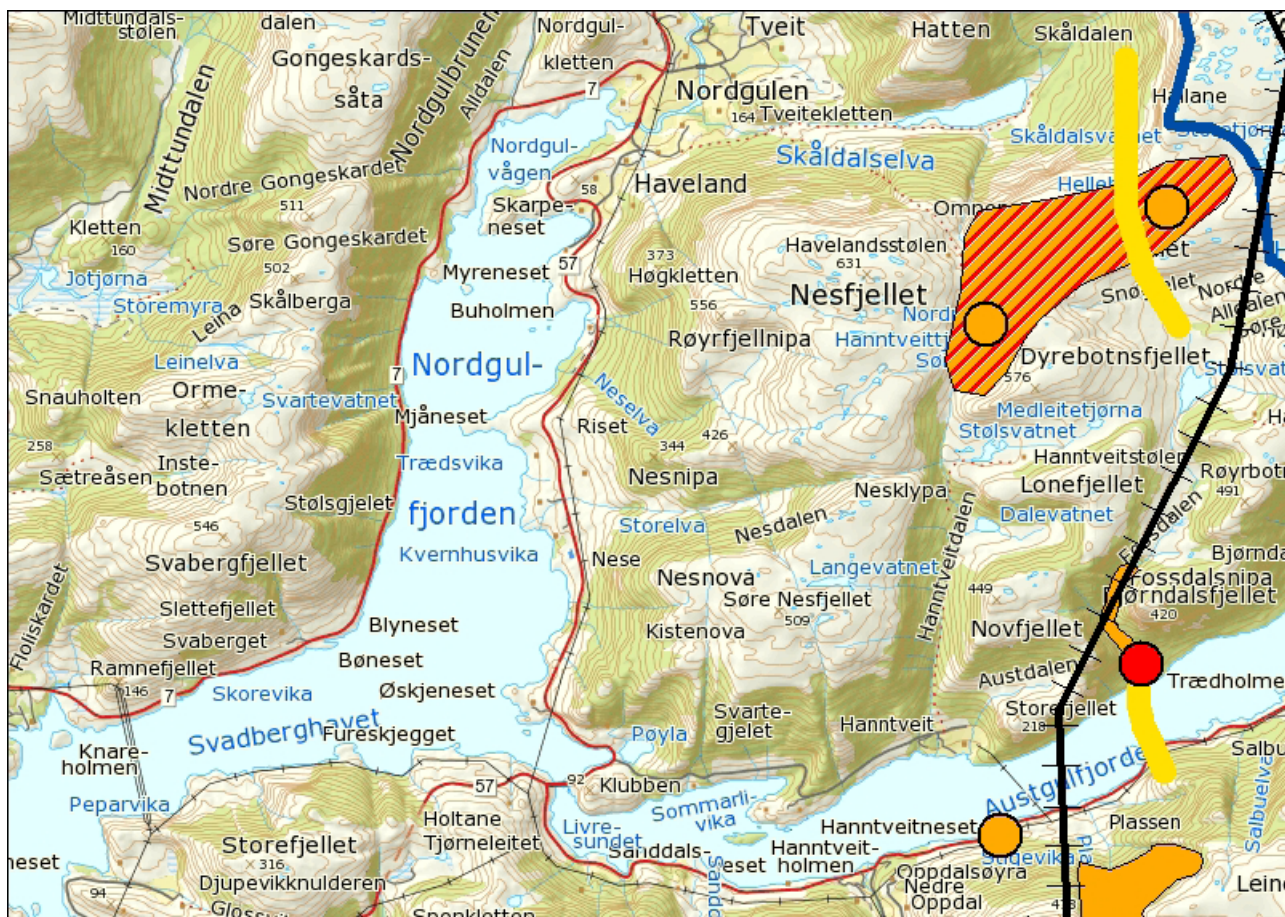
Strandsnipen (NT) flyr for det meste på lav høyde når den beveger seg i hekketerritoriet. Den vurderes derfor å være lite utsatt for kollisjonsrisiko med kraftlinjen.

Lokaliteten for flommose *Hyocomium armoricum* (VU) ved nedre del av elven i Fossdalen vil, ifølge foreliggende plantegning, ikke bli direkte berørt av tiltaket.

Vipe (NT) er sannsynligvis utgått fra den gamle hekkelokaliteten ved Kjellbju. Hvis arten likevel fortsatt hekker i området, vil den løpe risiko å kollidere med kraftlinjen, bl.a. i tilknytning til fluktspill. Imidlertid vil kollisjonsrisikoen trolig være redusert da linjen vil gå langs skogkanten, mens vipen er knyttet til åpne områder.

Av de rødlistede artene er det storlommen som vil kunne bli mest påvirket. Dette gjelder særlig om arten regelmessig må krysse kraftlinjen. Da fuglenes flyruter ikke er kjent, er det vanskelig å vurdere virkningene. Omfanget settes her til **lite-middels negativt** for storlom. For øvrige rødlisterarter vurderes omfanget være et sted i spennet intet til lite negativt.

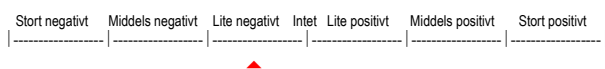

Figur 4.8. Verdikart som viser registrerte verdier innenfor temaet naturmangfold. Rødt er stor verdi, oransje er middels verdi, gul er liten-middels verdi og skravert rødt/oransje er middels-stor verdi. Forklaring til hva de ulike markeringene representerer fremgår av teksten over og av figur 4.1, 4.2 og 4.6.

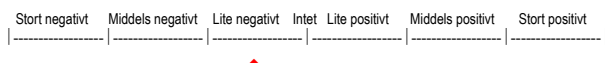
4.3.2 Naturtyper

Av de to registrerte naturtypene vil den gamle løvskogen ikke bli berørt av tiltaket. Linjen vil derimot krysse naturbeitemarken ved Kjellbju. Plassering av enkelte stolper på beitemarken vil påvirke naturtypen visuelt, men være av marginal betydning for naturtypens økologiske funksjon. Virkningsomfanget vurderes til **lite negativt**.

4.3.3 Karplanter, moser og lav

Arealbeslag fra stolper vil påvirke relativt små områder, mens ryddebeltet i skog vil kunne påvirke større arealer. Det er stort sett trivielle arter og vegetasjonstyper som vil bli påvirket. Likevel kan det ikke utelukkes at det finnes små forekomster av sjeldne eller rødlistede arter i traseen. Direkte arealbeslag eller endrede miljøforhold på voksestedet vil kunne føre til at sjeldne arter utgår eller får reduserte bestand. Med grunnlag i foreliggende kunnskap vurderes virkningsomfanget å bli **lite negativt**.

4.3.4 Fugl

Det er i løpet av de siste tiårene gjennomført mange utredninger og undersøkelser omkring fugler og kraftledninger (f.eks. Bevanger 2011, Bevanger & Refsnæs 2013 og Lislevand 2004). Risikoen for kollisjoner varierer betydelig, blant annet i forhold til lokalitet, fuglegruppe og art, årstid og type kraftledninger. Generelt sett er kollisjonsomfanget størst i tilknytning til fuglerike områder og/eller der kraftledningene ved kanaliserte flyruter. Særlig store fugler og fugler med dårlig manøvreringsevne som svaner, lommer, hønefugler og store rovfugler er utsatt for kollisjon med kraftlinjer. For eksempel estimerte Bevanger (1995) at det norske kraftledningsnettet årlig tar livet av rundt 20 000 storfugl, 26 000 orrfugl og 50 000 ryper.

Elektrokusjon er en annen risiko som kan være aktuell i forhold til fugl og kraftledninger. Ved elektrokusjon dør fuglene av strøm, enten ved at de berører to strømførende liner samtidig, eller berører en strømførende line samtidig med en jordline eller annen jordet del i anlegget. I den konstruksjon som er aktuell i dette tilfellet er avstanden mellom de strømførende linene resp. mellom jordline og strømførende liner for stor til at fugler skal kunne berøre to liner samtidig (4-4,5 meter). Det er ellers publisert flere beskrivelser av ulike konstruksjoner

som eliminerer eller reduserer risikoen for elektrokusjon (se for eksempel Bevanger 2011, Lislevand 2004 og NVE 2011).

Anleggsarbeid som blir utført i fuglenes hekketid vil føre til en del forstyrrelser av hekkende fugler. Hvis det blir brukt helikoptertransporter i tilknytning til anleggsarbeidet vil også fugler langt fra traseen kunne påvirkes. Mange arter tåler imidlertid en del forstyrrelser og vil ikke bli påvirket utover direkte påvirkning tett ved reirlokalteten. Selv om enkelte hekkinger skulle bli ødelagt i anleggsperioden vil det sannsynligvis ha liten betydelse for de lokale populasjonene over tid.

En må regne med at fugler vil bli drept av linjen. Om dette vil ha noen betydende innvirkning på bestandene i nærområdet er vanskelig å forutsi og vil variere avhengig av art. For arter med store territorier og liten ungeproduksjon vil det kunne påvirke hekkesuksessen enkelte år og kanskje også den lokale bestanden opptil flere år.

Samlet effekt på hekkefugl

Virkinger på rødlistede fugler er tatt opp i avsnittet om rødlistede arter over. Nedenfor er det vurdert hvilke virkninger kraftlinjen vil kunne ha på andre hekkefugler

Kraftlinjen vil medføre en viss kollisjonsrisiko for fugler i området. Av arter som hekker her vil sannsynligvis lommer, store rovfugler, hønsefugler og muligens ender og måker være spesielt utsatt. Smålom hekker ofte i fiske-tomme vann og må da fly til andre vann for å hente føde. Lommene vil risikere å kolliderer med kraftlinjen, dersom de krysser denne på vei mellom hekkelokalitet og fiskevann. Ørner og andre rovfugler vil risikere og kolliderer med linene når de næringssøker i området. Særlig ørner har store territorier og vil være utsatt for kollisjonsrisiko selv om reirplassen ligger langt fra traseen. Små rovfugler som tårnfalk og dvergfalk er mer manøvreringsdyktige og vil derfor sannsynligvis mindre utsatt for kollisjoner med linjen.

Hønsefugler er en av de fuglegruppene som generelt er mest utsatt for kollisjoner med kraftlinjer (Bevanger 2011, Bevanger & Brøseth 2004). Det må derfor antas at rype, orrfugl og storfugl vil bli drept av kraftlinjen. Hvor mange fugler som vil bli drept og hvilken innvirkning dette vil ha på bestandene i området er vanskelig å forutsi. Da hønsefugler har store ungekull med en normalt lav overlevelse, kan det antas at kraftlinjen vil påvirke dødstillene i liten grad og at bestandene derfor ikke vil bli nevneverdig påvirket på lang sikt. Dette er imidlertid en usikker vurdering.

Mange vadefugler markerer territorium ved hjelp av fluktpill og kan da være utsatt for kollisjonsfare med

kraftlinjer. Trasé-området er ikke rikt på vadefugler og virkningene vurderes derfor som begrenset for denne gruppen.

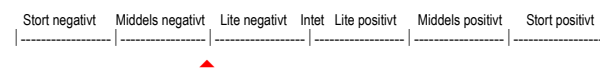
For måker og terner vil det være en viss kollisjonsrisiko fremfor alt ved linjens kryssning av Austgulfjorden, men muligens også ved vannene langs traseen.

Dersom en eller flere av hekkefuglene omkommer som en følge av kollisjon med liner, vil dette ramme ungeproduksjonen. Avhengig av hvilken art som blir rammet vil effekten variere mellom å bli kortvarig eller å kunne påvirke ungeproduksjonen i mer enn ett år. Kollisjonsomfanget forventes likevel å være såpass lite at langsiktige negative virkninger for de lokale hekkebestandene vil være små.

Skulle anleggsarbeid foregå nær reiområdet til store rovfugler, lommer eller andre sensitive arter, vil det kunne ødelegge hekkingen eller redusere hekkesuksessen. Det samme gjelder eventuelle helikoptertransporter nær reiområdet. Virkningene vil variere, avhengig av avstand og art, men vil kunne ødelegge hekkingen det aktuelle året. Trolig vil dette ikke føre til redusert ungeproduksjon på lang sikt.

Særlig for fjellvåkretret som ligger nær traseen vil risikoen for forstyrrelser fra anleggsarbeid være stor, hvis arbeid blir gjennomført i hekketiden. Ettersom fjellvåken kun hekker i år med bra tilgang på smågnagere, vil virkningsomfanget være svært ulikt fra et år til et annet.

Omfanget for hekkende fugler vurderes samlet sett å ligge innenfor spekteret **lite – middels negativt**. For de fleste arter og lokaliteter vil omfanget for et gitt år være intet negativt. Dersom fuglearter med lav årlig ungeproduksjon (for eksempel lommer og store rovfugler) i et visst territorium skulle bli utsatt for gjentatte kollisjoner, vurderes omfanget til å kunne bli middels negativt i en lokal sammenheng. Virkningsomfanget kan også påvirkes av forstyrrelser under anleggsarbeid.

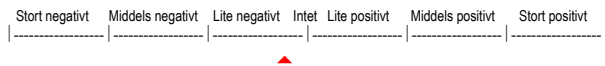

Trekkende og overvintrende fugler

Det foreligger ingen opplysninger som tilsier at kraftledningen vil etableres i et spesielt viktig område for trekkende og overvintrende fugler. En viss dødelighet av trekkende fugler må en likevel regne med. Svaner og andre sjøfugler som raster i sjøen vil kunne være utsatt for kollisjon med ledningen da de flyr langs fjorden. Antall årlige ofre er umulig å tallfeste, men antallet forventes ikke å være så stort at det får bestandsmessige virkninger. Deler av traseen går lavt i terrenget og her vil mye av

trekket gå høyt over kraftlinjen.

Omfanget for trekkende og overvintrende fugler (dvs. ikke hekkebestander), vurderes å ligge innenfor spekteret **intet – lite negativt**. Tiltaket vil neppe gi bestandsreduksjoner i seg selv for aktuelle arter. Eventuelle virkninger vil bli fordelt på mange ulike arter og geografisk spredte populasjoner.

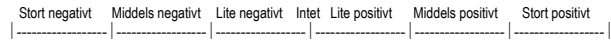

4.3.5 Andre dyrearter

Det er hovedsakelig forstyrrelser under anleggsfasen som vil påvirke annet vilt enn fugl. Først og fremst er det hjort som vil bli påvirket. Hjorten vil unngå en sone rundt anleggsområdet. Hare, rev og mindre pattedyr vurderes å være så tilpasningsdyktige til menneskelig aktivitet at de blir lite berørt. Forstyrrelsene vil føre til reduserte beite- og leveområder under tiden som anleggsarbeidet pågår. Denne effekten forventes imidlertid i stor grad å være overgående, da dyrene vil venne seg til kraftlinjen.

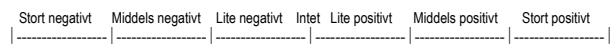
Under driftsfasen vil kraftlinjen gi små virkninger på dyr. Arealbeslag fra stolper, samt ryddebeltet i skog, vil imidlertid gi permanente forandringer i naturmiljøet og i

noen grad påvirke næringstilgangen for enkelte dyrearter. Det er mulig at ryddebeltet vil kunne fungere som en barriere for noen dyr og begrense deres leveområde. Samlet sett vurderes det at tiltaket stort sett ikke vil endre forekomsten av arter i området og i liten grad påvirke deres levevilkår. Dette vil føre til at virkningsomfanget blir **lite negativt** for andre dyrearter.

4.3.6 Verneområder

Tiltaket vurderes ikke å påvirke verneverdier for det verna vassdraget Yndesdalsvassdraget. Hvis stolper blir etablert tett innpå elven i sørlig del av traseen, vil det være en viss risiko for forurensing eller partikkelavrenning til vassdraget. Ved normal forsiktighet i forbindelse med anleggsarbeid skal risikoen for slike hendelser være liten. Selv om det skulle forekomme en del partikkelavrenning til elven, vil kun en liten, perifer grein av vassdraget påvirkes og virkningene vil være forbigående. Virkningsomfanget vurderes å bli **intet-lite negativt**.

Tabell 4.2. Oversikt over verdi, virkningsomfang og konsekvens for ulike tema og forekomster i influensområdet.

Tema	Forekomst	Verdi	Omfang (negativt)	Konsekvens (negativ)
Rødlisterarter	Storlom (NT)	Middels	Lite – middels	Liten – middels (-/-)
	Strandsnipe (NT)	Middels	Intet – lite	Ubetydelig – liten (0/-)
	Fiskemåke (NT)	Middels	Lite	Liten (-)
	Flommose			
	<i>Hyocomium armoricum</i> (VU)	Stor	Intet	Ubetydelig (0)
Naturtyper	Naturbeitemark	Stor	Lite	Liten (-)
	Gammel boreal lauvskog	Middels	Intet – lite	Ubetydelig (0)
Karplanter, moser og lav	Fossdalen	Middels	Intet – lite	Ubetydelig – liten (0/-)
	Øvrige områder	Liten	Lite	Ubetydelig – liten (0/-)
Fugl	Viltområde smålom	Middels-stor	Lite – middels	Liten-middels (-/-)
	Øvrige fugler	Liten-middels	Lite – middels	Liten (-)
Andre dyrearter	Trekkveier hjort	Liten-middels	Lite	Liten (-)
		Liten	Lite	Ubetydelig – liten (0/-)
Verneområder	Verna vassdrag: Yndesdalsvassdraget	Stor	Intet -lite	Ubetydelig – liten (0/-)

4.3.8 Samlet belastning

Store deler av tiltaksområdet er tidligere lite påvirket av større inngrep i naturmiljøet. Den planlagte kraftlinjen vil i liten grad berøre viktige naturtyper, og de som berøres vil bli intet eller marginalt påvirket. Når det gjelder kollisjoner mellom fugler og kraftledninger vil det enkelte tiltaket ha liten betydning for regionalt/nasjonalt tilstand og for forvaltningsmål for berørte arter. I sum vil alle kraftledninger og andre tiltak som dreper, eller på annen måte påvirker overlevelse eller hekk-suksess hos fugler negativt, kunne redusere bestandene. I hvor stor grad dette skjer er imidlertid ukjent. Sannsynligvis vil det kunne bli lokale nedganger eller svingninger i bestandene av de mest utsatte artene. At forvaltningsmålene for arter på nasjonal nivå skal påvirkes, i den forstand at artene risikerer å utgå fra sine naturlige utbredelsesområder, er imidlertid vanskelig å se pr. i dag.

4.4 Forslag til avbøtende tiltak

Tiltakshaver har lagt opp til å bruke en jordline plassert ca. 4-4,5 meter over de strømførende linene. Det er kjent at liner i ett plan reduserer kollisjonsrisikoen sammenliknet med liner i flere plan. For eksempel har Bevanger & Brøseth (2001) vist at fjerning av jordkabel førte til halvering av antall ryper som ble drept gjennom kollisjon med linene. Det bør derfor vurderes om det er mulig å fjerne jordkabel fra linjen for å redusere kollisjonsrisikoen.

Hvis det blir brukt helikoptertransport i forbindelse med anleggsarbeid, bør det tas kontakt med fylkesmannen for å planlegge egnede flyruter. Dette for å unngå forstyrrelser på rovfugler og andre sensitive arter som hekker i området rundt den planlagte traseen.

5. LANDSKAP

5.1 Materiale og metoder

5.1.1 Landskapsbegrepet

I den europeiske landskapskonvensjonen er landskap definert som "... et område, slik folk oppfatter det, hvis særpreg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer." (Nordens landskap 2003). Et landskap er da et geografisk område, tydelig og klart befestet i folk bevissthet, som omfatter totaliteten av natur- og kulturbetingede forhold. Landskap henviser til omgivelsene "i seg selv", og kan være vanskelig å definere eller avgrense nærmere uten å ta i bruk andre begreper:

Landskapsbilde er det visuelle inntrykket omgivelsene gir oss som betraktere. Med *landskapsrom* menes det området som er visuelt avgrenset, som regel fysisk, av terrengformer, vegetasjon bebyggelse, m.m. *Landskapskarakter* er et annet begrep som ofte brukes, og som omfatter totaliteten av landskapets innhold, både naturhistoriske, kulturhistoriske og estetiske elementer. Følgende forhold trekkes vanligvis inn i beskrivelsen

av landskapskarakteren i et område: Landform/ terrengform, naturtype, vegetasjon, kulturlandskap, vann, arealbruk, inngrep, kulturminner, grenser, barrierer, siktforhold, ferdselsårer, friluftsområder, særlige utfluktsmål, utkikkspunkter, bebyggelse, m.m. Det brukes også flere begreper for å beskrive landskapets uttrykk, og helhet, kontinuitet, inntrykksstyrke og mangfold/variasjon er variabler det er naturlig å benytte.

5.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang Verdivurdering

Verdisetting av landskap i denne rapporten er basert på kriteriene beskrevet i håndbok V712 (tabell 5.1).

Vurdering av omfang

Omfangsvurderingene er et uttrykk for tiltakets påvirkninger på det enkelte delområde, og kan være positive eller negative. Omfanget skal vurderes i forhold til nullalternativet. Vurdering av tiltakets virkningsomfang er også basert på kriteriene i håndbok V712, men noe tilpasset.

Tabell 5.1. Kriterier for vurderinger av landskapsbildets verdi. Fra Håndbok V712 (Statens vegvesen 2014).

Landskapstype	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Naturområder og naturpregede områder	Områder med reduserte visuelle kvaliteter	Områder med visuelle kvaliteter som er typiske/representative for landskapet i et større område/region Områder med vanlig gode visuelle kvaliteter	Områder med spesielt gode visuelle kvaliteter, som er uvanlige i et større område/region Områder der landskapet er unikt i nasjonal sammenheng, herunder landskapsvernområder
Spredtbygde områder	Områder med reduserte visuelle kvaliteter Områder hvor landskap og bebyggelse/anlegg til sammen gir et mindre godt totalinntrykk	Områder med visuelle kvaliteter som er typiske/representative for landskapet i et større område/region Landskap og bebyggelse/anlegg med vanlig gode visuelle kvaliteter	Områder med spesielt gode visuelle kvaliteter, som er uvanlige i et større område/region Områder hvor landskap og bebyggelse/anlegg til sammen gir et spesielt godt eller unikt totalinntrykk
Tettbygde og urbane områder	Områder som bryter med byformen og utgjør et mindre godt totalinntrykk Områder som har reduserte eller dårlige visuelle kvaliteter eller utgjør et mindre godt totalinntrykk	Områder med vanlig gode visuelle kvaliteter Områder som er tilpasset byformen og gir et vanlig godt totalinntrykk	Områder som forsterker byformen og utgjør et spesielt godt totalinntrykk Områder som har spesielt gode visuelle kvaliteter eller utgjør et spesielt godt totalinntrykk

Et tiltak vil endre det visuelle landskapsbildet avhengig av:

- Tiltakets lokalisering og linjeføring
- Tiltakets dimensjon/skala
- Tiltakets utforming

Tiltakets tilpasning med tanke på lokalisering og linjeføring i horisontal- og vertikalplanet skal vurderes for hvert delområde. Omfanget vil være:

- Lite/intet omfang dersom tiltaket stort sett har en visuell forankring i landskapet/ stedet
- Negativt dersom et tiltak er dårlig tilpasset linjene i landskapet, ikke er forankret i landskapets/byens former, forårsaker skjemmende sår eller deler opp en enhetlig terrengform
- Positivt dersom tiltaket framhever typiske trekk ved landformene eller forbedrer inntrykket av området

Det skal vurderes hvor godt tiltakets dimensjon er tilpasset områdenes dimensjon/skala. Omfanget vil være:

- Lite/intet dersom tiltaket stort sett står i et harmonisk forhold til landskapets/ stedets skala
- Negativt dersom et tiltak har en dimensjon som ikke harmoniserer med skalaen i landskapet/stedet
- Positivt dersom tiltaket medfører at dimensjoner eller skalaforhold forbedres

Det skal vurderes hvor godt tiltakets utforming i form av konstruksjoner, materialbruk, kryssutforming og utstyr/design er tilpasset områdene.

Omfanget vil være:

- Lite/intet dersom tiltakets utforming med konstruksjoner og utstyr er tilpasset eller underordnet omgivelsene
- Negativt dersom et tiltak har utstyr og konstruksjoner med dårlig design og/eller lav materialkvalitet, inneholder mange ulike elementer som er dårlig tilpasset hverandre m.m.
- Positivt dersom et tiltak er utformet med et visuelt uttrykk som er tilpasset stedet, materialbruken er enhetlig og med god kvalitet, eller at konstruksjonene er godt formgitt og har et uttrykk som er tilpasset omgivelsene.

Konsekvens

Konsekvensnivå fastsettes etter konsekvensmatrisen som vist i figur 3.3.

Alternativer som utløser meget stor negativ konsekvens kan i enkelte tilfeller være i strid med nasjonale mål for temaet.

5.1.3 Influenssoner

Avgrensing av visuelt influenssområde for etablering av kraftlinjer fastsettes etter noen skjønnsmessige kriterier. Som en rettesnor vil følgende kriterier ligge til grunn for vurderingene: Avstander inntil 3 x mastehøyden betegnes som nærføringssone, 9 x høyden som nærvirkningssone, 20 x høyden som fjernvirkningssonen og avstander opp til 4 km som visuell siktbarhetssone (Berg 1996). Fjernvirkningseffekten vil avta gradvis, og på større avstander i denne sonen vil virkningene som regel være meget små.

På bakgrunn av disse kriteriene kan utstrekningen av influenssonene for 132 kV-linje med mastehøyde på 15 meter angis som vist i tabell 5.2. Disse avstandssonene er å anse som veiledende for omfangsvurderingene.

Tabell 5.2. Avstandskriterier for vurdering av influenssoner, 132 kV-linje, mastehøyde 15 meter. V712 (Statens vegvesen 2014).

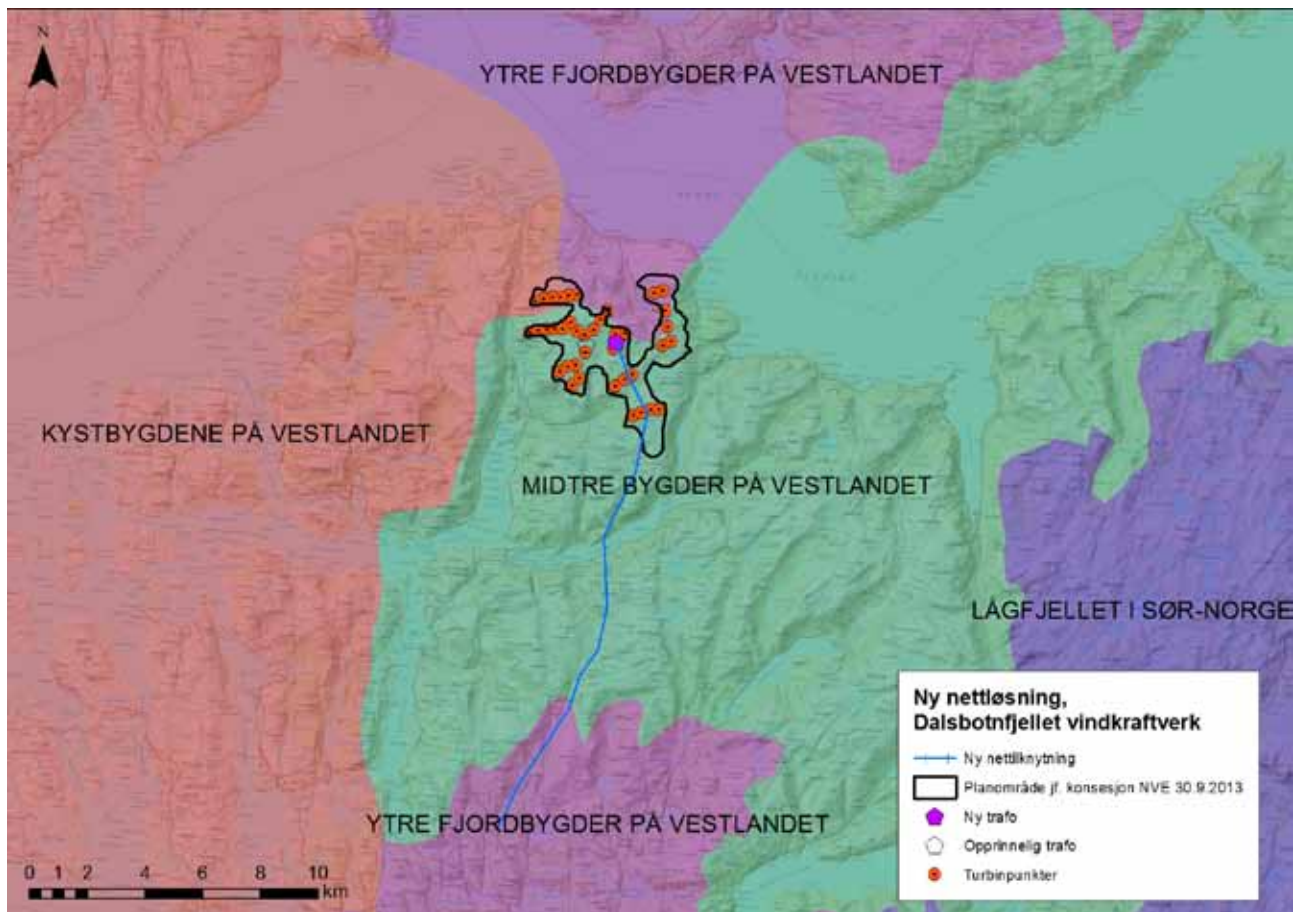
Avstandssone	Avstand	Omfang (negativt)
Nærføringssonen	0 – 45 meter	Stort
Nærvirkningssonen	45 – 135 meter	Middels
Fjernvirkningssonen	135 – 300 meter	Lite
Visuell siktbarhetssone	> 300 meter	Lite – ubetydelig

5.2 Landskapet i influensområdet

5.2.1 Landskapsregioner

Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (NIJOS) har utviklet et nasjonalt referansesystem for landskap (Puschmann 2005). Referansesystemet består av regionavgrensninger på kart med beskrivelser i tekst. Den nordlige delen av planlagt linje ligger i region 22 «Midtre bygder på Vestlandet», mens den sørligste delen ligger i region 21 «Ytre fjordbygder på Vestlandet» (figur 5.1).

Landskapsregion 21 «Ytre fjordbygder på Vestlandet» Regionen følger landskapsregionen 20 «Kystbygdene på Vestlandet» og 22 «Midtre bygder på Vestlandet». Regionen karakteriseres av mer høyreiste strandflater, tydelige fjordløp omgitt av åser og etter hvert lave forfjell. Jordbruksområdene ligger karakteristisk langs fjordene, og husdyrhold dominerer. Det er frodigere og grønnere her enn langs ytterkysten. Bosetningen er jevn, med flere små og store tettsteder.

Figur 5.1. Lokalisering av nettilknytningsalternativet i forhold til landskapsregionene.

Landskapsregion 22 «Midtre bygder på Vestlandet» Denne regionen, som strekker seg fra Gjesdal i Rogaland til Tingvoll på Nordmøre, omfatter et belte mellom fjordmunninger og fjellregionen. Store fjorder, langsmale fjordsjøer, U-daler og paleiske former i grov mosaikk med andre landskapsformer er hovedinnholdet i disse landskapene. Det er morene og ofte betydelige løsmasseforekomster i dalene, der jordbruksbygdene ligger. Tettstedene ligger som regel ved fjorden. Det er mye lauskog i lavlandet og oppover fjell- og dalsidene, snauere preg med lynghieir i fjellet.

5.2.2 Landskapstypekartlegging

Den delen av utredningsområdet som ligger i Sogn og Fjordane inngår i en landskapstypkartlegging som er gjort til fylkesdelplanen (Uttakleiv 2009). Mens NIJOS sin inndeling av landet i 45 landskapsregioner beskriver overordnede karaktertrekk på regionalt nivå, har landskapstypkartleggingen brukt samme metodesett, men på det laveste analysenivået, det vil si områdenivå. Analysen har avgrenset totalt 393 landskapsområder innenfor sitt undersøkelsesområde, karakterisert etter 20 forskjellige landskapstyper.

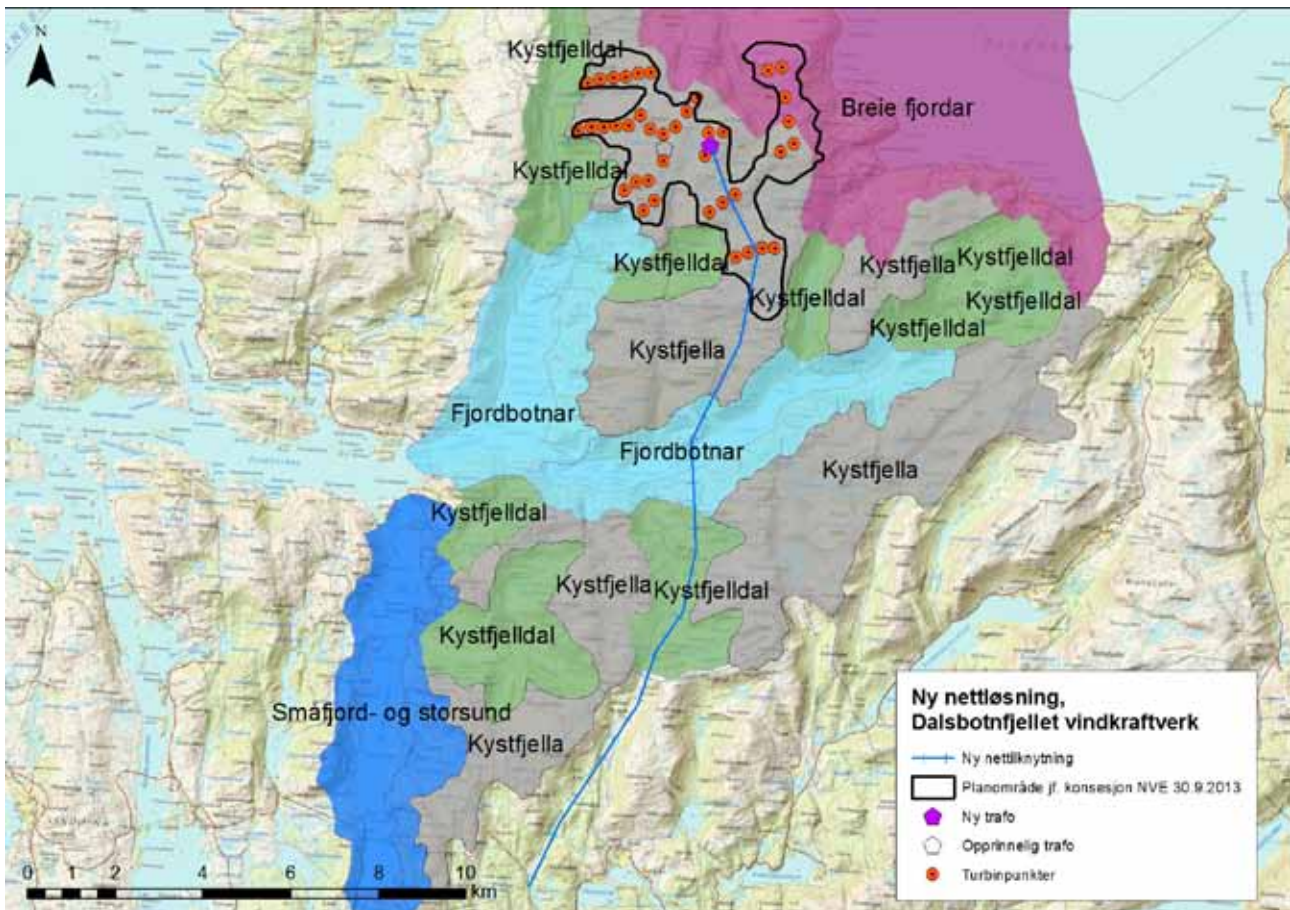
Inndeling og avgrensning av landskapstyper på områdenivå i den delen av analyseområdet som omfattes av utredningsområdet for nettilknytningen er vist på kartutsnittet under (figur 5.2). Kartet illustrerer at traseen først passerer kystfjell, for deretter å krysse fjordbotn og så videre gjennom kystfjelldaler.

Masfjorden kommune inngår ikke i kartleggingen, men landskapstypen kystfjelldal strekker seg i det store og hele ubrutt videre sørover langs hele traseen til Frøyset.

topografi og flere markante topper mellom 400 – 600 moh.

Austgulfjorden er den eneste fjordkryssingen langs traseen, og deler utredningsområdet i to. Også på sørsiden av Austgulfjorden er det markante kystfjell, men massivene er ikke like store her, og er mer opprevet med mange og langstrakte dalfører og sidedaler.

Noe sør for planområdet for Dalsbotnfjellet vindkraftverk på nordsiden av fjorden passerer traseen Stølsvatnet.

Figur 5.2. Landskapstyper kartlagt på områdenivå i den delen av utredningsområdet for ny nettilknytning som ligger i Sogn og Fjordane (etter Uttakleiv 2009).

5.2.3 Overordnet landskapskarakter, underregionsnivå

Landformer og vann

I det aktuelle området sør for Sognefjorden har de dominerende landformene hovedretning nord-sør og nordøst-sørvest, med flere dype fjorder og markerte dalganger. Nordgulfjorden er et eksempel vest for planområdet, som går over i en smal og bratt dalgang som skiller platået der Dalsbotnfjellet ligger fra platået med Brosviksåta som høyeste punkt. Fra Nordgulfjorden går det også en fjordarm østover, Austgulfjorden er smalere enn Nordgulfjorden med bratte fjellsider, og intensiteten er derfor mer påtakelig her enn lengre ute i fjordene. Planområdet og den første strekningen fram til Austgulfjorden er et kystfjellplatå med vekslende

Tangedalsvatnet er det andre vannet, og ligger aller lengst i sør ved Frøyset trafo. I fjellområdene rundt er det ellers mange mellomstore og mindre vann. Traseen passerer også noen mindre tjern, bekkeleier, småelver og myrområder.

Berggrunn, løsmasser og vegetasjon

Berggrunnen i planområdet domineres av sure bergarter som gir dårlige forutsetninger for en rik flora. Den vanligste bergarten i området er gneis. Det er også noen områder med migmatitt og metagabbro. I nord går traseen til dels over områder med bart fjell. I sør går mye av traseen gjennom områder med tynn morene. Ellers er det en del skred- og forvitningsmateriale i området,

og noen steder med tykkere morene samt litt elveavsetninger og torv lengst i sør.

Menneskelig påvirkning i influensområdet

Oppdalsøyra er det nærmeste stedet med mindre tettsteds karakter, og ligger noe lengre ute langs Austgulfjorden. Det er ellers noe spredt bebyggelse langs fjorden, vesentlig utenfor influensområdet. Foruten bebyggelse og veier i disse områdene, er det lite menneskelig påvirkning i influensområdet, som i stor grad domineres av utmark og hei.

Kulturhistorie

Traseen passerer i stor grad gjennom utmarksområder i fjell og hei, og i stølssonen der beite og utnytting av andre utmarksressurser historisk sett har vært dominerende.

Romlig-visuelle forhold

Kystfjellene i nordlige deler av influensområdet er forholdsvis storskala, med middels til stort relieff og forholdsvis stor inntryksstyrke, særlig i landskapsrommet som omgir Austgulfjorden. Nede i dalrommene, som i området rundt Stølsvatnet og videre ned Fossdalen på nordsiden av Austgulfjorden, og mellom Varden og Bufjellet på sørsiden samt fra Kjellbju og helt til Frøyset, er landskapsrommene mer lukket, med markante dalsider, kortere horisonter og siktlinjer. Variert småtopografi, skog og dalfører som snor seg og skifter retning gjør at det er mange mindre landskapsrom også i lengre dalfører, og denne tendensen er tiltakende sørøver.

Landskapskarakter

Indre fjordlandskap dominert av kystfjell og langsmale, korte fjordløp. Innenfor randen av de ytre kystfjellene

ligger paleiske platåer med moderate skiftninger mellom avrundede u-daler markerte topper og rygger. Nordgulfjorden og Austgulfjorden skjærer inn og fortsetter som karakteristiske, trange U-daler mellom fjellplatåene og skaper et indre, lukket preg. Bebyggelsen og jordbruksområdene er konsentrert til fjordbotnene og de smale, langstrakte kystfjelldalene. Skog dominerer dalsidene og dalbunnene mellom de små dyrkede flater. Landskapet er noe ensformig og repeterende, men noe kontrastfylt og med middels inntryksstyrke.

5.2.4 Landskapskarakteren i delområdene

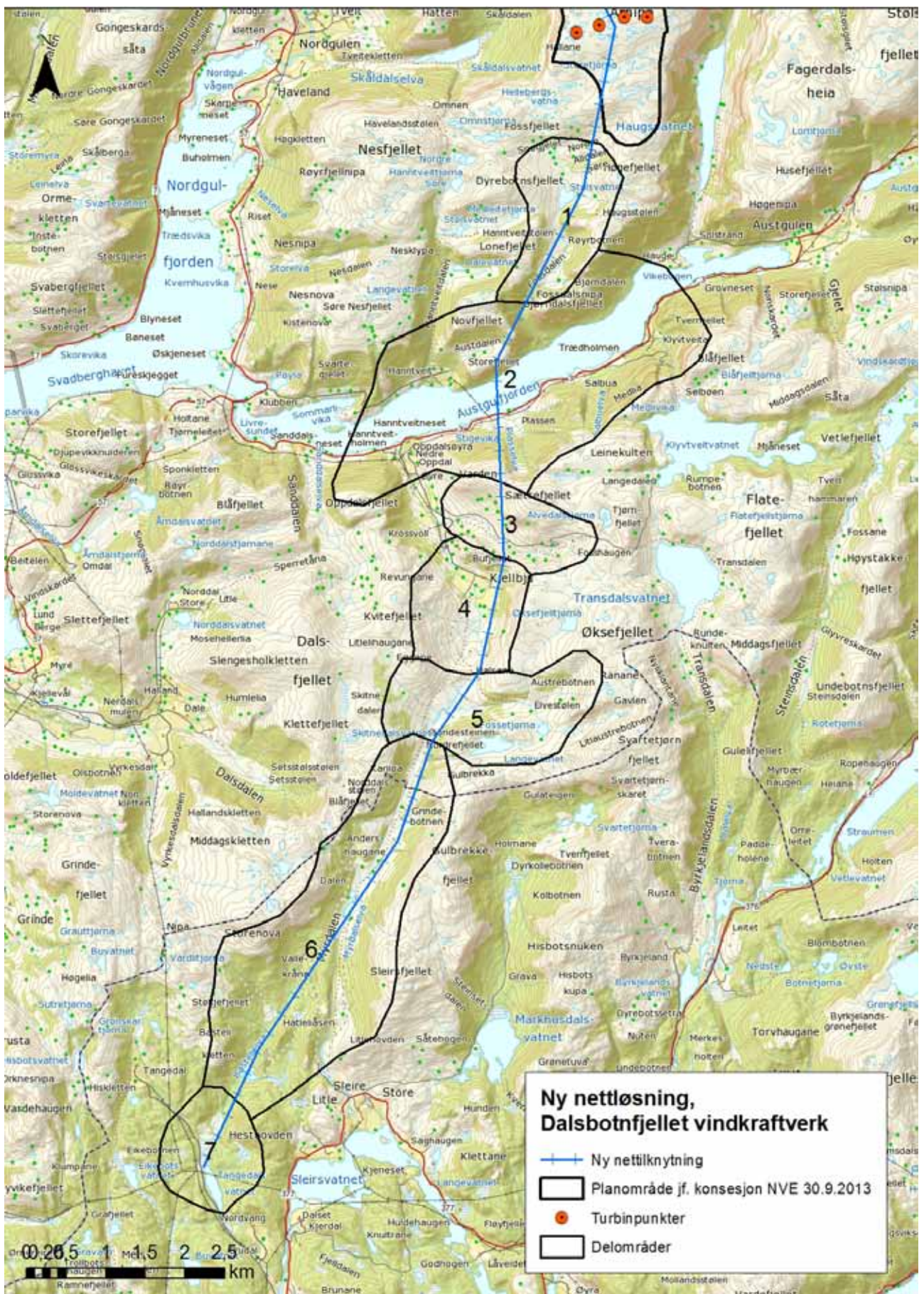
Landskapet i utredningsområdet er delt inn i syv delområder som grunnlag for videre beskrivelse av landskapskarakteren (se kart, figur 5.4 på neste side). Det er for det meste de topografiske hovedformene som er grunnlaget for inndelingen. Høye rygger og fjellformasjoner markerer skarpe grenser mellom forskjellige landskapsrom uten visuell kontakt mellom.

1. Stølsvatnet - Fossdalen

Like sør for planområdet går traseen ned i en lukket dalgryte rundt Stølsvatnet som det sentrerende element. Fra vannet renner Fossdalselva ut i sørvest og videre ned Fossdalen til fjorden. Fossdalen er i enda større grad et lukket dalrom med bratte sider, og enda mer utilgjengelig. I Fossdalen er ellers lauvskog dominerende innslag. Området rundt Stølsvatnet er helt typisk for heielandskapene som ligger innenfor rekken av ytre kystfjell i regionen, med flere markante topper og rygger, vekslende topografi, småvann, skrinne løsmasser og mye bart fjell i dagen (figur 5.3). Vegetasjonen består i stor grad av gress- og lyngarter. Småvokst lauvskog forekommer mange steder i dalsidene og lune lommer i

Figur 5.3. Dalgryten rundt Stølsvatnet.

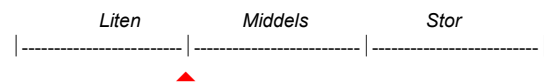
Figur 5.4. Kart over delområder langs traseen for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk.

lavereliggende områder, men spredte enkelttrær forekommer. Snaupreget tiltar mot toppene, som her er mellom 500 – 600 moh. Som navnet på navnet indikerer, er dette et gammelt stølsområde, Haugsstølen ligger ca. 350 meter øst for vannet. På grunn av landformene, er dette et forholdsvis lukket område uten særlig utsyn utenom fra toppene og ryggene rundt. Her er inngrepsfritt pr. i dag, men flere av turbinene på Dalsbotnfjellet vil være synlige etter utbygging. Området er i dag harmonisk, med avrundede former og moderat intensitet. Opplevelseskvalitetene knytter seg først og fremst til kontrastene mellom vann, vegetasjon, barfjell og variasjon i landformene.

De visuelle kvalitetene er typiske og representative for regionen, noe som tilsier **middels verdi**.

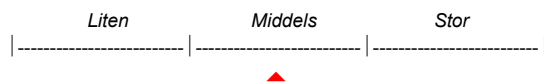

Etter utbygging av Dalsbotnfjellet vindkraftverk vil ikke lengre området framstå som inngrepsfritt, og de visuelle kvalitetene vil bli noe svekket, der store vindturbiner med roterende vinger vil være blant de mest dominerende innslag. Området vurderes å ha **liten – middels verdi** etter utbygging.

3. Austgulfjorden

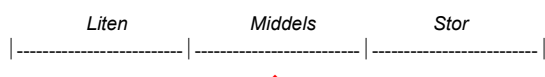
Austgulfjorden er en langsmal fjordarm med fjordåpning mot vest mot Nordgulfjorden ved Leversundbrua. Fjorden strekker seg omtrent 8 km mot øst til bygda Austgulen. På begge sider av fjorden er det markante kystfjell med bratte sider som går ned i fjorden, men enkelte dalfører og bratte juv leder inn i massivene og stykker noe opp (figur 5.6). Strandflatene er forholdsvis små, men her og der er det et lite utstikkende nes. Fv. 3 følger hele sørsiden av fjorden, og er hovedkilden til opplevelse av området. Bebyggelsen ligger for det meste helt ned mot fjorden. Oppdalsøyra har mindre tettsteds karakter, og strekker seg fra fjorden og noe oppover dalføret som ender opp ved Kjellbju. På motsatt side av Oppdalsøyra ligger gårdsmiljøet Hanntveit, og grasmarkene her utgjør en fin kontrast til de ellers bratte, skogkledde fjellsidene. Området har forholdsvis stor inntryksstyrke, og er nok den mest varierte delen av influensområdet, og det området det desidert knytter seg størst ferdsel og opplevelseskvaliteter til. Området er likevel regionalt vanlig forekommende, noe som tilsier **middels verdi**.

Figur 5.5. Austgulfjorden og gårdslandskapet Hanntveit til venstre. Nettraseen vil komme i juvet lengst til høyre.

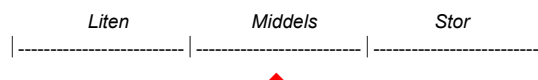
3. Varden – Bufjellet

Mellom disse to toppene og høydedragene strekker det seg et smalt dalføre østover mot Transdalsvatnet og Klyvtveitvatnet. Dalgangen er en sidedal, hoveddalen leder fra Oppdalsøyra og opp til Kjellbju (område 4) og videre sørover. Fra Krossvoll stiger denne dalen jevnt helt opp til vannene. Formen er tydelig v-preget, delvis utgravd og formet av elva som renner i bunnen. Varden (415 moh.) og Sætrefjellet (596 moh.) avgrenser i nord, Bufjellet (367 moh.) i sør. Området mellom disse toppene er kupert og forholdsvis bratt, og sør for Sætrefjellet ligger det steinur og rasmark. En anleggsvei går opp til det regulerte Klyvtveitvatnet. Like ved veien der traseen passerer ligger de restaurerte Alvedalsløene (se kap. 6.3.2). Store deler av dalsiden opp mot Bufjellet, der slåtteteigene i sin tid lå, er i dag tett og storvokst plantefelt med gran (delvis synlig på foto, figur 5.6). Gran forekommer ikke naturlig på Vestlandet, og dette granplantefelt står i stor kontrast til den naturlige vegetasjonen og trekker inntrykket en del ned. Samlet vurdert til **middels verdi**.

4. Kjellbju

Kjellbju er en gårdsgrend omtrent midtveis langs traseen, og rett sør for Bufjellet. Her er fem-seks bolighus og noen få fritidseiendommer. Fulldyrket jord og innmarksbeitene ligger først og fremst sør for bygningene. Steingarder og et par gamle tufter gir området en viss tidsdybde, men disse er likevel ikke særlig fremtredende i kulturlandskapet. Ovenfor bygningene opp mot Bufjellet er det flere noe oppstykkede teiger med granplantefelt (se figur 5.7), dette bryter en del med områdets autenticitet og trekker noe ned i inntrykk og verdi. Totalinntrykket er et kulturlandskap i noe dårlig hevd, der særlig innmarksbeitene og randsonene synes å være noe gjengroingspreget. Området oppleves likevel i det store og hele som enhetlig, variert og med visse visuelle kvaliteter. Landskapsrommet er lukket i bakkant mot Bufjellet og østover, der terrenget stiger forholdsvis bratt opp mot Storeskora. Dalføret er åpent nedover mot Oppdalsøyra i nordvest og videre sørover, i lett stigende terreng over gress- og lyngkledd utmark i sør. Sammenlagt et variert område med moderat inntrykksstyrke og en viss harmoni. Regionalt vanlig forekommende landskap tilsier **middels verdi**.

Figur 5.6. Småkupert dalgang mellom toppene Varden og Bufjellet (i front).

Figur 5.7. Gårdsmiljøet og kulturlandskapet på Kjellbju og Bufjellet i bakgrunnen.

5. Halsane - Bondesteinen

Ved Halsane er det en markert rygg på tvers av dalen som skiller dette området visuelt fra kulturlandskapene sørover fra Kjellbju. Sør for Halsane vider dalen seg ut i en åpen, større flate (figur 5.8). Dalbunnen er for det mest gress- og lyngkledd og noe myrlandt. I dalsidene er det tett lauvskog. Fjellrandene som omgir denne dalgryten lukker området helt inne, det er lite eller intet utsyn inn eller ut fra de smale dalgangene som leder ut herfra. Området er åpent og oversiktlig. Her er ingen inngrep, understreket av at området er inngrepsfritt (INON). Noen ruiner etter tidligere utmarksdrift på vestsiden av dalføret (se figur 6.6) vitner om at dette er et historisk stølsområde. Her går også den gamle stølsveien. Det er fremdeles beite av storfe i området i sommermånedene. Området er harmonisk og helhetlig, noe tidsdybde trekker inntrykket opp. Det er likevel representativt, og vurderes til **middels verdi**.

6. Myrdalen

Fra Bondesteinen smalner dalgangen betraktelig inn, og terrenget faller forholdsvis jevnt sørover helt til Frøyset trafo (figur 5.9). Dalføret har noe V-preg, og i bunnen renner Myrdalselva, lengre nede Bastielielva til Tangedalsvatnet. Øverst er dalsidene forholdsvis bratte, og leder opp til massivene Storenova (559 moh.) i vest og Sleirsfjellet (549 moh.) i øst. Lengre nede går det mer over i kupert åslandskap, med Hatleliåsen (199 moh.) og Hesthovden (272 moh.) som to nærliggende eksempler. Det meste av dalføret er skogkledd, og barskogen dominerer mer og mer sørover. På grunn av skogen er siktlinjene begrensede, og vekslende topografi og stedvis tett skog danner derfor mange små landskapsrom. Ved de mange myrflatene er det mer åpent. Landskapsbildet er lite variert, og det er få enkeltelementer som skiller seg ut, med få opplevelseselementer utenom landformene. I nedre deler er det flere skogsveier med til dels dårlig landskapstilpassning og skjemmende skjæringer i moreneavsetningene som trekker inntrykket noe ned. Samlet vurdert representativt og vanlig forekommende landskap og **middels verdi**.

Figur 5.8. Dalføret på sitt videste i området mellom Halsane og Bondesteinen.

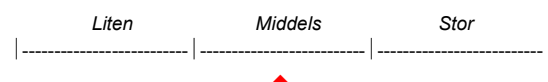

Figur 5.9. Fra Bondesteinen smalner dalgangen betraktelig inn, terrenget heller og skogbildet tetner til.

7. Lisabrekkene – Tangedalsvatnet

Nedover mot Tangedalsvatnet flater terrenget ut, og i dalbunnen er det store og åpne myrflater (figur 5.10). Tre dalganger møtes her og rammer området inne. Gårdsbruket Lisabrekkene med innmarka ligger i hellingen på nordsiden, og her er flere ruiner, steingarder og bakkemurer. Skalaen i områdets topografi er moderat, men markert. Tangedalsvatnet (38 moh.) er omgitt av åser mellom 150 – 270 moh. på alle kanter. Skogbildet er forholdsvis tett, med unntak av myrflatene og innmarka, og barskog er dominerende. Vannet, myrene og kulturlandskapet henger sammen, og dalbunnen utgjør derfor likevel et forholdsvis åpent landskapsrom. Frøyset trafostasjon er omgitt av skog. Høyspentlinjene som går i alle himmelretninger går også gjennom skogsområder, og er generelt lite synlige. Tangedalsvegen passerer sør for vannet og Lisabrekkene, og fortsetter videre mot Tangedal i nordvest. Området er helthetlig uten store

brudd eller særlig synlige inngrep, men representativt for regionen, og vurderes til **middels verdi**.

5.3 Vurdering av omfang og konsekvens

5.3.1 Vurderingsgrunnlag

Det er utarbeidet to stk. fotomontasjer som illustrerer hvordan området vil se ut etter utbygging. Kart over fotostandpunkt for fotomontasjer framgår av figur 5.11 på side 46.

Nettilknytningen er visualisert fra følgende to steder, og med følgende begrunnelse:

1. Austgulfjorden: bebyggelse, hytter, ferdsel langs fv. 3, åpent fjordlandskap
2. Halsane – Kjellbju: bebyggelse, kulturlandskap, fritidseiendommer, friluftsliv

Dagens situasjon og fotomontasjer er vist som vedlegg i kapittel 11.

5.3.2 0-alternativet

Gjengroingstendensen vil trolig tilta i enkelte av natur- og utmarksområdene, som rundt Stølsvatnet og de åpne flatene sør for Kjellbju og Halsane. Det er ellers få identifiserte problemstillinger ved 0-alternativet knyttet til landskapstemaet.

Figur 5.10. Ned mot Tangesdalsvatnet og Frøyset er det større, åpne myrflater omgitt av skog og markerte åser og fjellformasjoner. Frøyset trafo ligger ved foten av åsen i bakgrunnen.

5.3.2 0-alternativet

Gjengroingstendensen vil trolig tilta i enkelte av natur- og utmarksområdene, som rundt Stølsvatnet og de åpne flatene sør for Kjellbju og Halsane. Det er ellers få identifiserte problemstillinger ved 0-alternativet knyttet til landskapstemaet.

5.3.3 Anleggsfasen

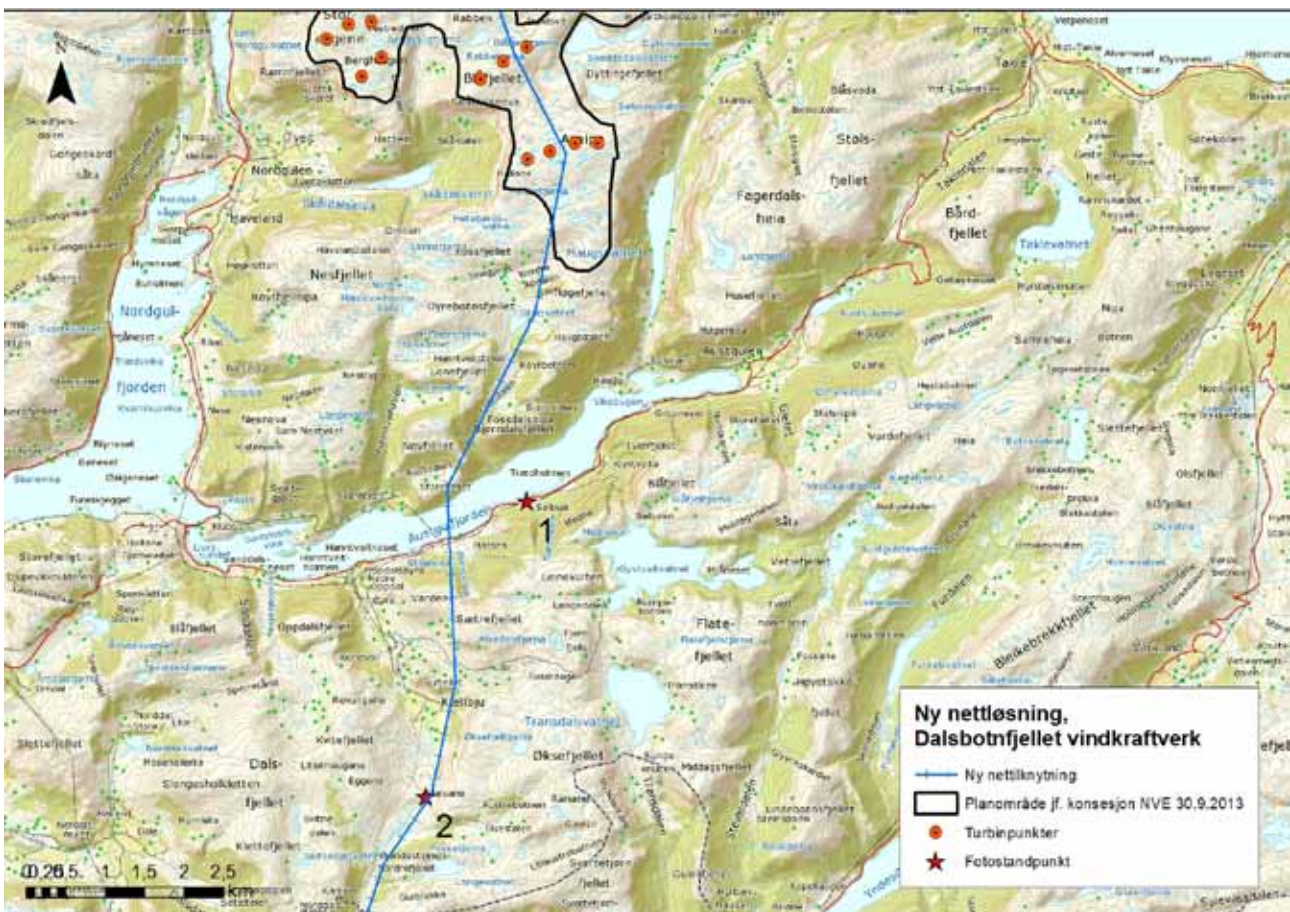
For tiltak på land må det skilles mellom anleggsfasen og driftsfasen. Anleggsfasen defineres som perioden der det fysiske arbeidet utføres. Driftsfasen defineres som den tiden da alle arbeider i forbindelse med anlegg og tilbakeføring/revegetering av områder er ferdigstilte, og anlegget er under normal drift og det kun utføres eventuelt nødvendig vedlikeholdsarbeid.

Aktivitet med helikopter, gravemaskiner, ATV og annet vil være godt synlige innslag i landskapsbildet. Det vil også være behov for lagring av materiell og utstyr, men lokalitet for dette er foreløpig ikke valgt. Det vil trolig også være behov for mellomlagring flere steder langs traseen. Arbeidene vil ellers ha forholdsvis kort varighet ved hvert stolpepunkt/strekk, slik at virkningene i et gitt område vil ha tilsvarende kort varighet.

5.3.4 Visuelle virkninger i driftsfasen

Mastetype

Tremaster vurderes som et godt valg, da stålmaster oppleves som «hardt og kaldt» og som et tyngre teknisk inngrep enn master av organisk materiale. Tremaster passer derfor som regel bedre inn i natur- og

Figur 5.11. Fotostandpunkter for fotomontasjer. 1. Austgulfjorden og 2. Halsane – Kjellbu.

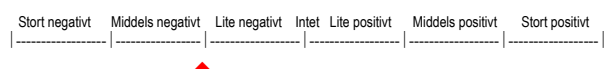
kulturlandskap, og reduserer virkningsomfanget.

1. Stølsvatnet – Fossdalen

Fra planområdet går traseen raskt ned i dalrommet som omgir Stølsvatnet, som passeres på østsiden. Dalrommet har en skala med god bredde og tåleevne. Avstanden til Haugstølen er rundt 270 meter. Linja vil imidlertid ligge på tvers av synsfeltet sett fra Haugstølen ned mot vatnet. Dette vil medføre en negativ visuell barrierevirkning og forsterke inngrepsgraden. Behov for ryddebelt gjennom skogsvegetasjonen på både nordsiden og sørsiden av Stølsvatnet bidrar til å øke traseens synlighet i et dalrom som ellers stort sett er åpent.

Fra området rundt Stølsvatnet fortsetter traseen med forholdsvis rette strekk ned Fossdalen, som er et lite tilgjengelig og svært lukket dalrom med svært bratte sider. Denne delen av traseen vil ikke være synlig i landskapsbildet fra noen naturlige betraktningpunkt. Deltraseen her vil imidlertid være synlig fra ryggene og randsonene rundt, i forbindelse med ikke-kanalisert ferdsel knyttet til friluftsliv, men denne problemstillingen vurderes som liten.

Virkningene vurderes opp mot 0-alternativet, og det forutsettes da at Dalsbotnfjellet vindkraftverk vil være utbygd. Noen av turbinene vil være visuelt meget dominerende sett fra området rundt Stølsvatnet. Nettilknytningen vil imidlertid øke inntrykket av et industrialisert fjellandskap, men visuelt være underordnet turbinene, som vil være visuelt dominerende pga. størrelse og vingenes rotasjon. Samlet vurderes omfanget å være **lite – middels negativt**.

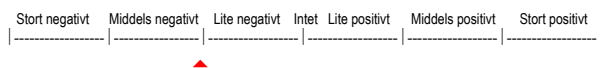
2. Austgulfjorden

Nederst er Fossdalen et markert juv som faller bratt ned i Austgulfjorden, linja krysser her i et langt strekk over til fjordkryssingsmastene på toppen av Storefjellet (218 moh.). Denne strekningen hører visuelt til landskapsrommet rundt Austgulfjorden. Fra Storefjellet krysser linja Austgulfjorden over til Varden (415 moh.), et spenn på rundt 1,4 km. Austgulfjorden er imidlertid smal, ca. 400 meter der linja passerer. Vel halve spennet vil henge på sørsiden av fjorden opp mot Varden. De lange strekkene på tvers av Fossdalen og deler av fjordkryssingen er

visualisert (se vedlegg 11.1) og kan sammenliknes med dagens situasjon (vedlegg 11.2). Disse lange strekkene går på tvers av de dominerende topografiske hovedretningene, men henger høyt på grunn av den storskala og bratte topografien. Det er derfor ikke nødvendig med ryddebelter her, noe som er positivt for landskapsbildet. Lange spenn med linjer som henger dypt i dalsøkk og over fjorden skaper også virkningsfull kontrast mellom menneskelig ingeniørkunst og naturlandskapet, og kan oppleves positivt av noen og negativt av andre. Spennet over juvet i Fossdalen vurderes å være bedre enn standard linje med en rekke av master langs fjellsiden eller i silhuett langs toppene. Fotomontasjen illustrerer at fjordspennmastene og deler av linja mellom den ytre nabben av Novfjellet og Storefjellet vil være synlig i silhuett mot himmelen fra noen steder på østsiden av traseen, noe som gjør at den lettere fanger oppmerksomheten og gjør den mer synlig. Avstanden til bebyggelse er i hovedsak stor. Fra Oppdalsøyra vil kun deler av fjordkryssingen være synlig fra den ytterste bebyggelsen, avstanden er rundt 1,4 km.

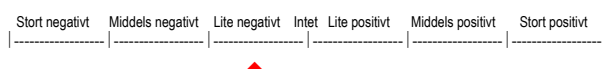
Det vil sannsynligvis være krav til merking av fjordspennet, med maling av fjordspennmaster og flymarkører på linene over fjorden. Dette er nødvendige sikringstiltak som vil øke synligheten for fly og helikoptre, men også virkningene i landskapsbildet generelt.

Landskapsrommet har en størrelse, skala og eksisterende inngrepsgrad som tåler tiltaket, og linjeføringen skaper også noen interessante kontraster. Omfanget vurderes likevel å være negativt, og omfanget settes til **lite – middels negativt**.

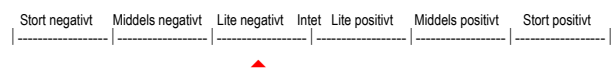
3. Varden – Bufjellet

Også her går traseen på tvers av de topografiske hovedformene. Det vil være et langt spenn mellom de to toppene, og linjene vil henge midt i dalføret. Linjeføringen vil derfor bryte med landformene, men færre master er positivt og reduserer virkningene. Det vil trolig ikke være nødvendig med flymarkører her. Det er uheldig at traseen krysser nesten rett over de restaurerte Alvedalsløene. Her blir det et krysningpunkt av flere inngrep og uheldige elementer, der eksisterende anleggsvei, granplantefelt og linjespenn i sum trekker inntrykket en del ned. Området er med andre ord allerede noe skjemmet, og tiltaket vil kun bidra til noe ytterligere forringelse. Omfanget vurderes å være **lite negativt**.

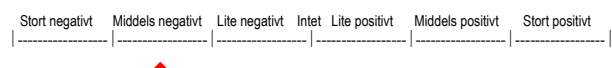
4. Kjellbju

Traseen kommer ned fra Bufjellet og passerer like øst for bebyggelsen på Kjellbju, i randsonen mellom utmarksbeiter og den skogkledte dalsiden opp mot Storeskora. Traseen er her visualisert i fotomontasje fra Halsane (se vedlegg 11.3) mot dagens situasjon (vedlegg 11.4). Fotomontasjen illustrerer at det vil være behov for å etablere ryddebelte på 29 meters bredde. Dette vil være klart markert på begge sider ned fra Bufjellet, og noe mindre markert videre mot Halsane, da traseen her går helt i randsonen av eksisterende skog. En liten gruppe trær vil trolig stå igjen mellom linja og husene og skjermene. Fra bebyggelsen vil linja først og fremst være synlig på moderate avstander oppover mot Halsane. Linjeføringen er god, og følger de topografiske hovedlinjer langs dalsiden, noe som reduserer virkningene. Det kan muligens være noe silhuettvirkning i det linja passerer over ryggen ved Halsane, men dette er usikkert. Avstanden er rundt en kilometer, og virkningene vil være små. Det er ingen luftlinjer i dette området i dag, og tiltaket vil medføre noe forringelse av området, men omfanget vurderes å være **lite negativt**.

5. Halsane – Bondesteinen

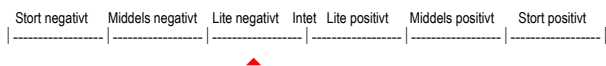
Fra den tversgående ryggen ved Halsane går traseen inn i et lukket dalrom. Her er det ingen bebyggelse eller hytter som vil bli berørt, men det går en umerket tursti langs gammel stølsvei på vestsiden av dalen. Her ligger det også noen gamle ruiner og stølsminner (se kap. 6.3.4). Linja går på østsiden, og for det meste over to hundre meter fra. Linja følger ikke dalfoten helt, og traseen går delvis ute på åpne myrflater og et stykke fra skog, som stort sett ligger i de bratte dalsidene. Linja vil derfor være noe mer visuelt eksponert i området. På samme måte som dalen smalner av sørover, nærmer sti og linje seg mer og mer, men møtes ikke, og lengst i sør, i overgangen til Myrdalen er de fremdeles hundre meter fra hverandre. At området pr. i dag er inngrepsfritt (INON), øker virkningsomfanget her. Stor grad av synlighet og urørthet gjør at omfanget vurderes til **middels negativt**.

6. Myrdalen

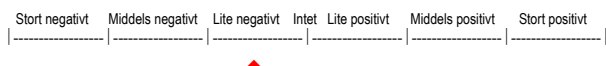
Traseen går her gjennom et lukket dalføre, og for en stor del gjennom skog som vil ha stor skjermingseffekt. Til tross for tursti gjennom området og enkelte skogsveier, er det forholdsvis lite naturlig ferdsel her, og få naturlige betraktningpunkter der linja vil være særlig synlig. Stor grad av skjerming og lite ferdsel tilsier **lite negativt**.

omfang.

7. Lisabrekkene – Tangedalsvatnet

Traseen vurderes å ha en god linjeføring langs randsonen av dalføret, og i grenseområdet mellom åpen myrflate på vestsiden og skog på østsiden. Linja passerer like nord for Tangedalsvatnet, og vil krysse Tangedalsvegen like før Frøyset trafo. Her vil linja være mest synlig. Foruten myrflatene, jordbruksmarkene ved Lisabrekkene og Tangedalsvatnet, er det mye skog i området, og skog og landformer vil ha stor skjermingseffekt. Fra kulturlandskapet ved Lisabrekkene vil deler av linja være skjermet av trær, øvrige deler vil stå mot naturlig bakgrunn uten silhuettvirkning noe sted. Dette begrenser synligheten og virkningene. Avstanden fra gårdsbebyggelsen til linja er rundt 220 meter på det korteste, det vil si fjernvirkningssonen der virkningene generelt vil være små. Frøyset trafo er et møtepunkt for linjer i alle himmelretninger, og ytterligere en nyetablering vil ha begrenset virkning. Omfanget vurderes å være **lite negativt**.

5.3.5 Sammenstilling av omfang og konsekvens

Verdi, omfang og konsekvens i de enkelte definerte delområdene er fastsatt i tabell 5.3.

Samlet vurderes den nye nettilknytningen å medføre **liten negativ konsekvens** for landskap.

5.3.6 Forslag til avbøtende tiltak

Gjeldende forslag krysser midt i dalrommet som omgir Stølsvatnet. Dersom traseen i stedet legges inn mot dalfoten på nord- og vestsiden av vannet, vil linjeføringen harmonere noe bedre med landskapet, og redusere virkningene i forhold til Haugestølen.

Det bør vurderes å legge traseen noe lengre inn mot dalfoten i delområde 6. Halsane – Bondesteinen der traseen krysser inngangen til Austrebotnen.

Tabell 5.3. Sammenstilling av verdi, omfang og konsekvens i de definerte delområdene som inngår i influensområdet for ny nettilknytning for Dalsbotnfjellet vindkraftverk.

Delområde	Verdi	Omfang (negativt)	Konsekvens (negativ)
1. Stølsvatnet - Fossdalen	Liten – middels*	Lite – middels	Liten (-)
2. Austgulfjorden	Middels	Lite – middels	Liten – middels (-/--)
3. Varden - Bufjellet	Middels	Lite	Liten (-)
4. Kjellbju	Middels	Lite	Liten (-)
5. Halsane – Bondesteinen	Middels	Middels	Middels (--)
6. Myrdalen	Middels	Lite	Liten (-)
7. Lisabrekkene -Tangedalsvatnet	Middels	Lite	Liten (-)

6. KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

6.1 Materiale og metoder

6.1.1 Begreper

Temaet kulturmiljø tar utgangspunkt i de kulturhistoriske verdiene i berørte områder og hvorvidt et tiltak vil redusere eller styrke denne verdien. Noen sentrale begreper er definert slik i Lov om kulturminner (kml.): Kulturminner er spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, inkludert historiske hendelser, tro og tradisjon. Kulturmiljøer er områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet. Kulturlandskap er landskap som er preget av menneskelig bruk og virksomhet.

Legalfredete kulturminner

Kulturminner eldre enn reformasjonen (1537), som spesifisert i kml. § 4, er automatisk fredet, jf. § 3. Slike kulturminner kalles ofte automatisk fredete kulturminner, eventuelt fornminner. Videre er også stående bygninger eldre enn 1650 og samiske kulturminner eldre enn hundre år automatisk fredet.

SEFRAK og bygningsarv

SEFRAK er en landsomfattende registrering av faste kulturminner – SEFRAK – startet i 1974-75. Registeret omfatter i hovedsak bygninger og ruiner etter bygninger (med unntak av kirker) oppført før 1900, i noen tilfeller også fram til 1940. SEFRAK er utelukkende et bygningssregister, og registreringsstatus her medfører i seg selv ikke noe formelt vern.

6.1.2 Kildegrunnlag

Primærkilder

Utredningen baseres på tilgjengelige databaser, karttjenester, arkivmateriale, diverse skriftlige og muntlige kilder.

Riksantikvarens database Askeladden er primærkilden for opplysninger om automatisk fredete kulturminner. Fylkesatlas Sogn og Fjordane er viktigste kilde for opplysninger om nyere tids kulturminner (SEFRAK, setre, lokale attraksjoner). I tillegg er lokalhistorisk litteratur og diverse kilder på nett benyttet.

Befaring

Det meste av traseen ble befart 24. og 25. juni 2014. Værforholdene var gode, og befaringen utgjør et godt grunnlag for vurderingene.

6.1.3 Kriterier for vurdering av verdi og omfang

Utredningen er utført i henhold til et metodesett for ikke-prissatte konsekvenser beskrevet i Statens vegvesens håndbok V712 (Statens vegvesen 2014), slik det er beskrevet i kapittel 3. Nedenfor gis det en oversikt over de faglige kriteriene for fastsetting av verdi og omfang for temaet kulturminner. Konsekvenser fremgår ved å bruke konsekvensvifta i figur 3.3.

Verdi

Kulturminner og kulturmiljø utgjør en verdi/ressurs på flere måter. Det skilles grovt mellom opplevelsesverdi, kunnskapsverdi og bruksverdi. Det er knyttet til dels ulike sett med kriterier til disse verdikategoriene, jf. tabell 6.1 Kulturminner tilfører våre omgivelser innhold, karakter og tidsdybde, og beriker derigjennom vår opplevelse og oppfatning av omgivelsene. Kriteriene er en blanding av faglige, antikvariske grunnprinsipper og relative verdivalg. Beliggenhet, tilgjengelighet, tilrettelegging og informasjon har betydning i forhold til å kunne utnytte kulturminners og kulturmiljøers potensial for opplevelse og bruk.

Tabell 6.1. De viktigste kriterier for kulturminners og kulturmiljøers verdigrunnlag.

Opplevelsesverdi	Kunnskapsverdi	Bruksverdi
Identitetsverdi Symbolverdi	Representativitet Historisk/vitenskapelig kildeverdi	Reelle bruksressurser Økologisk verdi
Estetisk verdi (arkitektonisk/kunstnerisk)	Alder	Næringsverdi
Autentisitet Miljøverdi	Variasjon/mangfold Autentisitet Sjeldenhet Tidsdybde	Pedagogisk verdi
Identitetsverdi Symbolverdi	Representativitet Historisk/vitenskapelig kildeverdi	Reelle bruksressurser Økologisk verdi

I denne utredningen er kriteriene fastsatt i Håndbok V712 (Statens vegvesen 2014) benyttet for å komme frem til verdien av kulturminnene. Kriteriene presentert tabell 6.1 vil ligge til grunn også for vurderinger etter kriteriene for verdisetting som skissert i tabell 6.2.

Omfang

Kulturarven er en ikke-fornybar ressurs. Dersom et kulturminne skades eller ødelegges, vil det være tapt for alltid. Kraftutbygging kan virke inn på kulturminner og kulturmiljø på grovt sett to måter:

Tabell 6.2. Kriterier for verdisetting av kulturminner og kulturmiljø (etter Statens Vegvesen 2014).

Type kulturmiljø	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Fornminner/samiske kulturminner (automatisk fredet)	Vanlig forekommende enkeltobjekter ute av opprinnelig sammenheng	Representativ for epoken/ funksjonen og inngår i en kontekst Steder det knytter seg tro/tradisjon til	Sjeldent eller spesielt godt eksempel på epoken/ funksjonen og inngår i en viktig kontekst Steder av regional eller nasjonal betydning som det er knyttet tro/tradisjon til
Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene (gårdsmiljøer/ fiskebruk/ småbruk og lignende)	Miljøet inngår i en lokal sammenheng men ligger ikke i opprinnelig kontekst Bygningsmiljøet er vanlig forekommende eller inneholder bygninger som bryter med tunformen Inneholder bygninger av begrenset kulturhistorisk/ arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i en regional sammenheng Enhetlig bygningsmiljø som er representativt for regionen, men ikke lenger vanlig og hvor tunformen er bevart Inneholder bygninger med kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i nasjonal sammenheng Bygningsmiljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken/ funksjonen og hvor tunformen er bevart Inneholder bygninger med stor kulturhistorisk/ arkitektonisk betydning
Kulturlandskap	Kulturlandskap med få kulturhistoriske spor	Kulturlandskap som inneholder flere kulturhistoriske spor som ligger i en kontekst	Sjeldent/godt bevart kulturlandskap av nasjonal betydning
Kulturmiljøer i tettbygde områder (bymiljøer, tettsteder etc.)	Miljøet er vanlig forekommende eller er fragmentert Inneholder bygninger som har begrenset kultur-historisk betydning	Enhetlig miljø som er representativ for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og/eller kulturhistorisk betydning	Enhetlig miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken Inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter og/eller av svært stor kulturhistorisk betydning
Tekniske og industrielle kulturmiljøer	Miljøet er vanlig forekommende og ligger ute av kontekst Inneholder konstruksjoner uten spesielle arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er representativt for epoken og ligger i opprinnelig kontekst Inneholder konstruksjoner med arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er sjeldent og et spesielt godt eksempel på epoken og inngår i en viktig kontekst Inneholder konstruksjoner med spesielt store arkitektoniske kvaliteter
Andre kulturmiljøer (enkeltbygninger, kirker, parker og lignende)	Miljøet er vanlig forekommende og/eller fragmentert Bygninger uten spesielle kvaliteter	Miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger/ objekter med arkitektoniske/ kunstneriske kvaliteter	Miljø som er sjeldent og/eller et særlig godt eksempel på epoken Bygninger/objekter med svært høy arkitektonisk/ kunstnerisk kvalitet

Direkte virkninger

Dette omfatter skade, fjerning, tildekking, flytting og forandring av kulturminner. Det er kun kulturminner og kulturmiljø i selve tiltaksområdet som kan bli direkte berørt.

Kulturminnelovens § 3 første ledd skisserer forbud mot disse former for inngrep i automatisk fredete kulturminner, med mindre det er lovlig etter kml. § 8, det vil si tillatelse etter dispensasjon. Alle automatisk fredete kulturminner etter kml. § 6 har dessuten en sikringszone på fem meter fra fornminnets synlige eller kjente ytterkant. Rettsvernet etter § 3 gjelder også for sikringssonen.

Indirekte virkninger

Denne typen virkninger oppstår ved at tiltaket preger omgivelsene på en måte som gjør at landskapet endrer karakter og kulturminnets/kulturmiljøets kontekst blir endret eller forstyrret. Visuelle virkninger, støy, reflekser, bevegelser og skyggevirksomheter vil kunne virke negativt i forhold til kulturminnets naturlige kontekst og opplevelsesverdi. Slike virkninger kan omfatte et forholdsvis stort influensområde.

Vurderingskriterier

Omfangsvurderingene er et uttrykk for tiltakets påvirkning på et kulturminne eller kulturmiljø, og kan være positive eller negative. Omfanget kan være knyttet til direkte arealbeslag, eller det kan påvirke sammenhenger mellom kulturmiljøet og omgivelsene, som visuelle virkninger. Økt barrierevirkning, fragmentering, støy og støy vil også kunne være viktig i vurderingene. Endringer i omgivelsene kan påvirke den kulturhistoriske konteksten eller sammenhengen mellom kulturmiljøer, eller mellom kulturmiljø og omgivelsene. I noen tilfeller vil opplevelsen av kulturmiljøet bli redusert og konteksten de ligger i svekket.

Håndbok V712 ligger også til grunn for vurdering av omfang for kulturminner og kulturmiljø, men må til en viss grad suppleres. Blant annet er influenssonene definert i forbindelse med temaet landskap veiledende også for vurderingen av visuelle virkninger for kulturminner og kulturmiljø (se kap. 5.1.2 og tabell 5.2).

I vurderingene vil det være sentralt hvorvidt et tiltak medfører at:

- Kulturminner/-miljø endres, skades eller ødelegges
- Den historiske lesbarheten endres, reduseres eller ødelegges
- Sammenhengen mellom kulturmiljøer og omgivelsene endres, svekkes eller brytes

Konsekvens

Konsekvensen utledes ved å sammenholde verdi og omfang, jf. kapittel 3, og etter prinsippet i konsekvensmatrisen i figur 3.1.

6.1.4 Problemstillinger

Etablering av kraftlinjer medfører noen få og forholdsvis små punktinngrep ved mastepunktene. Også i skogrydningsbeltet vil anleggsvirksomhet (kjøring av anleggsmaskiner, deponering av utstyr/masser) kunne berøre eventuelle kulturminner. De direkte virkningene i forhold til kulturminner og kulturmiljø vil samlet sett normalt være forholdsvis små, som regel vil det være de indirekte virkningene som er størst for denne typen inngrep. Master og linjer kan medføre betydelig skjemming og reduksjon av opplevelsesverdi, autentisitet, osv. Også etablering av brede skogrydningsbelter langs linjene vil i seg selv kunne virke visuelt skjemmende i influensområdet.

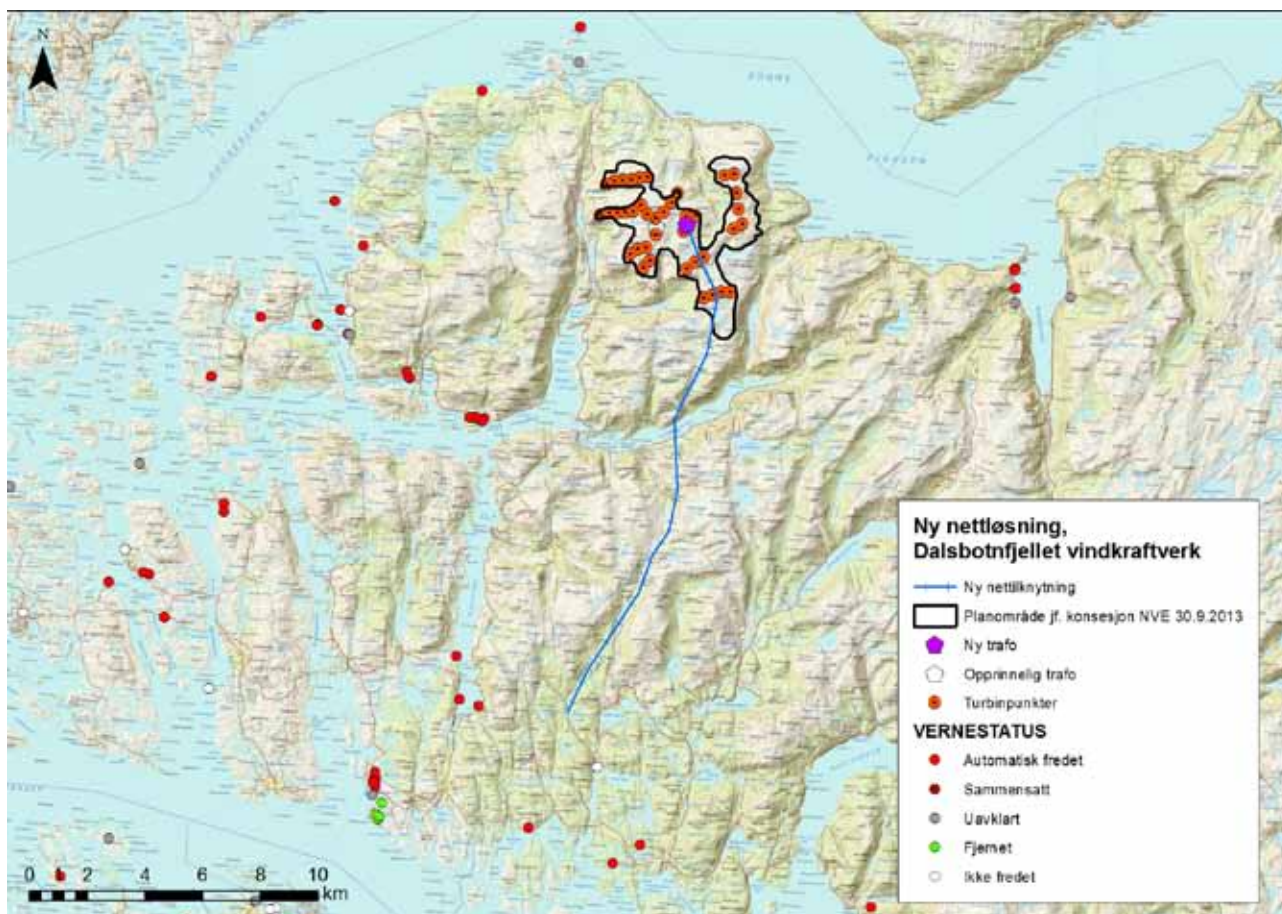
6.1.5 Influensområde

Visuelt influensområde for dette temaet følger de samme kriterier som for landskap, se kap. 5.1.2 og tabell 5.2 for utstrekningen av visuelle influenssoner. Det er først og fremst kulturminner innenfor nærføringssonen, nærvirkningssonen og fjernvirkningssonen som beskrives og vurderes. Visuelle fjernvirkninger i visuell siktbarhetssone kan imidlertid også medføre betydelig negative virkninger for kulturminner og kulturmiljø, særlig i urørte naturområder og viktige kulturlandskap. Generelt omtales og vurderes alle kulturminner innenfor en avstand av 300 meter fra traseen. Kulturminner og kulturmiljø på større avstander enn dette er gjerne markert på oversiktskart, men omfang og konsekvens vurderes vanligvis kun for de med særskilt stor verdi.

6.2 Automatisk fredete kulturminner**6.2.1 Registreringsstatus i Askeladden**

Pr. i dag er det ingen registrerte, automatisk fredete kulturminner i influensområdet, eller i umiddelbar nærhet (se kart, figur 6.1).

Det at det ikke er registrerte kulturminner på flere kilometers avstand fra traseen skyldes høyst sannsynlig ikke at det ikke finnes kulturminner i området. Registreringsaktiviteten har trolig vært lav i indre strøk, sammenliknet med de ytre fjordbygdene. Et stykke på vei illustrerer likevel registreringsstatusen at også de forhistoriske bosetningsområdene lå langs fjordene. Gårdene har alltid ligget på den lettest drevne jorda, med unntak i perioder med befolkningsvekst og jordmangel, da gårdsbosetningen også omfattet karrigere områder opp mot stollssonen og i utmarka. Yngre jernalder, høymiddelalderen og husmannstiden på 17-1800-tallet er eksempler

Figur 6.1. Kart over kulturminner i Askeladden i utredningsområdet.

på slike epoker.

6.3 Bygningsarv

6.3.1 Registreringsstatus SEFRAK

Som kartet i figur 6.2 illustrerer, er det mange registrerte SEFRAK-bygg i nærområdene. Bygningene ligger i all hovedsak i kyst- og fjordnære strøk og i lavereliggende dalfører, og omfatter primært alle bygningskategorier tilknyttet den tradisjonelle gårdsbebyggelsen, som

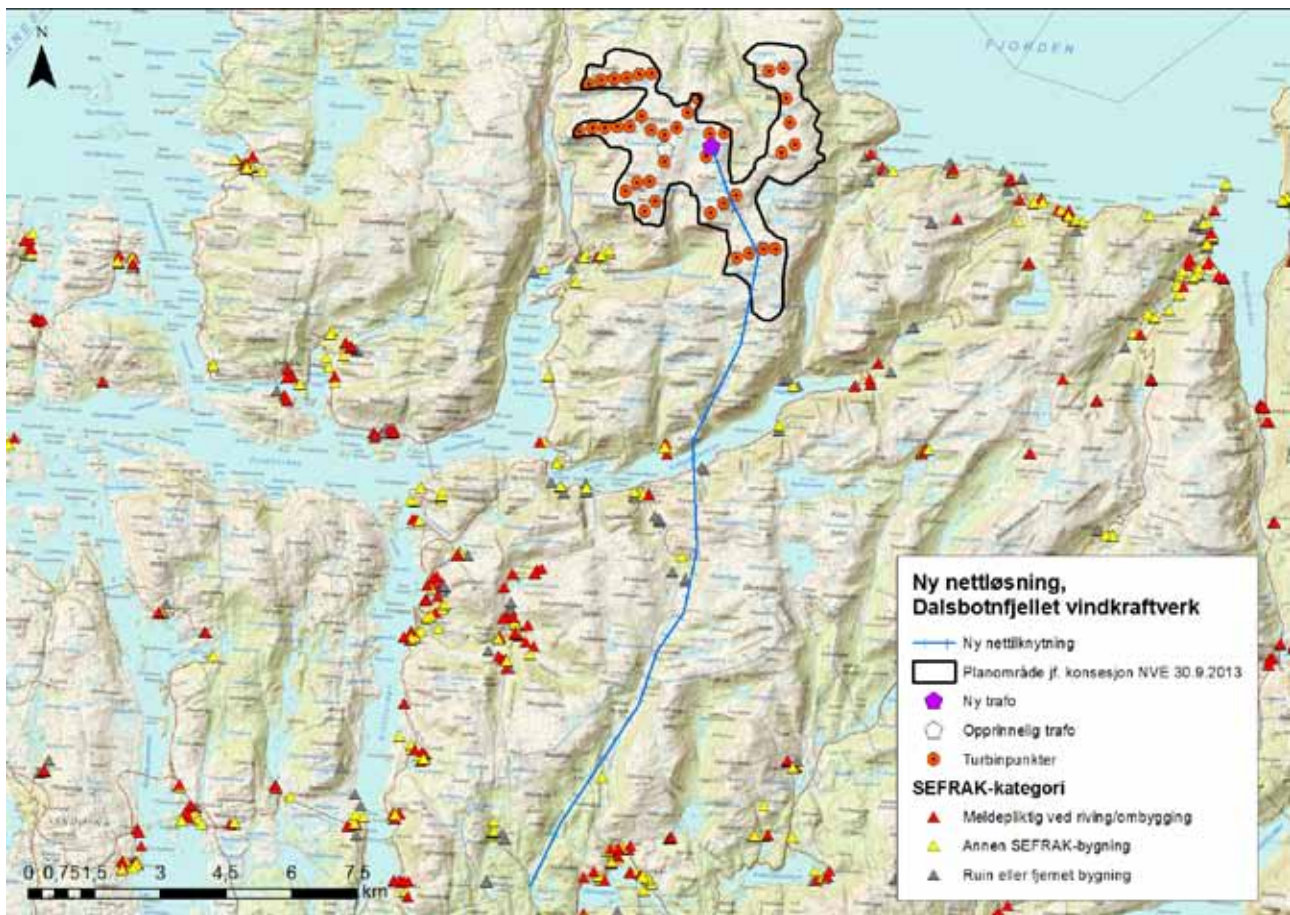
våningshus, løer, eldhus, naust og andre driftsbygninger og uthus. Det er forholdsvis få registreringer i den tradisjonelle stølssonen, der det meste av den aktuelle netttraseen passerer.

Status i utredningsområdet

Innenfor en avstand av 300 meter fra traseen er det kun registrert seks SEFRAK-objekter, to stående bygninger og fire ruiner. Disse presenteres i tabell 6.3.

Tabell 6.3. SEFRAK-objekter innenfor en avstand av 300 meter fra trasé for ny nettilknytning.

Nr.	SEFRAK-ID	Beskrivelse og datering	Kategori
1	14110204047	Ruin etter naust, Kløvtveit, Austgulen, 1800-tallet 3. kvartal	Ruin
2	14110204048	Ruin etter våningshus, Kløvtveit, Austgulen, 1800-tallet 2. kvartal	Ruin
3	14110204020	Bustadhus, Kjellbju, 1800-tallet 4. kvartal	Annen SEFRAK
4	14110204018	Ruin etter moldhus, Kjellbju, 1800-tallet	Ruin
5	14110204019	Ruin etter driftsbygning, Kjellbju, 1800-tallet 4. kvartal	Ruin
6	12660002084	Seterbu, Litle Sleire, Myrdalen, 1900-tallet 1. kvartal	Annen SEFRAK

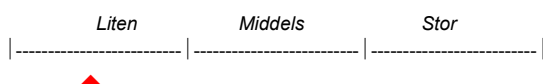

Figur 6.2. Oversikt over SEFRAK-registrerte bygninger i området.

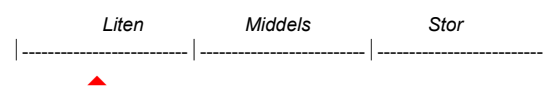
Tilstand og verdi

De fire SEFRAK-ruinene har først og fremst lokalhistorisk verdi som historiske landskapselementer, og tilfører kulturlandskapet tidsdybde, innhold og karakter. Verdien vil i stor grad avhenge av miljøkonteksten. Ruinene nr. 1 (figur 6.3) og 2 ligger nær eksisterende vei og kraftlinje, og i et område med forholdsvis begrenset tidsdybde.

De to ruinene på Kjellbju ligger i et noe gjengroingspreget kulturlandskap, men i samspill med eldre steingarder. Samlet vurderes ruinene å ha **liten verdi**.

De to stående bygningene er ikke befart, men Fylkesatlas Sogn og Fjordane har noen få opplysninger (www.fylkesatlas.no). Bustadhuset har laftverk med horisontal kledning med vanlig saltak dekket av krum betongtakstein. Seterbua i Myrdalen lengre sør har bølgeplater i stål på taket, men tilstand ellers er ikke kjent. Generelt vurderes begge bygningene å være vanlig forekommende enkeltobjekter i en kontekst med noe tidsdybde, og vurderes samlet til **liten verdi**.

6.3.2 Alvedalsløene

I det øst vest-ventede dalføret nord for Kjellbju opp mot Fosshaugen ligger Alvedalsløene. Disse løene ble brukt til torv, mose og høy. Torv- og slåtteteigene var på Bufjellet rett sør.

To av løene er rekonstruerte i senere tid, og det er satt opp informasjonsskilt (figur 6.4). Noe lengre oppe ligger murrestene etter en tredje bygning.

Store deler av dalsiden opp mot Bufjellet der slåtteteigene var, er i dag tett og storvokst plantefelt med gran. Anleggsveien opp til det regulerte Kløvtveitvatnet passerer også like ved. Landskapskonteksten er derfor vesentlig endret.

Verdi

De restaurerte bygningene har både reell bruksverdi og stor pedagogisk verdi i forbindelse med historisk formidling, noe også informasjonstavlen understreker.

Figur 6.3. Murrester etter driftsbygningen sør på Kjellbju (nr. 5, SEFRAK ID 14110204019).

Løene har likevel først og fremst lokalhistorisk verdi. Den noe endrede og reduserte landskapskonteksten trekker inntrykket en del ned. Samlet vurdert til **middels verdi**.

Figur 6.4. De restaurerte Alvedalsløene. Slåtteteigene lå opp mot Bufjellet til venstre i bildet.

6.3.3 Støler

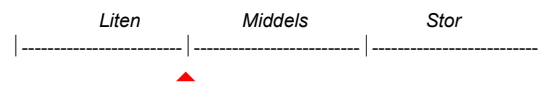
Kjente stølsområder i utredningsområdet er vist på kartet under (figur 6.6). Ingen av disse stølene er SEFRAK-registrerte. Tilstanden til stølene er varierende, og det er liten grad av informasjon i tilgjengelige kilder. Ortofoto viser at det ved eksempelvis Elvestølen er kun ruiner igjen etter stølshusene.

Innenfor en avstand av 300 meter fra linja er det kun to støler, dette er Haugestølen like sør for planområdet for Dalsbotnfjellet vindkraftverk og Myrdalen i Myrdalen, Masfjorden kommune. Sistnevnte er SEFRAK-registrert og allerede omtalt.

Haugestølen

Her står to bygninger, men det er ingen opplysninger i tilgjengelige kilder. Stølen er ikke SEFRAK-registrert, og det er ingen opplysninger i Fylkesatlas Sogn og Fjordane (www.fylkesatlas.no). Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane (www.fylkesarkiv.no) forteller kun at dette var sommerstølen til Hauge, og at den var i bruk i 1934. Stølen er

heller ikke befart. Det er derfor lite grunnlag for verdivurdering, men det forutsettes at i det minste noe av bygningene er originale, og miljøkonteksten er generelt god. Verdien settes derfor med forbehold til **liten – middels**.

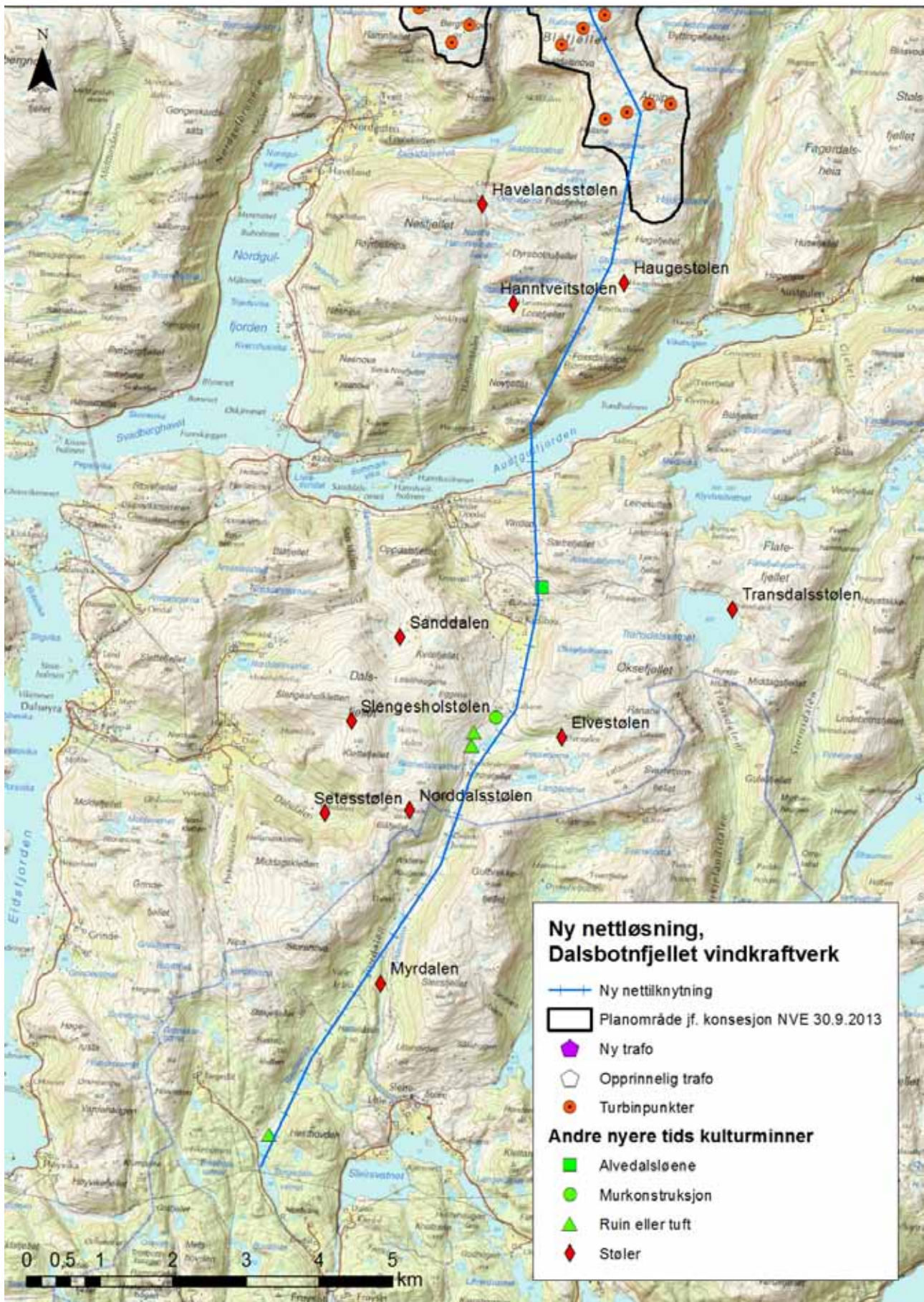

6.3.4 Andre ruiner

Under befaringen ble det påvist en murkonstruksjon og fire ruiner på strekningen mellom Kjellbju og Frøyset. To av ruinene ligger samlet på vestsiden av dalføret ved Halsane (figur 6.5). Noe lengre sør på Halsane ligger det ytterligere en ruin noe mer sentralt ute på gressflatene midt i dalføret (figur 6.7). Det ble også påvist en ruin på en liten trebevokst forhøyning i myrområdene lengst sør på Lisabrekkene, ikke langt fra linjas endepunkt ved Frøyset (figur 6.8).

Figur 6.5. To ruiner nord på Halsane, vestsiden av dalføret sør for Kjellbju.

Figur 6.6. Kjente nyere tids kulturminner i området.

Figur 6.7. Ruin sør på Halsane. Traseen går litt ovenfor skogkanten i bakgrunnen, og fortsetter videre nedover dalføret til høyre.

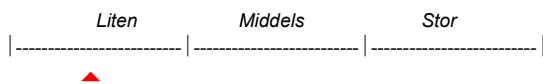

Figur 6.8. Ruin nær traseen aller lengst i sør ved Lisabrekkene.

Verdi

Det er viktig å opprettholde miljøkvalitetene ved å ta vare på gamle stølstråkk og stier, rydningsrøyser, steingjerder, tufter og andre kulturminner i innmarksbeiter og utmark. Slike kulturminner har lokalhistorisk verdi, tilfører landskapsrommet både variasjon og tidsdybde, og representerer betydelige opplevelsverdier som beriker friluftsliv og annen landskapsopplevelse.

De her omtalte utmarksminnene har først og fremst lokalhistorisk verdi og betydning som kulturhistoriske innslag i landskapsbildet. De tilfører området tidsdybde, variasjon og innhold, til berikelse for friluftsliv og annet. De vurderes imidlertid her å ha **liten verdi**.

6.4 Kulturlandskap

Nasjonalt viktige kulturlandskap

Prosjektet "Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap" hadde som mål å utarbeide en oversikt over verdifulle kulturlandskap i Norge. Prosjektet ble avgrenset til jordbrukets kulturlandskap. Rike kulturlandskap har bevart et mangfold av natur- og kulturverdier og karakterisert av eget særpreg.

Det er ikke registrert noen nasjonalt viktige kulturlandskap i influensområdet, eller i Gulen kommune for øvrig.

Regionalt og lokalt viktige kulturlandskap

Det tradisjonelle kulturlandskapet i influensområdet har vært i stor endring. Utmarka gror igjen mange steder pga. mindre utmarksbeite. Innmarka består i dag i hovedsak av fulldyrket mark brukt til grasproduksjon. Dette har også ført til at en del kulturminner tilknyttet kulturlandskapet, som steingarder, rydningsrøyser m.m., har gått tapt. Det åpne agrarlandskapet utgjør likevel en viktig landskapsmessig ramme rundt kulturminner og kulturmiljø med tilknytning til primærnæringen.

Mange steder i Gulen er det likevel små eller mellomstore områder der de eldre kulturlandskapsformene er helt eller delvis bevart, disse er kartfestet og omtalt i Fylkesatlas Sogn og Fjordane og i en regional registrering (Helle 1991).

Det er ikke registrert noen lokalt viktige kulturlandskap i eller i nærheten av influensområdet for nettilknytningen.

Kjellbju

Kjellbju er et eldre gårdsmiljø og kulturlandskap (figur 6.9). Samlet vurdert er Kjellbju et lokalt viktig

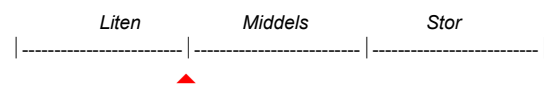
kulturlandskap som er delvis holdt i hevd, med enkelte kulturhistoriske elementer (SEFRAK-bygg, steingarder, ruiner). Samlet vurdert til **liten – middels verdi**.

Lisabrekkene

Rundt de bratte teigene med innmark er det flere gamle ruiner, bakkemurer og steingarder. Området framstår som velholdt og variert. Her er ingen SEFRAK-registrerte bygninger, men landskapskonteksten er generelt god (figur 6.10), og området vurderes å ha liten – middels verdi.

Samlet verdivurdering

Begge kulturlandskapene vurderes til liten – middels verdi. Lokalisering framgår av kart i jordbrukskapittelet (figur 7.1).

6.5 Vurdering av potensial for ikke registrerte kulturminner

Kulturminner knyttet til forhistorisk gårdsbosetning

Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner på Kjellbju, og søk i Universitetsmuseenes arkeologiske samlinger gir heller ingen treff på oldsaker funnet her. Dette utelukker likevel ikke at det kan ha vært gårdsbosetning her, enten i forhistorisk tid og/eller middelalder. Vurdering av potensial blir av mangel på sikre holdepunkter noe hypotetisk. Potensialet for automatisk fredete kulturminner vurderes uansett som lavt i traseen der denne passerer Kjellbju, da denne passerer i randsonen og i overgangen til bratt terreng.

Stølsminner

Selv om støler som ble brukt i forhistorisk tid og middelalder kan ha en annen beliggenhet enn de historisk kjente stølsområdene fra 1700-tallet og fram til i dag, er det mye som taler for at det har vært stor grad av kontinuitet ved enkelte av stølene fra nyere tid. Potensialet for automatisk fredete stølsminner er derfor størst ved de historisk kjente stølene. I influensområdet vurderes potensialet for automatisk fredete stølsminner å være størst rundt Stølsvatnet og i utmarka sør for Kjellbju, nord og sør for Halsane. Potensialet vurderes likevel generelt som lavt.

Ferdselsminner

Stølsveien fra Kjellbju og sørover gjennom Myrdalen til Sleire har trolig svært gamle tradisjoner. Lite kan sies om hvor gamle tradisjonene her er, men det kan ikke utelukkes at det kan være automatisk fredete kulturminner langs denne stølsveien. Også her vurderes potensialet som lavt.

Figur 6.9. Kulturlandskapet på Kjellbjø.

Figur 6.10. Fra traseen er det godt innsyn til kulturlandskapet ved Lisabrekken.

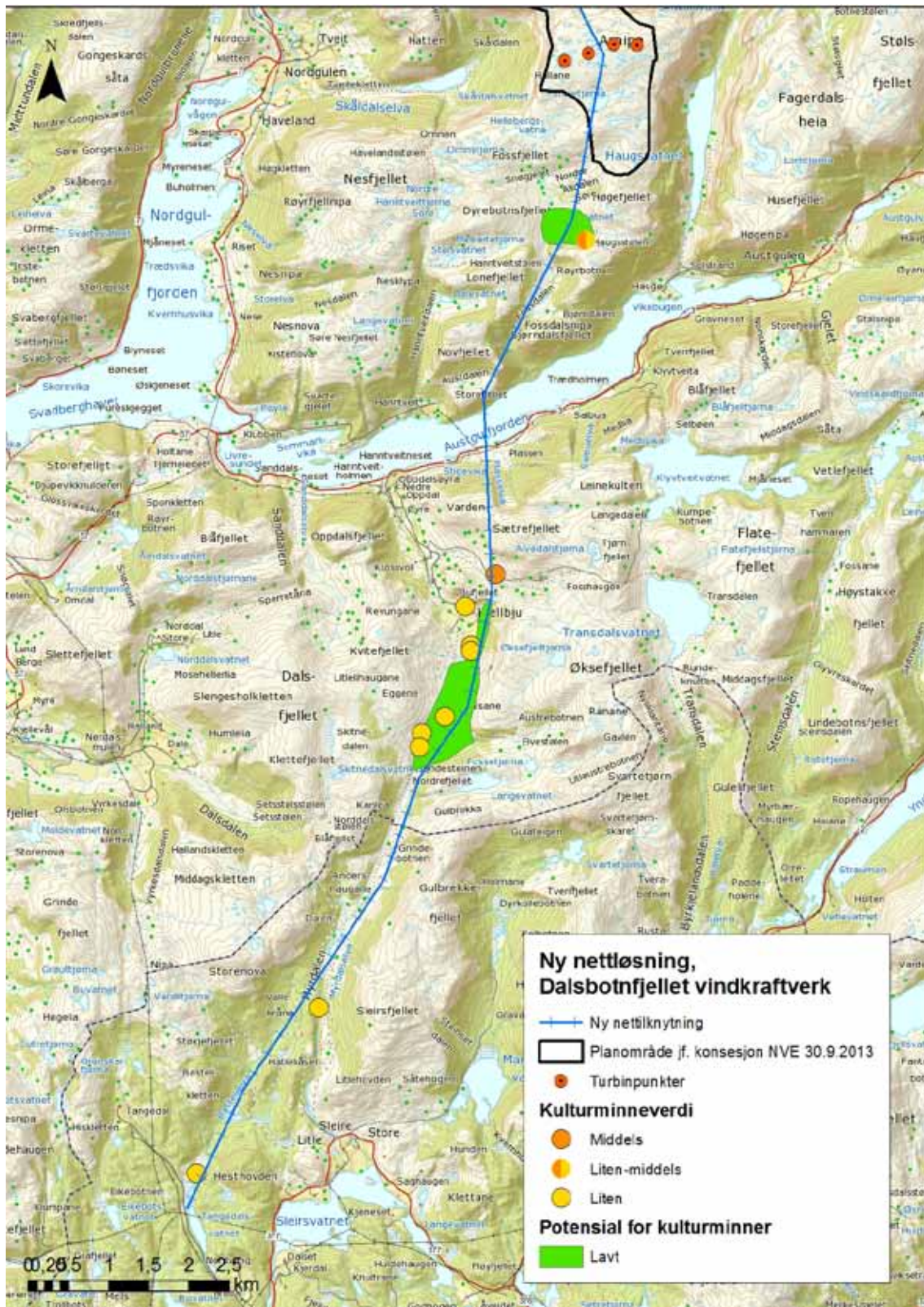
6.6 Verdikart og kart over potensial

Verdien til kjente kulturminner i utredningsområdet og potensial for ikke registrerte kulturminner er markert på kart i figur 6.11.

6.7 Omfang og konsekvens

6.7.1 0-alternativet

I det store og hele vil områdene være uforandret, med få eller ingen problemstillinger knyttet til de omtalte

Figur 6.11. Kart over kjente kulturminners verdi og potensial for ikke registrerte kulturminner i utredningsområdet.

kulturminner og kulturmiljø. Det er stedvis gjengroings-tendenser, denne utviklingen antas å fortsette.

6.7.2 Sårbarhet

Begrepet sårbarhet er et mål på kulturminnets/kulturmiljøets evne til å holde på grunnleggende og verdifulle egenskaper mot ulik påvirkning (Riksantikvaren 2003). Sårbarheten henger derfor i stor grad sammen med kvaliteten til miljøkonteksten som kulturminnet/kulturmiljøet inngår i. Visuelle virkninger kan endre landskapskarakteren på en slik måte at den kulturhistoriske kontekst kulturminnene ligger i blir forstyrret, og kan redusere kulturminnens opplevelsesverdi og pedagogiske verdi.

Kulturminner og kulturmiljø i fjellområder, åpen utmark og uberørte landskap er generelt mer sårbare for visuelle virkninger fra tekniske inngrep i nærområdene enn kulturminner i mer sammensatte og forstyrrede flerbrukslandskap. Flere av de beskrevne kulturminnene langs traseen ligger i nettopp slike områder, der miljøverdien i dag langt på vei er uforstyrret.

6.7.3 Direkte virkninger

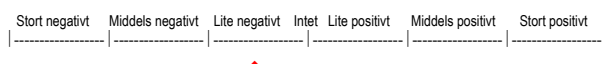
Ut fra gjeldende registreringsstatus vil ingen kulturminner bli direkte berørt av tiltaket, da ingen kjente eller registrerte kulturminner ligger direkte i traseen.

Etablering av linjer medfører kun punktinngrep ved mastepunktene. Sjansen for direkte konflikt med ikke registrerte kulturminner er dermed også liten i de aktuelle områdene, der potensialet er vurdert som generelt lavt.

6.7.4 Indirekte virkninger

Haugestølen

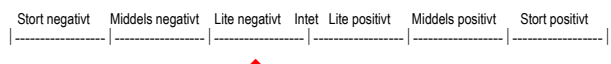
Stølen ligger ca. 270 meter øst for traseen, som passerer på østsiden av vannet og mellom dette og stølen. Stølsvatnet er her det sentrale element i landskapsrommet, og inngår som en vesentlig del av den opprinnelige kulturhistoriske konteksten. Selv om avstanden er såpass stor at omfanget ut fra generelle kriterier anses som lite, vil linja medføre en barrierevirkning og endre sammenhengen mellom kulturmiljø og omgivelsene. Visuelt vil likevel de av turbinene som vil være synlige ha vesentlig større dominans og fange oppmerksomheten i større grad enn linja. Nettilknytningen vil imidlertid bidra til å øke inngrepsgraden i området. Omfanget vurderes som **lite negativt**.

Alvedalsløene

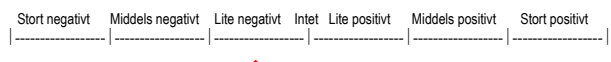
Traseen passerer ca. 50 meter fra de restaurerte løene i sør. Linja vil her imidlertid henge høyt, i et spenn

som strekker seg mellom Varden/Sætrfjellet i nord og Bufjellet i sør. Hvor høyt linja vil henge er imidlertid ikke klart. Det er derfor noe uklart om linja vil kunne oppleves som en hindring for naturlig utsyn ned dalen. Virkningene vil uansett bli mindre enn dersom linja passerte her med vanlige mastepunkter. Traseen krysser her de topografiske hovedretninger, men avstand og høydeforskjell mellom kulturminnene og mastepunktene på toppene samt linje vil trolig gjøre at traseen i liten grad vil bryte med historiske sammenhenger. Miljøkonteksten er allerede noe redusert som følge av anleggsveien like ved og et større granplantefelt i nærheten. Tiltaket vil endre sammenhengen mellom kulturmiljø og omgivelsene, og i noen grad bidra til å forverre dagens situasjon. Omfanget vurderes likevel som **lite negativt**.

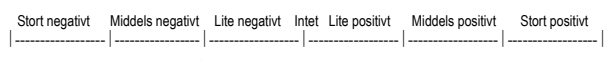
Kulturlandskapet på Kjellbju

De to SEFRAK-registrerte ruinene rett sør for jordbruksarealene på Kjellbju ligger begge ca. hundre meter fra traseen. En gammel steingard som her skiller mellom innmark og utmark leder sørøstover, krysser under traseen og fortsetter enda et lite stykke opp i dalsiden. Til tross for relativ nærhet, er linjeføringen her god, og følger langs dalsiden og randsonen mellom jordbruksområdene og skogdekt utmark. Linja vil derfor være lite visuelt dominerende, og vil i liten grad medføre barrierevirkninger eller gripe inn i kulturhistoriske sammenhenger. Sammenhengen mellom kulturmiljø og omgivelser blir noe forringet, men omfanget vurderes som **lite negativt**.

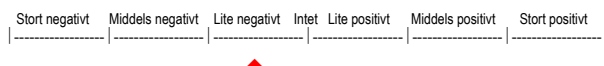
Utmarksminner sør for Halsane

Ruinene sør for Halsane ligger alle langs vestsiden av det sørgående dalføret, som her er forholdsvis bredt. Den gamle stølsveien følger også dalsiden i vest. Traseen krysser stien som leder inn til Elvestølen, som ligger i det lille sidedalføret Austrebotnen. Der disse dalførene krysses er traseen åpen og eksponert, og de visuelle virkningene blir følgelig noe større. Avstanden fra de registrerte ruinene til traseen er mellom 160 – 280 meter. Området er imidlertid i dag et uforstyrret natur- og kulturlandskap, og endringen i forhold til dette med åpen visuell eksponering av linja vil endre landskapskonteksten betydelig. Omfanget vurderes derfor som **lite – middels negativt**.

Kulturlandskapet på Lisabrekkene

Deler av linja vil være synlig, men en del trær i området vil skjerme. Avstanden er mellom 100 – 250 meter. Linjeføringen langs dalfoten sør for myrene er god, og medfører ikke barrierevirkning, noe som reduserer virkningene. Områdets historiske lesbarhet blir marginalt påvirket, men tiltaket vil medføre en viss endring i forholdet mellom kulturlandskap og omgivelsene rundt. Samlet vurderes omfanget å være **lite negativt**.

6.7.5 Sammenstilling av omfang og konsekvens

Verdi, omfang og konsekvens for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap er sammenfattet i tabell 6.4.

Samlet vil tiltaket medføre **liten negativ konsekvens** for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap.

6.7.6 Forslag til avbøtende tiltak

De forslag som er gitt under landskapstemaet vil også ha positivt betydning i forhold til kulturminner og kulturmiljø.

På grunn av lavt konfliktnivå er det ikke foreslått flere avbøtende tiltak.

Tabell 6.4. Sammenstilling av verdi, omfang og konsekvens for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap langs traseen for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk.

Kulturminne/kulturmiljø	Verdi	Omfang (negativt)	Konsekvens (negativ)
Haugestølen	Liten - middels	Lite	Liten (-)
Alvedalsløene	Middels	Lite	Liten (-)
Kulturlandskapet på Kjellbju	Liten – middels	Lite	Liten (-)
Utmarksminner sør for Halsane	Liten	Lite – middels	Liten (-)
Kulturlandskapet på Lisabrekkene	Liten – middels	Lite	Liten (-)

7. JORDBRUK OG SKOGRESSURSER

7.1 Materiale og metoder

7.1.1 Datagrunnlag

Mye av områderegreringene for naturressurser er innhentet fra eksisterende litteratur og databaser. Det er ikke foretatt befaring med særskilt fokus på dette temaet. Vurdering av dagens status for naturressurser i influensområdet er gjort på bakgrunn av sammenstilt eksisterende informasjon.

Vektorkart FKB-ARS inneholder mange opplysninger og arealtall for ulike arealkategorier, og utgjør hovedgrunnlaget for arealberegninger i GIS.

Relevant informasjon om temaet naturressurser er også tilgjengelig i digitale databaser på internett. Norsk institutt for skog og landskap (Skog og landskap) har kartleggingsmateriale for jord- og skogarealer i Norge.

7.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang

Verdi

Verdisetting av naturressurser i denne rapporten er basert på kriterier beskrevet i håndbok V712 (Statens vegvesen 2014), og framgår av tabell 7.1 og 7.2.

Omfang

For jordbruk og skogbruk skal omfanget først og fremst vurderes i forhold til den effekten tiltaket vil ha når det gjelder arealbeslag, forurensning av jord og avlinger, oppsplitting av jordbruksareal som vanskeliggjør landbruksdrift, endrede vekstvilkår, vannforurensning, drenering og endrede næringsforhold. Ikke alle disse forholdene vil være relevante ved alle typer tiltak.

Et tiltak kan medføre at ressursen blir direkte nedbygd, at pågående eller framtidig utnyttelse blir vanskeliggjort på grunn av redusert tilgjengelighet m.m., det vil si endring i omfang eller kvalitet. For jordbruksområder vurderes hvorvidt tiltaket vil påvirke større, sammenhengende arealer, eller mer isolerte enkeltteiger.

Konsekvens

Konsekvensnivået utledes ved å sammenholde verdi og omfang, jf. konsekvensmatrisen i figur 3.1.

7.2 Status

7.2.1 Jordbruk

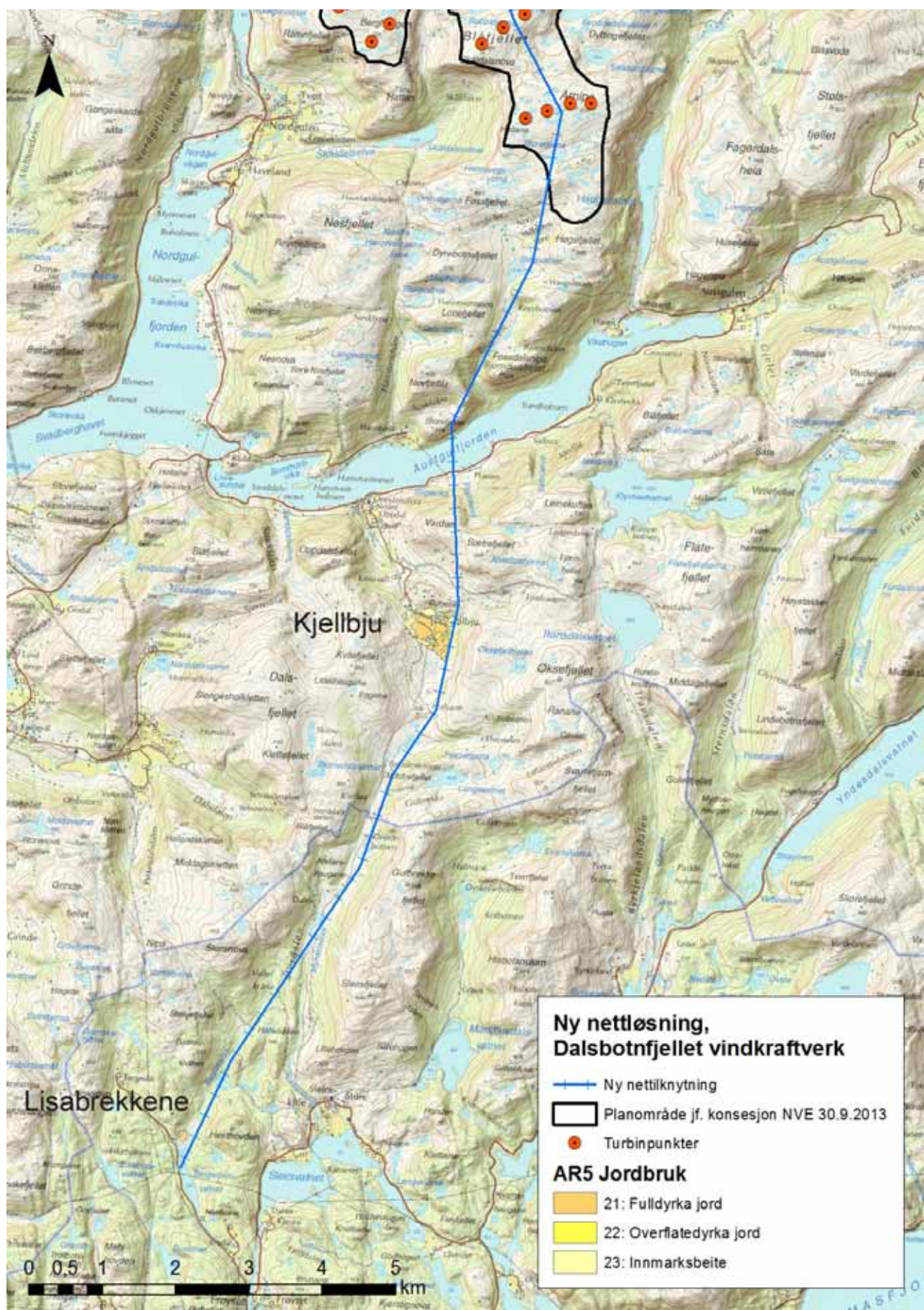
Det er jordbruksmark ved Kjellbju omtrent midtveis langs traseen, og Lisabrekken ved Frøyset aller lengst i sør (figur 7.1). Jordbruksområdene er også vist på to detaljutsnitt (figurene 7.2 og 7.3).

Tabell 7.1. Kriterier for å bedømme verdi for sannsynlige registreringskategorier. Kun relevante registrerings-kategorier er tatt med. Hentet fra håndbok V712 (Statens Vegvesen 2014).

Tema	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Jordbruksområder	Innmarksbeite som ikke er dyrkbar	Overflatedyrket jord som ikke er dyrkbar	Fulldyrket jord, overflatedyrka jord som er dyrkbar Innmarksbeite som er dyrkbar Andre områder med dyrkbar jord, se inndeling i tabell 7.2
Skogbruksområder	Skogsarealer med lav bonitet Skogsarealer med middels bonitet og vanskelige driftsforhold	Større skogsarealer med middels bonitet og gode driftsforhold Skogsarealer med høy bonitet og vanlige driftsforhold	Større skogsareal med høy bonitet og gode driftsforhold

Tabell 7.2. Tabell for kategorisering av jordbruksområder. Vekten i parentesene er forslag til verdi som kan legges inn ved en samlet beregning. Hentet fra håndbok V712 (Statens Vegvesen 2014).

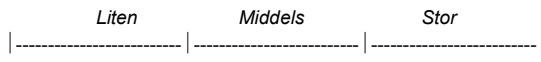
	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi	
Jordkvalitet	Innmarksbeite som ikke er dyrkbar	Mindre god	God	Svært god
Størrelse jordstykke		Små (<15 daa)	Middels og store (15 daa)	

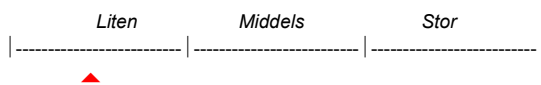
Figur 7.1. Forekomsten av jordbruksareal langs traseen.

Verdivurdering Kjellbju

Til sammen er det ca. 150 daa fulldyrket jord, 22 daa overflatedyrket jord og 11 daa innmarksbeiter på Kjellbju. Store deler av disse arealene er forholdsvis lett-drevne, og vurderes samlet å ha **stor verdi** ut fra kriteriene i tabell 7.1.

Randsonen mot øst, der traseen for ny nettilknytning passerer, ligger i noe brattere terreng, og er derfor mer tungdrevne. Innmarksbeitene her virker å være i noe dårlig hevd med gjengroingstendenser, og vurderes til **liten verdi**.

Verdivurdering Lisabrekkene

Totalt er det 16 daa fulldyrket jord, 3,5 daa overflatedyrket jord og 5 daa innmarksbeiter på Lisabrekkene. Dette må karakteriseres som et småbruk etter dagens målestokk. En del av arealene er noe bratte og tungdrevne. Samlet vurdert til **middels verdi**.

7.2.2 Skogbruk

Store deler av traseen passerer gjennom områder som pr. i dag er skogdekt, vesentlig av lauvskog. Det aller meste av barskogen i områdene traseen passerer befinner seg i den sørlige delen og i Masfjorden kommune. Produktiviteten varierer stort i områdene, og egenskapen skogsbonitet er et mål for arealets evne til å produsere trevirke, uavhengig av om arealet er skogdekt i dag eller ikke. Bonitet er med andre ord et uttrykk for vekstpotensial, først og fremst for barskog. Skog, myr og åpen fastmark klassifiseres etter skogsbonitet.

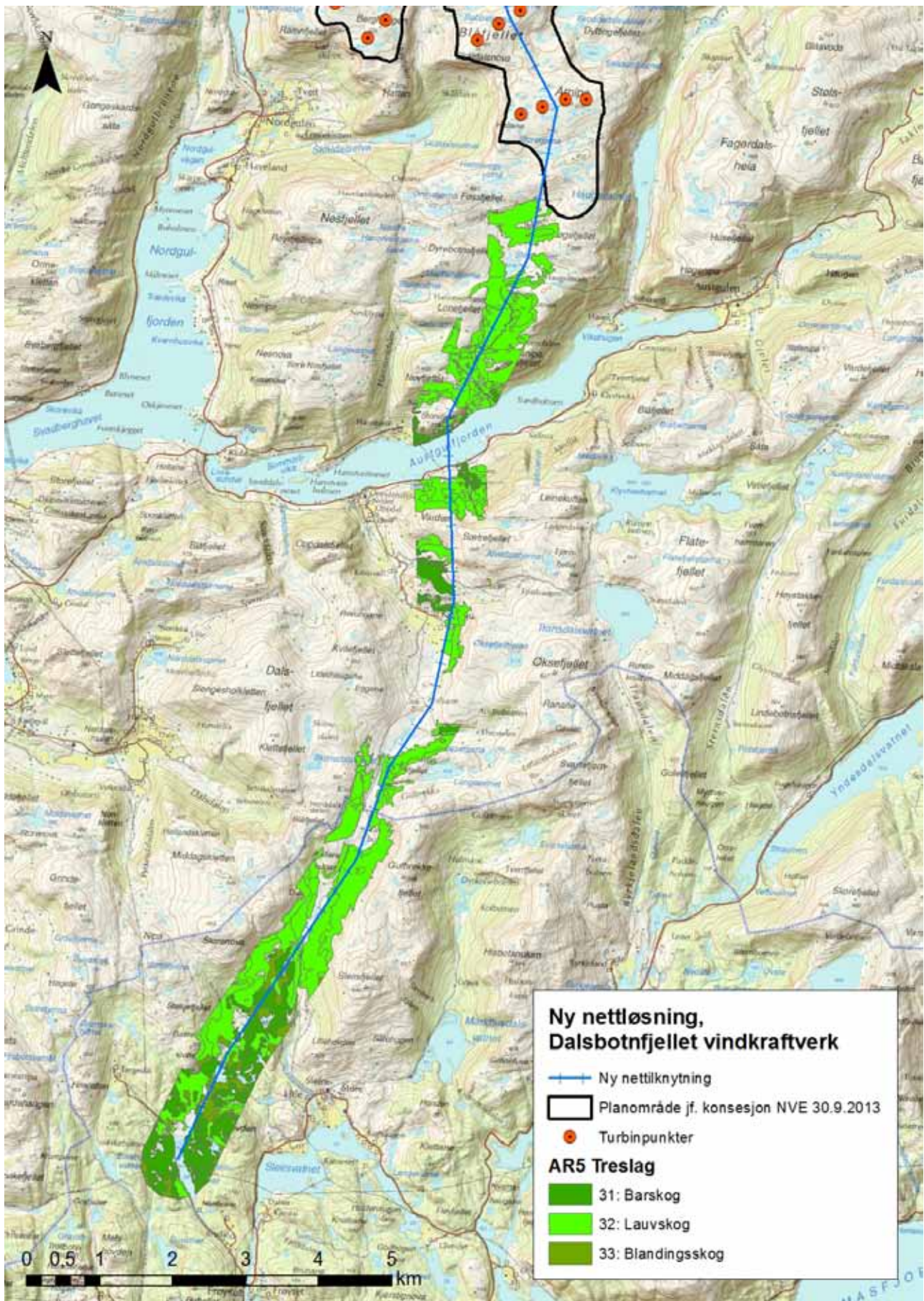
Det er utarbeidet kart som viser utbredelse av eksisterende skog i et 1 km bredt belte langs traseen sortert etter treslag (figur 7.2), og et kart som viser skogsboniteten i samme område, dvs. produksjonspotensial uavhengig av om det er skog i områdene i dag (figur 7.3).

Kartene viser at det er størst innslag av lauvskog langs traseen i nord, i Gulen kommune, mens barskog er dominerende aller lengst i sør mot Frøyset, i Masfjorden kommune. Boniteten er størst nord og sør for Kjellbju samt aller lengst i sør, i Masfjorden kommune.

Areal tall for arealkategoriene treslag for eksisterende skog og for skogsbonitet i båndleggingsarealet (29 meters bredde) langs traseen er oppgitt i tabell 7.3. Alle arealtall som oppgis gjelder traseen fra plangrensen i sør og fram til Frøyset trafostasjon. Fjellområdene som inngår i planområdet er ikke kartlagt i ARS, men består i hovedsak av åpen fastmark. Det er derfor uansett ikke relevant å inkludere arealene langs traseen innenfor planområdet i beregningene. Det er også noen fjellområder sør for planområdet som ikke er kartlagt.

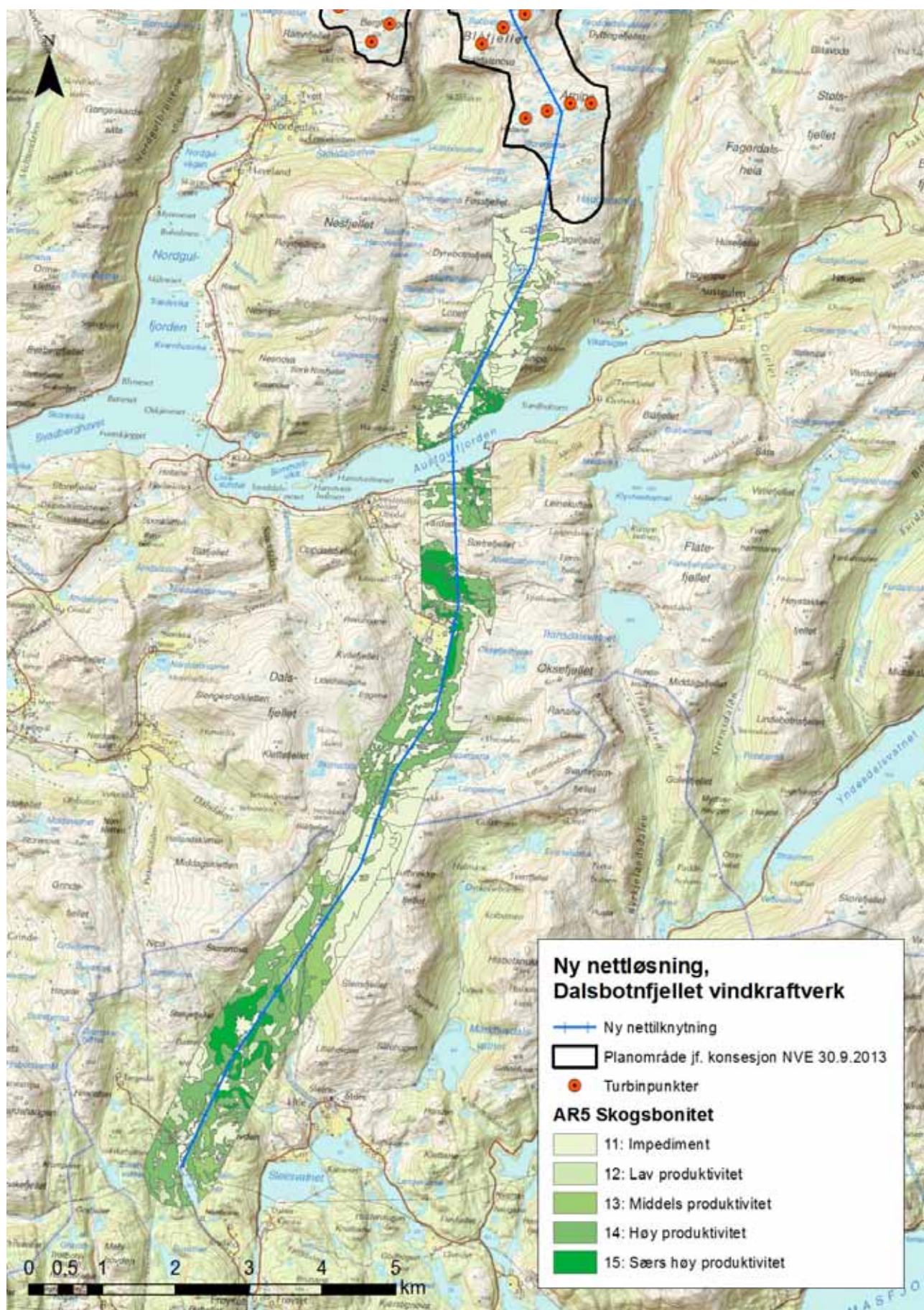
Tabell 7.3. Areal tall for kategorier treslag og skogsbonitet innenfor et 29 meter bredt båndleggingsareal langs traseen for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk. Alle tall gjelder fra plangrense til Frøyset trafo.

Areal kategori	Samlet areal		Definisjon
	daa	%	
Båndleggingsareal	428	100	29 m bredt ryddebelte fra plangrense til Frøyset trafo
Barskog	43	10	Minst 50 % av skogdekt areal er dekket av bartrær
Lauvskog	167	39	Mindre enn 20 % av skogdekt areal er dekket av bartrær
Blandingsskog	13	3	Mellom 20 – 50 % av skogdekt areal er dekket av bartrær
Impediment	192	45	Mindre enn 1 m ³ tilvekst pr. dekar pr. år
Lav bonitet	-	-	0,1 – 0,3 m ³ tilvekst pr. dekar pr. år
Middels bonitet	36	8	0,3 – 0,5 m ³ tilvekst pr. dekar pr. år
Høg bonitet	97	23	0,5 – 1,0 m ³ tilvekst pr. dekar pr. år
Særs høg bonitet	46	11	Mer enn 1 m ³ tilvekst pr. dekar pr. år

Figur 7.2. Eksisterende skog langs traseen etter hovedkategoriene barskog, lauvskog og blandingskog.

Figur 7.3. Skogsbonitet (produksjonspotensial) langs 1 km bredde (500 meter på hver side) av traseen.

Sammenlagt viser tabellen at 52 % av båndleggingsarealet består av skog, og at 1/3 har høy eller særst høy bonitet.

Det er flere granplantefelt i utredningsområdet, (opplysninger om hogstmodenhet er ikke innsamlet eller vurdert). De fleste feltene er forholdsvis små og i bratt og lite tilgjengelig terreng. Eksempelvis forekommer plantefelt på nordsiden av Austgulfjorden under Storefjellet og Fossdalsfjellet, på både sørsiden og nordsiden av Bufjellet samt i nedre deler av Fossdalen og rundt Bastelielva. Under befaringen ble det vurdert at en del av denne skogen er hogstmoden. Det er ikke påvist noen hogstfelt i områdene, verken under befaring eller på ortofoto, som indikerer at noe av ressursene hittil er tatt ut. Det ble heller ikke registrert aktivt skogbruk i områdene.

Tilgjengeligheten til skogsareal langs traseen er i dag generelt lav, og det er først og fremst aller lengst i sør i Masfjorden kommune at det er etablert en del skogsveier i utredningsområdet som gjør det mulig å ta ut skog, enten for vedsalg eller tømmer. Dette er likevel av underordnet betydning i forhold til verdisetting, da skogsveier kan etableres.

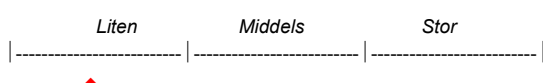
Oppsummert er det arealene i Masfjorden kommune som samlet sett har høyest bonitet, og som i dag har størst andel drivverdig skog, best forhold for skogsdrift med tanke på topografi og tilkomst.

Verdivurdering

Verken Gulen eller Masfjorden kommuner er store skogbrukskommuner med hensyn til skogavvirkning for salg i nasjonal målestokk, og det er lite eller ikke aktivt skogbruk i influensområdet. Som tabell 7.1 viser, er det bonitet og driftsforhold som vektlegges mest ved verdisetting. Landskapsgeografisk og bonitetsmessig er det såpass vesentlige forskjeller langs traseen at det er mest hensiktsmessig å skille mellom de delene som ligger i Gulen og Masfjorden kommuner fra hverandre ved vurderingen.

Gulen kommune

Skog og bonitet i betydelige deler av utredningsområdet er preget av småteiger, vanskelige driftsforhold og vekslende bonitet, fra impediment (uegnet) til høy produktivitet. Områdene fra planområdet til Austgulfjorden og fra sørsiden av fjorden og opp til Varden vurderes å ha **liten verdi**.

I området fra Bufjellet forbi Kjellbju og utmarka videre til kommunegrensa er forholdene noe bedre, med generelt gode adkomstmuligheter (ikke vei pr. i dag) og en del arealer med bonitet fra høy til særst høy produktivitet. Det er kun noen småteiger med eksisterende produktiv skog ved Bufjellet som ikke har særlig verdi. Området har et areal som vil gjøre det drivverdig. Produksjonspotensialet i dette delområdet vurderes å ha **middels verdi**.

Masfjorden kommune

I sørlige deler av Myrdalen og områdene mellom Storenova og Hesthovden og videre nedover mot Frøyset er det vekslende skog, med en del barskog og granplantefelt. Her er etablert flere skogsveier, og mulighetene for veiutvidelse og driftsforhold generelt er gode. Boniteten er for det meste god, med høy og særst høy produktivitet. Området har også et areal som gjør det drivverdig. Dette delområdet vurderes å ha **middels verdi**.

7.3 Problemstillinger

Jordbruk

Anleggsfasen

Bygging av master og trekking av ledning kunne gi noen driftsforstyrrelser ved at jordbruksmark kan bli satt ut av drift for en periode.

Driftsfasen

Generelt sett vil kraftledninger over jordbruksmark ha liten betydning for utnyttelse av dyrkede arealer. De vesentligste ulempene er knyttet til arealbeslag og driftsmessige ulemper ved mastepunktene.

På grunn av fare for overslag vil det også være restriksjoner på spredning av gjødsel og gylle fra tankvogn med høyt trykk. Verken gjødselvogn eller gylle må komme nærmere strømførende liner enn 4 m, og det må opereres med betydelig større sikkerhetsmarginer enn dette. Vanning med rent vann i vanningsanlegg kan normalt foregå uten fare under kraftledninger. På grunn av fare for gnistutladning og antennelse, advares det mot fylling av drivstoff under større kraftledninger

For jordbruket er det viktigste avbøtende tiltaket en nøye vurdering og tilpasning av trasé og mastefester, for eksempel ved at traseen legges utenom dyrka arealer og at mastene plasseres i eiendomsgrenser, overgangssoner

og på åkerholmer.

Skogbruk

Anleggsfasen - rydding av traseen

Ledningstraseen må ryddes for skog for å hindre overslag til jord. For en 420 kV-ledning ryddes i utgangspunktet en ca. 40 meter bred trasé. For å unngå at trær som faller mot ledningen kommer for nær strømførende liner, kan det noen ganger være behov for å utføre sikringshogst utenfor klausuleringsbeltet.

Driftsfasen

Hogst av ryddegaten kan føre til lokalklimatiske endringer som kan påvirke eksisterende skog. Solsviing, uttørring eller vindfelling kan skade eldre skog på høy bonitet. Langs ryddebeltet kan yngre skog utvikle større og mer ensidig kvistsetting, noe som kan gi nedsatt kvalitet på virket. I driftsfasen må det også påregnes regelmessig rydning i traseen.

Nye lysforhold i ryddebeltet vil kunne resultere i oppslag av urter og løvtrær som rogn, osp og selje. Da dette er foretrukne beiteplanter for hjortevilt, kan det ha en positiv virkning for bestandene ved at både sommer- og vinterbeitearealene øker, i hvert fall i områder med liten hogst.

Selv om skogen normalt ikke skal ryddes der det uansett vil være tilstrekkelig høyde til strømførende liner, vil også dette kunne medføre problemer for normal skogproduksjon. Velteplasser for tømmer kan normalt ikke ligge under eller like i nærheten av ledningen. Ledningen vil også gi begrensninger for bruken av kraner, vinsjer og taubaner.

Der linene henger lavt, dvs. som minimumskravet, bør det ikke anlegges traktorveier. Aktuelle tilpasninger kan være omlegging av driftsveier og etablering av nye velteplasser. Det kan også være nødvendig med spesielle sikringstiltak ved bruk av kabelkran og taubaner.

Ledningseier er ansvarlig for å dekke direkte utgifter for sikringsarbeid. Kommer eksisterende velteplasser i konflikt med ledningen, er ledningseier videre pliktig til å opparbeide alternative velteplasser (eller evt. erstatte merutgiftene for å etablere ny velteplass).

Dersom det vil være aktuelt med utbedring eller forlengelse av skogsveier ved etablering av linja, vil dette være positivt for skogbruket.

7.4 Vurdering av omfang og konsekvens

7.4.1 Anleggsfasen

Jordbruk

Det antas at anleggsarbeidene ikke vil forstyrre eller være til hinder for alminnelig jordbruksdrift på de dyrkede arealene på Kjellbju.

I anleggsperioden kan arbeidene forstyrre dyr på beite. Dette vil ha lokal effekt, og dyrene kan søke til uforstyrrede områder.

Skogbruk

Det vil også kunne bli små ulemper for skogbruket. Anleggsperioden vil for en gitt skogteig vare i få dager, men skogbruket vil ha hele året disponibelt for uttak av skog. Da det er lite skogsdrift i områdene i dag, er dette trolig likevel en lite relevant problemstilling.

7.4.2 Jordbruk

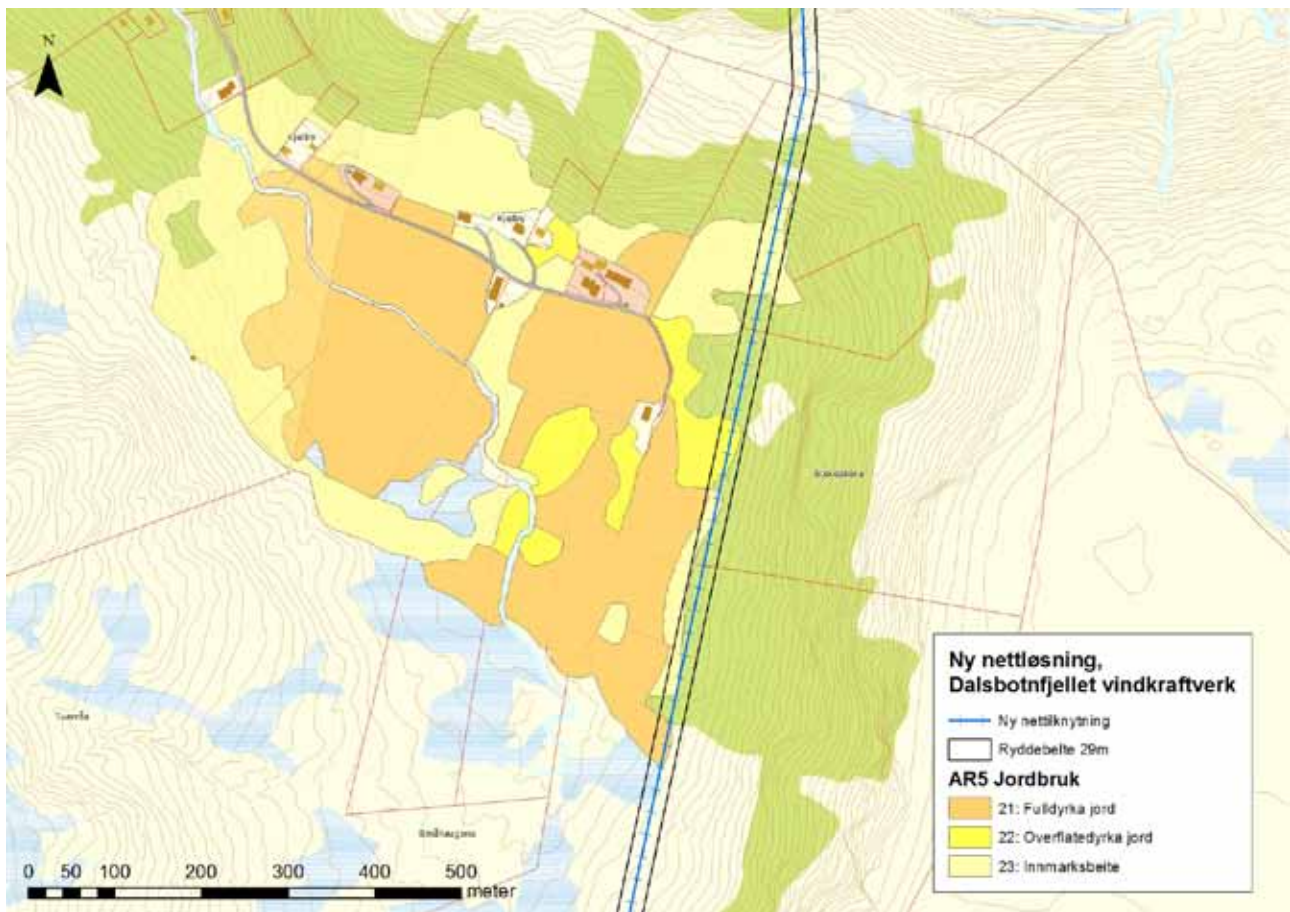
Kjellbju

Jordbruket vil i liten grad bli berørt av traseen. Linja er plassert helt i randsonen av jordbruksområdene på Kjellbju, men krysser noe innmarksbeite, og tangerer en liten teig med overflatedyrka jord og sørøstlige hjørne av fulldyrka mark (se kart, figur 7.4). Samlet er det likevel ikke mer enn 0,5 daa fulldyrka jord, 0,7 daa overflatedyrka jord og 3,1 daa innmarksbeite som ligger innenfor båndleggingsarealet (29 meters bredde) på Kjellbju.

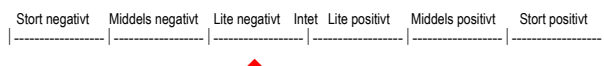
Arealbeslag pga. mastepunkter er pr. nå ikke kjent, da linjen ikke er detaljplanlagt og mastepunktene vil bli bestemt senere. I og med at traseen ligger helt i randsonen av jordbruksområdet, vil den ikke medføre oppsplitting eller oppstyking, heller ikke i forhold til fremtidig oppdyrking, da det her er forholdsvis bratt og uegnet for fulldyrking. Som en positiv virkning vil etablering av ryddebeltet medføre uthogging av en del av gjengroings-vegetasjonen i denne randsonen, og ryddebeltet kan reetableres som innmarksbeite. For den lille teigen med overflatedyrka jord og det lille hjørnet med fulldyrka jord som så vidt berøres av ryddebeltet, vil trolig den største virkningen være restriksjoner i forhold til eventuell gjødsling med vognspreder.

Samlet vurdert vil det være potensielt positive virkninger ved rydding langs linjen i forhold til gjenåpning av innmarksbeite, og det vil være forholdsvis marginale innskrenkninger i forhold til først og fremst gjødsling, som kan vanskeliggjøre landbruksdriften helt lokalt i utkanten av overflatedyrka og fulldyrka jord.

Samlet vurderes tiltaket å medføre at jordbruksforholdene blir noe forringet, tilsvarende **lite negativt** omfang.

Figur 7.4. Traseen i forhold til jordbruksområdene ved Kjellbu.

Lisabrekkene

Nettilknytningen vil ikke berøre jordbruksarealer ved Lisabrekkene. I dette området passerer linja på sørsiden og i randsonen mellom myr og skog, og med god avstandsmargin til jordbruksarealene (se kart, figur 7.5). Tiltaket vil derfor heller ikke medføre ulemper eller restriksjoner. Tiltaket vurderes derfor å medføre **intet omfang**.

7.4.3 Skogbruk

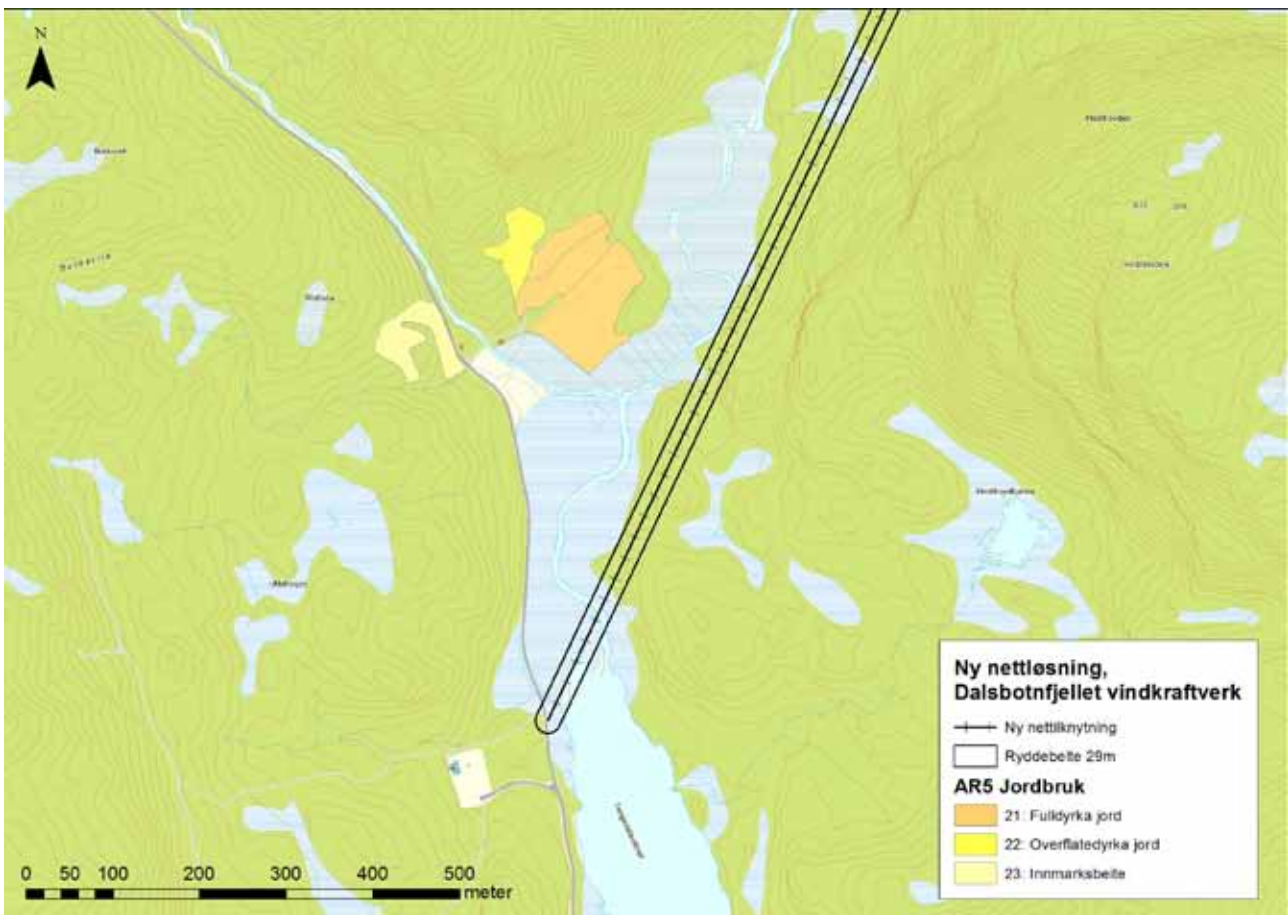
Etablering av 132 kV-linja vil medføre et visst arealbeslag av produktiv skog. Det reelle beslaget vil imidlertid være betydelig mindre enn de 428 dekar som ligger innenfor båndleggingsbeltet fra plangrensen og fram til Frøyset trafo. Som det framgår av tabell 7.3 er rundt halve traseen

skogdekt pr. i dag, totalt 223 daa. I forbindelse med etablering av ryddebeltet vil det være nødvendig å ta ut en betydelig del av denne skogen.

En del av skogen som må tas ut ligger imidlertid i veiløse områder med liten grad av tilgjengelighet og svært krevende driftsforhold, og er derfor pr. i dag uproduktive. Dette gjelder særlig på nordsiden av Austgulfjorden, i dalgryten rundt Stølsvatnet og i Fossdalen. Det vil i liten grad være behov for å ta ut skog der linjene henger høgt, som i juvet i Fossdalen, ved fjordspennet over Austgulfjorden og mellom Varden og Bufjell. Her vil linjene henge så høgt at det ikke er nødvendig med ryddebelt. Anslagsvis vil det være rundt 1 km med høye spenn over eksisterende skog i de nevnte områdene hvor det ikke vil være behov for ryddebelt. Dette dekker 29 daa, eller 13 % av det skogdekte arealet, i båndleggingsbeltet langs hele traseen.

Samlet sett betyr disse momentene at tiltaket i mindre grad vil endre ressursgrunnlagets omfang og kvalitet pr. i dag.

Av sikkerhetshensyn vil det videre bli noe vanskeligere driftsforhold i skogsområdene som grenser opp mot

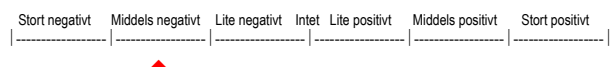
Figur 7.5. Nettilknytningen vil ikke berøre jordbruksarealer lengst i sør ved Lisabrekken.

båndleggingsarealet, da trær ikke kan felles på en slik måte at disse kan falle inn over linjer eller master.

Eksisterende skog er en knapp ressurs som kun kan tas ut en gang, mens produksjons-potensialet vil ligge der som en aktiv ressurs i generasjoner. Det er følgelig tiltakets virkninger i forhold til produksjonspotensial som har størst betydning for konsekvensnivået.

Hvor stort båndleggingsarealet vil være for de ulike bonitetsklassene er sammenfattet kommunevis i tabell 7.4.

Tiltaket vil redusere ressursgrunnlagets omfang og først og fremst produksjonspotensial noe. En skjønnsmessig vurdering av arealtall for berørte bonitetsklasser samt noe endrede driftsforhold tilsier at omfanget vurderes som **middels negativt** i de områdene som er vurdert å ha størst verdi i både Gulen og Masfjorden kommuner.

Tabell 7.4. Båndleggingsareal i daa for de ulike bonitetsklassene langs traseen.

Bonitetsklasse	Gulen kommune (daa)	Masfjorden kommune (daa)
Impediment	13	66
Lav bonitet	-	-
Middels bonitet	6	31
Høg bonitet	53	44
Særs høg bonitet	26	20

7.4.4 Sammenstilling av omfang og konsekvens

Verdi, omfang og konsekvens for naturressursene jordbruk og skogbruk i influensområdet er sammenfattet i tabell 7.5.

Tabell 7.5. Sammenfatning av verdi, omfang og konsekvens for jordbruk og skogbruk i influensområdet for ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk.

Ressurs/område	Verdi	Omfang (negativt)	Konsekvens (negativ)
Jordbruk Kjellbju	Stor*	Lite	Liten (-)
Jordbruk Lisabrekkene	Middels	Intet	Ingen (0)
Skogbruk Gulen kommune	Middels	Middels	Middels (--)
Skogbruk Masfjorden kommune	Middels	Middels	Middels (--)

* Berørte arealer er vurdert særskilt til liten verdi.

Samlet vurderes tiltaket å medføre **liten – middels negativ konsekvens** for jordbruk og skogbruk.

8. NÆRMILJØ OG FRILUFTSLIV

8.1 Materiale og metoder

8.1.1 Kildegrunnlag

Informasjons- og karttjenestene www.ut.no og www.godtur.no har ingen registrerte opplysninger om turer, løyper, aktiviteter eller tilrettelegging i influensområdet. Opplysningene om friluftslivet her er først og fremst basert på Fylkesatlas Sogn og Fjordane samt andre nettbaserte og muntlige kilder.

8.1.2 Kriterier for vurdering av verdi og omfang

Verdi

I denne utredningen er Statens Vegvesen Håndbok V712 (2014) samt DN-håndbok 25-2004: «Kartlegging og verdsetting av friluftsområder» og DN-håndbok 18-2001: «Friluftsliv i konsekvensutredninger etter Plan- og bygningsloven» benyttet.

Verdien angis på en tredelt skala: liten-middels-stor. Kriteriene for å bedømme verdi for friluftsliv er vist i tabell 8.1.

Direktoratet for naturforvaltning (DN, nå Miljødirektoratet MD) har gitt ut to håndbøker som omhandler friluftsliv: Håndbok 18: Friluftsliv i konsekvensutredninger, etter plan- og bygningsloven (DN 2001) og Håndbok 25: Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder (DN 2004). DN-håndbok 25 legger opp til at hvert friluftsområde skal vurderes i forhold til et sett med egenskaper og anbefalte kriterier for verdsettingen for å oppnå en mest mulig objektiv vurdering av området (tabell 8.2 og 8.3). DN-håndbøkene vektlegger mange ulike kvantitative og kvalitative kriterier for en mest mulig objektiv verdsetting, mens håndbok V712 primært har et bruksperspektiv som grunnlag for verdivurderingen. Alle håndbøkene er brukt parallelt for å gi en mest mulig korrekt verdi på et friluftsområde.

Tabell 8.1. Kriterier for verdsetting nærmiljø og friluftsliv. Utdrag fra håndbok V712 (Statens Vegvesen 2014).

Tema	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Boligområder	Boligområde med stor grad av utflytting eller med reduserte kvaliteter Og/eller lav tetthet av boliger og få boliger	Vanlig boområde	Boligområde med spesielle kvaliteter Og/eller tette konsentrasjoner av boliger
Friluftsområder	Områder som er mindre brukt til friluftsliv og rekreasjon Områder med få eller ingen opplevelseskvaliteter	Områder som brukes til friluftsliv og rekreasjon Områder med opplevelseskvaliteter / som er egnet til friluftsliv* og rekreasjon Områder som har, og kan ha betydning for barns, unges og/eller voksnes friluftsliv og rekreasjon	Områder som brukes ofte/av mange Områder som er en del av sammenhengende grøntområder Områder som er attraktive nasjonalt og internasjonalt og som i stor grad tilbyr stillhet og naturopplevelse

* Områder som er godt egnet for fiske, jakt, padling, skøyter eller andre friluftaktiviteter med spesielle krav til området

Tabell 8.2. Vurderingsskjema for friluftsområder (DN 2004). Kolonnene 1 til 5 har en gradvis verdiøkning. Skalaen går likevel ikke nødvendigvis fra "negativt" til "positivt" (se teksten over).

Kategori	Beskrivelse	1	2	3	4	5
Bruk	Hvor stor er dagens brukerfrekvens?	Liten				Stor
Regionale/nasjonale brukere	Brukes området av personer som ikke er lokale?	Aldri				Ofte
Opplevelseskvaliteter	Har området spesielle natur- eller kulturhistoriske opplevelseskvaliteter?	Ingen				Mange
Symbolverdi	Har området en spesiell symbolverdi?	Ingen				Stor
Funksjon	Har området en spesiell funksjon (atkomstzone, korridor, parkeringsplass el.)?	Ikke spesiell funksjon				Spesiell funksjon
Egnethet	Er området spesielt godt egnet for en eller flere enkeltaktiviteter som det ikke finnes like gode alternative områder til?	Dårlig				Godt
Tilrettelegging	Er området tilrettelagt for spesielle aktiviteter eller grupper?	Ikke tilrettelagt			Høy grad av tilrettelegging	
Kunnskapsverdier	Er området egnet i undervisningssammenheng eller har området spesielle natur- eller kulturvitenskapelige kvaliteter?	Få				Mange
Inngrep	Er området inngrepsfritt?	Utbygd				Inngrepsfritt
Utstrekning	Er området stort nok for å utøve de ønskede aktiviteter?	For lite				Stort nok
Potensiell bruk	Har området potensial utover dagens bruk?	Liten				Stor
Tilgjengelighet	Er tilgjengeligheten god, eller kan den bli god?	Dårlig				God

Tabell 8.3. Anbefalte kriterier for verdisetting av friluftsområder, DN-håndbok 25 (2004).

Verdi	Anbefalte kriterier
A Svært viktig friluftsområde	Bruk = 4,5 eller Regionale/nasjonale brukere = 4,5 eller Opplevelseskvaliteter / Symbolverdi / Funksjon / Egnethet / Tilrettelegging = 5 eller En generell høy score
B Viktig friluftsområde	Bruk = 3 eller Regionale/nasjonale brukere = 3 eller Opplevelseskvaliteter / Symbolverdi / Funksjon / Egnethet / Tilrettelegging = 3,4 eller En generell god score
C Registrert friluftsområde	Bruk = 2
D Ikke klassifisert friluftsområde	Områder som ikke blir verdsatt som A, B eller C

Omfang

Virkningene kan være positive eller negative, og vurderes i forhold til 0-alternativet. Omfanget vurderes etter en glidende skala som går fra stort negativt til stort positivt.

I forhold til skalaen i figur 3.2 må det vurderes hvorvidt tiltaket:

- Påvirker områdets **bruksmuligheter**
- Påvirker områdets **attraktivitet og opplevelseskvaliteter** for ferdsel, aktiviteter og opphold
- Påvirker **tilgjengelighet** til viktige målpunkter for gående og syklende i og utenfor området
- Påvirker områdets **identitetsskapende betydning**

Hvert enkelte av disse kriteriene vurderes i forhold til skalaen i figur 8.1.

Konsekvens

Med konsekvenser menes de fordeler og ulemper tiltaket vil medføre i forhold til dagens situasjon. Konsekvensen for et miljø/område framkommer ved å sammenholde områdets verdi og omfanget innenfor dette. Dette gjøres ved hjelp av konsekvensmatrisen (figur 3.1).

8.2 Status i utredningsområdet

Det er flere fritidseiendommer enn det er faste boliger i Gulen kommune. Dette betyr at andelen regionale friluftsutøvere kan være betydelig.

8.2.1 Statlig sikra og regionalt viktige friluftsområder

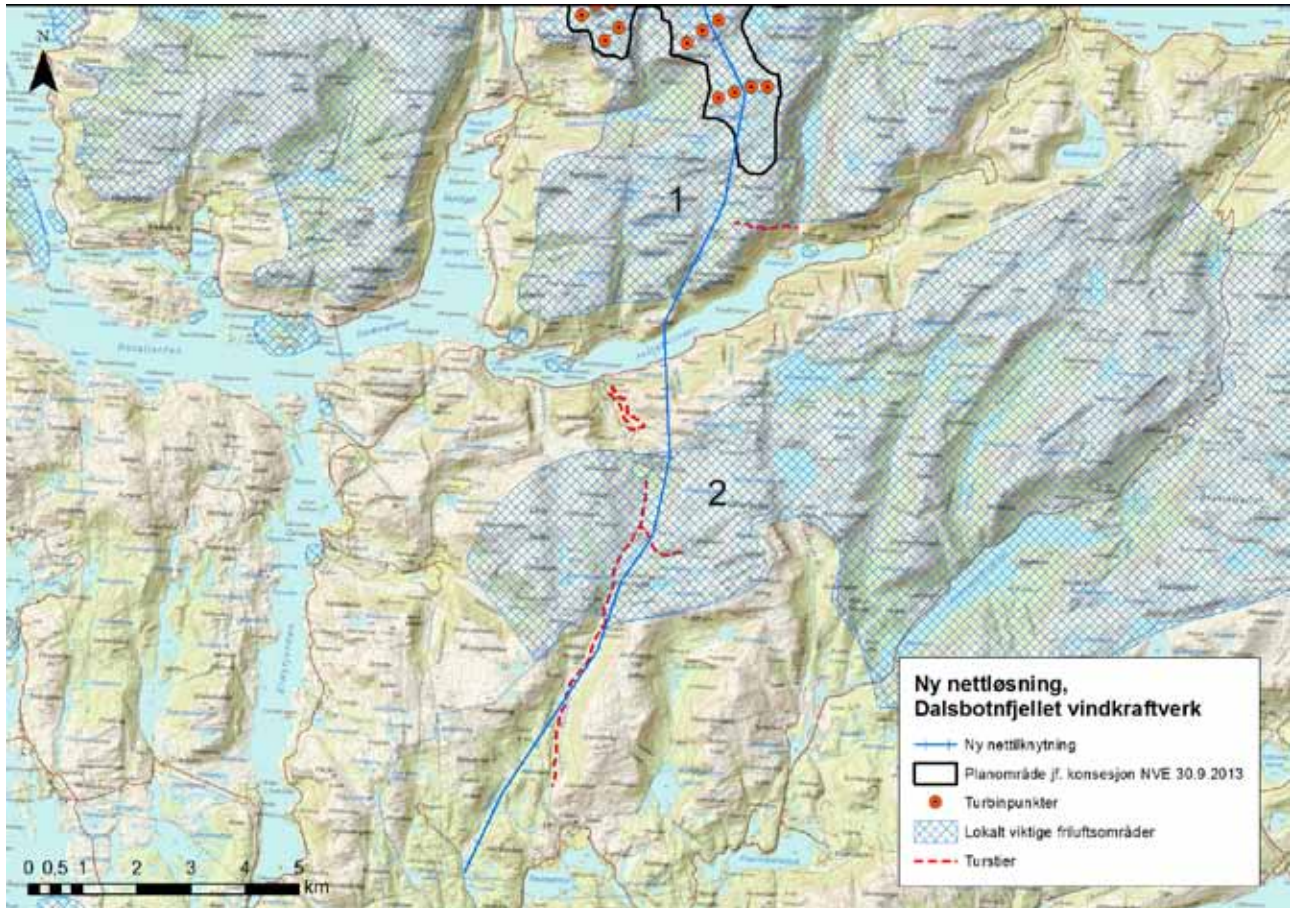
Det er ingen statlig sikra eller regionalt viktige friluftsområder i influensområdet for ny nettløsning (www fylkesatlas.no).

8.2.2 Lokalt viktige friluftsområder

Fylkesatlas for Sogn og Fjordane (www.fylkesatlas.no) viser utstrekningen av lokalt viktige friluftsområder kartlagt i FRIDA-registreringen. Kartet i figur 8.2 viser områdene i utredningsområdet, og er kort beskrevet nedenfor.

vurdert som lokalt viktige ved FRIDA-registreringene. Områdene er i liten eller ingen grad skiltet eller tilrettelagt, selv om det enkelte steder forekommer noe merking av gamle stølsveier som leder eksempelvis opp til Dalsbotnfjellet. Områdene har gode naturkvaliteter, og et stort potensial for økt bruk. Begge områdene settes her til

Figur 8.1. Registrerte friluftsområder i utredningsområdet. Også kjente stier langs traseen er markert.

1. Dalsbotnfjellet

For beboerne i Nordgulen, Rutledal, Breidvika og Austgulen er Dalsbotnfjellet det naturlige nærtur-området. De lokale idrettslagene har plassert ut fjell-trimposter på flere plasser, og statistikken viser at flere av løypene blir flittig brukt. Spesielt populært er det å gå inn til stolene lengst nord i området, men også selve platået byr på fine turer.

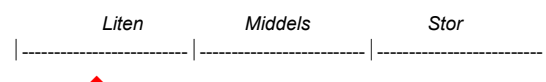
2. Fjellområdet sør for Austgulfjorden

Dette er det største friluftsområdet innenfor kommunen. Området er variert med dal- og fjellandskap og mange vann, der Yndesdalvatnet er det største. Det er registrert 17 stoler i dette friluftsområdet.

Verdivurdering

Det er ikke gjort funn som tilsier at disse to områdene er veldig viktige i friluftssammenheng, ut over at de er

liten verdi, i tråd med vurderingen som ble gjort i forbindelse med utredningen av Dalsbotnfjellet vindkraftverk (Torvik 2011). Dette harmonerer også med kriteriene i tabell 8.3, der registrerte friluftsområder med lav bruksfrekvens settes i kategori C – registrert friluftsområde.

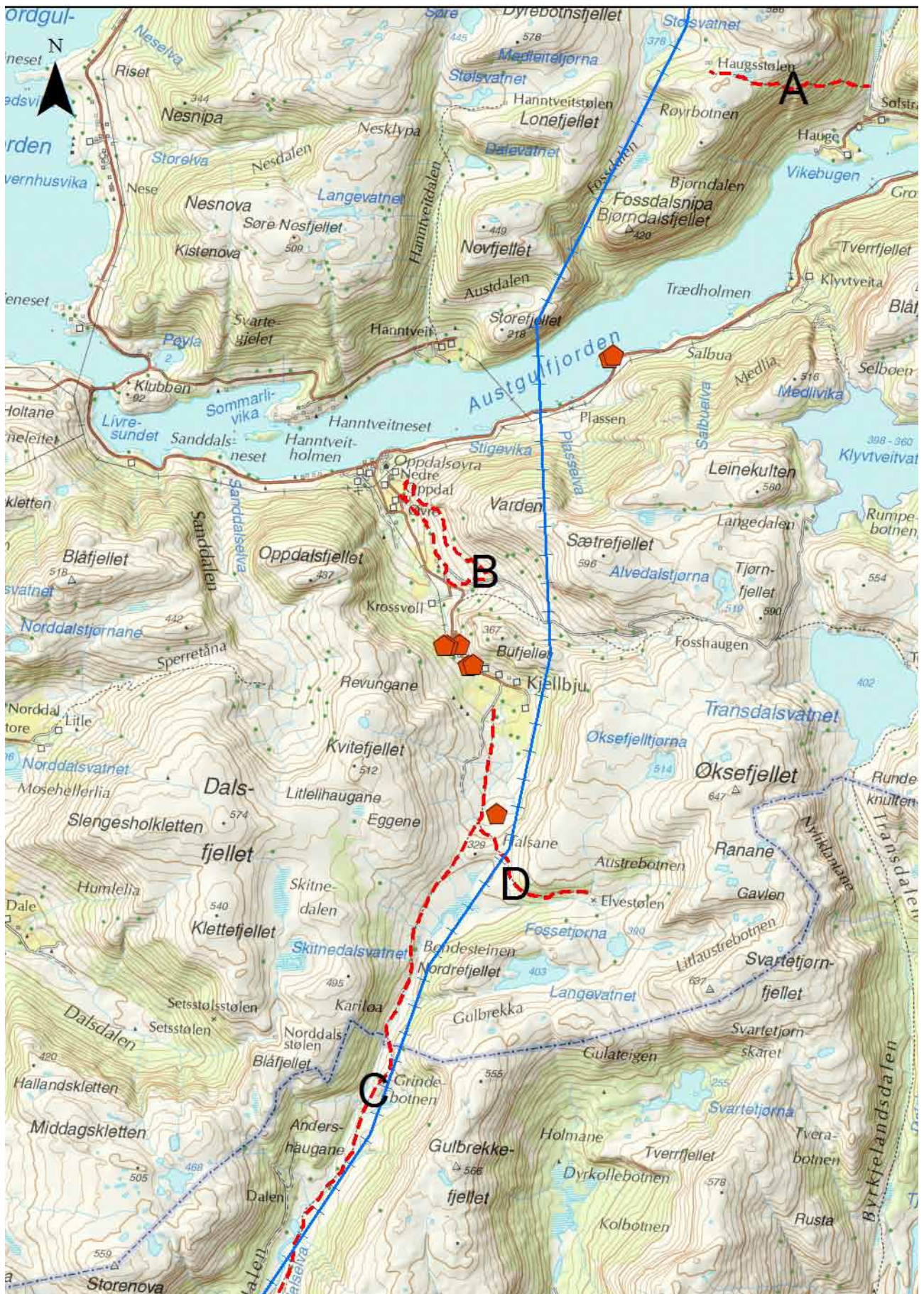

8.2.3 Turstier

Det er kartlagt tre stier i utredningsområdet, to av disse er å regne for gamle stølsveier (figur 8.2).

A. Stølsvei til Haugsstølen

Dette er en gammel stølsvei fra Haugsdalen opp til Haugsstølen, som ligger oppe på fjellet litt øst for traseen. Stien er ikke skiltet eller merket, og gjengroing vitner

Figur 8.2. Turstier og fritidseiendommer langs ny nettilknytning, Dalsbotnfjellet vindkraftverk.

om at denne er lite brukt. Stien brukes trolig nesten ikke av andre enn de lokale på Hauge. Under befaring var det tidvis meget krevende å finne fram, og store deler av stien går gjennom skog.

B. Bygdetur i Oppdalsøyra

Dette er en skogstur på 2,3 km. Bygdeturen viser den tidlige framveksten av skolesystemet langs kysten, med omgangsskoler der barna ble samlet til undervisning på forskjellige gårder. Turen starter og stopper ved skolemuseet, og passerer flere nyere tids kulturminner (www.ut.no). Fra deler av stien er det godt utsyn mot Oppdalsøyra og ytre deler av Austgulfjorden.

C. Stølsvei sørover fra Kjellsbju

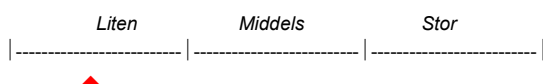
Det går også en gammel stølsvei på vestsiden av dalen fra Kjellsbju over Halsane og sørover gjennom Myrdalen. Stien går i dag videre over til Sleire, nordøst for Frøyset trafo, på andre siden av åskammen Hesthovden. Stien går gjennom et variert natur- og kulturlandskap, med åpen lyng- og grasmark og myrpartier i utmarka den første delen fra Kjellsbju og fram til der Myrdalen starter. Videre derfra går stien for det meste gjennom varierte skogsområder like øst for Myrdalselva helt ned. Den aller siste etappen går på en av flere skogsveier som er anlagt i Myrdalen. Stien er noe brukt i forbindelse med sanking av sau og storfe på beite, samt jakt og trolig også noe annet friluftsliv, men bruksomfanget er trolig lavt (lokal informant), noe også begrenset slitasje i tråkket indikerte under befaring.

D. Stølsvei til Elvestølen

Det går en avstikker fra stølsveien sørover fra Kjellsbu og inn i Austrebotnen, som er en lukket dalbunn der Elvestølen lå tidligere. Det er trolig svært lite ferdsel inn hit.

Verdivurdering

De markerte stiene sammenfaller med områdene som er registrert som lokalt viktige friluftsområder (se kart, figur 8.2). Lav bruksfrekvens tilsier **liten verdi**, i tråd med verdisetningen av områdene.

8.2.4 Hytter og fritidseiendommer

Langs traseen er det kartlagt til sammen 8 hytter/fritidseiendommer (www.seeiendom.no), disse er markert på kart (figur 8.2):

- To fritidseiendommer på en utstikkende odde i Austgulfjorden noe øst for traseen
- Fem fritidseiendommer på Kjellsbju

- En fritidseiendom i utmarka sør for Kjellsbju og rett nord for Halsane

Verdivurdering

Det er viktig å presisere at det er ikke-økonomisk verdi som her vurderes, i tråd med kriteriene i tabell 8.1. For fritidseiendommer benyttes begge kriteriesettene i tabellen, da disse skiller seg fra annen bebyggelse. Alle hyttene ligger i områder med forholdsvis gode visuelle kvaliteter og med tilgang til friluftsområder, og vurderes generelt til **middels verdi**.

8.2.5 Jakt

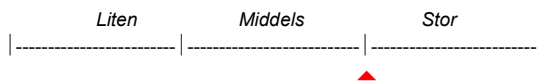
Hjortejakt

Sogn og Fjordane er det fylket hvor det skytes mest hjort (www.ssb.no). Også i Gulen kommune er det hjortejakten som er den primære jakten. Antall felt hjort i Gulen kommune har økt betydelig, fra i underkant av 200 felte hjort pr. år gjennom hele 1980-tallet, til en dobling av dette med rundt 400 felte hjort i årene 2000-2005. Etter en periode uten økning på begynnelsen av 2000-tallet var fellingstallene igjen høye og økende, med 566 felte hjort i 2009 og 628 i 2010. Av total løyve på 748 hjort i hele kommunen for 2014, ble det felt 606, som gir en fellingssprosent på 81 %. Mye av jakten anses som viltpleie for å redusere bestanden til 2006-nivå, og utøves av rettighetshaverne selv. Det er ikke undersøkt i hvilket omfang grunneierne selger jaktrettigheter til andre.

Hjortejakta foregår for det mest i gårdsnære omgivelser, i kulturlandskapet og i lavereliggende daler. I utredningsområdet utpeker først og fremst Kjellsbju og Lisabrekkene seg som de mest aktuelle områdene (se kart, figur 7.1).

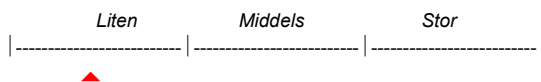
Den delen av influensområdet som ligger i Gulen kommune inngår i Midtre Gulen Hjortevald. Dette storvaldet har i henhold til godkjent driftsplan en årlig kvote på 200 dyr. I 2014 ble det her felt 170 hjort, som gir en fellingsprosent på 85 % (www.hjorteviltregisteret.no). I søknaden for fellingsløyve for driftsplanperioden 2012-2014 (datert 14.05.2012) viser statistikken at det for Kjellsbju/Opdal/Krossvoll (dvs. området fra Austgulfjorden og opp dalen til Kjellsbju) ble felt totalt 44 hjort i perioden 2009-2011. Også i Masfjorden er det mye hjortejakt. I valdet Frøyset – Tangedal ble det tildelt kvote på 35 hjort i 2014 og felt 27 (www.hjorteviltregisteret.no).

Ut fra områdenes egnethet og størrelsen på kvoter og antallet felte hjort, vurderes hjortejakten i utredningsområdet generelt å ha **middels – stor verdi**.

Småviltjakt

Det er ingen opplysninger om tilgjengelig småviltjakt i utredningsområdet i den nettbaserte tjenesten www.inatur.no, som regnes som Norges største markedsplass for jakt, fiske og hytter i norsk natur. I tråd med generell bestandsnedgang, antas det at omfanget av småviltjakt er begrenset. På nettet informeres det om småviltterreng i andre deler av Masfjorden kommune (www.bergfritid.no). På generelt grunnlag antas det at omfanget av småviltjakt i utredningsområdet er begrenset, og vurderes til **liten verdi**.

8.3 Vurdering av omfang og konsekvens

8.3.1 Anleggsfasen

Helikopterstøy, anleggsaktivitet og ferdsel med ATV kan virke skjæmmende og sjenerende for friluftslivet i anleggsfasen. Det vil stort sett være aktivitet i begrensede områder av gangen, slik at man raskt vil kunne bevege seg bort.

Anleggsaktiviteten vil også kunne forstyrre jaktbart vilt og være til hinder for jaktutøvelsen dersom det pågår arbeider i jaktseongen. Også dette vil ha begrenset geografisk avgrensning, og vil trolig ikke være noe stort problem.

8.3.2 Friluftsområder og turstier

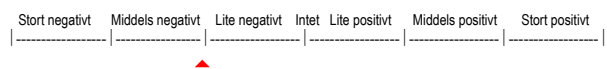
Omtalte turstier sammenfaller med registrerte friluftsområder, og det er her virkningene vil være særlig merkbare. Disse to delverdiene vurderes derfor samlet.

Linja vil ikke være synlig fra stølsveien opp til Haugsstølen (A) før ved aller siste etappe. Linja vil trolig heller ikke være synlig fra bygdeturen i Oppdalsøyra (B). Omfanget vurderes å være intet.

Traseen følger parallelt med stort sett hele stølsveien fra Kjellbju og videre ned Myrdalen (C). Tiltaket medfører her nyetablering av kraftlinje gjennom områder som pr. i dag ikke er berørt av slike, og vil medføre at områdets attraktivitet og opplevelsesverdi generelt blir noe redusert. Bruksmulighetene blir imidlertid ikke endret,

og generelt god linjeføring langs dalfoten gjør at barrierevirkningene stort sett vil være små. Særlig øvre deler av stien går i dag gjennom inngrepssvake områder (INON), og tiltaket vil medføre en endring av denne statusen. Langs den første etappen fram til Bondesteinen vil linja være godt synlig i det åpne landskapet, mens nedover Myrdalen går den gjennom skog som skjærer en del. Stien og linja følger hverandre tettere her, men skogen gjør likevel til at den trolig vil være mye skjermet. I delstrekningene der linja vil være synlig vil også ryddebeltet bidra til å øke inntrykket av naturinngrep som reduserer områdets attraksjonsverdi.

Det er først og fremst områdets attraktivitet og opplevelseskvaliteter langs turstien som blir noe forringet, og omfanget vurderes å være **lite – middels negativt**.

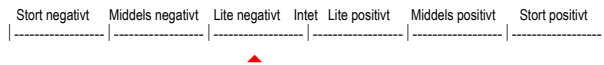
8.3.3 Hytter og fritidseiendommer

De to hyttene på det utstikkende neset i Austgulfjorden har naturlig utsyn både innover og utover fjorden, og over mot Storefjellet på nordsiden og opp mot Varden på sørsiden, der fjordspennmastene vil stå. Hele fjordspennet vil derfor være synlig på rundt 500 meters avstand på det korteste. Fotomontasjen fra Austgulfjorden er tatt fra fotostandpunkt som ligger 450 meter lengre øst, men er likevel representativt i forhold til de visuelle virkningene. Vinkelen i forhold til synlige tiltak vil være noe annerledes. Til tross for avstanden, viser fotomontasjen at områdets opplevelsesverdi vil kunne bli noe redusert. Omfanget vurderes å være **lite negativt**.

Fritidseiendommene på Kjellbju ligger alle like vest for den faste bebyggelsen og på sørvestsiden av Bufjellet. Hyttene vil være mye skjermet mot innsyn til traseen, både av topografi, vegetasjon og øvrig bebyggelse. Den største virkningen for disse hyttene vurderes derfor å være i forhold til tilknyttet friluftsliv og nærturer, som er generelt vurdert i kapittel 8.3.2.

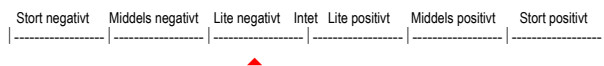
Fritidseiendommen sør for Kjellbju ligger midt i dalgangen, og herfra er det godt og uhindret utsyn mot Kjellbju og Bufjellet. Fotomontasjen fra Halsane viser dette, og illustrerer beliggenheten i forhold til planlagt linje (se vedlegg 11.3). Linja vil ligge i sidefeltet i forhold til det mest naturlige utsynet. Linjeføringen langs dalfoten er god, og hindrer i stor grad visuelle barrierevirkninger. Avstanden er 140 meter på det nærmeste, og omfanget vurderes å være **lite negativt**.

For hytter og fritidseiendommer vil omfanget samlet sett være **lite negativt**.

8.3.4 Jakt

Hjortedyr og annet jaktbart vilt blir ikke sjenert av kraftlinjer, slik at tiltaket ikke vil medføre innskrenket habitat og reduserte jaktmuligheter. Virkningene for jakt i driftsfasen knytter seg derfor til restriksjoner som følge av krav til sikker bakgrunn og tilstrekkelige sikkerhetsavstander. Dette medfører en viss forringelse, men arealet det omfatter er svært lite i forhold til de store jaktterrene. For jakt vil omfanget samlet sett være **lite negativt**.

8.3.5 Sammenstilling av omfang og konsekvens

Verdi, omfang og konsekvens for friluftsliv i influensområdet er sammenfattet i tabell 8.4.

Tabell 8.4. Verdi, omfang og konsekvens for friluftsliv i influensområdet for ny nettilknytning.

Ressurs/område	Verdi	Omfang (negativt)	Konsekvens (negativ)
Friluftsområder og turstier	Liten	Lite – middels	Liten (-)
Hytter og fritidseiendommer	Middels	Lite	Liten – middels (-/-)
Hjortejakt	Middels – stor	Lite	Liten (-)
Småviltjakt	Liten	Lite	Liten – ubetydelig (0/-)

Samlet vurderes tiltaket å medføre **liten negativ konsekvens** for friluftsliv.

9. SAMMENSTILLING AV KONSEKVENSNIVÅ

Tabell 9.1 gir en oversikt over konsekvensvurderingene for de aktuelle utredningstemaene.

Tabell 9.1. Sammenstilling av konsekvensnivå for de ulike temaene.

Tema	Konsekvens
Naturmiljø	Liten negativ (-)
Landskap	Liten negativ (-)
Kulturminner og kulturmiljø	Liten negativ (-)
Jordbruk og skogbruk	Liten – middels negativ (-/--)
Nærmiljø og friluftsliv	Liten (-)

Som sammenstillingen viser, er konsekvensene som følge av den nye nettilknytningen i det store og hele **små**.

10. REFERANSER

- Berg, E. 1996. Estetikk, landskap og kraftledninger. Kraft og miljø nr. 22. NVE.
- Bevanger, K. 1995. Estimates and population consequences of tetraonid mortality caused by collisions with high tension power lines in Norway. *Journal of Applied Ecology* 32: 745-753.
- Bevanger, K. 2011. Kraftledninger og fugl. Oppsummering av generelle og nettspesifikke problemstillinger. NINA Rapport 674.
- Bevanger K. & Brøseth H. 2001. Bird collisions with power lines – an experiment with ptarmigan (*Lagopus* spp.). *Biological Conservation*, 99, 341-346.
- Bevanger, K. & Brøseth, H. 2004. Impact of power lines on bird mortality in a subalpine area. *Animal Biodiversity and Conservation* 27.2.
- Bevanger, K. & Refsnæs, S. 2013. Muligheter og begrensninger for å redusere dødelighet hos fugl som skyldes kollisjoner og elektrokusjon i eksisterende kraftledningsnett i Norge. NINA Rapport 763. 62 s.
- Byrkjeland, S. & Overvoll, O. 2003. Viltet i Masfjorden. Kartlegging av viktige viltområder og status for artene. Masfjorden kommune og Fylkesmannen i Hordaland, miljøvernavdelinga. MVA-rapport 10/2003.
- Direktoratet for naturforvaltning. 2000a. Viltkartlegging. DN-håndbok 11. (Verdi-tabell oppdatert 2007.)
- Direktoratet for naturforvaltning. 2000b. Kartlegging av ferskvannslokaliteter. DN-håndbok 15.
- Direktoratet for naturforvaltning. 2001. Friluftsliv i konsekvensutredninger. Håndbok 18.
- Direktoratet for naturforvaltning. 2004. Kartlegging og verdsetting av friluftsområder. Håndbok 25.
- Direktoratet for naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13-2006, revidert 2007.
- Helle, T. 1991. Kulturlandskap og kulturmarkstypar i Gulen kommune. Sogn og Fjordane distriktshøgskule, Avdeling for landskapsøkologi.
- Jøsok Prosjekt. 2011. Nettilknytning av vindparker i Gulen og Solund. Vurdering av systemløsning og ledningstraseer. Fagrapport. Prosjektansvarlig: Reidar Jøsok. Jøsok Prosjekt AS, Bergen.
- Jøsok Prosjekt. 2013. Nettutredning vindkraftverk Gulen. Sak 2088 Vindkraftverk Gulen, sør for Sognefjorden. Fagrapport. Prosjektansvarlig: Kjetil Andersen. Jøsok Prosjekt AS, Bergen.
- Jøsok Prosjekt. 2015. Nettilknytning av Dalsbotnfjellet vindkraftverk. 132 kV overføringssystem. Fagrapport. Prosjektansvarlig: Kjetil Riseth Heggli. Jøsok Prosjekt AS, Bergen.
- Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.
- Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.
- Lislevand, T. 2004. Fugler og kraftledninger - Metoder for å redusere risikoen for kollisjoner og elektrokusjon. NOF rapport nr. 2 – 2004.
- Mjeldstad, H. & Håland, A. 1987. Konesjonsavgjørende ornitologiske undersøkelser i Kløvtveitvassdraget, Hordaland og Sogn & Fjordane fylker, 1986.

NVE. 2011. Fugl og kraftledninger - Tiltak som kan redusere fugledød. Nettversjon:
<http://www.nve.no/Global/Konsesjoner/Nett/Fugl%20og%20kraftledninger.pdf>

Puschmann, O. 2005. Nasjonalt referansesystem for landskap. NIJOS rapport 10/2005

Riksantikvaren. 2003. Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar.

Statens vegvesen. 2014. Konsekvensanalyser. Håndbok V712.

Steinsvåg, M. J. 2006. Viltet i Gulen. Norsk Viltkompetanse, rapport 2/2006.

Torvik, S. E. 2011. Dalsbotnfjellet vindkraftverk, Gulen kommune, Sogn og Fjordane. Konsekvenser for friluftsliv. Ambio Miljørådgivning AS. Fagrapport nr. 25656-2.

Uttakleiv, L. 2009. Landskapskartlegging av kysten i Sogn og Fjordane fylke. Landskapstypeklassifisering og verdisetting i samband med fylkesdelplan for vindkraft. Aurland Naturverkstad. Rapport 07-2009.

Zephyr AS. 2011. Konsesjonssøknad med konsekvensutredning. Dalsbotnfjellet vindkraftverk i Gulen kommune. Sarpsborg, oktober 2011.

Databaser og nettlenker

Artskart: <http://artskart.artsdatabanken.no/Default.aspx>

Askeladden – Riksantikvarens nettbaserte kulturminnedatabase (krever innlogging): <https://askeladden.ra.no/Askeladden>

Berg Fritid: www.bergfritid.no

Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane: www.fylkesarkiv.no

Fylkesatlas Sogn og Fjordane: www.fylkesatlas.no

Godtur.no – et samarbeid mellom Bedriftsidretten, Finnmarkseiendommen, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Friluftsrådernes Landsforbund og Statskog: www.godtur.no

Hjorteviltregisteret: www.hjorteviltregisteret.no

Inatur: www.inatur.no

Lovdata: www.lovdata.no

Naturbase: <http://kart.naturbase.no/>

NGU: www.ngu.no

Rovbase: <http://www.rovbase.no/>

Se eiendom (Kartverkets nettløsning for eiendomsdata): www.seeiendom.no

Skog og landskap: www.skogoglandskap.no

UT.no – et samarbeid mellom Den Norske Turistforening og NRK: www.ut.no

II. VEDLEGG

Vedlegg 11.1	Fotomontasje ved Austgulfjorden
Vedlegg 11.2	Austgulfjorden, dagens situasjon
Vedlegg 11.3	Fotomontasje Halsane – Kjelbju
Vedlegg 11.4	Halsane – Kjelbju, dagens situasjon

1.1.1 FOTOMONTASJEVED AUSTGULFJORDEN

I 1.2 AUSTGULFJORDEN, DAGENS SITUASJON

I 1.3 FOTOMONTASJE HALSANE - KJELBJU

11.4 HALSANE - KJELBJU, DAGENS SITUASJON

Informasjon om saksgangen og videre saksbehandling kan fås ved henvendelse til NVE:

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 09575
Kontaktperson: Siv Sannem Inderberg
Telefon:
e-post: ssa@nve.no

Ytterligere informasjon om utbyggingsplanene kan fås ved henvendelse til:

Zephyr AS
Postboks 17
1701 SARPSBORG
Telefon: 69 11 25 00
Prosjektleder: Johnny Hansen
Mobil: 90714330
e-post: jh@zephyr.no

Zephyr AS | Post: Postboks 17, N-1701 Sarpsborg | Besøk: Glengsgt. 19, 1701 Sarpsborg
Tlf: 69 11 25 00 | Faks: 69 15 65 12 | www.zephyr.no | post@zephyr.no

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Sveinung Toft	FA - N64	15/637

Saknr	Utval	Type	Dato
092/2015	Formannskapet	PS	02.09.2015
066/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Framlegg til avtale om kjøp av fibernettet til Masfjorden kommune

32T

NOTAT

Kjøpsavtale fib

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

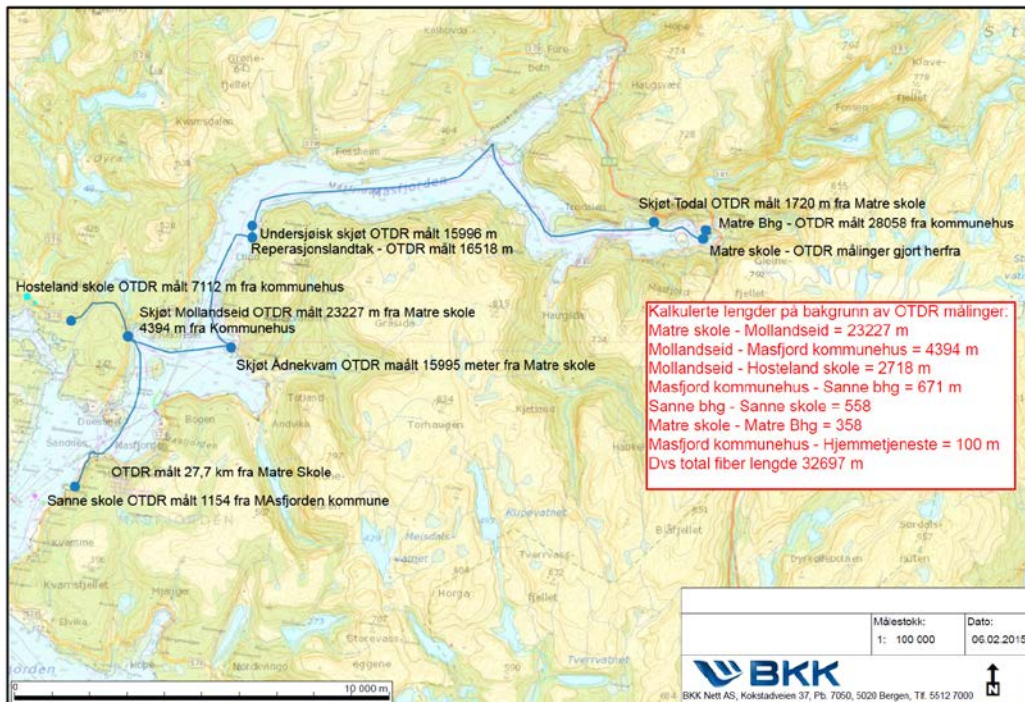
Masfjorden kommune godkjenner at det kommunale fibernettet vert lyst ut for sal.

Salet må skje etter konkurranse i samsvar med regelverket knytt til offentlege kjøp. Formannskapet får fullmakt til å godkjenna konkurransegrunnlaget i eiga sak.

Saksopplysningar:

Bakgrunn og fakta:

I samband med BKK sitt arbeid med å organisera reperasjon av fiberkabelen i 2013 - 2014 kom det opp drøftingar om det var føremålsteneleg å selja fiberkabelnettet til Masfjorden kommune vidare til BKK Fiber AS. Reperasjonen som BKK prosjekterte og organiserte hadde ein kostnad på ca krone 1.200.000,-, og arbeidet med kabelbrotet viste at det er utfordrande for ein kommune å drifta og vedlikehalda eit fibernett av det omfanget Masfjorden kommune har. Kartet nedunder viser utstrekninga av fibernettet som Masfjorden kommune eig, og som forhandlingane med BKK Fiber AS har handla om:

Salsgjenstanden omfattar:

- Alle fiberkablur (ca 32 km), framføringsvegar, skap, noderom osv
- Alle skøytepunkt, termineringspunkt og tilhøyrande termineringsutstyr
- Alle patchpunkt og tilhøyrande patchsnorer/utstyr

I avtalen som vart framforhandla i punkt 6, har Masfjorden kommune sikra seg vederlagsfri rett til noverande bruk av to fiberpar (fire fibre) i ti (10) år, slik at kommunen skal få dekkja sitt pårekelege behov for fiberkapasitet i denne avtaleperioden. Desse fibrane skal berre kunna nyttast til kommunen sitt behov til bruk for kommunikasjon til eigne lokasjonar (bygningar), samt til Nettstar AS sitt bruk innanfor sine gjeldande fire lokasjonar.

Masfjorden kommune har i tillegg sikra seg ein opsjon til å nytta sine to fiberpar i ytterlegare 10 år, til ein pris på maksimum krone 200.000,- per år. Nettstar AS må då sjølv framforhandla ny avtale for sine fire område. I avtalen går det fram at BKK sine intensjonar er å vidareutvikla fibernettet i Masfjorden, og byggja ny leidning over Fensfjorden til Mongstad.

Etter at drøftingane med BKK Fiber vart avslutta før sommarferien, har rådmannen teke kontakt med advokat Robert Myhre i Wahl-Larsen Advokatfirma AS, for å få vurdert om avtalen er innanfor regelverket knytt til offentleg kjøp og offentleg støtte. I notat av 24. august 2015 konkluderer Robert Myhre at det er ein reell risiko for at verdien av denne infrastrukturen er høgare enn det BKK Fiber AS skal betala. Han kan difor ikkje utelukka at salet er i strid med regelverket om offentleg støtte. For å avklara dette nærmare, rår han til at kommunen eventuelt innhenter to separate takstar.

Vidare har han vurdert avtalen opp mot regelverket knytt til offentlege kjøp, og konkluderer her med avtalen utan særleg tvil kan reknast som eit offentleg kjøp av ei teneste, og difor vert omfatta av forskrift om offentlege kjøp.

Ut frå dette konkluderer han med at dersom avtalen vert inngått, kan det medføra krav om at BKK Fiber AS må tilbakebetala støttebeløpet til kommunen. Vidare kan kommunen få gebyr av domstol for å ha brote regelverket, samt at avtalen kan verta forkorta eller kjent ugyldig.

Rådet til advokat Myhre er at salet ikkje bør gjennomførast utan at det vert gjennomført ein konkurranse i samsvar med regelverket. Kommunen vert og råda til å innhenta takst på fibernettet før konkurransen eventuelt vert starta opp. Avtalen med BKK Fiber bør difor ikkje slutførast.

Myhre meiner at ei eventuell utlysing med open konkurranse bør ha som føresetnad at den som skal levera internettsambandet til kommunen, også må kjøpa fibernettet.

Vurdering

Rådmannen meiner at det er ein balansert avtale som ligg føre, og at Masfjorden kommune ved sal kan unngå risikoen eit eigarskap gjer, samt spara ressursar med å drifta og reparera nettet. Nettet vart bygd ut i perioden 2006 – 2007, og vert snart 9 år. Det er og vanskeleg å vurdere levetida til denne typen fiberkabel, som for det meste ligg i sjøen. Sjansen er sannsynlegvis størst for at det kan skje nye uhell, jf. det ein opplevde i november 2011, og at kommunen i slike tilfeller risikerer å sitja igjen med store utgifter. Masfjorden kommune har og ei forplikting til å ivareta Nettstar AS sine interesser, jf. ein eigen avtale frå 25. november 2005. Denne avtalen vil gå ut 25. november 2015. Det har i drøftingane med BKK Fiber AS difor vore viktig for kommunen å ivareta interesseane til Nettstar AS på ein god måte, slik at deira kundar i Masfjorden ikkje skulle få endra rammevilkår over natta.

Det er sjølvsagt fordelar med å eiga og drifta nettet sjølv også, mellom anna den fridomen kommunen har til å byggja ut nye lokasjonar og gjera naudsynte tilpassingar i systemet utan å måtta forhalda seg til andre partar. Ved sal vert kommunen ein vanleg storkunde, og dei årlege kostnadane kommunen får, vil etter kvart verta på reine marknadsmessige vilkår.

Risikoen for høge framtidige driftskostnader og uforutsette kostnader knytt til linjebrot eller større reparasjonar, gjer at rådmannen likevel finn det føremålsteneleg å tilrå sal av fibernettet.

Notatet frå advokat Robert Myhre viser at direkte sal til BKK Fiber AS, vil koma i konflikt med regelverket om offentleg støtte og offentleg kjøp, og at avtalen slik den no ligg føre difor ikkje bør inngåast. Rådmannen vil difor rå til at om kommunen ønskjer å selja denne infrastrukturen, må det skje etter ei utlysing med open konkurranse etter regelverket om offentleg kjøp av tenester, og med føresetnad at den som skal levera internettsambandet til kommunen, også må kjøpa fibernettet.

Konklusjon:

Ønskjer kommunestyret å selja fibernettet, må det lagast ei eiga sak om dette, med naudsynt kravspesifikasjon og drøfting knytt til vilkår for salet, og dette må lysast ut i samsvar med regelverket om offentleg kjøp.

Formannskapet - 092/2015

FS - behandling:

Ordfører Karstein Totland orienterte om saka.

Saka vart drøfta.

Røysting:

Framlegg til vedtak frå rådmannen vert samrøystes tilrådd til kommunestyret.

FS - vedtak:

Masfjorden kommune godkjenner at det kommunale fibernettet vert lyst ut for sal.

Salet må skje etter konkurranse i samsvar med regelverket knytt til offentlege kjøp. Formannskapet får fullmakt til å godkjenna konkurransegrunnlaget i eiga sak.

NOTAT

Fra: Robert Myhre
Sak nr: 201500414
E-post:
Dato: 24. august 2015

Til: Masfjorden kommune
Att: Ass. Rådmann Sveinung Toft
E-post: Sveinung.Toft@masfjorden.kommune.no

Jeg viser til telefonsamtale, og til mottatt e-post, der jeg er bedt om å vurdere fremforhandlet avtale med BKK Fiber AS opp mot regelverket for offentlige anskaffelser.

1. Bakgrunn

Avtalen gjelder salg av det kommunale fibernettet. Det meste av nettet ligger som fjordkabler, men i tillegg er det bredbånd inn til skoler, kommunehus og andre kommunale bygninger. Verdien på nettet er usikkert, men det er avtalt en pris på kr. 1.250.000,-. Kostnaden i 2006 var på kr. 2 mill.

I tillegg skal Masfjorden ha gratis bredbånd i 10 år, samt rett til å tilby gratis bredbånd til et annet selskap som kommunen har avtale med. Dette selskapet leverer bredbånd til private husstander. Kommunen vil med dette slippe drift av fibernettet, og trenger ikke å bruke ressurser på arbeid med reparasjoner, nyinvesteringer mv.

Spørsmålet er om den kommunale infrastrukturen kan selges, eller om EØS-reglene for offentlig støtte er til hinder for dette.

2. Er avtalen støtte?

Wahl-Larsen Advokatfirma AS

Første problemstilling blir om avtalen kan omfattes av forbudet mot konkurransevridende støtte, jf. EØS-avtalens art. 61.

Det er uklart hvilken økonomisk verdi infrastrukturen har. Siden det heller ikke har vært noen konkurranse om kjøp av nettet, er det derfor en reell risiko for at verdien på nettet kan overstige det BKK Fiber AS vil betale. I så fall vil dette i utgangspunktet anses for å være offentlig støtte, som rammes av EØS-avtalens art. 61 om forbud mot konkurransevridende støtte. Siden verdien ikke er kjent, er det heller ikke mulig å vurdere om støtten eventuelt er så liten at den kan falle inn under unntaket for bagatellmessig støtte.

For å unngå spørsmål om støtte, bør kommunen følge ESAs retningslinjer for salg av fast eiendom. Dette innebærer at det innhentes en takst fra en uavhengig ekspert.

Retningslinjene forutsetter imidlertid at taksten skal innhentes før salgsforhandlingene med potensielle kjøpere begynner. Det er derfor vanskelig å oppfylle retningslinjene fullt ut. Jeg vil derfor anbefale at kommunen eventuelt innhenter to separate takster for å kompensere for dette.

3. Er avtalen offentlig anskaffelse?

Neste spørsmål er om avtalen skal anses for en offentlig anskaffelse. En offentlig anskaffelse er i forskrift om offentlige anskaffelser § 1-3 (1) definert som tildeling av offentlige kontrakter om levering av varer, tjenester eller utførelse av bygge- og anleggsarbeider. I denne sammenheng er det eventuelt et spørsmål om det foreligger anskaffelse av en tjeneste.

I avtalen er det forutsatt at kommunen skal ha vederlagsfri rett til å benytte fire fibre i 10 år. Leverandøren forplikter seg til å gjøre tilgjengelig teknologi og løsninger, slik at kommunen får dekket sitt påregnelige behov for kapasitet.

Etter utløpet av perioden på 10 år, har kommunen rett til å forlenge bruken av to fibre i ytterligere 10 år, til en årlig kostnad på maksimalt kr. 200.000,- (indeksregulert).

Vederlaget for bruken de første 10 år må antas å ligge innbakt i kjøpesummen, slik at kjøpesummen ville vært høyere dersom kommunen betalte markedspris for internettbruken. Vederlaget for de neste 10 årene følger direkte av avtalen.

Jeg anser det derfor ikke for særlig tvilsomt at det foreligger levering av en tjeneste (internett) mot betaling, og at denne delen av avtalen omfattes av forskrift om offentlige anskaffelser.

4. Konsekvenser av å inngå avtalen

Dersom avtalen inngås, og den viser seg å være i strid med regelverket for offentlig støtte, kan dette gi krav om at BKK Fiber AS skal tilbakebetale støttebeløpet til kommunen. Hvilke konsekvenser dette kan få for avtalens gyldighet er noe uklart, men dette kan potensielt være en bristende forutsetning for leverandøren.

Dersom avtalen er i strid med regelverket for offentlige anskaffelser, kan en domstol illegge kommunen overtredelsesgebyr. I tillegg kan avtalen enten bli forkortet eller kjent ugyldig.

5. Anbefaling

Etter min vurdering kan avtalen rammes av forbudet mot offentlig støtte, og den vil nok så klart rammes av regelverket for offentlige anskaffelser.

Dersom avtalen går klar av regelverket for offentlig støtte, er dette ikke til hinder for at avtalen kan komme i konflikt med regelverket for offentlige anskaffelser.

Dersom det gjennomføres en konkurranse i tråd med regelverket for offentlige anskaffelser, vil dette normalt være tilstrekkelig til å utelukke at det foreligger offentlig støtte. Dette fordi en konkurranse vil kunne utelukke salg til under markedspris. I så fall vil det normalt ikke være nødvendig å følge ESAs retningslinjer for salg av fast eiendom. Jeg anbefaler likevel å innhente en takst på fiberanlegget før konkurransen gjennomføres.

Basert på dette vil jeg anbefale at kommunen ikke inngår den planlagte avtalen. I stedet bør kommunen utlyse en åpen konkurranse etter anskaffelsesregelverket, der det forutsettes at den som leverer internettforbindelse til kommunen også må gi bud på å kjøpe fibernettet. BKK Fiber AS kan inngi tilbud i en slik konkurranse.

WAHL-LARSEN ADVOKATFIRMA AS

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'R. Myhre', written over the company name.

Robert Myhre

Advokat

AVTALE

om kjøp av fibernett mv.

mellom

Masfjorden kommune

og

BKK Fiber AS

Denne avtale ("**Avtalen**") er inngått mellom:

- (1) Masfjorden kommune, org nr. ("**Selger**" og/eller "**MK**") og
- (2) BKK Fiber AS, org nr. 995 584 859 ("**Kjøper**" og/eller "**BKKF**").

i fellesskap betegnet som "Partene".

1 BAKGRUNN

Masfjorden Kommune eier et lokalt fibernett i kommunen. BKKF er et regionalt fiberselskap som eier og drifter fibernett i forskjellige kommuner i Hordaland. Kjøper ser et potensiale for å forsterke og videreutvikle fibernettet i Masfjorden.

Partene har gjennom forhandlinger blitt enige om at BKKF skal kjøpe Masfjorden kommune sitt fibernett i Masfjorden.

2 SALGSGJENSTAND

2.1 Angivelse av salgsgjenstanden

Selger skal pr Overdragelsesdagen (som definert i pkt. 4.1) selge og Kjøper skal kjøpe fibernettet, i Masfjorden med alle tilhørende eiendeler og rettigheter («Salgsgjenstanden»).

En nærmere spesifisering av de eiendeler og rettigheter som inngår i Salgsgjenstanden er inntatt i Bilag 1. Spesifikasjonen er ikke uttømmende hva gjelder eiendeler og rettigheter.

2.2 Forpliktelser som følger med Salgsgjenstanden

BKKF trer inn i Masfjorden kommune sine forpliktelser slik det fremkommer her:

Oppstilling av forpliktelser som overtas av BKKF:

- Følgende forpliktelser overtas av BKKF ved overtagelse av salgsgjenstanden, jfr Bilag 2.
- Vederlag til eier av fremføringsveier (stolper) p.t. kr **xx.xx,-** pr år. (68 stolper) a kr 60.

Ut over dette har ikke BKKF overtatt noen forpliktelser.

3 KJØPESUM OG OPPGJØRET

3.1 Kjøpesummen

Kjøpesummen for Salgsgjenstanden er NOK 1.200.000 ("Kjøpesummen").

Kjøpesummen skal betales ved Kjøpers overtagelse av Salgsgjenstanden xx.xx.2015

Kjøpesummen skal overføres til Selger konto: 3201.48.54958 i samsvar med det avtalte.

Partene er enige om at Avtalen innebærer overdragelse av virksomhet som er fritatt for merverdiavgift i henhold til merverdiavgiftsloven § 6-14. Skulle avgiftsmyndighetene bestemme at salget likevel er merverdiavgiftspliktig, skal Kjøper i tillegg til Kjøpesummen betale den pliktige merverdiavgiften til Selger forutsatt at Kjøper får fradrag for denne merverdiavgift.

4 GJENNOMFØRING AV OVERDRAGELSEN AV SALGSGJENSTANDEN

4.1 Tidspunkt

Tidspunktet for gjennomføring av overdragelse av Salgsgjenstanden er 30.04.2015, (Overdragelsesdagen).

4.2 Gjennomføring

Masfjorden Kommune skal overlevere all dokumentasjon av nettet og aktiva i god tid før overdragelsen. Masfjorden Kommune skal i samarbeid med BKK varsle kunder om forestående endringer, og i den grad det er nødvendig bistå ved konvertering av kunder.

Masfjorden Kommune stiller ressurser til disposisjon for å dokumentere salgsgjenstanden, herunder fibernett, disposisjoner i dette, kunder og utstyr.

4.3 Salgsgjenstandens avkastning og kostnader

Selger har rett til den avkastning Salgsgjenstanden gir frem til og med dagen før Overdragelsesdagen. Til samme tid svarer Selger for kostnadene ved Salgsgjenstanden.

5 SELGERS GARANTIER OG MANGELSANSVAR

Salgsgjenstanden skal overtas av Kjøper i den stand som det var ved Kjøpers forutgående besiktigelse («som den er»), med alle rettigheter slik det har tilhørt Selger og fri for heftelser for eksempel pant/pengeheftelser, og annet som kan medføre økte kostnader eller ulemper for kjøper. Selger garanterer for øvrig:

- (a) At Selger er eier av Salgsgjenstanden og har alle de rettigheter, som knytter seg til Salgsgjenstanden.
- (b) At Selger ikke har noen ansatte i tilknytning til salgsgjenstanden som kan kreve ansettelse hos Kjøper på grunn av overdragelsen av Salgsgjenstanden.
- (c) At Selger ikke er kjent med at det foreligger skriftlige pålegg mv. fra offentlige myndigheter som gjelder Salgsgjenstanden som ikke er utført, betalt eller lignende, og at det heller ikke er grunn til å forvente slike.
- (d) At Selger ikke er kjent med krav eller rettigheter (verken privatrettslig eller offentligrettslig) som kan begrense Salgsgjenstandens bruk eller utnyttelse, eller redusere verdien.
- (e) At Selger overholder og vil frem til Overdragelsesdagen overholde alle lover, forskrifter, myndighetsvedtak, avtaler og tillatelser fra offentlige myndigheter med betydning for Salgsgjenstanden.
- (f) At Selger har gitt til Kjøper fullstendige opplysninger om alle forhold ved Salgsgjenstanden som evt. ellers kan begrense Salgsgjenstandens bruk eller utnyttelse for Kjøper eller medføre kostnader, herunder knyttet til eventuell forurensning.
- (g) At Kjøper gjennom Avtalen overføres alle eiendeler og rettigheter som er nødvendig for fortsatt drift/bruk av Salgsgjenstanden slik den har vært drevet.
- (h) At Salgsgjenstanden i perioden fra signering av Avtalen til Overdragelsesdagen drives på sedvanlig måte, herunder at ingen vesentlige avtaler inngås, heves, endres eller sies opp, og at det i samme periode ikke treffes andre for Salgsgjenstanden vesentlige avgjørelser uten Kjøpers skriftlige samtykke, samt at Selger opprettholder den tekniske tilstand på Salgsgjenstanden og retter evt. feil som måtte oppstå.

Kjøper kan ikke fremme noen form for krav overfor Selger, herunder garantikrav etter dette punkt, tilknyttet forhold Kjøper ble kjent med i forbindelse med sin gjennomgåelse av Salgsgjenstanden før signering av Avtalen.

Dersom det fra Kjøpers side avdekkes mangler og/eller brudd på Selgers garantier plikter Kjøper å reklamere skriftlig til Selger innen ett år etter overdragelsesdagen. Kjøper kan i tilfelle fremsette misligholdsbeføyelser etter gjeldende rett, slik som rettingskrav, erstatning, motregning og eventuelt hel eller delvis heving ved vesentlig mislighold.

Dersom melding om reklamasjon meddeles etter fristen som angitt i avsnittet ovenfor, taper Kjøper sin rett til å gjøre mangelen og/eller garantibruddet gjeldende.

6 MASFJORDEN KOMMUNE SIN RETT TIL BRUK AV FIBRE

Masfjorden kommune har vederlagsfri rett til nåværende bruk av to fiberpar (fire fibre), i ti (10) år, i det fibernettet som overdras i samsvar med det som fremkommer i beskrivelsen i Bilag 3. BKK skal gjøre tilgjengelig teknologi (CWDM¹) og løsninger slik at kommunen får dekket sitt påregnelige behov for kapasitet i avtaleperioden. Fibrene skal kun benyttes til Masfjorden Kommune sitt eget bruk for kommunikasjon til egne kommunale lokasjoner, og til Nettstar AS sitt bruk innenfor gjeldende fire lokasjoner. Det er en forutsetning for bruksretten at bruken ikke medfører kostnader for BKKF eller kommer i konflikt med BKKF sin bruk av Salgsgjenstanden, eller reduserer BKKs inntektspotensial. Fibrene kan ikke helt eller delvis overdras til andre.

Alt fremtidig arbeid knyttet til Masfjorden Kommune og Nettstar AS sin bruk av fibre skal utføres i regi av BKK, men bekostes av Masfjorden Kommune eller Nettstar AS. Eksempler er bygging av nye aksesser til kommunale lokasjoner, eller basestasjoner i strøk uten annen dekning. For øvrig skal Masfjorden Kommune og Nettstar AS bekoste forholdsmessig andel ved nødvendige endringer i anlegget på den aktuelle strekning. Masfjorden Kommune og Nettstar AS har selv ansvar for drift og forvaltning av sine egne fibre, og sitt eget utstyr tilknyttet fiberen.

6.1. Utvikling av fibernettet

BKK har intensjoner om å videreutvikle fibernettet i Masfjorden. Herunder bygge redundans fra Masfjordnes over fjorden til Mongstad. Dette forutsetter imidlertid en kommersiell avtale mellom kommunen og BKK for betaling for kapasitet i denne fiberkabelen, slik at utbyggingen og forbedringen av fibernettet i Masfjorden kan forsvares økonomisk.

6.2. Forlengelse av bruksrett

Etter utløpet av 10 års perioden, har Masfjorden Kommune rett til å forlenge nåværende bruk av kommunen sitt ene fiberpar (to fibre), i ti (10) år, til en årlig kostnad på maksimum kr 200.000,- (årlig indeksregulert etter kroneverdi av 01.01.2015) , så lenge det aktuelle nettet består.

---

¹ CWDM: Coarse Wavelength Division Multiplexing – utstyr for å øke kapasiteten i en fiberkabel

6.3. Mislighold av bruksrett

Ved vesentlig mislighold av denne bruksretten, bortfaller bruksretten dersom misligholdet ikke opphører etter at det er påtalt.

7 KONKURRANSEKLAUSUL

I perioden der Masfjorden Kommune har fri tilgang til fibre i kabelen forplikter de seg til å unnlate å konkurrere med BKK i dette markedet.

8 KONFIDENSIALITET

Partene har taushetsplikt knyttet til Avtalen med unntak av (i) forhold som er offentlig kjent eller tilgjengelig, eller (ii) som Partene plikter å opplyse i henhold til den på det aktuelle tidspunkt gjeldende lovgivning.

9 LOVVALG OG TVISTELØSNING

Alle forhold tilknyttet Avtalen reguleres av norsk rett.

Enhver tvist som måtte oppstå med tilknytning til Avtalen og som ikke Partene klarer å løse i minnelighet, skal avgjøres ved ordinær rettergang med Salgsobjektet som avtalt verneing.

* * *

Avtalen er utstedt i 2 eksemplarer, hvor Partene har mottatt hvert sitt.

Masfjordnes 30.06.2015

Masfjorden kommune

BKK Fiber AS

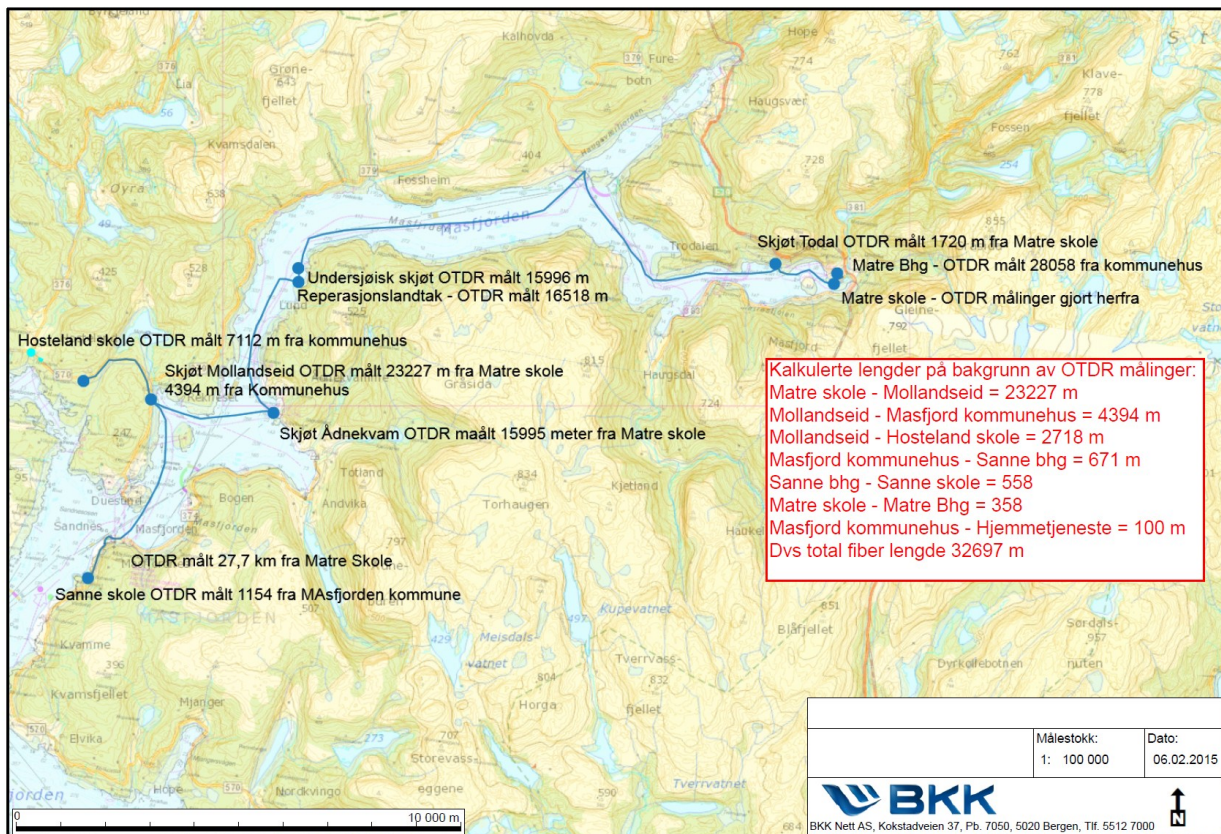
Bilag:

Bilag 1: Spesifikasjon av salgsgjenstanden

Bilag 2: Forpliktelser som BKKF overtar

Bilag 3: Nærmere beskrivelse av Masfjorden kommune sin rett til bruk av fiberpar i Salgsgjenstanden

Figur 2: Geografisk utstrekning av fibernet i Masfjorden Kommune

Fiberkabelen lagt av Masfjorden kommune er endret som følge av avrivning av kabel ved etablering av oppdrettsanlegg ved Mollandseid. Dette er beskrevet i rapport fra BKK av 14. September 2014..

Aksesser:

Aksessnett Matre:

- Matre skole (fiber)
- Indre Masfjorden barnehage (fiber)
- Kontor i BKK brakke

Aksessnett Sandnes:

- Kommunehuset (fiber)
- Sandnes skule (fiber)
- Sandnes barnehage (fiber)
- Sandnes heimeteneste (fiber)
- Sandnes kyrkje (trådløs link fra Kommunehuset)

Aksessnett Nordbygda:

- Nordbygda skole
- Nordbygda barnehage
- Helsetunet
- Masfjorden sjukeheim

Aksessnett Hosteland:

- Hosteland skole

Bilag 2:

Forpliktelser som BKKF overtar:

- Vei omlegges på Sandnes eventuell flytting av nett må påregnes
- Fellesføringsavtale Telenor evt. andre

Bilag 3:

Nærmere beskrivelse av Masfjorden kommune sin rett til bruk av fiberpar i Salgsgjenstanden:

Som en del av avtalen gis Masfjorden kommune tilgang til fortsatt bruk av fiberpar i de kablene som BKK overtar som en del av transaksjonen.

Spesifikasjon av strekninger:

Aksessnett Matre (1 fiberpar):

- Matre skole (fiber)
- Indre Masfjorden barnehage (fiber)
- Kontor i BKK brakke

Aksessnett Sandnes (1 fiberpar):

- Kommunehuset (fiber)
- Sandnes skule (fiber)
- Sandnes barnehage (fiber)
- Sandnes heimeteneste (fiber)
- Sandnes kyrkje (trådløs link fra Kommunehuset)

Aksessnett Nordbygda (1 fiberpar):

- Nordbygda skole
- Nordbygda barnehage
- Helsetunet
- Masfjorden sjukeheim

Aksessnett Hosteland (1 fiberpar):

- Hosteland skole

Sakspapir

Saksbehandlar	Arkiv	ArkivsakID
Svein Helge Hofslundsengen		15/672

Saknr	Utval	Type	Dato
093/2015	Formannskapet	PS	02.09.2015
067/2015	Kommunestyret	PS	10.09.2015

Uttale til høyring om eigedomsskatt på arbeidsmaskiner mm. i verk og bruk

32T

Høringsnotat om

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Masfjorden kommune er i mot forslaget om endringar i eigedomsskattelova som inneberer å unnta produksjonsutstyr og – installasjonar frå beskatning, og høyringsframlegget avviklar langt på veg eigedomsskatt på verk og bruk. Årsaka er at kommunen vil tape store inntekter, estimert til kr 5,5 – 8 millionar pr år., samt at endringsframlegget vil gjere eigedomsskatt berre på vasskraftanlegg svært sårbart og utsatt for press for å harmoniserast med næringslivet elles.

Saksopplysningar:

Bakgrunn

Finansdepartementet har sendt på høyring forslag om endring i reglane om eigedomsskatt på arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eigedomsskatt til kommunane (eigedomsskattelova).

Etter gjeldande reglar skal arbeidsmaskiner mv. takast med i eigedomsskattegrunnlaget når det anses å være "ein part av sjølvte føretaket". Regelen har blitt vidareutvikla gjennom rettspraksis. I kva grad arbeidsmaskiner mv. skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget, beror på ein skjønnsmessig heilheitsvurdering. Regelen er kritisert for å være skjønnsmessig og skape uforutsigbarhet.

I høringsnotatet legger departementet fram to alternative forslag. *Alternativ 1* innebærer at produksjonsutstyr og –installasjoner skal fritas for eiendomsskatt, mens *alternativ 2* ikke bare fritar slikt utstyr, men også innebærer at verk og bruk opphører som egen kategori med den følge at slike eiendommer eiendomsbeskattes som alminnelig næringsseiendom.

Forslagene får ikke betydning for fastsettelsen av eiendomsskattegrunnlaget for

vannkraftanlegg.

Vurdering

Dersom høyringa og forslag om endring i eigedomsskattelova vert gjennomført vil dette medføre reduserte eigedomsskattinntekter til Masfjorden kommune- dette til tross for at framlegget ikkje inneber konsekvensar for eigedomsskatt på «vannkraftanlegg». Litt over 2 mill.kr. av eigedomskattesatten 2014 kom frå anna verk og bruk enn vasskraft, og tapet ligg i storleiken 0,5 – 2,2 mill.kr. pr. år.

Verdi og taksering av kraftliner er ikkje gjort den seinare tid, og planen var å gjere det i samband med nye linetrasen Modalen – Mongstad vart utbygt, og med trafostasjon Haugsvær, og har stipulert auke i eigedomsskatt kraftliner & trafo frå noverande om lag 500.000 pr. år til nærare 5 mill.kr. årleg, og desse midlane kan ein sjå langt etter om forslaget vert gjennomført.

Framtidig inntektstap utgjer såleis 5,5 – 8 mill.kr. for Masfjorden kommune. Vidare vil ein forventa at det blir eit kraftig press frå kraftbransjen mot myndigheitene om «vannkraftanlegg» vert det einaste område som vert skjerma ved endringsframlegget, for å få oppheva denne særordninga og likestillast med andre område i Norge.

Regelverket rundt eigedomsskatt på verk og bruk har stått fast i meir enn 120 år, og vore

ei viktig inntektskjelde for kommunar som har som oppgåve å gi innbyggjarane best mogleg tenester. Den kommunale beskatningsretten er ein viktig del av det lokale sjølvstyret.

Høve til å skrive ut eigedomsskatt er blant anna ein kompensasjon for kommunar som frigjer

areal og naturressursar til etableringar. Dersom denne moglegheita vert fjerna, vil kommunen sitte att med berre ulempene av at ein har gitt avkall på naturområder. Dette vil igjen kunne medføre at ein er langt mindre positiv ved seinare nyetablering og revideringar av noverande anlegg, kraftliner og installasjonar etc.

Uttale

På LVKs landsmøte den 21. august ble følgjende resolusjon vedtatt av landsmøtets 350 deltagere.

Landsmøtet ber Regjeringen forkaste forslaget til endringer i reglene om eiendomsskatt på verk og bruk

Finansdepartementets forslag 18.juni 2015 til endringer i reglene om eiendomsskatt på verk og bruk vil medføre inntektstap i størrelsesorden 1,5 - 2 milliarder kroner årlig for om lag 340 kommuner. Forslaget undergraver prinsippet om lokal beskatningsrett, og er dermed et inngrep i lokaldemokratiet.

Forslaget til endringer i eiendomsskatt på verk og bruk går betydelig lenger enn det Regjeringen varslet i Sundvolden-erklæringen, hvor det heter at regjeringen vil frita fastmonterte, ikke-integrerte maskiner. I høringsforslaget foreslås i realiteten en avvikling av

hele ordningen med eiendomsskatt på verk og bruk. Landsmøtet viser til Regjeringens løfter i erklæringen om å styrke kommunenes egne inntektsgrunnlag og løftet om at kommunene skal få beholde en større del av inntekter fra virksomheten som skjer lokalt.

Landsmøtet vil påpeke at gjeldende ordning om eiendomsskatt på verk og bruk er vesentlig mer robust og treffende enn å gi kommunene en andel av selskapsskatten. Mens eiendomsskatten er knyttet til det stedbundne anlegg, vil selskapsskatten bli utmålt på konsernnivå.

Selv om det i høringsnotatet er gjort unntak for kraftproduksjonsanlegg, vil forslaget i stor grad ramme LVKs medlemskommuner. Det gjelder både kommuner med vindkraftanlegg, kommuner med kraftledninger og kommuner med andre verk og bruk. Det må derfor antas at samtlige av LVKs medlemskommuner vil rammes av forslaget.

Forslaget innebærer en dreining av offentlige inntekter fra kommunesektoren til staten. I høringsnotatet er det opplyst at selskapsskatten på statens hånd vil øke med 300 millioner kr årlig. I tillegg vil forslaget innebære betydelige skattelettelser for statsbedrifter som Statnett, Statkraft og Statoil. Disse skattelettelsene gir rom for økte utbytter til staten. Statnett alene vil få en skattelettelse på om lag 150 millioner kroner årlig, og samlet vil staten trolig tjene henimot 1 milliard kroner årlig på forslaget. – Landsmøtet kan ikke se at en slik dreining av offentlige inntekter fra kommunesektoren til staten er et uttrykt ønske med forslaget.

Landsmøtet anser forslaget som et brudd på den samfunnskontrakten som er inngått mellom staten og kommunene ved avståelse av verdifulle naturressurser til store kraftledninger og vindkraftanlegg. Et viktig element i konsesjonsmyndighetenes begrunnelse i slike saker, er rutinemessig at den berørte kommune vil motta betydelige eiendomsskatteinntekter. Verken for kraftlinjer eller vindkraftanlegg foreligger det andre ordninger som tilgodeser den berørte kommune. Mange kommuner har gitt sin tilslutning til slike utbygginger utelukkende i tillit til de eiendomsskatteinntekter man ble forespeilet fra staten. Og ordningen med eiendomsskatt på verk og bruk har eksistert i mer enn hundre år.

Det er påpekt at gjeldende eiendomsskatteordning kan inneholde en uheldig belastning for yngre og små bedrifter. Landsmøtet vil påpeke at eiendomsskatteloven allerede i dag inneholder ordninger som vil kunne tilgodese denne type bedrifter, for eksempel regler om bunnfradrag og fritak for eiendomsskatt for yngre boliger. Slike ordninger kan vurderes innført for de nevnte bedrifter. Landsmøtet viser videre til at takseringsregler kan inntas i nasjonale forskrifter for å unngå mulig forskjellsbehandling eller en oppfatning av uforutsigbarhet.

Hver krone i eiendomsskatt går til velferdstjenester for kommunenes innbyggere. En avvikling av eiendomsskatt på verk og bruk vil kunne føre til et press på kommunene for økt eiendomsskatt på andre eiendomsskatteobjekter, som boliger, fritidseiendommer og næringseiendommer.

Høyring

Høringsfristen er 18. september 2015. For å avgi høringsuttalelse, gå til høringen på www.regjeringen.no og bruk den digitale løsningen for høringsuttalelse.

Fakta

viser til høringsnotatet

Konklusjon

Masfjorden kommune går imot forslaget og ber regjeringa å droppe dei føreslåtte endringane i eigedomsskattelova.

Formannskapet - 093/2015

FS - behandling:

Ordførar Karstein Totland orienterte om saka.

Saka vart drøfta.

Røysting:

Framlegg til vedtak frå rådmannen vert samrøystes tilrådd til kommunestyret.

FS - vedtak:

Masfjorden kommune er i mot forslaget om endringar i eigedomsskattelova som inneberer å unnta produksjonsutstyr og – installasjonar frå beskatning, og høringsframlegget avviklar langt på veg eigedomsskatt på verk og bruk. Årsaka er at kommunen vil tape store inntekter, estimert til kr 5,5 – 8 millionar pr år., samt at endringsframlegget vil gjere eigedomsskatt berre på vasskraftanlegg svært sårbart og utsatt for press for å harmoniserast med næringslivet elles.

Sak:12/388

18.06.2015

Høringsnotat - Eiendomsbeskatning av arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk

Innhold

1	Innledning og sammendrag	2
2	Gjeldende rett	5
2.1	Nærmere om begrepet ”verk og bruk”	6
2.2	Arbeidsmaskiner mv. i ”verk og bruk”	8
2.3	Verdsettelse.....	10
2.4	Næringseiendom	12
2.5	Differensiert eiendomsskattesats	13
2.6	Kraftverk.....	13
3	Vurderinger og forslag	14
3.1	Behov for endring av bestemmelsen om eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk	14
3.2	Alternativ 1: Produksjonsutstyr og –installasjoner skal ikke eiendomsbeskattes .	16
3.3	Vurdering av om avgrensningen av eiendomsskattegrunnet bør baseres på plassering i skattemessig saldogruppe	19
3.4	Nærmere om produksjonsutstyret og -installasjonene.....	21
3.5	Alternativ 2: Fjerne verk og bruk som en egen kategori i eiendomsskatten med den følge at slike anlegg skattlegges som alminnelig næringseiendom.....	23
3.5.1	Eiendomsskattegrunnet	24
3.5.2	Verdsettelse	25
3.5.3	Utskrivingsalternativer	26
3.5.4	Differensiert eiendomsskattesats.....	26
4	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	27
5	Ikrafttredelse og overgangsregel	28
6	Lovforslag	29

1 INNLEDNING OG SAMMENDRAG

I Sundvolden-erklæringen har regjeringen gitt uttrykk for et ønske om å fjerne eiendomsskatten på maskiner. I tråd med dette sender departementet nå på høring forslag til endringer i regelen om eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk. Endringene som foreslås vil gi bedre forutberegnelighet ved utskrivningen av eiendomsskatt både for

kommunene og de eiendomsskattepliktige, og samtidig innebære en betydelig lettelse i skattebyrden for mange bedrifter. Motsatsen er en betydelig reduksjon i mange kommuners eiendomsskatteinntekter.

Eiendomsskatt er en skatt som kan skrives ut på fast eiendom. Utgangspunktet i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eiedomsskatt til kommunane (eiedomsskattelova) er derfor at løsøre ikke skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget. For næringseiendommer kategorisert som ”verk og bruk”, skal imidlertid arbeidsmaskiner mv. medtas i grunnlaget når de anses å være ”ein part av sjølve føretaket”. Regelen har blitt videreutviklet gjennom rettspraksis, og er grunnlaget for at det på verk og bruk kan ilegges eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv. som anses å være en integrert del av den faste eiendommen. For andre næringseiendommer enn verk og bruk skrives det ikke ut eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv.

Med arbeidsmaskiner menes i denne sammenhengen alle maskiner som er installert for å betjene produksjonen/virksomheten. Likestilt med arbeidsmaskiner er «tilhøyrsløse og ting som kan setjast i klasse med slikt». Nedenfor omtales dette samlet som «arbeidsmaskiner mv.».

Hvorvidt arbeidsmaskiner mv. skal anses å inngå i eiendomsskattegrunnlaget, beror på en skjønsmessig helhetsvurdering, hvor flere faktorer skal hensyntas. Etter rettspraksis skal det særlig legges vekt på hvor integrert arbeidsmaskinene mv. er, omkostningene ved eventuelt å flytte disse og mulighetene for alternativ bruk av bygningene.

Regelen om arbeidsmaskiner mv. får ikke anvendelse på kraftverk. Grunnen til dette er at verdsettelsen av slike verk og bruk baseres på skattemessig formuesverdi etter særskilte regler i skatteloven. Med kraftverk siktes det her til vannkraftanlegg. Vindkraftanlegg følger de alminnelige verdsettelsesreglene, og regelen om arbeidsmaskiner mv. kommer derfor til anvendelse på denne typen anlegg.

Gjeldende regel og praksis om eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv. har blitt kritisert fra ulikt hold. Det anføres at det er vanskelig å forholde seg til regelverket både for kommunene og de eiendomsskattepliktige. Vanskelighetene knytter seg både til regelens skjønsmessige innhold, og manglende forutsigbarhet knyttet til praktiseringen av regelen. På den annen side har det blitt anført at arbeidsmaskiner mv. som er tilstrekkelig integrert i verk og bruk, utgjør

en del av det faste anlegget, og at en endring av regelen vil innebære at man endrer en mer enn 100-årig praksis om definisjonen av verk og bruk i eiendomsskattesammenheng.

Departementet presenterer i dette høringsnotatet to alternative forslag til endring av regelen om eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk. I forslaget til nye regler gjøres det bruk av begrepet «produksjonsutstyr og –installasjoner».

Alternativ 1 fritar produksjonsutstyr og –installasjoner fra eiendomsbeskatning, men beholder verk og bruk som et selvstendig utskrivingsalternativ. Alternativ 2 fjerner verk og bruk som en egen kategori i eiendomsskatten. Etter dette alternativet foreslås slike anlegg skattlagt som alminnelig næringseiendom. Reglene i § 4 annet ledd tredje og fjerde punktum, som definerer eiendomsskattegrunnlaget for verk og bruk, vil bli overflødige og foreslås opphevet.

Alternativ 2 innebærer også andre endringer i eiendomsbeskatningen av anlegg som etter gjeldende rett er å anse som verk og bruk, herunder endring av verdsettelsesreglene. Ingen av alternativene medfører endringer i eiendomsbeskatningen av vannkraftanlegg.

Begge alternativer utjevner den ulikheten det er i grunnlaget for utskrivning av eiendomsskatt mellom verk og bruk og annen næringseiendom. Sistnevnte har normalt ikke arbeidsmaskiner mv. som inngår som en del av den faste eiendommen, da slike maskiner mv. regelmessig ikke er en nødvendig innsatsfaktor i den virksomheten som utøves. Ved at produksjonsutstyr og –installasjoner holdes utenfor eiendomsskattegrunnlaget, vil verk og bruk utenom vannkraftanlegg få et lavere eiendomsskattegrunnlag enn etter dagens rettstilstand, og dermed et grunnlag for utskrivning av eiendomsskatt som i prinsippet er sammenfallende med grunnlaget for annen næringseiendom.

Begge alternativene vil forenkle dagens regelverk og medføre bedre forutsigbarhet ved utskrivningen av eiendomsskatt på verk og bruk. I tillegg innebærer de lettelser i eiendomsbeskatningen av verk og bruk.

Departementet har ikke tatt stilling til hvilket alternativ som eventuelt bør erstatte dagens regel, men vil foreta en nærmere vurdering av dette etter høringsrunden. Det eksisterende statistikkgrunnlaget gir ikke et godt grunnlag for å beregne provenyvirkningene av å fjerne dagens regel om inkludering av arbeidsmaskiner mv. Det er likevel på det rene at store

industrianlegg vil få betydelige skattelettelser som følge av forslaget. Dette motsvares av et betydelig inntektsbortfall for vertskommunene. Departementet legger til grunn at man gjennom høringen vil få bedre oversikt over de økonomiske konsekvensene av forslagene.

Også vannkraftanlegg anses som «verk og bruk» etter eiendomsskattelova, men følger særskilte regler mht. verdsettelsen. Eiendomsskatt for vannkraftanlegg beregnes på grunnlag av anleggets avkastning. Alle typer arbeidsmaskiner mv. inngår i grunnlaget, uten at det sondres mellom integrerte og ikke-integrerte maskiner. Departementet foreslår ingen endringer i reglene om eiendomsskatt på vannkraftanlegg.

2 GJELDENDE RETT

Eiendomsskatt er en frivillig kommunal skatt på fast eiendom. Kommunestyret avgjør om det skal skrives ut eiendomsskatt i kommunen.

Eiendomsskattelova angir en rekke alternativer med hensyn til hvilke typer eiendom utskrivingsgrunnlaget for eiendomsskatt skal omfatte. Det kan for eksempel skrives ut eiendomsskatt på all fast eiendom i kommunen, eller bare på verk og bruk og annen næringseiendom. Innenfor det utskrivingsalternativet som er valgt regulerer eiendomsskattelova § 4 grunnlaget for utskrivning av eiendomsskatt. Bestemmelsens første og annet ledd lyder:

«Eiendomsskatt vert skriven ut på dei faste eigedomane ut frå tilhøva den 1. januar i skatteåret.

Til faste eigedomar vert rekna bygningar og tomt som høyrer til, huslause grunnstykke som hagar, lykkjer, vassfall, laste-, opplags- eller arbeidstomter, bryggjer og liknande og likeeins verk og bruk og annan næringseigedom. Til verk og bruk vert m.a. rekna fabrikkar, sagbruk, møllebruk, skipsvervar, industrielle verk, og likeeins gruver, steinbrot, fiskevær, saltehus, lenser, utbygde vassfall og vassfallstykke, demningsverk, losse- og lasteplassar og liknande arbeids- og driftsstader. Bygningar og anlegg skal reknast saman med verket eller bruket når dei høyrer til eller trengst til verksdrifta. Arbeidsmaskinar og tilhøyrsløse og ting som kan setjast i klasse med slikt, skal derimot ikkje reknast med utan tingen er ein part av sjølve føretaket. Til annan næringseigedom

vert rekna til dømes kontorlokale, parkeringshus, butikk, varelager, hotell, serveringsstad med vidare.»

I første ledd slår bestemmelsen fast det grunnleggende utgangspunktet, at eiendomsskatt kan skrives ut på fast eiendom. Annet ledd gir eksempler på hva som skal anses som fast eiendom og angir vilkårene for å inkludere arbeidsmaskiner mv. Med unntak for en spesialregel i § 4 tredje ledd vedrørende oppdrettsanlegg, inneholder loven ingen nærmere presisering av omfanget av eiendomsskattegrunnlaget.

Fram til vedtakelsen av eignedomsskattelova i 1975 var eiendomsskatten regulert i den alminnelige skattelovgivning, dvs. i lov 18. august 1911 nr. 8 (landskatteloven) og lov 18. august 1911 nr. 9 (byskatteloven). Det framgår av forarbeidene til eignedomsskattelova, Ot.prp. nr. 44 (1974-1975), at lovens § 4 svarer til bestemmelser i landskatteloven § 8 første til fjerde ledd og byskatteloven § 3. Ut over dette er ikke bestemmelsen kommentert i eignedomsskattelovas forarbeider. Rettspraksis fra de tidligere lovbestemmelsene er derfor fortsatt relevant.

2.1 Nærmere om begrepet ”verk og bruk”

Eignedomsskattelova opererer med to typer næringseiendom; «verk og bruk» og annen næringseiendom. Eignedomsskattelova gir ingen definisjon av begrepet ”verk og bruk”, men i § 4 annet ledd annet punktum er det gitt noen eksempler på eiendommer som skal anses som verk og bruk:

”Til verk og bruk vert m.a. rekna fabrikkar, sagbruk, møllebruk, skipsvervar, industrielle verk, og likeeins gruver, steinbrot, fiskevær, saltehus, lenser, utbygde vassfall og vassfallstykke, demningsverk, losse- og lasteplassar og liknande arbeids- og driftsstader.”

I forbindelse med innføringen av kategorien annen næringseiendom har Finansdepartementet i Prop. 1 LS (2010-2011) punkt 14.2 uttalt følgende om begrepet verk og bruk:

”Oppregningen er ikke ment å være uttømmende, jf. uttrykket ”m.a.”. Det er gjennom langvarig retts- og forvaltningspraksis lagt til grunn at begrepet ”verk og bruk” primært omfatter eiendom tilhørende foretak av en viss størrelse som bedriver industriell virksomhet med sikte på framstilling av i første rekke materielle gjenstander.

Et kraftverk anses imidlertid også som et "verk og bruk" etter eiendomsskattelova. Tjenesteytende virksomhet, som for eksempel handelsbedrifter, kontorbygg, hoteller, serveringssteder mv., har tradisjonelt ikke vært ansett som "verk og bruk" etter eiendomsskattelova. Driftsdelen av jord- og skogbruk er generelt unntatt fra eiendomsskatt (unntatt våningshus), jf. eiendomsskattelova § 5 bokstav h, og skal således heller ikke anses som "verk og bruk". Senere rettspraksis har foretatt enkelte sondringer mellom såkalt "tjenesteytende virksomhet", og "verk og bruk" i tradisjonell forstand. Grensedragningen er ikke klar, hvilket Høyesteretts dom i Rt. 2002 s. 94 illustrerer. Høyesterett kom her til at Nesset kommune hadde hjemmel til å skrive ut eiendomsskatt på Telenors anlegg for fasttelefoni i kommunen. Som representant for flertallet uttalte førstvoterende om dette:

"I Kvitsøydommen sies det at "tjenesteytende virksomheter, f.eks. handelsbedrifter, kontorbygg eller varelagre, blir ikke verk og bruk etter eiendomsskatteloven..." Jeg er – som også partene i saken – enig i at de eksemplene som er nevnt her, faller utenfor begrepet verk og bruk, på samme måte som også hoteller, bevertningssteder mv. faller utenfor. Om det dermed er riktig å si at "tjenesteytende virksomhet" generelt faller utenfor, kan sees som et terminologisk spørsmål. Men ut fra hva jeg oppfatter som vanlig språkbruk, anser jeg det nok som naturlig å betegne slikt som lenser og losse- og lasteplasser som steder der det drives tjenesteyting. Begrepet tjenesteyting er imidlertid ikke avgjørende etter lovtekst og forarbeider, og jeg ser ikke grunn til å gå inn på det." Den nærmere grensedragningen mellom "verk og bruk" og annen type næringsseiendom, vil derfor i mange tilfeller måtte avgjøres konkret. Det er derfor ikke mulig å gi en utfømmende redegjørelse for hvilke eiendomstyper som faller innenfor og hvilke som faller utenfor begrepet "verk og bruk"."

Verk og bruk omfatter altså i utgangspunktet eiendom tilknyttet produksjons-virksomhet. I rettspraksis har det vært stilt opp et vilkår om at virksomheten må være av et visst omfang. Sentralt står fabrikker, industrielle anlegg og andre virksomheter som driver produksjon av fysiske gjenstander. Det er imidlertid klart at også anlegg for produksjon av elektrisitet er omfattet av begrepet. I rettspraksis har det blitt sondret mellom de egentlige industrielle verk og de såkalte uegentlige verk og bruk. De egentlige industrielle verk tar sikte på å fremstille produkter (materielle eller immaterielle). Som uegentlige verk og bruk regnes anlegg hvor det ikke drives produksjon, men hvor anlegget i stedet virker som innsatsfaktor i annen

virksomhet. Dette gjelder for eksempel en kai eller en losseplass. Verk og bruk er dermed en uensartet gruppe, og omfatter for eksempel så ulike virksomheter som industri, sandtak og teleanlegg.

2.2 Arbeidsmaskiner mv. i ”verk og bruk”

Det framgår av eideomsskattelova § 4 annet ledd fjerde punktum, at «arbeidsmaskinar og tilhøyrslø og ting som kan setjast i klasse med slikt» i verk og bruk skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget når ”tingen er ein part av sjølve føretaket”.

Ved vedtakelsen av regelen om arbeidsmaskiner mv. i skattelovene av 1911 ble det lagt til grunn at det fantes to typer maskiner, kraftmaskiner og arbeidsmaskiner. Arbeidsmaskinene var ledd i selve produksjonen, mens kraftmaskinene forskynte arbeidsmaskinene mv. med kraft. Uttrykket «tilhøyrslø» omfatter innretninger forbundet med produksjonsmaskinene som rør, skinner, transportbånd, tanker og kar. «Ting som kan setjast i klasse med slikt» omfatter produksjonsinnretninger som det teknisk sett ikke er naturleg å omtale som maskiner, men som utfører oppgaver i produksjonen på linje med en maskin. Eksempler er ovner, sager, presser og kraner. Det har ingen eiendomsskattemessig betydning om en gjenstand karakteriseres som henholdsvis, arbeidsmaskin, tilbehør eller ting som kan settes i klasse med slikt. Det har derfor i praksis ikke vært behov for å skille mellom disse. Begrepet «arbeidsmaskinar og tilhøyrslø og ting som kan setjast i klasse med slikt» har vært undergitt en vid fortolkning i rettspraksis.

Det kan i noen tilfeller være vanskelig å avgjøre om en gjenstand utgjør en del av selve den faste eiendommen, eller en arbeidsmaskin mv. som må være integrert i den faste eiendommen for å kunne eiendomsbeskattes. Integrerte arbeidsmaskiner mv. eiendomsbeskattes imidlertid på lik linje med den faste eiendommen de er integrert i. Det er derfor i det enkelte tilfellet heller ikke behov for å avklare om gjenstanden er å anse som en del av selve den faste eiendommen, eller som en arbeidsmaskin mv. som er integrert i denne.

Det er en forutsetning for eiendomsbeskatning av arbeidsmaskiner mv. at de er «ein part av sjølve føretaket». Det er slått fast i rettspraksis at «sjølve føretaket» i denne sammenheng refererer til den faste eiendommen.

Lovbestemmelsen om arbeidsmaskiner mv. er generell og gir begrensede anvisninger for de mange typetilfellene som finnes i praksis. De nærmere retningslinjer for lovtolkningen har blitt trukket opp gjennom rettspraksis over et tidsrom på over 100 år. I praksis har en lagt særlig vekt på hvor *integrert* tilbehøret er i bygget, hvilke kostnader som vil påløpe ved fjerning eller flytting av utstyret, og mulighetene for alternativ bruk av bygget uten maskinene mv. Det foreligger mange rettsavgjørelser som omhandler en rekke ulike typetilfeller, og hvor det nærmere innholdet i vilkåret er blitt videreutviklet og presisert. Etter hvert som næringslivet har utviklet seg med bruk av andre og flere typer maskiner og teknisk tilbehør mv., har det stadig oppstått nye spørsmål om grensen for eiendomsskatt på maskiner og annet tilbehør til verk og bruk. Rettspraksis har forsøkt å trekke opp generelle prinsipper for tolkningen av bestemmelsen, men avgjørelsen vil alltid være knyttet til det konkrete saksforholdet. Dette gjør at rettspraksis ikke alltid vil gi veiledning i tilfeller som ikke tidligere er behandlet av domstolene.

I Rt. 1934 s. 465, som gjaldt eiendomsbeskatningen av maskiner tilknyttet virksomheten i A/S Rjukanfos, uttalte retten at:

”arbeidsmaskiner maa antas at utgjøre en integrerende del av anlegget i alle tilfeller, hvor maskiner og anlegg ikke kan skilles fra hverandre uten økonomiske ofre, som fra et forretningsmessig synspunkt maa betegnes som uforholdsmessige. I slike tilfeller kan maskiner og anlegg i økonomisk eller forretningsmessig henseende betraktes som en enhet, hvilket synes at danne et naturlig grunnlag for en likeartet behandling i skatterettslig henseende”. Videre ble det uttalt at: ”Det maa saaledes nødvendigvis bero paa en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle om samhörigheten mellem maskiner og anlegg er av saadan art og styrke som nevnt. Det maa herunder efter min mening blandt annet komme i betraktning hvilke formaal anlegget og bedriften har, og i hvilken grad vedkommende maskiner bidrar til at opnaa disse formaal.” Det ble også uttalt at ”Man maa ogsaa se hen til hvilke følger en slik fjernelse kan faa for en bedrift som er knyttet til anlegget, og for den økonomiske utnyttelse av de bygninger eller andre faste anlegg som vedkommende maskiner er blitt fjernet fra.”

Spørsmålet om eiendomsbeskatning av arbeidsmaskiner har i den senere tid blant annet vært til behandling i Rt. 1999 s. 369 flg.(Bøckmann-dommen). Saken gjaldt eiendomsbeskatning av maskiner i tre produksjonslinjer for isolerglass. Bygningen var oppført med sikte på den

isolerglassproduksjonen som foregikk i bygget, men lot seg bygningsmessig også tilpasse annen produksjon. Lagmannsretten hadde lagt vekt på at endret bruk av bygningene ville kreve ombyggningskostnader av relativt betydelig omfang. Høyesterett kom imidlertid til at kostnadene lå innenfor det forsvarlige, og at lagmannsretten hadde lagt for stor vekt på arealenes størrelse og egnethet/tilpassing til isolerglassproduksjon i forhold til byggets generelle anvendelighet. Høyesterett la også vekt på at maskinene var av begrenset vekt og omfang, at flyttingen ikke medførte noen verdireduksjon, at flytteutgiftene var overkommelige og at bygget hadde alternativ anvendelse. Om maskinene ble det uttalt at: ”Selv om de til dels er boltet fast i gulvet, krever de ikke noen spesialfundamentering, og det er etter det opplyste forholdsvis enkelt å skifte dem ut, eventuelt å flytte dem. Flyttingen medfører ikke i seg selv noen verdireduksjon, og selve flytteutgiftene må antas å være overkommelige.” I dommen ble det videre uttalt at det ved vurderingen skal tas hensyn til både fysiske, tekniske, forretningsmessige og økonomiske forhold. Høyesterett konkluderte med at maskinene ikke skulle inkluderes i taksten, med unntak av fire traverskraner og to kompressorer.

2.3 Verdssettelse

Etter eigedomsskattelova § 8 A-2 første ledd skal eiendommens verdi (skattegrunnlaget) settes til «det beløp ein må gå ut frå at eigedomen etter si innretning, brukseigenskap og lokalisering kan bli avhenda for under vanlege salstilhøve ved fritt sal.»

Bestemmelsen er en videreføring av § 5 første ledd i den nå opphevede byskatteloven. Nærmere retningslinjer for verdssettelse av verk og bruk etter byskatteloven § 5 første ledd er utviklet i rettspraksis. Gjennom langvarig rettspraksis er det slått fast at eiendomsskattetaksten skal gi uttrykk for eiendommens objektiviserte omsetningsverdi. Det vil si at en ved takseringen skal finne fram til den verdien eiendommen har i seg selv, objektivt bedømt. Den aktuelle eierens interesse i eiendommen skal ikke hensyntas.

Ved verdssettelse av verk og bruk skal denne omsetningsverdien som hovedregel uttrykkes gjennom *substansverdien*. Andre begreper som brukes om det samme er teknisk verdi eller gjenanskaffelsesverdi. Verdien skal settes til hva det ville koste å etablere det samme anlegget i dag, med fradrag for slit, elde og eventuell utidsmessighet.

Metoden for verdsettelse av verk og bruk er blant annet behandlet i Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2011 s. 51 (Sydvaranger-dommen), vedrørende eiendomsbeskatningen av et gruveanlegg. Saken gjaldt hvorvidt verdsettelsen skulle bygge på faktisk salgsverdi eller substansverdi. Selskapet som eide gruveanlegget var solgt for 102 millioner kroner, og det synes ikke å ha vært omstridt at det kunne utledes av denne salgssummen at vederlaget for selve gruveanlegget var ca. 50 millioner kroner. Høyesterett viste imidlertid til tidligere rettspraksis, og uttalte at den objektiviserte omsetningsverdien ikke er eiendommens markedsverdi på takseringstidspunktet uttrykt gjennom en konkret salgssum. Dette gjaldt også i de tilfellene hvor en konkret salgssum faktisk foreligger.

I Sydvaranger-dommen (avsnitt 50) uttalte Høyesterett videre at teknisk verdi må kunne fastsettes med utgangspunkt i sjablonger, og at bruk av sjablonger forankret i lokale pris- og omsetningsdata antakelig er, om ikke den eneste, så i hvert fall den mest praktiske fremgangsmåten ved substansverdiberegninger.

Det følger av rettspraksis at omsetningsverdien for verk og bruk unntaksvis kan uttrykkes gjennom en avkastningsverdi. Dette er blant annet uttalt i Rt. 1974 s. 332 (Hydro-dommen), hvor Høyesterett stilte opp strenge vilkår for anvendelse av dette prinsippet:

«En beregning av salgsverdien av et industrianlegg ved hjelp av prognoser over driftsresultatene i en 10-års periode framover er meget vanskelig. Takseringssystemet er ikke organisert med sikte på en slik oppgave. Selv om det blir engasjert sakkyndig hjelp, vil det vanligvis knytte seg en høy grad av usikkerhet til beregningen av en slik avkastningsverdi. Jeg antar derfor at det bare er i de spesielle tilfelle da det er temmelig åpenbart at man ikke kan regne med lønnsom drift at avkastningsverdien må slå igjennom overfor substansverdien når det gjelder taksering etter byskattelovens første kapittel.»

Arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk kan utgjøre en betydelig andel av den totale verdien av anlegget. For eksempel kan verdien av tomten og bygningsskallet rundt ovnene i et smelteverk være lav sammenlignet med investeringene i selve smelteovnene med tilbehør. I slike tilfeller medfører inkluderingen av arbeidsmaskiner mv. i eiendomsskattegrunnlaget en betydelig høyere eiendomsskatt.

Rettspraksis om verdsettelse av verk og bruk kommer ikke til anvendelse ved verdsetting av annen næringseiendom og boliger mv. Slik eiendom verdsettes normalt til (alminnelig) omsetningsverdi. Takseringen skjer på grunnlag av besiktigelse, eventuelt i kombinasjon med kvadratmeterpriser mv. basert på relevant prisstatistikk.

2.4 Næringseiendom

Ved lov av 10. desember 2010 nr. 61 ble "næringseiendom" innført som nytt utskrivingsalternativ i eieendomsskattelova, jf. § 3. Etter den nye bestemmelsen kan det skrives ut eiendomsskatt på verk og bruk og annen næringseiendom (verk og bruk anses som en undergruppe av næringseiendom), eller på verk og bruk og annen næringseiendom i kombinasjon med eiendomsskatt i områder som er utbygd på byvis.

Lovendringen er i forarbeidene dels begrunnet med et ønske om bedre mulighet for likebehandling av ulike typer næringseiendom, og dels å kunne tilpasse utskrivningen til forholdene i kommunen, avhengig av sammensetningen av det lokale næringslivet.

Begrepet næringseiendom er ikke definert i loven, men som eksempler er nevnt kontorlokaler, parkeringshus, butikk, varelager, hotell og serveringssted.

I forarbeidene er det presisert at begrepet verk og bruk videreføres. Dette har betydning både mht. regelen om arbeidsmaskiner mv. og verdsettelsen.

For annen næringseiendom er det ikke vedtatt egne regler for verdsettelse eller fastsettelse av eiendomsskattegrunnlaget. Dette reguleres derfor av eieidoms-skattelovas hovedregler. Det vil si at annen næringseiendom skal verdsettes til en objektivisert omsetningsverdi, jf. eieidoms-skattelova § 8 A-2 første ledd og at eiendomsskattegrunnlaget skal være begrenset til «fast eiendom», jf. eieidoms-skattelova § 4 første ledd (og annet ledd første punktum).

Takseringen av annen næringseiendom baseres ofte på leieverdi, det vil si faktisk eller forventet leieinntekt fra bygningen med tilhørende tomt. Denne metoden er særlig aktuell for kontorbygg og næringsbygg uten sterkt spesialiserte funksjoner. Bruk av substansverdi ved taksering av annen næringseiendom enn verk og bruk kan likevel ikke utelukkes. Dette vil

være aktuelt hvor eiendommen har spesialiserte funksjoner og det er vanskelig å fastsette verdien ved bruk av observasjoner i markedet.

2.5 Differensiert eiendomsskattesats

Etter eignedomsskattelova § 12 kan kommunen anvende høyere eller lavere sats enn den alminnelige skattesatsen i kommunen på angitte eiendomstyper. Bestemmelsen gir kommunen blant annet adgang til å differensiere mellom bolig- og fritidseiendom og annen fast eiendom, og mellom bebygget og ubebygget eiendom. Det følger av bestemmelsens bokstav e at kommunen kan anvende differensiert sats på verk og bruk utenfor bymessige områder. Finansdepartementet har tidligere antatt at den differensierte satsen etter § 12 bokstav e ikke kan være *høyere* enn den alminnelige eiendomsskattesatsen. Departementet har også uttalt at bestemmelsen ikke får anvendelse når kommunen skriver ut eiendomsskatt på alle faste eiendommer i kommunen.

2.6 Vannkraftanlegg

Kategorien verk og bruk omfatter vannkraftanlegg. Eiendomsskattegrunnlaget for vannkraftanlegg er regulert gjennom særregler i eignedomsskattelova § 8 B flg. Disse særreglene gjelder kun for vannkraftanlegg. Vindkraftanlegg er ikke omfattet av særreglene og følger de alminnelige reglene for verk og bruk.

Eiendomsskatten for vannkraftanlegg regnes ut etter den ligningsverdien (formuesverdi) som er fastsatt for vannkraftanlegg i året før eiendomsskatteåret. Det er altså ligningsverdien for inntektsåret 2013 som legges til grunn for eiendomsskatten i skatteåret 2015.

I formuesskatten verdsettes vannkraftanlegg etter særregler i skatteloven § 18-5.

Eignedomsskattelova virker kun inn på verdsettelsen ved en bestemmelse om minimums- og maksimumsverdier i § 8 B-1 fjerde ledd. Det skattemessige formuesgrunnlaget for kraftanlegg etter disse reglene inkluderer blant annet maskiner som benyttes i kraftproduksjonen.

Ettersom verdsettelse av vannkraftanlegg for eiendomsskatteformål skal baseres på ligningsverdien etter skatteloven § 18-5, har ikke eignedomsskattelovas regler om arbeidsmaskiner mv. betydning for utskrivning av eiendomsskatt på vannkraftanlegg. De

endringene som foreslås i dette notatet, berører derfor ikke eiendomsskatten på vannkraftanlegg.

3 VURDERINGER OG FORSLAG

Eiendomsskatt er en skatt på fast eiendom. Løsøre skal derfor i utgangspunktet ikke inngå i eiendomsskattegrunnlaget. Etter gjeldende rett skal integrerte arbeidsmaskiner mv. inkluderes i grunnlaget ved utskriving av eiendomsskatt på verk og bruk. Dette vil typisk dreie seg om store og tunge maskiner mv. Det gjelder ingen tilsvarende regel ved utskriving av eiendomsskatt på annen næringseiendom. Maskiner mv. som tjener bygget (heiser og ventilasjonsanlegg mv.) skal imidlertid inkluderes i eiendomsskattegrunnlaget, uavhengig av om eiendommen anses som verk og bruk eller næringseiendom i sin alminnelighet.

3.1 Behov for endring av bestemmelsen om eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk

Bestemmelsen om inkludering av arbeidsmaskiner mv. i eiendomsskattegrunnlaget for verk og bruk innebærer et visst avvik fra eignedomsskattelovas utgangspunkt om at eiendomsskatt skrives ut på fast eiendom. Bestemmelsen har blitt kritisert fra ulikt hold. Det vises til omtale i Prop. 1 LS (2011-2012) punkt 27.2.3, hvor det framgår at kritikken særlig har vært rettet mot bestemmelsens skjønnsmessige utforming og de avgrensingsproblemene den forårsaker. Regelen kritiseres for å medføre uforutsigbarhet for de eiendomsskattepliktige, og har vært kilde til en rekke klagesaker og tvister i rettsapparatet. Det stilles også spørsmål ved om arbeidsmaskiner mv. overhodet bør inngå i grunnlaget for eiendomsskatt, som i prinsippet er en skatt på fast eiendom.

Det kan anføres at regelverket ikke er tilpasset næringslivets teknologiske utvikling, med større grad av automatisering, og mindre arbeidsintensiv industri enn i tidligere tiders næringsliv.

Bestemmelsen om eiendomsskatt på arbeidsmaskiner mv. i verk og bruk legger opp til en bred og svært skjønnsmessig helhetsvurdering av hva som skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget. Det skal tas hensyn til både fysiske, tekniske og økonomiske forhold.

Et viktig moment ved vurderingen av om en arbeidsmaskin i det konkrete tilfelle er tilstrekkelig integrert i anlegget, er hvorvidt en adskillelse ville medføre uforholdsmessige økonomiske ofre, sett fra et forretningsmessig synspunkt. Departementet er kjent med at praktiseringen av den skjønnsmessige bestemmelsen i eideomsskattelova kan være vanskelig. Det er særlig spørsmålet om hvorvidt integrasjonsvilkåret er oppfylt som danner grunnlag for tvil. Høyesteretts dom om A/S Rjukanfoss, jf. punkt 2.2, er et illustrerende eksempel på hvor vanskelig vurderingen kan være. Utfordringene ved praktisering av bestemmelsen kan innebære en uforutsigbarhet som er uheldig, både sett fra de eiendomsskattepliktiges ståsted og for kommunene som skattekreditor. Manglende forutsigbarhet kan skape grunnlag for tvister mellom kommunen og de eiendomsskattepliktige. Slike tvister er ofte svært ressurskrevende og kunne vært unngått dersom man hadde en klarere regel for å avgjøre hva som skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget for verk og bruk.

I tillegg til at omfanget av tjenesteytende næringsvirksomhet har økt, har det blitt innført nye utskrivingsalternativer i eideomsskattelova. Endringene har gjort det mulig å skrive ut eiendomsskatt på annen næringseiendom enn verk og bruk, også utenfor bymessige strøk. Etter lovendringene kan det skrives ut eiendomsskatt på flere næringseiendommer som ikke er verk og bruk enn tidligere. Ulikheten i reglene om fastsettelse av eiendomsskattegrunnlaget for de to eiendomstypene har dermed blitt mer synlig.

Omfanget av arbeidsmaskiner mv. varierer mellom de ulike typene verk og bruk. Enkelte typer virksomhet forutsetter en rekke arbeidsmaskiner mv. I noen tilfeller kan arbeidsmaskinene mv. være verdt vesentlig mer enn tomten og anlegget for øvrig. Dette gjelder særlig i grisgrendte strøk, hvor tomteverdien ofte er lav. I slike tilfeller kan eiendomsskatten på arbeidsmaskinene oppleves særlig tyngende, blant annet fordi den kan fremstå som urimelig høy sammenlignet med verdien på annen eiendom med tilsvarende beliggenhet. En forsterkende effekt i denne sammenhengen er at arbeidsmaskinene mv. i verk og bruk ofte verdsettes til substansverdi/teknisk verdi. Denne metoden kan i enkelte tilfeller resultere i verdier som ligger betydelig over alminnelig omsetningsverdi.

Departementet ser at det kan være hensiktsmessig å ha en klarere og mindre skjønnsmessig bestemmelse, slik at man for framtiden kan begrense antallet grensetilfeller og tvistespørsmål.

Det synes ikke mulig å formulere den gjeldende regelen om eiendomsbeskatning av arbeidsmaskiner mv., slik den har utviklet seg gjennom rettspraksis, på en måte som virker klargjørende i de fleste tilfeller. En klarere regel forutsetter dermed at grensen for hva som skal være eiendomsskattepliktig flyttes. Som følge av behovet for en klarere regel og andre svakheter ved den gjeldende regelen innebærer dermed forslagene også en innsnevring av eiendomsskattegrunnlaget. Nedenfor beskriver departementet to alternative forslag til endring av eiendomsskatteleva. Forslagene innebærer ikke endringer i eiendomsbeskatningen av vannkraftanlegg. Som omtalt ovenfor verdsettes disse etter særskilte regler

3.2 Alternativ 1: Produksjonsutstyr og –installasjoner skal ikke eiendomsbeskattes

Forslaget innebærer at produksjonsutstyr og produksjonsinstallasjoner ikke skal eiendomsbeskattes. I likhet med gjeldende regel, tar forslaget utgangspunkt i at det skal beregnes eiendomsskatt av fast eiendom. Forslaget innebærer imidlertid at det også skal framgå uttrykkelig av lovbestemmelsen at produksjonsutstyr og produksjonsinstallasjoner ikke skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget.

Regelen vil bli klarere og mindre skjønnsmessig enn gjeldende regel. Integrasjonsvilkåret, og den vanskelige vurderingen av om dette er oppfylt, vil falle bort. Samlet sett innebærer forslaget dermed en klarere og enklere regel, og departementet legger til grunn at forslaget vil medføre lavere administrasjonskostnader og færre tvister. Det vil ikke lenger være anledning til å skrive ut eiendomsskatt på produksjonsutstyr, og det vil bli større likhet i eiendomsbeskatningen av verk og bruk og andre næringseiendommer.

Forslaget innebærer videre at de integrerte arbeidsmaskinene mv., som i dag inngår i grunnlaget, ikke skal eiendomsbeskattes. I tillegg vil det nye begrepet «produksjonsinstallasjoner» i noen tilfeller omfatte mer enn det som i dag er å anse som arbeidsmaskiner mv. Dette vil typisk gjelde for verk og bruk med høy integrasjonsgrad, hvor det kan være vanskelig å fastlegge hva som er å anse som den faste eiendommen og hva som er å anse som arbeidsmaskin mv. etter gjeldende regler. I slike anlegg vil maskiner, pumper, rør, tanker, ledninger, generatorer og annet produksjonsutstyr være så integrert i hverandre og produksjonsprosessen at det kan være vanskelig å fastslå hva som utgjør hoveddelen av anlegget og hva som har karakter av tilbehør.

Departementet har vurdert å basere forslaget til ny regel på en «speilvending» av dagens begrep arbeidsmaskiner mv., som en presisering av hva som ikke skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget. En slik løsning ville imidlertid medføre nye, vanskelige avgrensninger. Etter den gjeldende regelen skilles det mellom den faste eiendommen på den ene siden og arbeidsmaskiner mv. på den andre. Den faste eiendommen inngår alltid i eiendomsskattegrunnlaget, mens arbeidsmaskiner mv. bare inngår dersom de anses tilstrekkelig integrert i den faste eiendommen. Skillet mellom den faste eiendommen og arbeidsmaskinene mv. er nokså uproblematisk i mange tilfeller, særlig i tradisjonelle industribedrifter med fabrikkbygning og produksjonsmaskiner. I noen tilfeller er det imidlertid vanskeligere å trekke et skille. Det siktes her til anlegg hvor produksjonsutstyret er så integrert at det ikke lar seg utskille, eller hvor hele anlegget består av en rekke arbeidsmaskiner mv. som er så integrerte at «summen» av disse anses å utgjøre et «verk og bruk», som for eksempel et teleanlegg. Det samme gjelder når én eller flere arbeidsmaskiner mv. har slike fysiske dimensjoner at det er naturlig å betrakte dem som et fast anlegg.

I de tilfellene hvor integrasjonsgraden er høy, er det imidlertid med gjeldende regler ikke nødvendig å skille mellom den faste eiendommen og arbeidsmaskinene mv., ettersom begge deler skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget. En regel om at alle arbeidsmaskiner mv., også de integrerte, skal falle utenfor eiendomsskattegrunnlaget ville forutsette en nærmere avgrensning. En ville dermed fått lignende avgrensningsproblemer som med dagens regel. Det lar seg ikke gjøre å regulere nærmere i en lovtekst hvilke arbeidsmaskiner mv. som ikke skal medtas i eiendomsskattegrunnlaget. Alternativt kan man la de typene verk og bruk hvor integrasjonsgraden normalt er svært høy utgjøre en særskilt gruppe hvor arbeidsmaskiner mv. inkluderes i eiendomsskattegrunnlaget. Dette ville innebære en forskjellsbehandling i forhold til annen næringseiendom, samtidig som det ville oppstå nye avgrensningsproblemer for hvilke typer anlegg som skulle omfattes av denne kategorien.

Til gjengjeld vil det med forslagene som legges fram i dette notatet, bli nødvendig å avgjøre hva som er å anse som produksjonsutstyr og –installasjoner. Denne vurderingen forutsettes imidlertid å være enklere enn vurderingen etter dagens integrasjonsvilkår. Departementet legger til grunn at det i mange tilfeller, for eksempel i en tradisjonell fabrikk bestående av en bygning og fastmonterte maskiner, ville være forholdsvis enkelt å identifisere arbeidsmaskinene mv. i verket og bruket. Verk og bruk er imidlertid en uensartet gruppe

eiendommer, og det forekommer, som nevnt, en del typer verk og bruk hvor avgrensningen regelmessig ville være mer krevende. Dette belyses blant annet i Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2006 s. 1607 (Telenor-dommen), vedrørende eiendomsskatt på teleanlegg, der det blant annet uttales følgende:

«(40) Eiendomsskatteloven fra 1975, som viderefører bestemmelsene fra skattelovene fra 1911, er fortsatt preget av å ta sikte på tidligere tiders næringsliv, og det er ikke enkelt å avgjøre hvordan uttrykket "arbeidsmaskinar og tilhøyrslø og ting som kan setjast i klasse med slikt", skal forstås i relasjon til et moderne telenett. Eldre rettspraksis har særleg gjeldt typiske produksjonsbedrifter, slik at synspunktene derfra ikke uten vidare lar seg å overføre til vår sak. Jeg nevner i denne forbindelse at man gjerne opererer med to hovedgrupper av "verk og bruk" - de egentlige industrielle verk, som tar sikte på å fremstille produkter, og de "uegentlige", som nærmest må anses for å være grunnlaget for andre bedrifter. Telenettet faller naturlig i den siste kategorien - det er uttalt i Nettet-dommen at nettet må sees som en innsatsfaktor av stor betydning for annen næringsvirksomhet. Et uttrykk som "arbeidsmaskinar" faller muligens mindre naturlig for de "uegentlige" verk og bruk. Jeg viser også til byskatteloven av 1911 [§ 5](#) andre ledd, som uttrykkelig var begrenset til å gjelde fabrikk og andre industrielle anlegg.

(41) Jeg ser det imidlertid ikke som nødvendig å ta stilling til dette. Ut fra det jeg har referert om telenettets oppbygning og funksjonen, mener jeg at alle elementene i nettet uansett er integrert på en slik måte at de må sees som en del av selve anlegget - "ein part av sjølve føretaket". ...»

Uttalelsen viser at i de tilfellene hvor det er klart at integrasjonsvilkåret er oppfylt, er det etter dagens regler ikke nødvendig å ta stilling til om den enkelte delen av et anlegg er en arbeidsmaskin mv. Delen vil uansett inngå i eiendomsskattegrunnlaget, enten som integrert arbeidsmaskin mv. eller som anlegg for øvrig som hører til eller trengs til verksdriften. Det er imidlertid ikke bare for de uegentlige verkene og brukene at det kan være vanskelig å fastslå om noe er å anse som en arbeidsmaskin mv. Departementet antar for eksempel at vurderingen også ville være krevende i større industrianlegg, hvor anlegget hovedsakelig består av svært integrerte innretninger som har ulike produksjonsfunksjoner og som kan være av dimensjoner som gjør det naturlig å betrakte dem som faste anlegg. Det foreligger få kilder som kan bidra til å definere arbeidsmaskinene mv., og departementet antar at forståelsen av begrepet og

praksis i noen grad varierer mellom kommunene. En innføring av en regel om at ingen arbeidsmaskiner mv. skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget ville skape et større behov for en nærmere definerings av begrepet arbeidsmaskiner mv. utover det en har støtte for gjennom rettspraksis og andre tilgjengelige rettskilder.

Departementet mener etter dette at begrepet «produksjonsutstyr og -installasjoner» vil gi en mer hensiktsmessig avgrensning av eiendomsskattegrunnlaget. Begrepet frigjør avgrensningen fra en tolkning av det eksisterende vilkåret og synes i tillegg mer tilpasset den teknologiske utviklingen. Det vil ha et videre anvendelsesområde, men dette harmonerer med behovet for endring av regelen, jf. ovenfor.

3.3 Vurdering av om avgrensningen av eiendomsskattegrunnlaget bør baseres på plassering i skattemessig saldogruppe

Departementet har også vurdert å basere de nye reglene for avgrensning av eiendomsskattegrunnlaget på skattelovens saldogruppereregler. Saldoavskrivning er regulert i skattelovens §§ 14-40 flg. Saldosystemet bygger på at skattyters driftsmidler klassifiseres i ulike saldogrupper (a til j), og at hver gruppe har en egen avskrivningssats tilpasset den økonomiske levetiden for driftsmidlene i gruppen. De ulike saldogrupperne er beskrevet i skatteloven § 14-41.

Saldogruppe d omfatter «personbiler, traktorer, maskiner, redskap, instrumenter, inventar m.v.». Gruppen omfatter i utgangspunktet kun løsøre. Løsøre som er naglefast eller av andre grunner skal anses som tilbehør, avskrives imidlertid som utgangspunkt sammen med bygningen. Dette gjelder likevel ikke for produksjonsmaskiner, som etter praksis skal avskrives i gruppe d også når de er fast installert.

Saldogruppe h omfatter «bygg og anlegg, hoteller, losjihus, bevertningssteder m.v.» Gruppen omfatter i utgangspunktet driftsmidler som er, eller bærer preg av å være, fast eiendom. I rettspraksis er det imidlertid uttalt at det ikke er tvil om at løsøre kan være så store og tunge installasjoner at de må karakteriseres som *anlegg* (jf. Utv. 2008 s. 981).

Grensen mellom maskiner i gruppe d og anlegg i gruppe h kan være uklar. Det følger i midlertid av bokstav h annet punktum at «Som anlegg regnes blant annet tekniske hjelpe- og

tilleggsinstallasjoner i industrianlegg mv., herunder rensesanlegg, trykkluftanlegg, kjølesystem og lignende.» Annet punktum i bokstav h kom til ved en lovendring i 2012, i etterkant av to rettssaker, og trekker opp grensen mellom gruppe d og h for noen typetilfeller. I forarbeidene, Prop. 1 LS (2011-2012), ble det uttalt følgende:

«Det er problematisk å foreta en presis språklig avgrensning av disse driftsmidlene. Dette er driftsmidler som ligger i grenseland mellom maskin og anlegg, og det finnes ikke et etablert begrep som er dekkende for denne gruppen.

...

...Generelt dreier dette seg om store og tunge tekniske installasjoner som har til formål å bringe innsatsfaktorer fram til produksjonsmaskineriet eller på annen måte bistå i produksjonen. De aktuelle driftsmidlene er nødvendige for å oppfylle anleggets formål, men har en størrelse, funksjon og selvstendighet i forhold til andre driftsmidler som gjør det naturlig å betegne dem som tekniske hjelpe- og/eller tilleggsinstallasjoner samt å anse dem som selvstendige driftsmidler.»

Departementet mener at en eiendomsskattmessig avgrensning basert på skattmessig saldogruppering vil kunne innebære en forenkling og klargjøring av reglene under visse forutsetninger. En forutsetning er at den eiendomsskatterettslige klassifiseringen av hvert enkelt driftsmiddel kan avgjøres på grunnlag av hvilken saldogruppe driftsmidlet tilhører. En annen forutsetning er at kommunen ved fastsettelsen av eiendomsskattegrunnlaget kan bygge på opplysninger fra en gjennomført ligning.

Baseres avgrensningen på at samtlige driftsmidler som omfattes av gruppe d eller h skal være fritatt for eiendomsskatt, vil bare tomten være igjen i eiendomsskattegrunnlaget for verk og bruk. Dette fordi både bygg og anlegg omfattes av saldogruppe h. Dersom avgrensningen, derimot, baseres på at driftsmidler i gruppe d skal være fritatt, mens driftsmidler i gruppe h skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget, oppnår en at mange arbeidsmaskiner mv. fritas, mens fast eiendom består som gjenstand for eiendomsskatt. Det kan imidlertid innvendes mot en slik avgrensning at saldogruppene ikke sammenfaller med dagens avgrensning av eiendomsskattegrunnlaget. Det synes usikkert om alle arbeidsmaskiner mv. som i dag faller utenfor grunnlaget for eiendomsskatt vil være omfattet av gruppe d. Likeledes virker det usikkert i hvilken grad gruppe h omfatter arbeidsmaskiner mv. For eksempel kan det etter

omstendighetene være nærliggende å anse anlegg av den typen som nevnes i bokstav h annet punktum som arbeidsmaskiner mv., og det vil etter gjeldende regler bero på en konkret vurdering om det enkelte anlegget inngår i eiendomsskattegrunnlaget eller ikke.

En eiendomsskattmessig avgrensning basert på en oppdeling av gruppe h, hvor for eksempel bare hjelpe- og tilleggsinstallasjonene, jf. annet punktum, skal fritas, vil etter departementets oppfatning ikke være en aktuell løsning, da ligningsoppgavene ikke gir tilstrekkelig informasjon til å praktisere et slikt skille.

Departementet har også vurdert å benytte begreper fra skattelovens saldoavskrivningsregler som avgrensningskriterier. Disse begrepene er noe skjønnsmessige, og når takstmennene ikke kan basere seg på ligningen, vil de bli nødt til selv å tolke og praktisere disse begrepene. Dette vil kunne gi uheldige utslag og representerer etter departementets oppfatning ikke en god lovgivningsteknikk.

Departementet mener etter dette at det ikke er hensiktsmessig å avgrense eiendomsskattegrunnlaget etter skattelovens saldogrupperregler, og at det vil være bedre å basere de nye reglene på nye, selvstendige begreper.

3.4 Nærmere om produksjonsutstyret og -installasjonene

Etter forslaget om å frita produksjonsutstyr og – installasjoner skal det framgå uttrykkelig av lovbestemmelsen at slike innretninger ikke skal eiendomsbeskattes. Begrepet «produksjonsutstyr» er ment å omfatte eiendeler som utøver en funksjon i produksjonsprosessen, for eksempel maskinell bearbeiding av råvarer. Begrepet omfatter alt produksjonsutstyr uten hensyn til graden av fysisk integrasjon. Det vil si at både mer eller mindre frittstående utstyr og utstyr som er fysisk integrert i grunnen eller i et bygg, skal omfattes av begrepet.

Produksjonsutstyr og -installasjoner må avgrenses mot maskiner som tjener bygningen/den faste eiendommen. Dette er maskiner som er nødvendige for at bygningene skal fungere som sådan, det vil si uten hensyn til produksjonen og omfatter blant annet belysning, ventilasjon, sanitæranlegg og heiser mv. Det foreslåtte fritaket for eiendomsskatt skal bare omfatte

maskiner mv. som har tilknytning til produksjonen/virksomheten og ikke maskiner som tjener bygget.

Begrepet «produksjonsinstallasjoner» skal omfatte faste innretninger med varig forankring som har en funksjon i produksjonsprosessen. Ved vurderingen av om noe er å anse som produksjonsinstallasjon eller eiendom som skal eiendomsbeskattes, må det i første omgang tas hensyn til tilknytningen til produksjonsprosessen. Har installasjonen (nær nok) tilknytning til produksjonsprosessen, skal den etter forslaget falle utenfor eiendomsskattegrunnlaget selv om den har slik varig forankring at den etter gjeldende regler inngår i det faste anlegget.

Departementet legger til grunn at begrepet vil omfatte vesentlige deler av store industrianlegg, og at det i slike anlegg hovedsakelig vil være bygninger og grunnarealer som blir igjen i eiendomsskattegrunnlaget. Avgrensningen av eiendomsskattegrunnlaget forventes derfor å bli enklere enn etter gjeldende regel.

For at noe skal anses å være en «produksjonsinstallasjon» må tilknytningen til produksjonsprosessen være av en viss styrke. Et sentralt moment vil være installasjonens funksjon. Dersom den transporterer råvarer eller bidrar i selve tilvirknings- eller transformasjonsprosessen er vilkåret klart oppfylt. En installasjon kan imidlertid ha en nær tilknytning til produksjonsvirksomheten uten at den inngår i selve produksjonskjeden. Dette gjelder særlig installasjoner som er en forutsetning for eller en nødvendig konsekvens av den bestemte produksjonsvirksomheten på eiendommen. Som eksempler kan nevnes særskilte anlegg for rensing, brannsikkerhet og avfallsbehandling som er nødvendige av hensyn til den typen produksjon som foregår på anlegget. Slike installasjoner bør etter departementets oppfatning også være fritatt for eiendomsskatt, og de foreslås derfor omfattet av begrepet produksjonsutstyr og -installasjoner. Installasjoner som er nødvendig av hensyn til produksjonsvirksomheten må avgrenses mot installasjoner som tjener bygget, jf. ovenfor.

Departementet vil også kommentere enkelte typetilfeller. Når det gjelder teleanlegg og lignende, for så vidt de består av aksessnett, sentraler, radiolinjestasjoner, multiplexer og master osv., vil disse være å anse som produksjonsutstyr og -installasjoner. Forslaget innebærer en vesentlig endring i den eiendomsskattemessige behandlingen av slike anlegg, som skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget etter gjeldende regelverk, jf. for eksempel Høyesteretts dom i Rt. 2006 side 1607. For et større bryggeri, som det beskrevet i Eidsivating

lagmannsretts dom av 15. april 2015 (Ringnes-dommen), vil forslaget innebære at tanker, panner, kar og røropplegg (med armatur) mv. som brukes i produksjonen blir fritatt fra eiendomsskatt. Dette innebærer en betydelig endring sammenlignet med resultatet i Ringnes-dommen, hvor disse innretningene med tilknytning til ølproduksjonen ble ansett som integrert i det faste anlegget og dermed eiendomsbeskattet. Tankene tilknyttet mineralvannproduksjonen var imidlertid mindre og ikke forbundet med et så omfattende røropplegg, og kom ikke til eiendomsbeskatning.

Departementet understreker at begrepet verk og bruk etter dette alternativet fortsatt vil bestå både som utskrivingskategori, og som undergruppe til næringseiendom. Verk og bruk skal dermed fortsatt verdsettes etter de takseringsprinsipper som er etablert gjennom rettspraksis, men uten at produksjonsutstyr og -installasjoner inngår. Vannkraftanlegg skal fremdeles verdsettes etter særskilte regler, og forslaget får ingen innvirkning på fastsettelsen av eiendomsskattegrunnlaget eller verdsettelsen av slik eiendom.

3.5 Alternativ 2: Fjerne verk og bruk som en egen kategori i eiendomsskatten med den følge at slike anlegg skattlegges som alminnelig næringseiendom

Innføres det en regel om at arbeidsmaskiner mv. ikke skal inkluderes i eiendomsskattegrunnlaget, vil en vesentlig del av det som er særegent for, og som inngår i, kategorien verk og bruk, være borte. Det oppstår da et spørsmål om det er hensiktsmessig å opprettholde verk og bruk som en egen kategori i eiendomsskatten.

I eiendomsskatten er verk og bruk en undergruppe innenfor kategorien næringseiendom, og samtidig et selvstendig utskrivingsalternativ. Alternativ 2 innebærer at verk og bruk opphører som en egen kategori, og at eiendommer som etter dagens regler er verk og bruk, blir å anse som alminnelig næringseiendom og dermed skal følge de reglene som gjelder for næringseiendommer generelt.

Verk og bruk er i flere sammenhenger undergitt særregler i eiendomsbeskatningen. Dette gjelder eiendomsskattegrunnlaget (maskinregelen), verdsettelse, anvendelse av differensierte satser og utskrivingskategorier. En opphevelse av verk og bruk som egen kategori, med den følge at dagens verk og bruk skal følge reglene for annen næringseiendom, vil i

utgangspunktet endre eiendomsbeskatningen av verk og bruk i alle disse sammenhengene. Regelverket vil bli enklere, og en vil kunne oppnå en større grad av likebehandling mellom verk og bruk og andre næringseiendommer. Lovens eksemplifisering av verk og bruk og annen næringseiendom foreslås slått sammen. Ettersom mye av grunnlaget for eksemplifiseringen ligger i sontringen mellom tidligere verk og bruk og annen næringseiendom, og en del eksempler virker utdaterte, foreslås det at eksemplifiseringen kortes noe ned. Nedkortingene er kun en redaksjonell endring og innebærer ingen endring av omfanget av begrepet næringseiendom. Se utkastet til lovforslag i kapittel 6.

Forslaget forutsetter videre at eideomslovas bestemmelser om næringseiendom, som i dag har tjenesteytende næringer for øyet, endres til å gjelde næringseiendommer generelt.

3.5.1 Eiendomsskattegrunnlaget

Eideomslova inneholder ikke en nærmere beskrivelse av hva som inngår i eiendomsskattegrunnlaget for annen næringseiendom. Verken forarbeidene eller rettspraksis behandler spørsmålet nærmere, og departementet er ikke kjent med at det foreligger særlig omtale eller praksis som kan gi veiledning i denne forbindelse.

Næringseiendom i eideomslovas forstand består i lokaler benyttet i tjenesteytende virksomhet. Disse har normalt ikke arbeidsmaskiner som inngår som en del av den faste eiendommen, da slike maskiner regelmessig ikke er en nødvendig innsatsfaktor i den virksomheten som utøves. Det har ikke vært det samme behovet for en nærmere presisering av hva som skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget for slike bygninger som for verk og bruk. Skal eiendom som utgjør verk og bruk etter dagens regler behandles etter reglene som gjelder for næringseiendom, vil det imidlertid oppstå spørsmål om hva som skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget. Gjeldende regler for fastsettelse av eiendomsskattegrunnlaget for næringseiendom vil ikke regulere dette tilfredsstillende. Det vil derfor være nødvendig å innføre regler som avgrensner eiendomsskattegrunnlaget for næringseiendom. Ved fastsettelsen av disse reglene vil en stå overfor de samme avgrensingsproblemene og måtte ta de samme hensynene som beskrevet i punkt 3.2. Departementet foreslår derfor at avgrensningen av eiendoms-skattegrunnlaget under dette alternativet skal være den samme som beskrevet i punkt 3.2. Det vil si at produksjonsutstyr og –installasjoner ikke skal inngå i eiendomsskattegrunnlaget for næringseiendom.

I noen verk og bruk vil disse innretningene kunne utgjøre den vesentligste delen av det faste anlegget. Dette kan for eksempel være tilfellet i store industrianlegg, hvor det gjerne er en rekke større installasjoner med nær tilknytning til produksjonsprosessen, og i teleanlegg. I slike anlegg vil installasjonene ofte ikke vil ha noen funksjon utenom produksjonsvirksomheten. For slike verk og bruk kan begge forslagene medføre at det vesentligste av eiendommen ikke blir eiendomsbeskattet.

3.5.2 Verdssettelse

Etter eiendomsskattelova § 8 A-2 første ledd skal verdien av eiendommen settes til «det beløp ein må gå ut frå at eiedomen etter si innretning, brukseigenskap og lokalisering kan bli avhenda for under vanlege salstilhøve ved fritt sal.» Det er slått fast i rettspraksis at bestemmelsen gir uttrykk for en objektivisert omsetningsverdi, og at den for verk og bruks vedkommende som hovedregel skal uttrykkes gjennom en substansverdiberegning. Dersom verk og bruk oppheves som egen kategori i eiendomsskatten, må det vurderes om det er grunnlag for å beholde substansverdi som hovedregel for verdssettelse av anlegg som etter dagens regler utgjør verk og bruk. Det vil si at det må vurderes om det skal opprettholdes et skille mellom tidligere verk og bruk og annen næringseiendom med hensyn til verdssettelsesmetode.

Bakgrunnen for at substansverdien er hovedregelen for verdssettelse av verk og bruk er at slike anlegg ofte er særegne, og at det kan være vanskelig å beregne verdien på annen måte. For eksempel kan det være vanskelig å finne sammenlignbare eiendommer og priser. Departementet antar imidlertid at en vesentlig del av vanskelighetene knytter seg til særegenheter ved produksjonsutstyret, som etter dette forslaget vil være utenfor eiendomsskattegrunlaget.

Departementet viser videre til at bruken av substansverdi som hovedregel for verdssettelse av verk og bruk har vært gjenstand for en del kritikk. Det er særlig framhevet at substansverdien i enkelte tilfeller kan være vesentlig høyere enn den alminnelige markedsverdien, jf. for eksempel Sydvaranger-dommen, omtalt i punkt 2.3, og medføre urimelige fastsettelse og forskjellsbehandling. Etter departementets oppfatning vil imidlertid en endring i eiendomsskattegrunlaget bestående i at produksjonsutstyr og –installasjoner skal ekskluderes

fra grunnlaget, i mange tilfeller medføre en bedring på dette punktet. Grunnen er at det særlig synes å være anvendelsen av teknisk verdi ved verdsettelsen av arbeidsmaskinene mv. som kan gi verdsettelse som ligger over alminnelig omsetningsverdi.

Departementet mener at hovedregelen for verdsettelse av anlegg som etter dagens regler er verk og bruk bør være den samme som for annen næringseiendom. Det foreslås derfor ingen særregel for verdsettelse av denne typen næringseiendom. En slik løsning innebærer en forenkling av regelverket og større grad av likebehandling av næringseiendom. Imidlertid vil det for noen verk og bruks vedkommende ikke være mulig eller hensiktsmessig å basere verdsettelsen på alminnelig omsetningsverdi. I slike tilfeller bør det etter departementets oppfatning være adgang til å fastsette omsetningsverdien til teknisk verdi. Det foreslås at dette presiseres i lovteksten. Se utkast til forslag til ny § 8 A-2 i eieendomsskattelova i kapittel 6.

3.5.3 Utskrivingsalternativer

Etter gjeldende rett er det to utskrivingsalternativer som skiller mellom verk og bruk og annen næringseiendom. Dette gjelder alternativene med utskrivning bare på verk og bruk (§ 3 bokstav c) og alternativet bare på eiendom i bymessige strøk samt verk og bruk (§ 3 bokstav e). Fjernes verk og bruk som egen kategori, vil slike anlegg i utgangspunktet bare kunne komme til beskatning i egenskap av å være næringseiendom. I 2014 var det 96 kommuner som skrev ut eiendomsskatt bare på verk og bruk. Departementet antar at disse kommunene ikke ønsker å eiendomsbeskatte annen næringseiendom, da de i motsatt fall kunne valgt utskrivingsalternativet verk og bruk og annen næringseiendom (§ 3 bokstav d). Rent faktisk vil det i flere av disse kommunene bare være det lokale vannkraftanlegget som kommer til beskatning som verk og bruk. Etter departementets oppfatning bør det derfor være anledning til å skrive ut eiendomsskatt på vannkraftanlegg uten samtidig å måtte skrive ut eiendomsskatt på all annen næringseiendom. Under alternativ 2 foreslås det derfor at vannkraftanlegg skal utgjøre et eget utskrivingsalternativ.

3.5.4 Differensiert eiendomsskattesats

Eieendomsskattelova § 12 bokstav e gir kommunen anledning til å benytte en egen eiendomsskattesats for verk og bruk utenfor bymessige strøk. Finansdepartementet har tidligere antatt at den differensierte satsen etter § 12 bokstav e ikke kan være høyere enn den

alminnelige eiendomsskattesatsen. Departementet har også uttalt at bestemmelsen ikke gjelder i de tilfellene hvor kommunen skriver ut eiendomsskatt i hele kommunen. Begrunnelsen er at en differensiering mellom verk og bruk på grunnlag av om de ligger i eller utenfor bymessige strøk i slike tilfeller vil være i strid med likhetsprinsippet.

Opprinnelig ble adgangen til differensiering begrunnet i eventuelle forskjeller innenfor kommunen mht. infrastruktur mv. Etter departementets oppfatning er det i dag mindre behov for en slik differensiering av eiendomsskattesatsen. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen oppheves, slik at en oppnår en likere behandling av næringseiendom uavhengig av beliggenhet.

4 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Begge de skisserte alternativene vil innebære betydelige skattelettelse for næringslivet i kommuner som har innført eiendomsskatt. Lettelser for næringslivet motsvares at inntektsbortfall for vertskommunene. De største utslagene i absolutte beløp vil man finne i kommuner med store industrianlegg, for eksempel Aukra, Lindås, Hammerfest, Tysvær og Øygarden. I hver av disse kommunene vil inntektsbortfallet trolig kunne bli i 100-millionersklassen. Også for kommuner med et mer variert næringsliv, der den nye kategorien «produksjonsutstyr og –installasjoner» utgjør en forholdsvis liten andel av eiendomsskattegrunnlaget som følger av gjeldende regler, vil provenytapet kunne bli av stor betydning. Departementet har imidlertid ikke grunnlag for å gi et konkret anslag for virkningene i den enkelte kommune. Dette er noe departementet ønsker særlig tilbakemelding om fra alle eiendomsskattekommuner, for eksempel ved at eiendomsskattegrunnlaget for verk og bruk i den enkelte kommune oppgis fordelt på tomt, bygg og maskiner.

Samlet eiendomsskatt fra eiendom unntatt hus, fritidsbolig og vannkraftanlegg (dvs. næringseiendom, tomter mv.) utgjorde i underkant av 2,9 mrd. kroner i 2013. Dersom en skjønnsmessig legger til grunn at departementets forslag reduserer eiendomsskatten for disse eiendommene med 40 pst., utgjør dette om lag 1,2 mrd. kroner for landet samlet.

Eiendomsskatten kommer til fradrag ved beregning av skatt på alminnelig inntekt. Forslaget vil dermed gi mindre fradrag og økt selskapskatt til staten, med utgangspunkt i tallene over anslått til om lag 300 mill. kroner. Det understrekes at anslagene er svært usikre og må revurderes etter høringsrunden.

På sikt vil et enklere regelverk redusere både kommunenes takseringskostnader og antallet klager og saker som tas inn for domstolene. Dersom eiendomsskattegrunnlaget endres, må kommunene imidlertid taksere eiendommene etter de nye reglene. Dersom kommunene i forbindelse med tidligere taksering har taksert maskiner, bygg og tomten hver for seg, vil kostnadene ved en retaksering trolig være beskjedne. Dersom all taksering må gjennomføres på nytt, vil dette påføre kommunen kostnader.

Kostnadene for slik taksering vil variere betydelig mellom ulike kommuner, men det er ikke urimelig å anta at gjennomsnittlige kostnader per taksering kan utgjøre om lag 5 000 kroner per eiendom. Dette vil være en engangskostnad. Departementet ønsker gjennom høringen særlig kommunenes vurdering av de administrative kostnadene av omleggingen.

5 IKRAFTTREDELSE OG OVERGANGSREGEL

Med endringene som foreslås i alternativ 1 og 2 oppstår det spørsmål om gjeldende takster for verk og bruk fortsatt vil være anvendelige. I motsatt fall vil det være behov for ny taksering av disse eiendommene. En retaksering vil medføre kostnader og kreve tid til gjennomføring. Spørsmålet har derfor også betydning for valg av ikrafttredelsestidspunktet.

I følge Høyesteretts dom inntatt i Rt. 1974 s. 332 regnes det å være vanlig praksis ved taksering av verk og bruk at bygninger verdsettes ved en kapitalisering av anslåtte netto leieinntekter, mens maskiner takseres etter anskaffelsespriser på takseringstiden med fradrag for slit, elde og eventuell utidsmessighet (substansverdi).

I tilfeller hvor takstene er gjennomført etter en slik framgangsmåte som beskrevet av Høyesterett, kan det stilles spørsmål ved om det vil være påkrevet med en fullstendig retaksering. Forutsatt at takseringene er gjennomført med et klart skille mellom bygg og arbeidsmaskiner mv. kan det være aktuelt å videreføre gjeldende takster, men da uten den del av taksten som knytter seg til verdsettelsen av arbeidsmaskinene mv. Kommunenes vedtak om utskrivning av eiendomsskatt og valg av utskrivingsalternativ fattes i desember året før skatteåret. Dette tilsier at et eventuelt forslag i tråd med utkastet til høringsnotat ikke bør fremmes med virkning for skatteåret 2016. Forslag til endringer kan fremmes i en egen

proposisjon eller i revidert nasjonalbudsjett for 2016, slik at endringene kan tre i kraft fra eiendomskatteåret 2017.

Departementet legger ikke fram forslag om ikrafttredelsestidspunkt nå, men vil ta stilling til dette etter høringen.

6 LOVFORSLAG

Forslag til lov om endringer i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eideomsskatt til kommunane

I

I lov 6. juni 1975 nr 29 om eideomsskatt til kommunane gjøres følgende endringer:

Alternativ 1

§ 4 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Produksjonsutstyr og -installasjonar skal ikkje reknast med.

Alternativ 2

§ 3 første ledd bokstav c skal lyde:

berre på *kraftverk* i heile kommunen, eller

§ 3 første ledd bokstav d skal lyde:

berre på *næringseigedom* i heile kommunen, eller

§ 3 første ledd bokstav g skal lyde:

faste eideomar i heile kommunen, unnateke *næringseigedom*.

§ 4 annet ledd første til tredje punktum skal lyde:

Til faste eideomar vert rekna bygningar og tomt som høyrer til, huslause grunnstykke som hagar, lykkjer, vassfall, laste -, opplags- eller arbeidstomter, bryggjer og liknande og likeeins næringseigedom. Til næringseigedom vert m.a. rekna fabrikkar, sagbruk, industrielle verk, steinbrot, losse- og lasteplassar og liknande arbeids- og driftsstader samt kontorlokale, butikk, hotell og serveringsstad mv. Produksjonsutstyr og –installasjonar skal ikkje reknast med.

§ 4 annet ledd fjerde og femte punktum oppheves.

§ 4 tredje ledd første punktum skal lyde:

Flytande anlegg i sjø for oppdrett av fisk, skjell, skaldyr og andre marine artar vert jamnstelt med næringsseigedom i andre leden, når anlegget har vore stasjonert i kommunen i over 6 månader i året før skatteåret.

§ 8 A-2 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Verdet av næringsseigedom kan setjast til teknisk verdi når det ikkje er mogleg eller formålstjenleg å fastsetje verdet på annan måte.

§ 8 A-2 annet ledd oppheves.

§ 12 bokstav e oppheves.